UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Het Leven Der HH. Maeghden Die Van Christvs tijden tot dese eeuwe Inden Salighen Staet Der Svyverheydt inde Wereldt gheleeft hebben

Rosweyde, Heribert

T'Antwerpen, 1626

Het Leven Der HH. Maeghden, Die Van Christvs tijden Tot Dese Eevwe Inden Salighen Staet Der Svyverheydt inde VVereldt gheleeft hebben.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43129

Visual Library

HET LEVEN
DER
HH. MAEGHDEN,
DIE
Van CHRISTVS tijden
TOT DESE EEVWE
INDEN
SALIGHEN STAET
DER
SVYVERHEYDT
inde VVereldt gheleeft hebben.

Præsentatio B MARIÆ Virginis

12. *Nouembris.* Ioan. Crabbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. MAGHET ENDE MOEDER GODTS MARIA, PRINCESSE DER MAEGHDEN.

DE alder-heyligh̄ste Maghet MARIA is gheboortigh van Nazareth eene stadt van Galileen / upt edele ende rijcke ouders. Haer vader was genaemt Ioachim gheboren in Nazareth / haer moeder Anna gheboren in de stadt Bethlemem. Sy waren alle beyde van 't gheslachte Iuda, ende van de Coninclijcke stamme van David: Ioachim vanden staeck van Natan, ende Anna van den staeck des Conincx Salomons, die alle beyde waren de sonen van David. Dese gheluckshaligh̄e ouders vande glorieuse Maghet / waren seer heyligh van leven / ghelijck oock betaemde voor eenen boom / die eene sulcke vruchte moeste voort-brenghen. Sy beghaven hen geheelijck tot d'onder-houdinghe der wet / tot vasten / bidden / ende aelmissen. Sy verdeylden hun in-komen in drij deelen: waer van d'eerste besteedt wierdt tot den goddelijcken dienst / ende het onderhoudt vande Kercken-dienaren; het tweede was voor den armen; ende het derde tot behoef van hun huys-ghesin. Twintigh jaren hadden sy inden houwelijcken staet geleeft / sonder kinderen te crijghen / ter oorsaken dat Anna onvruchtbaer was; waerommе sy seer bedroeft

VVt de H. Schrifture ende HH. Vaderen.

Het Vaderlandt ende ouders van de heyligh̄e Maghet MARIA.

ende als beschaemt waren: want de on-vruchtbaerheyt was by die natie seer schandelijck / ende gheacht voor eene straffe Godts ; wien dese twee heylighe gehouwde liedens uytterlijck baden / nacht ende dagh sonder ophouden / dat hy hen wilde gheven het saedt der ghebenedijdinghe / belovende de vruchte / die hy hen soude verleenen / aen sijne goddelijcke Majesteyt op te draghen. Alsoo sy vol-herdigh bleven in hun versoeck / heeft een Enghel hem veropenbaerdt aen Ioachim, zijnde in 't voor-hof sijnder herderen / ende tot hem ghesepdt / dat Godt sijne ghebeden verhoordt hadde / ende dat hy soude eene dochter winnen / die hy soude Maria noemen ; de welcke wesen soude de Moeder des Saligh-makers der wereldt. 'T selve wierdt de H. Anna oock veropenbaerdt / in eenen hof / daer sy als op haer-selven ende een-samichlijck leefde. Sy gaven malckanderen dat te kennen / ende bevonden datter seer overeen-quam / dat den Enghel aen d'een ende d'ander ghesepdt hadde ; waeromme sy onsen Heere loefden ende danckten.

Hare ontfangheniſſe sonder erfsonde.

Anna ontfingh d'alder-ghebenedijdtste Maghet op den VIII. van December / op welcken dagh de H. Kercke den feest-dagh haerder Ontfangheniſſe oock is vierende. Sy wierdt ontfanghen sonder erf-sonde / eñ Godt voor-quam haer met eene sulcke overvloedighe gratie / als 't betamelijck was voor de gene / die hy vander eenwichepdt vercoren hadde tot sijne Moeder / die het hooft des helschs serpents soude verpletteren.

Hare gheboorte.

Naer dat de neghen maenden verruit waren / wierdt dit alder-ghebenedijdtste kint ghebooren te Nazareth / in een hups / dat hare ouders bupten de stadt hadden / onder 't ghebleet der schapen / ende 't ghesangh der herderen / op den VIII. van September : ende neghen daghen daer naer / te weten op den XVII. der selver maendt (naer de ghewoonde der Hebreen) gaf-men haer den naem van Maria. Onsen Heere stelde (naer 't segghen van sommighe HH. Leeraren / 't welck men oock wel mach godt-vruchtelijck ghelooven) tot haren Enghel bewaerder den H. Gabriel, ende veel andere Enghelen beneffens hem. Tachentich daghen daer naer ghingh de H. Anna naer Hierusalem / vol-vreenghen de wet der Suyveringhe / draghende 't kint in hare armen / als eenen kostelijcken schadt / naer den Tempel / ende

Haren Enghel bewaerder den H. Gabriel.

vol-dede

vol-dede voor't selve de ghewoonlijcke offerhande der eerst-ghebozenen. Daer naer bzoghten sy't wederom in haer huys.

MARIA ghekomen zijnde tot den ouderdom van drij jaren/ hebben hare ouders / om te vol-doen de belofte/ die sy ghedaen hadden/ van haer aen onsen Heere op te draghen/ haer te Hierusalem gebzoght/ ende inden Tempel op-geoffert den XXI. van November / met de ceremonien/ die in dier-gelijcke offerhanden gebzuyckt wierden. Sy gaven aen den oppersten Priester te kennen de belofte/ die sy ghedaen hadden / hem bevelende dat hy soude sorghe dzaghen voor hunne dochter / als voor eene sake/ die Gode al-reede was toe-gheeyghent; ende dat sy soude gedaen worden by d'andere dochters/ die Gode dienden in een huys woonende / 't welck tot dien eynde vast neffens den Tempel ghebouwt was/ in't welck dese maeghden wierden onderhouden met het inkomen vanden selven Tempel: ende af-ghesondert zijnde van't gheruchte ende ghedzuysch der menschen/ haer bekommerden met heylighe ende loffelijcke oeffeninghen / komende dickwijls inden Tempel om te bidden. De gratie ende schoonheydt van dit gheluck-saligh dochterken / dede alle de wereldt verwonderen / maer noch veel meer de berepdtsaemheydt ende blijtigheydt in't verlaten haerder ouders / ende in haer aen onsen Heere op te dzaghen / thoonende door dese cleyne teeckenen de groote ende wondere dinghen / die Godt moeste wercken in haer / die hy van hare kindtschepdt af tot synen dienste hadde gheroepen.

Hare presentatie inde Tempel.

Het H. kindt wierdt ondert't ghetal van d'andere maeghden ontfanghen/tot groote blijdschap ende welgenoegen van haer alleen: ende alsdoen beghonst in dit materiael huys Godts claer upt te schijnen de gene/ die was synen warachtighen geestelijcken Tempel. Sy leerde daer vol-maeckteljck wolle / vlas/ ende sije spinnen/ ende priesterljcke cleederen naepen ende maken / ende al dat tot den dienste des Tempels van noode was; ende daer naer om te dienen eñ te kleeden haren weerdighen Sone/ ende om hem te maken (soo Euthymius ghetupght) synen rock souder naept. Sy leerde oock de Hebzeeusche tale / ende hadde eene groote ghenoechte inde H. Schzifture dickwijls te lesen ende te mediteren met eenen grooten smaeck ; de welcke sy door haer

Hare deughden ende oeffeninghen inden Tempel.

groot ende subtil verstandt / ende door 't uptnemende hemelsch licht / met welck Godt haer beghistighde / volkomentlijck verstondt. Sy en was nopt ledigh ; sy beminde seer de deught der stil-swijghenthepdt ; seer selden / luttel / ende wijselijck spreckende / als 't tijdt ende stondt was. Sy was boven maten seer oodtmoedigh / ende van eene maeghdelijcke zedichepdt / ende met alle deughden soo vol-maecktelijck begaeft / dat sy d'ooghen ende 't herte van een ieder tot haer trock ; schijnende meer te wesen een kindt upt den Hemel neder-ghedaelt / als hier op der aerden op-ghevoedt. Door vasten / versaminghe haers gheests / een-saemhepdt / stil-swijghen / ende gherusthepdt berepdde sy haer tot de contemplatie ende vereeninghe met Godt / waer inne sy seer uptnemende was ; ende onsen Heere besochte ende vertroostede haer seer dickwijls door sijne Godtselijcke stralen eñ jonsten / als sijne bruydt. D'Enghelen quamen haer dickmaels sienlijcken gheselschap houden / ende broghten haer somwijlen spijsen / die van gheen menschen handen ghehandelt en waren / maer upt den Hemel quamen. In deser voeghen leefde sy tot haer elf jaren / alswanneer hare ouders in eenen grooten ouderdom van by-kans tachentigh jaren stierven / sonder eenighe andere kinderen ghehadt te hebben.

Sy doet belofte van eeuwighe reynighepdt.

De H. Maghet aldus inden Tempel verkeerende met eene brandende begheerte ende liefde tot de Maeghdelijcke suyverhept / die den H. Geest haer inghestort hadde / dede belofte van die eeuwighlijck te bewaren ; ende was d'eerste die dese maniere van belofte dede / eñ den standaerdt des Maeghdoms op-rechtede : onder den welcken ontallijcke benden van suydere maeghdē naer haer exempel hebben gheoorloght teghen den gemeynen ende ouden vpandt des selfs / hebbende liever haer leven te gheven / als den selven te verliesen. Waeromme sy genoemt wordt Maget der maeghden, als lepdts-brouwe eñ meesterisse der selver. Welcke eere voor dese glorieuse Brouwe / die de maeghdelijcke bloeme met de bruchte van moeder moeste t'samen voeghen / bewaert was.

Sy wordt door de schickinghe Godts ten houwelijck bestreedt.

Als sy nu tot eenen houw-baren ouderdom was ghekomen / vonden de Priesters gheraden / dat sy soude eenen man trouwen / ghelijck d'andere deden / als sy daer toe bequaem ende oudt ghenoech waren. Maer sy verstaende dat sy van houwen spraken / andtwoordde oodtmoe-

oodtmoedichlijck eñ manierlijck / dattet niet en mochte wesen/om dies wille dat hare ouders haer Gode hadden op-gheoffert / ende dat sy hadde ghedaen belofte van eenwighe suyverheydt. Sy waren alle-gader seer verwondert van eene soo nieuwe ende on-ghehoorde sake/ ende handelden van haer te houwelijcken met een van de Priesters / in wiens ghesel schap sy soude vol-herden in den dienst des Tempels: maer al te vergheefs; om dies wille dat sy eene eenighe dochter zijnde / erf-ghenaem was in haer ouders goederen ; ende de wet ghehoodt/dat sy noodsakelijcken moeste worden ghehouwelijckt met een man van haer ghesla chte. Sy namen hunne toevlucht tot het orakel Godts/die andtwoorde/ dat alle de ghene/ die doen ter tijdt van 't geslachte van David te Hierusalem waren/souden vergadert worden; ende dat den ghenen/ op wien het lot soude vallen/met haer soude houwelijcken. Middeler-tijt hadde de Maghet eene open-baringhe van onsen Heere / dat sy den Priester soude ghehoorsaem zijn/ende niet vreesen/want hy soude haer bewaren. Het gheluckigh lot viel op IOSEPH, uyt 't ghesla chte van Iuda, gheboren in Bethlehem / een timmer-man van sijn handt-werck / een verstandigh ende hepligh man/die altoos in reynicheyt gheleeft hadde/ ende weerdigh was om te zijn den man van eene sulcke vrouwe. Sy aen-veerden dan t'samen den houwelijcken staet / zijnde de alder-heplighste Maghet oudt derthien jaren ende drie maenden ; ende wiert aen haren bruydegom over-ghelevert / op dat hy voor haer soude sorghe draghen. Door desen middel keerde onse L. Vrouwe wederom naer Nazareth/ende woonde in 't huys van hare ouders/ 'twelck haer/ als zijnde eene eenighe dochter/ was aen-ghestorven.

Als die seer suyvere ende ghebenedijde Maghet nu te Nazareth woonde / ende ghekomen was die gheluckesaligheyt / op de welcke Godt ghesloten hadde / onse menschelijcke nature in haer maeghdelijck lichaem aen te nemen / is den Artsch-enghel Gabriel tot haer ghekomen/ met dese soo hooge ende heerlijcke boodtschap: ende vindende haer alleene/ op-gheheven inde contemplatie / heeft haer met groote oodtmoedicheyt ende eerbiedinghe ghegroet/segghende: Weest gegroet MARIA, vol van gratie, de Heere is met u ; ghebenedijdt zijt ghy boven alle vrouwen. De Maghet was verbaest / niet

d' Enghelsche boodtschap.

Luc, 1.

om dat sy den Enghel sagh (want dit en was haer niet nieuw) maer om dat sy hem sagh inde ghedaente van een mensch; ende om den lof/dien hy haer gaf/ vanden welcken sy haer onweerdigh hiel. Maer den Enghel haer moedt ghevende/ vercondighde haer het mysterie/ daer hy om ghesonden was; haer versekerende dat in dese daet/gheen mans toe-doen van noode was/ ende dat haren maeghdom (waer voor sy soo seer besorght ende beangst was) gheensints en soude beschadight worden: maer dat den H. Gheest in haer soude neder-dalen/ door wiens cracht sy soude ontfanghen den Soone des Alder-hoochsten; ende hy hiel haer te voren het exempel van hare nichte Elisabeth, die oudt ende onvruchtbaer zynde/ ontfanghen hadde; want daer en is niet dat aen Godt on-mogheliick is: ende als 't hem belieft/kan soo wel eene maghet kint baren/als eene oude eñ onvruchtbare vrouwe. Sy door dese versekeringhe gerust zynde/ was onsen Heere gehoorsaem/ ende haer tot den afgront haerder nietheyt verootmoedigende/ stondt hem syn versoeck toe/segghende dese seer minnelicke woorden/die den hemel verbreughden/eñ d'aerde heyligh-maeckten: Siet hier de dienst-maghet des Heeren, dat sijnen wille gheschiede naer u woordt. Op staende voet ontfingh sy het Eeywich VVoordt in haer ghebenedijt liehaem/ ende wiert de warachtige Moeder van Godt haren Vader ende Schepper/ ende de Coninghinne van hemel ende aerde/ ende van alle ghescheppen dinghen.

Luc. 1.

Sy besoeckt hare nichte Elisabeth.

Als dit ongrondeerlick mysterie vol-bracht was/de alder-heyligste Moeder-maghet/ ghedreven door den selven H. Gheest/die haer bevrucht/ ende met soo veel gratien vervult hadde/ begheeft haer op den wech/om haer nichte Elisabeth te besoecken/ ende haer alle liefde te bethoonen/ in haer te dienen ende te helpen door een wonderlick exempel van oodtmoedichevdt; ende om haer t'samen te verblijden over de ghenade ende bermhertichevdt/ die onsen Heere haer ghedaen hadde/ met haer in haren ouderdom eenen sone te verleenen; ende om den selven sone te heyligen door hare woorden. Sy vol-bracht cloeck-moedelick dese langhe reyse; om dat den yver ende vierichevdt van hare groote liefde haer versterckte; maer boven al den schadt/ dien sy in haer ghebenedijdt lichaem droegh; want haer groot-gaen

en was

en was haer niet belettende. Als sy in 't huys van Zacharias was ghekomen / groette sy Elizabeth: de meeste quam besoecken de mienste / ende groette haer eerst; om ons in alles exempel te gheven van dese sonderlinghe oodtmoedighepdt / die haer aen Godt soo aen-ghenaem maeckte. De woordē der H. Maget quamen door d'ooren vande moeder tot het H. kindt Ioannes, die in haer lichaem was: 't welck ontfanghende den gheest der heyligh-makinghe / ende kennende den Heere der werelde / die besloten was in 't ghebenedijdt lichaem van MARIA, sprongh op van blijdschap; te kennen ghevende door syn op-springhen 't ghene / dat hy noch niet en konde uytdrucken met woorden. Wt dese verroeringhe ende nieuwe blijdschap van 't kint / verstont sijne moeder Elizabeth het mysterie der mensch-wordinghe van den Sone Godts; ende verlicht door den geest der prophetije / ende door een hemelsch licht / sepde tot d'alder-heyligste Maget: Ghebenedijdt zijt ghy boven alle vrouwen, ende ghebenedijdt is de vruchte uws lichaems. Van waer kompt my dit, dat de Moeder mijns Salighmakers tot my kompt? ende d'andere woorden die daer naer volghen tot lof der H. Maghet. De welcke bekennende alle de gratien van onsen Heere / en haerselven niet eene van die toe-schrijvende / songh desen goddelijcken lof-sangh: Mijne ziele maeckt groot, &c. die meer mysterien begrijpt dan woorden. Ende na dat sy by-kans drie maenden in 't huys van Zacharias vernacht hadde / 't selve door hare tegenwoordighept heyligende / keerde wederom naer Nazareth. *Luc. 1.* *Luc. 1.*

Den H. Ioseph, siende dat d'alder-heyligste Maghet bevrucht was / en wel wetende dattet niet en was door sijnen toe-doen / was seer ontstelt ende beroert / niet wetende wat doen in eene soo perijckeleuse sake / om te voldoen aende wet / en om niet te quetsen d'eere van eene soo heylighe vrouwe / die misschien daer gheene schult in en hadde. De H. Bruydt / niet teghen-staende dat sy wel sagh de verschepde ghepepsen / anexten / ende vermoedens / die haren seer lieven bruydegom hadde / en al hadde sy mede-lijden over sijn verdriet; nochtans om het H. mysterie / dat Godt in haer ghewrocht hadde / secreet te houden / ende te verborgen onder den deckmantel haerder oodtmoedighept / dissimuleerde / sweegh / en badt / bevelende hare sake aen Godt / dat hy daer in *Matth. 1.*

Het achterdencken oft quaet vermoeden van den H. Ioseph.

versien soude. Onsen Heere heeft haer verhoordt / ende een Enghel upt den hemel ghesonden tot den H. Ioseph, die hem in sijnen slaep het mysterie te kennen gaf; ende beval / dat hy de Maghet soude dienen / by-blijven / eñ sorghe dragen voor de ghebenedijde vrucht / die van haer soude ghebooren worden; den welcken hy noemen soude IESVS. Door dese open-baringhe wiert 't herte van den H. Ioseph ghestilt; ende hy begonste dese alder-heylighste Maghet veel sorghvuldelijcker te dienen eñ t'eeren / die hy te voren hiel voor heyligh / ende nu voor de Moeder Godts.

De superheydt der H. Maghet woordt goddelijcken aen hem veropenbaert.

Sy reysen naer Bethlehem.

Als de H. Maghet nu by-naest neghen maenden was bevrucht gheweest / wierden sy in 't midden van den winter bedwonghen van Nazareth naer bethlehem te trecken door 't ghebodt van den Keyser Octavius Augustus / die bevolen hadde / dat alle sijne ondersaten hen souden laten op-schrijven inde stadt hunder gheboorte: ende alsoo Ioseph was ghebooren in Bethlehem / soo waren sy ghenoodt-druckt derwaerts te reysen / met veel onghemaken ende armoede / de welcke de H. Maghet met eene wonderlijcke verduldicheydt verdroegh / om dat sy in haer lichaem hadde den troost ende blijschap des werelts. Te Bethlehem ghekomen zijnde / ende gheene herberge vindende / vertrocken hen in eene speloncke in 't door-gheberght der stadt / alwaer de beesten ende arme pelgrims pleghen hun vertreck te nemen. In desen armen stalle baerde de H. Maghet het vleesch-ghewordene WOORDT, ende hebbende hem in doecxkens ghewonden / lepde hem in een cribbe / hem aen-biddende als Godt / eerende eñ dienende als haren Heere / omhelsende ende kussende als haren Sone. Den achtsten dagh naer sijne gheboorte / wierdt hy inden selven stalle besneden / ende IESVS (dat is Saligh-maker) ghenoemt / welcken naem den Enghel upt den hemel ghebrocht hadde.

De gheboorte ende besnijdenisse ouses Heeren. *Luc.* 7.

Comptste der Coninghen. *Luc.* 2. *Levit.* 1. *Exod.* 13. *Num.* 8.

Eenighen tijdt daer naer quamen de dry Wijse Coninghen / ghelepdt zijnde van eene nieuwe Sterre / ende aen-baden 't kindt ende de Maghet / den Sone ende de Moeder / te kennen-ghevende door hunne giften van Goudt / Wieroock / ende Myrrhe / wat sy van dit cleyn kindeken / ende van desen eeuwighen Godt geloofden. Naer de veertigh daghen quam de Coninghinne der Enghelen te Hierusalem / om volghende de wet haren eerst-ghe-

eerst-ghebozen Sone inden Tempel aen onsen Heere op te offeren / ende booz bijf sielen te rant-zoenen. Hier hadde sp verschyde oozsaken van vreught ende verdziet / van troost ende dzoefheydt. Want van d'eene zijde sagh sp / dat de glozie van onsen Heere haren ghebenedijden Sone / haer in de wereit beghonst t'openbaren / ende dat dien ouden H. man Simeon hem ghenomen hadde in sijne ermen / hem aen-biddende ende bekennende booz 't licht der Heydenen / booz 't cieraet eñ glozie van't volck van Israel. Ende dat die eer-weerdighe ende oude Pzopheterisse Anna hem hadde verheben / ende van sijne grootheden ende wondere wercken hooch-loffelijck ghespzoken ; 't welck haer diende tot materie van vreught ende blijschap. Maer van d'andere zijde vondt sp haer herte oock doozsteken met 't sweert der dzoefheydt / als sp dien H. ouden man Simeon dese woozden hoozde segghen : Siet dit kint sal ghestelt worden als een wit oft doel, daer al de wereldt sal naer schieten, ende hem teghen zijn. In Israel sullen-der veel vallen, ende op-staen door hem, ende uwe ziele sal verdruckt worden met eene over-groote droefheydt; op dat de verholentheden van veel herten der menschen veropenbaerdt worden. Welcke woozden de vreughden van dien dagh / ende hare blijdschappen matighden met eene vreese ende dzoefheydt ; de welcke terstont vermeerdert wiert. Presentatie inden Tempel. *Luc. 2.*

Want de ceremonien vande Supveringhe der Maghet en waren nauwlijcx vol-bzoght / oft dien wreeden Coninck Herodes dede dit goddelijck kindt soecken / om te dooden. Maer den Enghel veropenbaerde sich inden slaep aen den H. Ioseph, ende beval hem / dat hp soude terstondt op-staen / ende met 't Kindt ende Moeder naer Egypten vluchten / alwaer hp soude blijven tot dat hem soude anders bevolen woozden. 'Twelck den H. Ioseph dede / vliedende booz verbozghen ende onbekende weghen / met grooten arbepdt ende veel onghemaken / beneffens hunnen anext ende vreese. In Egypten komende / namen hunne wooninghe in eene plaetse / die noch op den dagh van heden Matarea ghenoemt wozdt / tusschen Heliopolis ende Babylonien / dzy mijlen van Babylonien ende vier mijlen van Heliopolis. Alwaer sp als vzemdelinghen / onbekende / eñ vol vreese / in groote armoede leefden. Want al was 't dat sp Hare vlucht naer Egypten. *Matth. 2.*

dat sy vastelijck betrouwden/dat onsen Heere dit kindt soude bewaren / nochtans waren sy seer beangxt ende ongherust/ om de groote liefde/ met welcke sy hun kint beminden. Maer 't gene dat de alder-heylichste Maghet alder-meest quelde/ was/dat sy sagh de blinthepdt van dese ellendighe volcken / die den warachtighen Godt vrelatende/ aenbaden de goden / die van hunne handen ghemaeckt waren / als crocodilen / serpenten/ ende andere vuyle gedierten/dooz de welcke den duyvel hen bedzoogh. Sy woonden in Egypten tot naer de doodt van Herodes / als-wanneer sy dooz 't bevel des Enghels/die hem d'eerste repse aen den H. Ioseph verthoont hadde/ wederom-keerden naer hun landt / ende ghinghen woonen inde stadt Nazareth/van waer sy alle jaer trocken naer Hierusalem/om den Heyligen Tempel aldaer te besoecken.

Het kindt Iesvs is verlozen.

Als 't kindt nu twaelf jaren oudt was/ ende sijne ouders naer hunne gewoonte den H. Tempel besocht hebbende/ wederom-keerden/ bleef hy daer/ sonder hunne wete/ ende sonder 't selve ghewaer te wozden/soo dat sy hem dzy daghen lanck sochten / met veel clachten ende tranen. Ten lesten vonden sy hem inden Tempel onder de Doctozen / die hy vzaeghde ende andtwoozde. De alder-minnelijckste Moeder hem in dese plaetse siende/ sepde: Sone, waerom hebt ghy u soo seer doen soecken, wetende dat u vader ende ick soo seer bedroeft ende beangxt waren? Onsen Heere andtwoozde haer: En weet ghy niet, dat ick doen moet de dinghen, die mijnen Vader aen gaen? Welcke woozden / alhoewel niet een vande omstaenders die verstondt / de H. Maghet op-sloot ende bewaerde in haer herte/ om t'over-legghen de mysterien onder die verbozven. De reste vanden tijdt tot sijn dertighste jaer toe bleef onsen Heere by sijne ghebenedijde Moeder; haer verghesellschappende / ghehoorsamende / ende dienende / als eenen seer onderdanighen Sone. Wt welcke onderdanichepdt wy konnen verstaen de oodtmoedichepdt vanden Sone/ende d'uptnemende weerdichepdt vande Moeder; want daer en kan ghheene diepere oodtmoedichepdt wesen/ dan dat hy Godt zijnde/sy-selven onderwozpt/ ende onder-daen maeckt aen sijn schepsel; noch daer en kan ghheene volkomender groothepdt ende opper-hoochept wesen/ dan te sien / dat de creature haren Godt ghebiedt.

Luc. 2.

De

De alder-heylighste Maget genoot 't geselschap van haren Sone tot sijn dertighste jaer toe: want als hy 29. jaren ende 13. dagen oudt was/ nam hy oorlof van sijne Moeder/ eñ ginghy naer Betabora/ om vanden H. Ioannes inde riviere Jordaen gedoopt te worden. Van daer trock hy naer de Woestijne / waer hy veertigh daghen ghevast / ende ghetenteert zijnde / den booser vyandt verwonnen heeft. Hier naer ghingh hy / als een Meester upt den Hemel van d'eene plaetse tot d'andere predicken; wien de H. Maghet vergheselschapte / ende liet haer met hem eñ sijne discipulen vinden inde bruyloft-feeste van Cana Galileen. Ende alsoo den wijn upt was / en heeft de vermhertighe Moeder niet naerghelaten haren beminden Sone te bidden / om hier inne te versien; op dat de nieuw-ghehoude niet en souden beschaemt blijven / ende op dat sijne glorie meer soude gheopenbaert worden door dit mirakel. 'Twelck onsen Saligh-maker IESVS Christus dede; want hy en was sijne Moeder niet met allen wepgherende / dat sy op hem begheerde. Wy lesen oock / als onsen Verlosser eens op een ander tijdt predickte / dat sijne Moeder daer over-quam; ende d'omstaenders seyden tot hem: Siet daer uwe Moeder ende uwe broeders, die u soecken. noemende broeders / naer 't ghebruyck der Hebreen / de naest-bestaende maghen van sijns moeders weghen / ende oock van Iosephs weghen / die sy voor sijn vader hielen. Het is oock wel te ghelooven / dat d'alder ghebenedijdste Maghet haren Sone veel andere reysen heeft vergheselschapt / hem volghende om hem te dienen in sijne arbeyden ende on-ghemaken / ende om te ghenieten sijn ghesichte ende leeringe / hem groot-makende om de wonder-wercken die hy dede / ghedurende den heelen tijdt sijnder predicatien / tot dat d'ure nu was nakende / op de welcke hy gheschickt hadde te sterven / naer dat hy soude gehouden hebben dit laetste ende mysterieux Avont-mael met sijne twaelf Apostelen / alswanneer hy oorlof nam van sijne alder-minnelijckste Moeder / die in 't selve huys met d'andere heylige vrouwen in een besondere camer den Paesschen ghehouden hadde; ende hy ghingh naer 't hofken / daer hy moeste ghevanghen worden / blijvende de H. Maghet in 't selve huys heel verdult met anxt ende vreese / verwachtende d'uytkompste sijnder passie.

Wordt ghedoopt inde Jordane. *Matth. 3.*

De bruyloft van Cana in Galileen. *Ioan. 2. Matth. 12. Luc. 3.* *Matth. 12.*

Als

Als sy verstonde dat haren Sone ghevanghen was / ende dat-men hem vanden eenen Rechter tot den anderen sleypte/ginghsy upt/ende volghde hem in 't gheselschap van d'andere heyligh vrouwen tot den berch van Calvarien toe. Men soude met gheene tonghe konnen upt-spreken noch de droefheyt / die haer 't herte door-sneedt / siende hem soo mishandelt ende veracht/ ende als een soet lammeken van dese helsche wolven verscheurt ; noch de vol-standighheydt ende cloeckmoedighheydt/ met welcke sy haer in alles voeghde naer den wille Godts / begheerende de doodt van haren Sone tot sijne meerdere glorie / ende tot vol-doeninghe van onse schulden. Want teghen hare droefheydt was hare liefde/vande welcke alle de passien voorts-komen: ende hare liefde tot haren Sone was grooter als oyt creature ghehadt hadde/ oft hebben sal. Want het was een moederlijcke liefde tot haren eenighen Sone / een Sone die gheheelijck den haren was/sonder vader/ende een Sone die t'samen Godt ende mensch was : ende naer de menschelijcke nature soo volmaeckt / ende soo verbult was met gratien / als 't wesen konde. Niet-temin hoe groot dese droefheydt oock was / sy en konde de H. Maghet soo seer niet ontstellen / oft sy bleef vast neffens 't Cruys over-eynde staen / als eene stercke colomme/aenschouwende met weenende ooghen dit deerlijck spectakel ; ende offerende aen den hemelschen Vader sijnen eyghen Sone tot een reuck-offer der soetighheydt ; hem biddende dien te willen ontfanghen / ende door hem te willen vergheven alle de sonden der werelt. Want sy voeghde haer naer sijnen alder-heyligsten wille / ende wilde dat hy wilde / ende dat haren Sone dese soo pijnelijcke ende schandighe doodt soude verdraghen / nademael dat sijne Goddelijcke Majesteyt dat alsoo gheschickt hadde. Aldus hiel de Moeder haren Sone gheselschap in sijne pijnen ende versmaethe-den / ende was deelachtigh in sijn lijden / als eene ware moeder. Ensen Heere willende dit haer mede-lijden vergelden / seyde tot haer dese minnelijcke woorden: *Ioan. 19.* Vrouwe, siet daer uwen Sone ; ende daer naer tot den discipel : Siet daer uwe moeder ; ghevende haer den H. Ioannes voor eenen aen-ghenomen sone / die haer t'sedert dien tijdt diende als sijne moeder. Als d'alder-suyverste Maghet haren Sone sagh sijnen gheest ghe-

ven / sy

De droefheydt der H. Maghet om de passie van haren Sone is soo groot als hare liefde.

Hare kloecmoedighheyt staende onder 't Cruys.

ben/ sy soude sonder twyffel met hem van rouwe ghestorven hebben/ indien onsen Heere haer niet en hadde ondersteunt ende versterckt met boven-natuerlycke crachten. Ende den steeck der lancie / die haren Sone / nu al doodt zynde / in synen rechte zyde ontfingh / en maeckte gheene mindere wonde in 't levendigh herte synder Moeder. Na dat-men dit ghebenedyde lichaem van den cruyce hadde af-ghedaen/ nam de H. Maghet dat in hare armen / met de meeste affectie / die-men soude konnen verdencken. Eyndelinghen hebbende onsen Heere begraven / verghesel schapt zynde van den H. Ioannes ende van eenighe devote vrouwen / keerde sy weder naer 't huys van Ioannes Marcus, daer het Avondt-mael was ghehouden / met eene ongheloovelycke droefheydt / om te verwachten den gheluckighen dach vande glorieuse verryseniisse haers Soons.

De H. Maghet brochte dese dry daghen over in tranen / ter wylen de ziele van haren seer lieven Sone was in 't Voor-ghehorght der hellen / ende 't lichaem in 't graf/tot dat hy Sondaeghs' smorghens victorieuselyck ende glorieuselyck verrees/ ende verghesel schapt van ontallycke zielen der HH. Vaderen (welcken roof hy uyt het Voor-ghehorght ghehaelt hadde) veropenbaerde hy hem aen haer/ eer hy hem aen iemandt anders verthoont hadde; waer door de tranen der droefheydt verandert wierden in blydschap. Het is onspreekelyck hoe seer de H. Maget vertroost wiert; als sy haren Sone sach victorieus ende triompherende over de doodt/ hoe dickwyls sy hem om-helsde / ende hoe menichmael sy kuste de glinsterende wonden / die hy in synen handen/ zyde/ ende voeten behouden hadde. Onsen Heere was veertigh daghen op de wereldt / naer synen verryseniisse/ binnen welcken termyn hy synen Moeder (soo't wel is te ghelooven) dickwyls besocht heeft / haer vermakende door synen teghenwoordighevdt/ ende haer vertroostende door synen seer lieffelycke ende soete woorden. 'T is oock wel waer-schynlyck dat d'Apostelen ende d'andere Ghelooovige haer quamen veel ghelucks bieden over de glorie van haren Sone; ende dat sy hen verloste uyt alle twyffelinghe ende achter-dencken / ende hen in 't gheloove der verryseniisse versterckte. Naer dese 40. daghen verthoonde onsen Heere hem voor de laetste repse op den bergh van Oliveten / ende van hen allen oorloff nemende/

IESVS veropenbaert hem aen synen Moeder naer synen verryseniisse.

nemende / gaf hen sijne benedictie / ende clom ten Hemel met eene onsprekelijcke glorie ende majesteydt / latende de H. Maghet beter voldaen om sijne glorie / als bedroeft om sijn absentie. Sy keerden alle-gader weder naer Hierusalem / alwaer sy bleven bidden / verwachtende de kompste des H. Geests / dien de H. Maghet ontfingh met meer privilegien eñ jonsten als alle d'andere / om dat sy daer toe beter berepdt was / ende de weerdicheydt van moeder ende meesterisse der gantscher Kercke was 't selve aldus verepsschende.

De H. Maghet ontfanght den H. Geest.

Haer leven naer de Hemelvaerdt van haren Sone. Act. 2.

Hier naer bleef de alder-heylighste Maghet te Hierusalem / alwaer hare bekommerniſſen waren / Godt / eñ de mysterien die hy op der aerden ghewrocht hadde / te beschouwen / ende besonderlijck dickwijls het hooghweerdigh Sacrament van sijn H. Lichaem t'ontfanghen met d'andere Geloovighen; soo veel te meer dan die / als sy beter dan die allegader kende de weerdighept van desen Heere / eñ als sy daer toe beter berept was om hem te ontfanghen / soo wel om dat sy dit H. Sacrament dickwijls nuttede / als om de ontallijcke gaven ende gratien / die sy ghedurighlijck ontfingh. Somtijdts besochte ende eerde sy de heylighe plaetsen / die door de voet-stappen van haren Sone / oft door sijne wonderwercken gheheylight waren. Op een ander tijdt onderwees sy dese nieuwe ende eerste Kercke van onsen Heere Iesvs Christus, die begonst in de wereldt gheplant / ende door de selve verspreyt te worden. Want sy was de ghene die d'Apostelen leerde / die hen de mysterien vande Mensch-wordinghe / vande Gheboorte / vande Besnijdenisse / ende vande Kindtschepdt onses Heeren Iesv Christi upt-leyde. Sy was de ghene / die door hare hemelsche woorden / Goddelijck leven / ende vperighe ghebeden aen dit H. gheselschap moedt gaf. Sy was de ghene / die door een enckel ghesichte de bedruckte herten verlichtede / d'onghereghelde lusten bluschte / de passien bedwongh ende matighde / de krancke versterckte / de ghevallene op-hief / de sondaren bekeerde. Hare liefde tot een-ieghelijck was seer brandende / haer ootmoedighepdt seer groot / hare verduldighepdt in teghenspoeden ende verbolginghen onverwinnelijck: inder voeghen dat-men met haer alleenlijck te sien / verloos alle soorte van droefheydt ende ydele vreese. In somma / sy was een Orakel vande

heele

heele Kercke / eene Sonne die de wereldt verlichtede/ een godtlijck wonder-teecken/ eene Maghet soo versierdt ende omcleedt met Godt / dat sy door haer ghelaet ende wesen verthoonde de on-sprekelijcke weerdicheydt van sijne Moeder / met soo groote gratie ende majesteydt / dat een ieghelijck begheerigh was om haer te sien; ende veel reysden naer Hierusalem/ om te ghenieten de teghen-woordicheydt van dese alder-heyligh-ste Maghet. Want ghelijck den H. Ignatius seydt: Wat ghetrouwen Christen ende lief-hebber van ons H. gheloove ende Religie, en sal niet willen sien ende spreken met de ghene, die vveerdigh ghevveest is, in haer lichaem te draghen, ende te baren den vvarachtigen Godt? Onder dese is oock gheweest den H. Dionysius Areopagita, discipel vanden H. Apostel Paulus; van den welcken men seght / dat hy/ naer dat hy t'Athenen door de predicatie vanden H. Paulus bekeert was/ dese goedertierne Vrouwe ghingh sien/ ende dat hy haer siende/ soo seer verwondert was over hare uytnemende soeticheyt/ ende majesteydt/ dat hy haer soude aen-ghebeden ende ghehouden hebben voor Godt / indien het Gheloove hem het contrarie niet gheleert en hadde. D'alder-heyligste Maget was oock eenighen tijdt inde stadt van Epheſen inde Provincie van Asien met den H. Ioannes Evangheliſt; doende in alle contreyen hare stralen schijnen/ ende ghesontheyt ende 't geestelijck leven gevende aen alle de ghene/ met welcke sy verkeerde.

Ignat. epist. ad Ioan. Euang.

Als sy veel jaren in deser voeghen gheleeft hadde tot troost ende profijt vande heele Kercke / zijnde nu van eenen tamelijcken ouderdom/ende siende dat 't geloove op den naem van haren Sone de heele werelt door verbreyt was/ brandende van liefde ende begeerte om hem te sien/ badt hem seer minnelijck/ dat hy haer wilde verlossen uyt de miserien van dit leven/ ende leyden om te ghenieten sijne ghelucksalighe tegenwoordicheyt. Den Sone verhoorde het oodtmoedigh versoeck van sijne Moeder / ende sont tot haer eenen Enghel / die haer broghte de blijde nieuw-mare van hare doodt/ de welcke sy ontfingh met groote blijschap haers geests / ende gaf die aen haren beminden sone den H. Ioannes te kennen / dieſe aende Christenen te Hierusalem zijnde vercondighde / ende de mare liep terstont door alle de om-ligghende contreyen. Veel quamen te Hierusalem/

Hare begeerte om haren Sone te sien.

ende maeckten hunne vergaderinghe op den H. Berch van Sion, in 't huys daer onsen Heere IESVS Christus het avont-mael met sijne discipelen ghehouden / ende dit Coninckliick bancquet van sijn ghebenedijt lichaem ingheselt hadde/ tot eene spijse ende voetsel vande heele Kercke; ende in 't welck den H. Geest was ghekomen in de ghedaente van vierige tonghen. De Christenen broghten daer veel lichten ende wel-rieckende specerijen ende crupden/ volghende hunne ghewoonte/ ende veel schoon lof-sanghen om in haer af-scheyden te singhen. Ende tot eene meerdere glorie der H. Maghet/ ende troost der Apostelen / die door alle de Provincien der werelat verstroyt waren/ om het Euangelie te predicken; wierden alle de ghene/ die noch in 't leven waren/ mirakeleuselijck by haer ghebroght. Daer waren oock noch andere Apostolische mannen Hierotheus, Timotheus, ende Dionisius Areopagita, met noch veel andere / die onsen Heere uytterlijck ghebeden hadden/ dat hy hen wilde weerdigh maken / om dit gheluckseligh spectakel te sien. Als d'alder-suyverste Maghet dit heyligh ende edel gheselschap sach / heeft sy haer boven-maten seer verblijdt/ ende danckte haren Sone van dese on-spreckelijcke wel-daedt / die hy haer ghedaen hadde: daer naer seyde sy tot d'om-staenders/ dat de hemelsche geesten grootelijcx begheerdt hadden/ dat sy soude de werelat verlaten/ ende dat sy Godt daerom ghebeden hadde; die haer oock hadde verhoort/ soo dat d'ure nu was ghekomen.

Sy lach op een arm bedde / ende hen alle-gader/ die hunne flambeeuwen al ontsteken hadden / met eene meer goddelijcke als menschelijcke majesteydt aensiende/ dede hen by haer komen / om hen de benedictie te gheven / ende badt haren Sone / dat hy hen inden Hemel wilde erf-ghenamen maken van die eeuwige goederen / die altoos duerden. Sy smolten alle-gader in tranen/ om het derven van eene sulcke Moeder; maer sy hen vertroostende/ seyde: Mijne lieve kinderen, blijft met Godt, en vveent niet om dat ick u verlate, maer verblijdt u liever, om dat ick mijnen seer lieven Sone gae sien. Alsdoen beval sy aenden H. Ioannes dat hy hare kleederen soude uyt-deylen aende dochters / die daer teghenwoordigh waren / de welcke langhen tijdt met haer ghewoont hadden. Op staende voet quam haren

De laetste woorden vande H. Maghet. *Metaphr. de vita & dormit. Deipara.*

beminden

beminden Sone uyt den Hemel / vergheſeiſchapt van eene ontallijcke bende van Enghelen; ende de Moeder hem ſiende / riep over-lupt / met eene groote blijdſchap ende vreught haers herten: Ick ghebenedijde u Heere, milden gheveraller benedictien, licht van allen licht, dat ghy u geweerdight hebt, de menſchelijcke nature in mijn lichaem aen te nemen. Ick ben wel verſekert, dat allen 't ghene dat ghy my gheſeydt hebt, in my ſal vol-brocht worden. Dit ſegghende ſteunde ſy eerlijck op 't bedde / ende hare handen op-heffende ten Hemel / vervuldt met eene on-ſpreckelijcke blijſchap / om dat ſy haren Sone ſagh / haer noodende tot de eeuwighe gheluck-ſalicheydt / ſeyde tot hem: Dat my gheſchiede naer u woort. Daer naer / als oft ſy gheruſt hadde / ſonder eenighe pijne / gaf ſy hare ziele aen Godt / 'snachts voor den XV. Auguſti / ſeven-en-vijftigh jaren na dat ſy onſen Saligh-maecker IESVM Chriſtum ghebaert hadde / ende dry-en-twintigh naer ſijne Paſſie / oudt zijnde twee-en-ſeventigh jaren / min vier-en-twintigh dagen / naer de waer-ſchijnlijckſte opinie.

Metaph. ibid.

Metaphr. ſuprà.

Idem ibid.

Haer saligh verscheyden ende ouderdom.

Den ghebenedijden Sone ontfingh d'alder-ſuyverſte ziele der Moeder inden Hemel; alwaer ſy van 't heel Hemelſch hof ende gheluckſalighe geeſten wierdt willecom gheheeten met blijde lof-ſanghen / gheljck aen de Coninghinne van hen allen ende de Moeder van onſen Heere betaemde. Sy waren alle-gader verwondert over hare ſchoonheydt / glorie ende majeſteyt; ſiende haer ſoo verciert met ſoo veel deughden en uytnemende gratien / dat haren glantſch dien van d'andere Heyligben verdupſterde / gheljck de Sonne verdupſtert ende wech-neemt de claerheydt der ſterren. Sy wiert gheſtelt boven alle de Chooren der Engelen / op eenen beſonderen thron / aende rechte zijde van haren Sone. Op den ſelven tijdt als de H. Maghet haren gheeſt gaf / ſonghen d'Enghelen / die den ſelven vergheſelſchapten / ſeer melodieuſelijck; gheljck ock deden de ghene / die by haer ghebenedijdt lichaem waren ghebleven / om d'uyt-vaert te houden; welck gheſangh van alle d'omſtaenders ghehoort wiert. Maer d'Apoſtelen ende diſcipelen Chriſti / ſiende dat de H. Maghet was over-leden / vielen op hunne knien / kuſſende met groote affectie ende liefde dit H. lichaem: 't welck ſy ſalfden / volghende het ghemeyn ghebruyck / met koſtelijcke ſalven /

D'Engelen singen over het lichaem vande H. Maghet.

ende wonden 't in een schoon lijnen-cleedt/ bestroeyende de plaetse met wel-rieckende cruyden ende bloemen; niettemin den soet-geurigen reuck/ dien dit H. lichaem van hem gaf/ ghingh alle d'andere reucken verre te boven. Veel siecken van alder-hande qualen daer komende/ wierden alle-gader ghenesen door de cracht van dese Vrouwe/ die de wereldt hare salicheydt heeft ghegheven.

Hare uytvaerdt.

Smorghens op den XV. Augusti droeghen de HH. Apostelen op hunne schouderen het lijck daer dit H. lichaem in-lagh/ door 't midden der stadt tot Gethsemani toe/ singhende t'samen met alle de Gheloovighen (ja oock d'Enghelen die de begravenisse vergeselschapten) den lof der H. Maghet. Een ongheloovigh ende hertneckigh Jode/ van Priesterlijck geslachte/ was soo stout ende vermeteljck/ dat hy sijne handt sloegh aen 't lijck om dat ter aerden te worpen; maer beyde sijn handen bleven daer aen-hanghen/ tot straffe van sijn stoudt bestaen. Den armen blinden bekende sijne faute/ ende door de pijne wijs-ghworden zijnde/ weende ende begheerde vergiffenisse/ de welcke hy verwierf; want den H. Petrus beval hem de handelooze ermen te steken aende handen/ die aen 't lijck waren blijven hanghen; 't welck hy doende wiert naer ziele ende lichaem ghenesen; want op eenen soo solemnelen dagh/ ende in eene soo volle ende over-groote blijschap door de H. Maghet/ moeste een ieder/ hoedanigh het oock ware/ van haer wel-daet ontfanghen. Als sy te Gethsemani waren ghekomen/ ende het H. lichaem meynden in 't graf te stellen/ wierdt de droefheydt ende tranen vernieuwt/ een ieder wilde het wederom kussen ende eere bewijsen/ sonder te konnen d'ooghen aff-keeren/ van de plaetse daer sy hun herte ghevestight hadden. Ten laetsten wiert het lichaem in 't graf gelept/ maer daer-om en ghingen d'Apostelen niet wech/ dan bleven daer noch drie daghen/ hoorende de musijcke der Enghelen/ ende t'samen met hen Godt lovende. Den H. Thomas, die niet en was ghewees in 't over-lijden der H. Maget/ quam daer den derden dagh/ ende begeerende het H. lichaem te sien ende t'eeren/ versochte dat het graf soude worden open-ghedaen. 'Twelck onsen Heere aldus begheerde/ om door dese occasie te doen sien watter ghebeurdt was; want het graf geopent zijnde/ en vont-men

het

het ghebenedijdt lichaem daer niet inne / maer alleenlijck het lijnen-cleedt/ daer't was ingewonden geweest/ 't welck sy kussende/ sloten 't graf toe/ upt 't welck eenen seer soeten meer dan aerdtschen reuck quam. Sy keerden wel blijde wederom naer de stadt/ vastelijck gelovende dat dit ghebenedijdt lichaem / vereenight zijnde met sijne ziele / was verresen ende op-ghevlommen ten Hemel.

Ick besluyte dit leven met de woorden van den H. Ambrosius: Ghy Maeghdē, laet u liedens den Maeghdom eñ het levē van die salige MARIA, alsoo vele als in eene schilderije, voor uwe oogen geschreven staen; waer uyt schijnt als uyt eenen spieghel eene gedaente van alle Suyverheydt, eene forme van alle deughden. Hier uyt mooghdy nemen exempelen van leven, waer in u openbare leeringhen van eerbaerheydt te kennen worden ghegheven als in een voorbeelt, wat ghy in u moet beteren, wat ghy moet vlieden, wat ghy moet onderhouden eñ doen. MARIA is geweest eene Maget niet alleen van lichaem, maer oock van herten, alsoo dat sy hare pure affectiē noyt vervalscht en heeft met eenigen omslach van bedriegelijckheyt; oodtmoedigh was sy van herten, treffelijck in hare woorden, wijs van gheeste, sober in spreken, yverigh in lesen, vierigh in bidden, neerstigh in haer werck, schamel in hare woorden, soeckende niet eenigh menschе als besiender van hare wercken, maer Godt alleen, als ghetuyghe van haren gheest. Sy en was niet ghewoon iemanden schadelijck te wesen, maer alle menschen goet te jonnen; voor den ouderen, om reverentie te doen, op te staen; aen hare evenjarighe, gheen goet te benijden; vermetelicheydt te schouwen; de reden te volghen, ende lief te hebben de deughden.

S. Ambros. lib. 2. de Virg.

S. MARTINA Virgo et Martyr.

Petrus de Iode figuravit. 1. *Ianuarij.* *I. van Mechelen exc. cum priuil.*

HET LEVEN VANDE H. MARTINA MAGHET ende Martelaerſſe.

1. Ian. A. 228.

DE H. Martina, geboren te Roomen van ſeer edel gheſlachte/ noch ſeer jonck zijnde/ is door de doodt van haren vader ſeer rijck gheworden in rijdtlijcke goederen; die ſy niet en heeft ghebruyckt in hooverdije oft ydelheydt des werelts/ maer haer-ſelven t'eenemael Gode op-offerende/ heeft de ſelve met eene wonderlijcke affectie eñ vierichheydt den armen upt-gherepckt: eñ door deſe ende dierghelijcke deughden gedurichlijck voorts-gaende in een heylich leven/ heeft haer gewapent/ eñ met een cloeck herte haer-ſelven geſtelt teghen dien vreeſſelijcken leeuw der hellen/ om ghedurichlijck ſonder op-houden met eene groote neerſtichheydt teghen hem te ſtrijden.

VVt oude Regiſters van Roomen.

Hare mildtheydt tot den armen.

Het is geſchiet dat den Landt-vooght Vlpianus (die ten ſelven tijde de H. Kercke verbolghde) eenige van ſijn volck heeft upt-geſonden om Chriſtenen te ſoecken/ om de ſelve te dwinghen aen de afgoden ſacrificie te doen; oft ſoo ſy dat niet en deden/ hen ter doodt te brengen. Sy hebben in een Kercke vande ſtadt Martinam ghevonden biddende; die ſy hebben aen-ghevat, want ſy door haer edelheydt haer kenden: ende hebben haer gheſeydt: Vlpianus doet u ſeer groeten: ende alſoo 't uwe Edelheydt wel toe ſtaet hem onderdanigh te zijn/ ſoo beveelt hy u dat ghy terſtont ſult met ons gaē/ om den grooten Godt Apollo ſacrificie te doen. Sy heeft hen met een blijde ghelaet gheantwoordt ende gheſeydt: vertoeft een weynigh/ tot dat ick my bevolen hebbe inden goeden wille Godts; ende dan ſal ick u ghеſelſchap houden: ende haer weder tot het ghebedt beghevende/ en heeft niet op-ghehouden met vierighe begheerte de goddelijcke hulpe te aenroepen. Ghevoelende haer nu dan verbult met het Hemelſch vijer/ ende

Wort inde Kercke biddende ghevanghen.

bewaert vanden goeden gheest van Christus, die haer regeerde; heeft haer ghevoeght by die haer waren verwachtende: eñ is met hen tot den Landt-vooght gegaē: die haer lepdden/hebbē den Landt-vooght gesept/dat sy daer brochten eene Christene maghet / die van grooter autoriteyt ende van grooten Edelduom was / de welcke upt haren eyghen dyen wille de Goden quam sacrificie doen; ende die de Christenen oock soude tot het selve raden. Ulpianus hier in seer verblijdt wesende / heeft haer doen voor hem brenghen; ende heeft tot haer ghesepdt: Ick ghevoele eene groote blijschap ende ghenoechte in u/ o gratieuse maghet/ die soo edel zijt ende vol gratien/dat ghy wilt verlaeten een sekeren nieuwen Godt/ dien sijne naervolgers noemen Christus, eñ aenbeerden den grooten Godt Apollo/die ghy ooc sacrificie wilt doen; ick belove u dat ghy daer voor van my groote jonste ende eere sonder eynde suit ontfanghen. Martina heeft stoutelijck gheantwoort ende ghesepdt: ghebiet my dat ick altijdt sacrificie doe den levendē Godt/ die alleenlijck door sijn woort/ van niet de gantsche werelt heeft ghescha pen/ op dat ick hem dit sacrificie doē de/uwen valschen ende vermaledyden Apollo niet meer geeert en worde vande menschen/ die onder de beschermenisse van Christus leven. Den Tyran heeft terstont bevolen datmen haer lepden soude in den Tempel/ om aldaer sacrificie te doen. De Maget sepde tot den Tyran: Komt ghy selfs oock met my / ende doet de Priesters van uwen Godt volgen: soo mooght ghy dan bepde de sacrificien sien / ende oock met wat een beleefthept oft vermhertichept mijnen heyligben ende goeden Christus mijn sacrificie upt mijn handen ontfanght.

Vare cloeckmoedichept inde belydenisse des geloofs.

Dit hoorende Ulpianus/ beval dat alle de wacht/ eñ oock die alsdan daer teghenwoordich waren / souden t'samen met hem inden Tempel komen / ende dat sy wel souden gade-slaen / wat sy al doen soude. Martina die is terstont neder-ghecknielt om te bidden/ ende heeft haer versterckt met het teecken des heylichs cruys; terstont is daer een soo groote aert-bevinghe op-ghestaen / datter een groot deel vanden Tempel om verre viel/ smijtende in duysent stucken den afgodt Apollo/ ende de Priesters die daer by waren teenemael doodt vallende/ met noch veel andere ongheloovighen. Den Lant-vooght hier door seer verstoort zijnde/ eñ niet verstaende/

Doet door hare gebedē d'afgodtbeelden om verre vallen.

staende (midts hy blindt van verstande was) wat de Goddelijcke cracht ende deught doen kan / heeft sijne dienaeren bevolen / dat sy haer met vuysten in 't aenschijn slaen souden / ende met yssere krauwels haer vleesch verscheuren / 't welck sy terstondt deden sonder mede-lijden.

Sy hebben begonst te roepen: wat een groot wonder is dit / dat wy veel flauwer ende machteloosser zijn / dan dese / die wy hier soo qualijck tracteren? maer wat vier schoonder ende edelder Jonghelinghen sien wy daer / die haer met de hemelsche hulpe verstercken / ende op ons weder-keeren de tormenten / die wy haer aen-doen. Den Tyran sulcke woorden hoorende / ende siende dat de beuls verflauwden / heeft hen met een vreesselijck gesicht over gaen / ende berispt van hunne flauwicheyt: ende heeft daerom met eenen grammen moedt dese maghet wederom op een nieuw doen pijnighen; ende bevat dat-men haer inde palepe soude hanghen / ende datmen haer met scherpe haken haer vleesch soude verscheuren.

Wordt inde tormenten van Godt verstierckt.

In welck martelie dese suyvere maghet haer sinnen keerende tot Godt / ende hare maeghdelijcke ooghen naer den hemel slaende / ende biddende seyde: Ghebenedijdt moet ghy zijn / o IESV, hoe veel schoone gratien doet ghy de ghene / die in u hun betrouwen stellen. Dit gheseyt hebbende / ende ghedurichlijck blijvende stantvastich in soo wonderlijcke scherpe pijnen / soo isser onversients een groot hemelsch licht ghevallen / 't welck dese beuls heeft om-ringhelt / die haer de tormenten aen-deden; die terstondt hen hebben ter aerden ghesworpen / ende de H. maghet ghebeden / dat haer soude believen te vercrijghen van haren Godt vergiffenisse van hunne misdaet; want sy door bedwanc haer de grouwelijcke tormenten moesten aen-doen. Sy heeft hen seer blijdelijck gheantwoort / seghende: wilt ghy-lieden u bekeeren tot mijnen Godt / ende uyt goeder herten ghelooven / dat hy is die u hulpe ende bystandt heeft ghedaen / naer dat ghy-se van hem sult hebben ontfangen / soo sult ghy mede verlachtich zijn van die wonderlijcke gheschiedenissen / die in den hemel zijn gheopenbaert aen de goede Gheloovighe: maer is 't dat ghy anders ghelooft dan dit; inder waerheydt ick seghe u-lieden / dat in de helle u verwachten de grouwelijcke ende eeuwighe pijnen. Dese hebben terstondt door de gratie

De scherprechters worden tot het gheloove bekeert.

Godts met luyder stemmen gheroepen / dat sy in Christo gheloofden / ende dat sy berouw hadden van hun grouwelijck officie. Zynde dan soo versterckt / gaven stoutelijcken aen Ulpianus te kennen / dat sy om gheen saken ter werelt sijn Goden souden sacrificie doen. Den Tyran hier in seer vergramt wesende / heeft terstondt bevolen / dat-men hen soude inde palepe hanghen / ende dat-men met messen hun vleesch soude door-snijden. Dese nieuwe Christenen bleven in soo groote pijne t'eenemael stantvastich / ende en spraken noch en dedē niet anders dan alleenlijck sterlinckx naer den hemel sien. Maer dat sy nu langen tijdt hadden gepijnight geweest / heeft den Landt-vooght hunne leste sententie ghegeven / eñ hen verwesen om onthalst te worden : soo zijn sy met alsulcke doodt triumphantelijck tot Christum gherepst.

Ende voor't selve ghemartelizeert.

Des anderen daeghs heeft den Landt-vooght bevolē dat-men Martina soude voor hem brenghen; die haer terstondt te voren leyde / dat sy soude de Goden sacrificie doen : 't welck als sy niet en wilde doen / heeft hy terstondt belast dat-men haer naeckt soude ontcleeden / ende inde palepe hanghen / ende haer sonder eenigh mede-lijden het vleesch soude op-halen. In welcke pijne / naer haer ghewoonte / sy haren Godt loefde eñ danckte ; waer door den Tyran veel meer ghestoort zijnde / dede haer binden aen vier staken / ende van twee beulen t'seffens met groote wreedtheydt slaen. Maer soo Martina ghedurighlijck Godt met lof-sanghen bleef loven / heeft dit slaen soo langhe ghedurt / dat seven beulen malckanderen moesten verscharen : maer sy bleef stantvastigh in 't gheloove van den warachtigen Godt / ende was de tormenten verachtende / soo dat de beuls den Landt-vooght uytterlijck quelden / dat hy hen soude willen oorlof gheven / om op te houden van de H. maghet te pijnighen / om dies-wille dat sy selver de pijne / ende de tormenten leden. Dit mis-haeghde grootelijckx den Landt-vooght / ende daeromme beval hy dat den eenen ende den anderen haer veel meer slaen souden.

De heylighe Martina wordt grouwelijck ghepijnight.

In dese martelie van dese heylighe maghet heeft teghenwoordigh ghewees eenen seker en man ghenoempt Eunenius ; den welcken / om desen Tyran te beter te believen / hem heeft geraden dat-men haer wederom in den kercker soude leyden / met last dat-men hare wonden met siedende olie soude strijcken ; 't welck den

Tyran

Tyran terstondt heeft bevolen te volbrenghen. Dese H. maghet is met een onsprekelijck blijde gelaet naer den karcker ghegaen/om dese sware tormenten te lijden: ende om haer-selven meer te verstercken / heeft den gantschen nacht over-gebrocht in Godt haren bruydegom te loven ende te dancken. De wakers hoordē seer soete stemmen der Enghelen / den warachtighen Godt lof-sanghen singhende; waerom Martina seer verblijdt was / ende de wakers seer verwondert ende beroert.

Hare wonden worden met ziedende olie ghestreken.

Ten derden daghe is dese maghet wederom voor den Tyran ghebrocht / die haer seyde/waer 't dat sy niet en begheerde haer leven met pijne ende tormenten te eyndighen; dat sy terstondt sonder vertoeven soude naer den tempel van Diana gaen/ ende haer sacrificie doen: 't welck die vyerighe bruydt CHRISTI niet en was achtende; dan wiert daer tegen haren wille ende danck gheleydt: maer sy haer wapenende met het teecken des heylich Cruys / naer dat sy den name CHRISTI hadde aen-gheroepen / is by de af-goddinne Diana ghekomen; ende beval terstondt den duyvel / die daer in woonde / dat hy op staende voet soude vertrecken. Daer is terstondt vyer uytten hemel ghevallen / ende heeft het af-godts beeldt heel verslondē. Waer door den Tyran seer verbaest wesende / heeft haer ghestelt in de handen van den Rechter Justinus / op dat hy haer op een nieuw soude pijne ende tormenten aen-doen: waer door sy seer versterckt zijnde in het Gheloove / met eene Christene vrymoedigheydt tot hem heeft ghesey: Tormenteert my naer u goedt-duncken soo ghy begheert: Even-wel en sult ghy niet verkrijghen dat ick uwe Goden sal sacrificie doen. Hy heeft haer terstondt doen inde paleye hanghen / ende haer met ijsere kammen het vleesch doen op-halen / ende met elsens haer borsten door-booren / tot dat sy ontfanghen heeft hondert ende achthien wonden. In alle dese tormenten en heeft-men haer niet een woort hooren sprekē. waerom Justinus / meynende dat sy al doodt was / gheordonneert heeft / dat-men soude op-houden; maer daer naer verstaende dat sy noch leefde / heeft tot haer ghesept: wilt ghy ellendighe maghet de Goden sacrificie doen / ende u-selven verlossen van alle de tormenten / die ick voor u hebbe doen bereyden? Sy antwoorde; ick hebbe een die my vertroost ende versterckt / ende

Verdrijft dē duyvel uyt het af-godts beeldt.

Hare overgroote volstandigheyt inde tormenten.

daerom

daerom en sal ick nimmermeer uwe afgrijsselijcke Goden sacrificie doen. Den Rechter door dese woorden verbaest zijnde / dede haer los maken / ende wederom in den karcker leyden. Vlpianus dit verstaende / heeft terstondt belast / dat-men haer dē wildē beesten soude voor-worpen, ende terstondt soo sy daer was ghelaten / is by haer eenen leeuw ghekomen ; die haer niet alleen gheen quaet en dede / maer oock tot een teecken van eer-biedinghe / voor haer op sijne knien viel. Martina siende dit wonderlijck teecken van Godt den Heere / heeft terstondt wederom begonst te bidden / dat hy niet en soude toe-laten / dat sy van sijne liefde soude scheydē.

Wordt de wilde beesten voorghe worpen / maer met ghekrenckt.

Korts daer naer heeft den Tyran Martina wederom naer den tempel doen leyden / om haer den Goden te doen sacrificie doen ; maer soo sy dat niet doen en wilde / heeft haer wederom belast te binden / ende hare beenderen te breken : ende soo haer een van de beuls seyde : Martina belijdt ende kendt Diana voor uwe Goddinne / ende ghy sult vry ghelaten worden : heeft sy hem gheandtwoort : Ick ben eene Christene / ende CHRISTVM alleen ben ick belijdende : den Landtvooght hierom alle sijn hope van haer te verwinnē verliesende / heeft bevolen dat-men haer levendigh soude verbranden. Als nu daer een groot vyer ghemaeckt was / is met ghewelt daer in gheworpen. Daer is terstondt water uyt den hemel ghevallen / die devlamme des vyers heeft ghebluscht / ende eenen grooten gheweldighen wint isser naer ghevolght / die het vyer heeft verspreydt / ende veel Heydenen / die daer teghenwoordigh waren / vernielt. Waer door Vlpianus seer verbaest zijnde / meynende dat sy dit was doende door tooverije oft met andere konsten / 't welck hy meynde in haer hayr verborghen te zijn ; heeft 't selve gheheel kael doen aff-snijden. Ten laetsten soo den Tyran bevroedde ende bekende / dat hy gheen ghenoechsame sterckte noch macht en hadde / om de stantvastigheydt van dese H. Martina te verwinnen / heeft hare sententie uyt-ghesproken van onthalst te worden : ende soo is sy gheluckichlijck in Godt ghestorven.

Wort Goddelijcken bevrijdt van 't vyer.

Wort onthooft.

Dese heylighe maghet is seer vermaert gheweest in de heylighe Kercke / soo dat-men noch op den dagh van heden te Roomen vint eene cleyne Kercke / die eertijdts ter eeren van Godt almachtich ende haerder memorie

mozie ghestieht is aen den boet van het Capitolium/by den Triomph-boghe van Severus.

Ick en kan niet naer-laten hier te verhalen een schoon mirakel/ dat mede dooz toe-doen vande heylighe Martina te Roomen gheschiedt is; ghelijck ons in 't leven vanden heylighen Paus Gregorius verhaelt wordt / dooz Ioannes Diaconus beschreven. 'T is ghebeurt ten tijde van den Paus Nicolaus / dat den boosen vyandt seer quelde de ghene die op een hoeve Barbilianus ghenoemt / woonden. Hy verthoonde hem dickwijls in de ghedaente van eenen cleynen stier/ nu de beesten / nu de menschen vernielende ende verstroyende/ tot datter maer eenen ober en bleef Vrsulus ghenaempt. Desen sijne vlucht nemende naer Roomen tot de Religieusen / wien dese hoeve toe-quam/wierdt van den selven stier vervolght/ die hem met sijn voorste voeten om-vattende / ende met sijn hoornen steeckende/ heeft begonst voort te dryven / ende den gheheelen nacht aen-ghejaeght. Als nu dese plaetse van alle menschen verlaten was / soo heeft hem den heylighen Gregorius aen een van de Religieusen veropenbaert/hem vermanende/ dat-se eene solemnele processie souden doen uyt de Capelle van de H. Martina, tot de Capelle van de H. MARIA Moeder Godts / de Litanien singhende/ ende over al ghewijet water sprenende. Dit ghedaen zijnde / heeft den boosen vyant dese plaetse on-gequelt ghelaten. Ende al is't dat hy inde om-ligghende hoeven vyer ende vlam was uyt-spouwende / en heeft nochtans noyt meer de uytterste palen van dese Clooosterlijcke hoeve derren ghenaken. *Ioan. Diaconus 4. lib. vitæ S. Greg. c. 93.*

Het hooft van dese H. maghet wordt te Roomen bewaert ende ghe-eert in het Clooster van de Minrebroeders / 't welck-men noemt / in Ara cœli, ende eteliicke heylighe ghebeenten in de Kercke van Onse Lieve Vrouwe Major.

HET

S. GENOVEVA Virgo.

3. Ianuarij.

Petrus de Ioãe figurauit.

Ivan Mechelen exc. cum priuil.

HET LEVEN
VANDE
H. GENOVEVA
MAGHET.

3. IAN. A. 499.

DE heylighe Genoveva, patronerſſe ende beſchermerſſe van de ſeer vermaerde ſtadt van Parijs / welcke is de hooft-ſtadt vā Vranckrijck / wierdt gheboren in 't dorp Nanterre / dry mijlen van daer. Haren vader hiet Severus, ende hare moeder Gerontia; men ſagh van hare jonckheydt af alſoo de gratie Godts in haer / dat den heylighen Germanus, Biſſchop van Auxerre / met den heylighen Lupus Biſſchop van Troyes / naer Enghelandt repſende (om upt te roepen de dolinghen / die den ketter Pelagius daer hadde gheſaept) paſſeerde door dit dorp Nanterre; al-waer deſe twee Prelaten (die in hunnen tijdt waren twee groote lichten vande Catholijcke Kercke) met groote eere van alle 't volck / dat hen in 't ghemoet gingh om hen te vereeren / ontfanghen wierden. Den vader ende moeder van Genoveva waren oock in dit ghetal / met hare dochter / die achter hen ginck. Van ſoo verre als den heylighen Germanus haer konde bemercken / veſtichde hy 't gheſicht op haer: door-wetende dat dit kindt ſonderlijck van Godt was op-ghetrocken; ende dat ſy de upt-nemenſte tot ſynen dienſt ſoude zijn. Hy vraeghde na haren naem / ende den ſtaet van hare ouders; den welcken hy voorſeyde 't gheluck dat ſy hadden / om dat ſy ouders waren van eene ſoodanighe dochter; die ſy moeſten op-voeden om Gode te dienen. Ende 't ſander-daeghs dede hy haer komen daer hy gheherberght was; haer ſoetelijck vermanende / dat ſy in tijdts ſoude om-helſen haren Bruydegom IESVS Chriſtus, ende alle aertſche dinghen verſmaden. Waer op ſy hem te kennen gaf / dat dit alleen was hare begheerte ende voor-nemen; in teecken van 't welck ſy van hem ontfingh een cruys / 't welck hy haer aen den hals

VVt de oude Regiſters vā Vranckrijck.

Gheboorte van Genoveva.

Haer heylighept wort voorſien.

hals hingh / haer Gode toe-eyghenende ghelijck een kostelijck juweel / gheschepden ende af-ghetrocken van alle kostelijcke cieraten der vrouwen. Eer dat den heyligben Bisschop vertrock / beval hy haer seer sorchvuldelijcken aen haren vader ende moeder. 't Is wat tijdts daer na gheschiedt / dat hare moeder op eenen Feest-dach ter Kercken wilde gaen ; ende sy belastede haer dochter 't huys te bewaren: maer 't kint ontsteken zijnde met de liefde Godts / ende begheerte hebbende om inden dienst Godts teghenwoordich te zijn / badt hare moeder dat sy haer wilde mede-leyden / al en wilde sy dat niet doen ; maer sy quelde haer soo langh / dat de moeder haer eene kaeck-smete gaf : waerom de moeder terstondt met blindtheyt ghestraft wierdt ; ende bleef blindt twee jaren lanck : tot dat sy hare dochter badt / dat sy haer wat waters soude willen brenghen / ende daer over een teecken des Cruys maken : waer mede sy haer-selven ghewreven / ende d'ooghen ghewasschen hebbende / creegh het ghesichte wederom. Dit heeft het beginsel ghewees van veel mirakelen / die Godt naermaels door haer dede.

Sy maeckt hare moeder siende door water van haer met het teecken des H. Cruys ghezeghent.

Doen sy nu tot behoorlijcken ouderdom was ghekomen ; soo gingh sy met twee andere dochters / die ouder waren dan sy / om ghebenedijdt / ende Gode toe-ghewijet te worden door de handen vanden Bisschop : den welcken begonst aen Genoveva : want al was sy de jonckxste van dijen ; soo wist hy nochtans door de Goddelijcke openbaringhe de schatten ende hemelsche gratien / met welcke sy de andere te boven gingh. Na de doodt van haren vader ende moeder / woonde sy binnen Parijs ; volghende 't ghebodt van hare meestersse ende gheestelijcke moeder. Onsen Heere besocht haer met eene soo vreeselijcke ghichtichheydt / dat het scheen dat alle hare leden ontset waren : niet-te-min na dat hy wel gheproeft hadde hare ootmoedigheydt ende verduldigheyt ; soo gaf hy hare ghesonthept wederom.

Sy wordt Gode toeghecpghent.

Sy wordt besocht met ghichtichept.

Ontrent desen tijdt quam in Vranckrijck den Coninck der Hunnen Attila / ghenaemt de gheessel Godts / niet sonder rede ne ; want hy bedierf ende vernielde alle de landen daer hy door passeerde ; ende volbrocht de gramschap Godts met vreesselijcke moorden ende wreedtheydt. Hy quam by de stadt Parijs / upt de welckede borghers voor hen namen te vertrecken met hunne schatten /

schatten / vrouwen ende kinderen in eenich verre-ghe-
leghen landt; vreesende met den sweerde ghedoodt te
zijn / ghelijck de andere die hem verwacht hadden. Ge-
noveva dit wetende / badt de principale vrouwen / hun-
ne mans te wederhouden / ende hen te versekeren van
dese vreese; op dat sy alle t'samen toe-vlucht tot Godt
mochten hebben door ghebeden / vasten / ende ael-
moessen; hopende dat sijne vermhertighheydt hunne
stadt soude beschermen vande clauwen van dese wree-
de beeste / dat hy daer niet en soude in komen. Dit
wierdt ghedaen / ende de heylighe maghet beval door
hare ghedurighe ende yverighe ghebeden (besproept
zijnde met tranen) aen haren lieven bruydegom de be-
scherminghe van 't vaderlandt / ende versekerde hen
allen dat sy dit perijckel ontgaen souden. Maer om te
bewijsen dat onsen Heere begheert / dat de sijne quaedt
door goet ontfanghen / van de ghene selve die aen hen
verbonden zijn; soo liet hy toe / dat sekere inwoonders
van Parijs / vande alder-vroomste ende vreest-achtighste
verlaters van hun stadt / om het perijckel te schouwen
(siende dat Genoveva van contrarie meyninghe was /
ende dat den meesten deel van 't volck hen by haer
voeghde) door hen namen haer lebende te verbranden /
oft haer in de riviere te worpen / oft ten minsten haer
wreedelijck te doen sterven: 't welck sy alleenlijck uyt-
stelden / om eenen dagh van hare doodt te stellen / als
sy soude moeten sterven. Daer was doen ter tijdt te
Parijs eenen Archidiaken van Auxerre / die den hey-
ghen Germanus daer hadde ghesonden; den welcken
hem vindende onder dese boose menschen / die handel-
den van Genoveva om te brenghen / veel moeyte hadde
om hen te vreden te stellen met sijne soete woordē ende
treffelijcke redenen; hen wijs-makende / dat sy hun nen
wreeden aenslach souden laten varen / ende haer ghe-
looven / ghelijck d'andere deden / om dat Godt in haer
was: ende den heylighen Germanus achtede haer won-
derlijcken seer / ghelijck sy konden bekennen by de
ghiften / die hy haer van sijnen 't weghen brochte. Het
beliefde Godt door de verdiensten vande heylighe Ge-
novevā, dat den legher van Attila Parijs niet en om-
cinghelde / die bewaert is gheweest vande raserije van
desen wreeden vyandt.

Sy bevrijdt Parijs van-de vyanden.

Sy is in 't perijckel vā-den dāls.

Het leven van dese heylighe maghet heeft wonder-

Hare deughden.

lijck ghewees/ ende verbult met alle deughden van rennighepdt / liefde / voorsichtighepdt / simpelhepdt / verduldighepdt ende sachtmoedighepdt: niet-te-min hare abstinentie ende verduldighepdt waren upt-nemende ; want van hare vijfthien jaren af tot de vijftigh jaren toe en at sy maer twee-mael ter weken / te weten des Sondaeghs ende des Donderdaeghs / te weeten zijnde voor elcke reyse met een luttel garsten-broods/ ende een teylken boonen. Doen sy boven de vijftigh jaren oudt was ghworden / belasteden haer de Bisschoppen dat sy melck ende visch soude eten. Sy en dronck niet anders dan claer water. Als sy hare oogen ten hemel sloech/ weende sy bitterlijck. Sy hadde eene besondere devotie tot S. Denijs te Parijs / ende sy dede eene schoone Kercke bouwen op de plaetse daer hy begraven was : ende hoe-wel sy groote moeyte hadde / overmidts hare armoede / om soo grooten werck te vol-brenghen; soo voor-sagh onsen Heere daer in/ doende door mirakel winden kalck / die aen de timmeringhe ghebrack : sy verweckte veel devote persoonen daer toe te geven/ ende den werck-lieden den loon van hunnen arbeydt tot eene aelmoesse te schencken ; die als sy grooten dorst hadden / wonderlijck ghelaeft wierden door de ghebeden vande heylighe maghet. Onsen Heere dede veel groote mirakelen ter jonste van sijne liefhuydt Genoveva. Alsoo sy op eenen nacht in 't ghebedt was sonder licht ; soo ontstack van selfs een wasschekeerse die daer was/ van de welcke de stucken dienden tot het ghenesen van veel siecken. Gaende op eenen anderen nacht ter Kercken met hare gesellinnen/ginghet licht upt dat sy droeghen; maer als de heylighe maghet 't selve inde handt ghenomen hadde/ soo ontstack het van selfs. Eene vrouwe steelde haer hare schoenen; ende op den selven oogh-blick dat sy de dieverye dede/wierdt sy blindt; het welck oorsake is ghewees/dat sy hare sonde bekende ; ende vergiffenisse begheerde / ende aldus haer gesichte wederom creegh door de ghebeden vande heylighe Genoveva. Sy ghenas eene dochter die neghen jaren soo ghichtigh hadde ghewees/ dat sy niet een van hare leden en konde ghebruycken. Men brocht op eenen dagh by haer twaelff besetenen / welcke sy door hare ghebeden verloste. Sy verweckte een doodt kint/ 't welck in eenen put ghevallen was/ eer

Besondere abstinentie.

Sy doet eene Kercke bouwen.

Doet verscheydē mirakelen ende weldadē.

Sy ghenees twaelf besetenen.

dat

dat het ghedoopt was: ende gaf wederom 't ghebruyck des handts aen eenen die maer eene handt en konde roeren. De H. maghet/om te ghevoechlijcker haer te begheven tot de penitentie ende ghebedt/ was ghewoon haer te sluyten in haare celle/ van Derthien-dagh af tot den Witten-donderdagh toe. Daer was eene vrouwe/ die door eene ydele curieusheydt haer wilde gade slaen/ om te sien wat sy dede; maer sy verloos haer ghesicht/ ende bleef blindt; tot dat de heylighe maghet quam uyt haare besloten plaetse/ende badt voor hare ghenesinghe.

Sy beslupt haer in haare celle.

Op eenen dagh badt sy eenen sekeren Heere/ dat hy wilde vergheven aen eenen synen knecht die teghen hem mis daen hadde: desen Heere en wilde daer niet na hooren/ noch hem daer toe te verstaen gheven. De heylighe maghet seyde tot hem als-doen met een betrouwen: Indien ghy my niet en wilt hooren/ noch my toe-staen mijn versoeck; soo sal myn Heere IESVS Christus my verhooren. Desen Heere gaende op den staenden voet na hys/ is ghestaghen gheweest met eene doodtlijcke kortse: welcke hem syn mis daedt dede bekennen; ende de heylighe Genoveva bidden/haer te voet vallende/ met hem mede-lyden te willen hebben; alsoo vercreegh sy ghesont heydt voor den siecken/ ende vergiffenisse voor den knecht. Haer ghebeurde dickans 't selve by den Coninck Childericus/ die eer hy ghedoopt was/ de heylighe maghet groote eere dede; alsoo dat hy op eenen dagh belast hebbende/dat-men recht doen soude over sekere quaedt-doenders/ ende vreesende dat de heylighe maghet komen soude om vergiffenisse te begheeren voor de selve/ 't welck hy haer niet en soude hebben konnen ontsegghen-: soo ginghy uyt de stadt/ ende beval dat men de poorte soude sluyten/om haer den wegh te beletten. Genoveva hier af gewaerschouwt zynde/ quam by de poorten der stadt/ welcke van selfs open-ginghen/ ter wylen de wakers sliepen. Daer na haren weerdt vol-brenghende/ quam sy by den Coninck/ den welcken het leven ghaf aen de ghene/ die ter doodt verweesen waren.

Sy verbidt mirakeleusselyck eenighe quaedt-doenders.

Godt dede veel andere mirakelen door dese synen dienst-maghet/ ghenesende de siecken van verscheyden sieckten: sy verdreef door haere ghebeden de duyvelen uyt de besetene lichamen; sy dede den reghen op-houden/

Sy wordt den duyvel uyt.

Sy weder-houdt den reghen.

ben / vreesende dat dien hare velden soude nat maken/ ter-wijlē dat-men de terwe maeyde/ als d'om-liggende velden met reghen begoten wierden; ende sy door-sach de herten van sommighe/die uptwendigh heyligh/ ende inwendigh boos ende bedorven waren. Onsen Heere wrochte door de heylighe Genoveva meer andere seldt-same/ wonderlijcke/ende Goddelijcke dingen/die in 't langhe verclaert zijn inde Historie van haer leven. Ick sal hier alleenlijck by-voeghen twee ofte drie.

Als Parijs verhonghert was / ende de arme-lieden van honger by-naest verginghen/ mede-lijdē met hare ellende hebbende/ selve inde schepen ghingh kozen soecken langhs de riviere Seyne / ende ontmoette eenen boom in 't water/die de passagie belettede / strec-kende sijne tacken van den eenen kant tot den anderen; de schippers die daer voeren / waren seer besigh om den selven af te kappen/om hen wegh te maken; sy be-gaf haer doen ten ghebede / ende den boom wierp sy-selven upt / niet konnende weder-staen de cracht des ghebedts vande heylighe maget: daer quamē upt twee groote serpenten / die eenen seer quaden reuck upt-spo-ghen. Doen sy weder-keerde / de schepen met kozen gheladen waren in groot perijckel door een tempeest / waer door sy tusschen de steenrotsen ghedreven wierdē/ upt het welck onsen Heere de selve verloste door haer bidden/ ende brocht die inde havene van Parijs / vol gheladen met spijse ende provisie/ met welcke de stadt verblijdt ende ghevoedt is ghewerst.

Cracht haers ghe-bedts.

Sy spijst Parys.

Daer is oock een jonck kindt met name Meroveus van sijn Ouders by haer ghelepdt/ 't welck van sijn ge-boorte blindt/creupel/ende doof was. De H. Genoveva dit siende/ na dat se haer ghebedt tot Godt ghesproken hadde/heeft het kint met gewijde Olye bestreken/ ende met het teecken des H. Cruys ghezeghent. Dit ghedaen zijnde/ heeft het kindt sijn vol-komen standt ende ghe-sonthepdt ghekreghen.

Cracht van ghewijede Olye/ ende 't H. Cruys.

Het is oock op eenen tijdt ghebeurt/dat-men by haer eenen mensch vanden boosen vyandt beseten/ gebroght heeft. Als sy dese met ghewijede Olye meynde te ghe-nesen/ soo en isser gheen Olye in de ampulle gevonden. Ende soo den Bisschop daer niet en was / om andere Olye wederom te wijen/ heeft sy hare vlucht tot Godt ghenomen; hyerichlijck biddende / dat hy haer van

Sy verlost ee beseten.

Olye

Olye wilde versien. Siet hier de cracht Godts: terstondt naer haer ghebedt isser Olye in de ampulle ghevonden / met welcke sy den besetenen salvende / ende den duvel besweirende / heeft dadelijck den boosen vyandt uyt-ghejaeght.

Na dat dese maghet in dese pelgrimagie der wereldt meer als tachentigh jaren gheleeft hadde tot een uytnemende exempel van heyligheydt / ghe-eert van alle het volck / ende seer bemint van IESVS Christus ; soo overleedt sy seer eerlijck met eene groote vergaderinghe ende devotie van alle het volck der stadt / die haer noch teghenwoordelijck houden voor hare patronersse ende sonderlinghe beschermersse na de maghet MARIA. Daer na den Coninck Clodovæus / ende de Coninginne Clotilda sijne huys-vrouwe deden bouwē dese schoone Kercke van S. Genoveva.

Haer overlijden.

Daer wort eene Kercke ghesticht tot haerder eere.

Een vande meeste loven van dese heylighe maget is / dat den grooten Simeon Stylites , in haren tijdt levende inden Oosten / sy-selven voor de pelgrims ende cooplieden / die wederom keerden naer Vranckrijck / beval aen S. Genoveva , ende haer badt dat sy Godt voor hem wilde bidden ; inden gheest bekennende / die hy nopt en hadde ghesien / het hemelsch licht hem ontdeckende hare hooghe ende wonderbare verdiensten / door wiens tusschen-spreken hy hopte te komen tot meerdere gratie ende volmaecktheydt.

Hare ghebeden worden van Simeon Stylites beghert.

S. GERTRVDIS VAN OOSTEN Virgo.

Petrus de Iode figuravit. 6. Ianuarii. *I. van Mechelen exc. cum privil.*

HET LEVEN VANDE H. GERTRVDIS VAN OOSTEN MAGHET.

6. Ian. A. 1330.

DE H. Maghet Geertruyt van Oosten is in Hollant in een dorp Voor-burgh / ligghende half-weghen 's Graven-hage ende Delft / geboren / van ouders die landt-neiringe deden / ende is van de selve in alle simpelheyt op-gebroght. Doen sy tot hare jaren begonst te komen / heeft in haer niet alleen voor de ooghen Godts / maer oock in 't ghesicht van alle menschen / eene besondere vernufthevdt uyt-ghescheenen. Is tot Delft ghekomen / om haer in eenighen dienst te begheven / overmits hare armoede. Daer en waren doe ter tijdt noch geen Cloosters inde selve stadt / maer alleenlijck twee Kercken / waer af d'eene de parochie Kercke was / alwaer maer drie autaren in en waren: d'andere het gast-huys van arme lieden / inde welcke maer eenen autaer was voor de siecken. Daer stonden doen ter tijdt veel huysen ledigh / daer was luttel volcx binnen die stadt; niet-min op heylige dagen quamen aldaer van alle kanten / soo mans als vrouwen met groote menichte / niet om het woort Godts te hooren; maer om te dansen / ende lichtveerdigheydt te bedrijven. Dese dochter CHRISTI leefde soo godtvruchtelijck in haren dienst / ende was inwendigh soo met Godt vereenight; dat sy inde werelt zijnde dickwijls niet minder soetigheyt vande goddelijcke goetheyt en heeft ghesmaeckt / dan namaels doen sy onder de Beghijnen was levende: maer dese gratie heeft sy behendelijck bedeckt / ende niemandt en heeft die lichtelijck in haer konnen bemercken / tot der tijdt toe dat sy met de Beghijnen woonende / 't selve aen eene deghelijcke persoone openbaerde / die haer vraeghde / hoe sy haer onder het ghewoel der werelt hadde ghedraghen. Alsoo verre was het herte van dese maghet (nu

VVt de Registers van Nederlant.

Het vaderlant van S. Geertruyt.

Hare godtvruchtichevpt ter wyle sy noch diende.

noch in de werelt zijnde) van tijdtlijcke ende wereltsche saken verscheyden / dat sy Godt alleen in haer herte stelde als het wit / daer sy hare hope op moeste stellen; waerom sy met een gherust ghemoedt / ende blijde aensicht / oodtmoedigh van herten / een iegelijck aengenaem ende lief-ghetal is gheweest. Dat sy van Oosten wort ghenoemt / komt door een liedeken / het welck sy daghelijcx pleegh te singhen / in het welck dat woordeken Oosten in stondt: ende stierde 't selve altijdt tot haren beminden IESVM Christum.

Op den selven tijdt hebben Lielta eñ Dievera haer dickwijls komende besoecken / 't selve met haer ghesonghen op de brugghen vander stadt / ende op andere bequame plaetsen: maer de selve zijn naderhandt (gelijck oock Geertruyt) van het ydel leven der wereldt tot den Heere ghekeert / ende Dievera heeft by Geertruyt op het Beghijn-hof gewoont; 't welck in deser manieren toegegaen is. Op eenen tijdt als Geertruyt seer besich was met de ghene die inde herberghe quamen; hebbende voor haer ghenomen Gode alleen te dienen / ende hem voor eenen hemelschen Bruydegom te verkiesen; om dien te behaghen / heeft nochtans eerst des werels bedroch moeten beproeven / bedroghen zijnde van haren wereltlijcken bruydegom; want sy was in gelofte ende onder-trouw met eenen jonghelinck / die haer versmadende / met eene andere wilde trouwen. Ende al-hoewel Geertruyt haer dickwijls vermaende / dat sy haer haren bruydegom niet en wilde ontrecken / heeft niet-temin den jonghman getrouwt. Geertruyt dan wel overwegende d'onvaste trouwe deser werelt / heeft voor haer genomen haer geheelijck den Heere op te draghen / als wesende standtvastigh in sijne beloften; aenghesien hy eenen eeuwighen ende onsterffelijcken Coninck was. Daer-en-tusschen als dese andere vrouwe van Geertruyts bruydegom hadde ontfanghen / ende den tijdt van baren naeckte / was sy in grooten noodt / ende wierde seer ghepijnicht; noch en wierde niet eer van de vrucht noch vande pijne ontslaghen / al-eer sy van Geertruyt hadde vergiffenisse gebeden; de welcke voor dese ellendighe vrouwe biddende / vercreegh terstont verlichtinge / ende alsoo wiert dese vrouwe verlost.

Sy wort van haren bruydegom [illegible]

De straffe van een houwelijck qualijck aengegaen

Maer Geertruyt willende ontslaghen zijn van alle de sorghe des wereldts; op dat sy sonder eenigh beletsel

soude

soude mogen den hemelschen Bruydegom dienen / die tot dien tijdt toe haer lichaem reyn hadde bewaert/heeft begheert datmen haer eene plaetse soude verleenen op het Beghijn-hof van Delft; het welck sy heeft verkregen. Nu aengenomen zijnde van de Beghijnen/heeft sy haer met grooter devotien eñ godtvruchtigheyt CHRISTO opghedragen; ende heeft haer uytterste neerstichеyt ghedaen / dat sy soude oodtmoedigh in woorden/ wercken/ kleederen / ende in hare conversatie zijn/ eñ lijdtsamelijck soude verdraghen al wat haer overquam; ende heeft haer alsoo Gode ende den menschen aenghenaem gemaect. Seer dickwijls biechtede sy hare sonden met tranen voor Godt ende den Priester: in het beghinsel van hare bekeeringhe en heeft sy den tijdt van veerthien dagen ende nachten niet anders gedaen dan weenen: heeft daerom ten laetsten door eene goddelijcke openbaringhe verstaen / dat sy verghiffenisse van hare sonden hadde vercregē. In dē tijdt dat sy aldus schreyde/waren hare tranen haer broot geworden dagh ende nacht; al het ghene dat sy ghenut heeft/ is seer weynigh geweest/noch en heeft 't selve sonder suchten niet genut. Daer na levende een onbesmet leven/ heeft sy neerstichеyt gedaen in de voet-paden des Heeren te wandelen; eñ niet achter te laten het welck sy konde weten haren Bruydegom aengenaem te wesen. Alsoo geschiedde het/ dat sy meer ende meer voort-gingh in oodtmoedigeyt/ in gewillige armoede/inde liefde Godts/ in haers selfs ende aller verganckelijcker dingen versmadenisse/ende andere deughden/ met welcke sy hopte CHRISTO te mogen behagen/ ende van hem te verwerven vergiffenisse/ gratie/ ende glorie.

Sy wort Begijnken.

Haer uyterlijck berouwdes herten.

In 't beghinsel van hare bekeeringhe badt sy haren kost/aengesien sy arm was; maer hier inne verheughde sy haer om Godts wille / die rijck zijnde voor ons arm heeft willen worden. By aldiē dat sy van iemanden genoodt was met hem te eten/ soo nuttede sy met danckseggingh de spijse / die sy met bedelen ghehaelt hadde. Heeft oock seer dickwijls soo dienstmaerten als andere vermaent/ dat sy haer leven wilden beteren; ende als de dienst-maerten haer vraeghdē/waer sy den kost souden krijgen/ heeft geseyt: De dienstmaerten die Gode begeeren te dienen / is het alleen ghenoegh de spille te drayen/ eñ van goeden wille te zijn. Somtijdts genoodt

Sy haelt met bidden haren kost.

zijnde van een edele jonck-vrouwe Alijt Willemans/ is sy de achter-deure ingegaen/ sittende onberoerlijck op de torven/ zijnde inden geest opgetrocken: het welck de liedē die haer kenden/ bemerckende/ en hebbē haer niet willen verstooren. Seer dickwijls bleef sy ses oft meer wekē in haer cellekē/ hebbende haer gemerck op Godt alleen/ die alsdan haer de verborgenthept sijnder wijs hept opēbaerde. Waer na komende uyt haer kamer / at sy verschimmelt eñ hart brood/ ende dronck weye van melck/ oft anderen slechtē dranck. Seven geheele jaren en heeft sy hare nature noyt voldaen met slapen: in welckē tijdt sy veel bekoringen van den duyvel heeft verdragen; die haer alsnu met de armen/ alsdan met een ghetier by de mouwē trock/ willende haer pels somtijts nemē. In dese bekoringe seyde sy seer dickwijls: maeckt u van hier/ ghy ellendigh Sathan; hem voorwerpende sijnen val uyt den hoogen hemel inden afgront der hellen; 't welck hy niet konnende verdragē/ heeft haer van d'eene plaetse tot d'andere verboert/ somtijdts heeft hy haer inde locht opgenomen / maer heeft haer ongequetst weder neder gheset/ overmits Christus niet en wilde dat den boosen geest haer eenigh hinder soude aendoen. Sy beminde boven maten de jonge kinderē: den duyvel dit wetende/ veranderde sy-selvē niyt in eenē Engel des lichts; maer inde gedaente van een jongh kint dat weent/ op dat hy alsoo 't herte van dese maget mocht trecken vande goddelijcke dingen: maer sy dat wel wetende/ seyde tot hem: Gaet van hier / ghy boosen duyvel / want ghy en zijt niet dien mijne ziele bemint.

Hare wonderе contemplatien.

Den duyvel bestrydt haer.

Sy pleegh haer selvē alle dagen te oeffenē in het overdencken van de passie CHRISTI, ende die te verhalen: daer-en-tusschen nochtans soo voeghde sy haer na den tijdt/ eñ na de kerckelijcke diensten. Waerom sy inden Advent overleyde de vierige begeerten vande oude Vaders/ verwonderende haer over de goethept Godts/ dat het hem heeft belieft te komen tot ons/ eñ van eene maget geboren te zijn; ja dat meer is/ dagelijcx in onse ziele te komen/ eñ daer in eene woninge te makē/ ist dat wy sijne woorden onderhouden/ eñ hem getrouwelijck dienen. Sy overleyde oock de weldaden haer in 't besonder vanden hemel om niet ghegeven / om dat sy eene bruyt eñ dochter CHRISTI was verkosen / daer af danckende den Heere/ haer verwonderende over sijne groot-da-

Hare dagelyckschs oefseninghen.

dige

dige werckē. Te Kersmisse overpeysde sy de groote oot-
moedigheyt Christi, sijne uyterste armoede/ eñ meer an-
dere diergelijcke dingē/ die in haer verwecktē eene over-
groote soetigheyt des geests/ ende haer stercktē om hem
te loven eñ te dancken. 'Tis somwijlen gebeurt als sy
in diergelijcke overpeysingen ende soetigheyt des geests
besich was / ende haer met het kleyn kindeken IESVS
verlustighde/ dat hare maeghdelijcke borstē op-swollen/
ende melck gaven van Kersmisse tot Licht-misse.

Een onghehoort mirakel.

Op dat selve Beghijn-hof van Delft/ was oock de bo-
ven-genoemde Lielta/ eene maget seer devoot tot Godt:
dese vervult wesende met den H. Geest/ heeft aen Geer-
truyt voorseydt / dat naer een jaer in haer de wonden
Christi in handen/ voeten/ eñ sijde souden gedruckt wor-
den: maer sy warachtelijck oodtmoedigh/ ende haer al-
sulcke gratie onweerdigh kennende / heeft geantwoort:
Van waer soude my dat komē/ dat ick met aldusdanige
gave soude mogen vereert wordē? Ick bekenne my eene
groote sondaersse/ ydel van alle deughden: bidde u daer-
om suster/ en wilt met dusdanige woorden uwen mont
noch mijne ooren niet lastich vallen: nu ben ick met soo
veel weldaden Godts overgoten/ dat ick hem nimmer-
meer na sijne weerde en mach voldancken. Niet-te-min
als't jaer ten eynde quam / eñ dē goeden Vrydagh aen-
staende was/ als Geertruyt in hare kamer met een aen-
dachtich herte haer voor het Crucifix hadde neder-ghe-
worpen/ seer lange biddende de ongemetē liefde Christi/
waer door hy de alder-wreetste ende schrickelijckste tor-
menten des Cruyces heeft willen verdragen; eñ 't selve
in haer herte overpeysende / eensamentlijck den Heere
lovende uyt alle haer macht / eñ sy nu overgoten zijnde
met eene wonderlijcke devotie ende godtvruchticheyt/
heeft ghevoelt dat met eene besondere ende bovē-natu-
relijcke gratie de licteeckenen vande wonden Christi in
hare handen/ voeten/ eñ sijde waren gedruckt. Ende na
de goddelijcke beschouwinge tot haer-selven komende/
heeft sy tot haer gheroepen met luyder stemme het Be-
ghijnken Dievera/ seggende: Komt siet hoe groote gra-
tie Godt my onweerdige verleent heeft/ niet door mijne
verdienstē/ maer door sijne overvloedige goedertierent-
heyt. Dievera dit hoorende/ is daer rasschelijck toeghe-
loopen/ eñ besiende dese teeckenen/ is verbaest geweest
over dit wonder/ heeft Godt gepresen ende geloeft. Wt
de won-

De voorsegginghe vande Maget Lielta.

Haer worden van Godt de wonden Christi ingedruckt.

de wonden liep schoon suyver bloet/ eñ dat seven-mael des daeghs/op de seven ghetijden der H. Kercken; niet alleen dien nacht / maer op den lichten dagh/ ende dat niet eenen dagh / maer ten minsten tot des Heeren hemel-vaert. Dit bloet heeft Geertruyt in doecxkens ontfangen. Dit mirakel en heeft niet lange konnen verborgen wesen; daerom niet alleen die van Delft/maer oock alle de omliggende gebueren zijn om 't selve te sien/daer toe gheloopē. Dit heeft Geertruyt seer moeylijck geweert/ aengesien dese menschen seer beletteden hare geestelijcke oeffeninghen ende contemplatien / daer sy mede tot Godt getrocken/ ende inden geest opgetogen wiert. Sy dan wetende dat alle menschē de vreese Godts vā noode is/ ende 't en zy hem een ieghelijck houde inde vreese Godts/dat sijn hups (dat is sijne conscientie) oft van sijn eygen vleesch/oft van de werelt/oft vanden duyvel haest om gworpen sal worden: oock vreesende dat sy in haer selvē behagen nemende/ Gode soude mogen mishagen: overwegende dat de besoeckende schare/hare vereeninge met Godt belettede/ heeft Gode alsoo ghebeden: Ist dat het u belieft goeden IESV, sdo bidde ick dat dese licteeckenen der wonden uyt mijn lichaem gaen/op dat ick van u niet geschepden en worde/ beghinnende een welbehagen in my-selven te krijghen/oft van andere listen des duyvels bestormt te worden. Godt heeft haer verhoort/ alsoo dat het bloet uyt haer wondē niet meer en vloeyde; maer de teeckenen der wonden tot den laetstē dagh haers levens toe duerden.

De maghet en kan het vergaderen van het volck by haer met verdraghen.

Sy verkrijght met gebeden dat het bloedt niet meer uyt de wonden en vloeyt.

Maer daer naer heeft sy ontrent haer herte groote pijne ghevoelt; want sy wiert bedwongen te derfvē de soeticheyt/ die sy wel eer ghesmaeckt hadde / als het bloet uyt hare wonden vloeyde; heeft daerom groote begeerte gehadt om de wonden weder te verkrijghen/ ende heeft dickwijls alsoo ghesproken: Och oft my mijnen aldersoetsten bruydegom IESVS sijne wonden wilde wedergeven! Och oft het my mochte ghebeuren/ dat ick sijne bloedige wonden sienlijck in mijn lichaem mocht draghē! ick en soude hem niet meer bidden / dat hy die van my name; want ick hadde lieber op eene hooge plaetse (op dat sy alle dese wondē mochten aenschouwen/ eñ Godt loven) gestelt te worden. Geertruyt hadde dese wonden ontfangen in 't jaer 1340. ende heeft daer na noch achthien jaren geleeft/maer seer kranck van lichaem/alsoo

dat sy

dat sy ter kercken gaende/ twee oft dry-werf gedwongen was te rusten.

Al was sake dat sy seer groff van lichaem was/sy was nochtans seer sober in 't eten; het is op eenen tydt gheheurt/dat sy lust hadde tot kaes eñ broot; eñ siet/ Godt beweeght eenen landt-man/die welcke ghenomen hebbende kaes ende broodt/is naer Delft gegaen/niet wetende waer toe dat hy dat mede-droegh: maer als hy by het Beghyn-hof quam/ Geertruyt inden gheest dit wetende/ al was 't dat sy den man niet en kende/ noch den man haer/ heeft sy Dieveram gheroepen/ seggende dat sy dē kaes ende het broodt vanden landt-man wilde ontfanghen. Sy ginghy terstont buyten/ ende siet den man voor het Beghyn-hof/ die dē kaes ende het broodt brocht; ende sy seyde tot hem: Vrient/ weet dat ghy daer gekomen zyt/ daer ghy door Godts bestieringe toe wildet gaen; ende terstont leverde hy haer het broodt eñ dē kaes/ ende ginghy van daer. Eñ Geertruyt heeft van dit broodt eñ kaes gegeten / ende heeft Godt gedanckt.

Sy is seer sober in't eten.

Geertruyt heeft oock gehadt de gabe der Prophetyē: want in 't jaer onses Heeren 1351. als de Keyserinne met haren sone Hertoch Wilhelmus slach leverde by de Maese; was Geertruyt door-wetēde het perijckel 'twelck aenstaende was: want sy was doen ter tydt met hare susters inde stadts kercke: alwaer sy haer met haer gantsch lichaem ter aerden worpende / heeft de susters vermaent dat sy souden bidden. Want alsnu (seyde sy) wort den slach gelevert by de Maese/ eñ het is tyt om te bidden. Een wepnich tyts daer naer als den slach was gedaen/heeft sy tot de susters gesept: Laet ons den Heere loven / want de onse hebben de victorie. Sommige Beghynen seer onlancx bekeert zynde/beweenden inde kercke met groot berouw hare sonden. Dit wist Geertruyt inden geest; dese heeft sy t'huys komende met dese maniere vertroost: Al ist sake dat ghy-lieden/myne susters/ met u quaet levē den Heere seer hebt vergramt/ wascht uwe sonden met tranen af/ eñ hout u noch een wepnich tyts in benautheden: Ick door den mondt vanden Almogenden versekere u/ dat daer niemant en sal verdoemt worden. Sy somtyts sittende in hare celle heeft voorgeweten/dat het landt in perijckel was/ overmidts den overvloedt vanden Rhyn. Sy daerom haer met hare andere Beghynkens tot het gebedt begevende/

Sy is begaeft met dē gheest der voor-seghinghe.

Sy vertroost de berouwhebbende Susters.

vende/ liggende cruys-wijse op de aerde/ heeft het perijckel afgekeert. Daer is oock somtijdts tot haer ghekomen eene vrouwe Elisabeth/ die anders dickwijls tot haer pleegh te komen seer cierlijck gekleet/ lichtveerdigh/ ende wereltsch van manieren. Dese vrouwe haer vragende/ met wat middel het rijck der hemelen te verkrijgen was; heeft haer geantwoort: Gelooft my/ dien dagh sal komē/ dat ghy de werelt een cruys sult wesen/ ende de werelt voor u oock een cruys. Ende 't is alsoo geschiedt; want sy is met eene geraeckthept alsoo ghequelt geweest/ dat sy creupel zijnde/ op krucken gaen moeste.

Sy wist oock veel verborgen dingen/ die toekomende waren/ gelijck haren Biecht-vader Nicolaus Hondepilius metter daedt bevonden heeft. Desen was eenē godtvruchtighen Priester ende Capellaen vande oude Kercke/ de armoede soo bemmende/ dat hy/ zijnde uyt sijne kennisse ende vrienden/ gingh van deure tot deure sijn vroodt bidden/ een man weerdich door wien Geertruyt tot alle deughden soude onderwesen worden. Als hy dan met Geertruyt van Theodoricus van Kenē was spreckende/ die nu met sijne vyanden vereenicht was/ in 't laetste van hare t'samen-koutingē seyde Geertruyt tot hem/ dat Theodoricus noch van sijne vyandē soude vermoort worden. Twelck Nicolaus verwonderende/ tot haer wederom seyde/ dat hy met sijne vyanden vereenicht was/ ende goede vrienden waren; soo heeft sy [illegible] op geantwoort/ dat het voorseker geschiedē soude/ ende dat seer haest. Eñ siet/ Theodoricus gaende buyten de poorten van Delft/ wort door listigheyt van sijne vyanden omset/ ende wort met sulcke wreethepdt van henlieden vermoort/ datmen sijne leden van malcanderen gesneden/ in mandekens naer huys moeste dragen. Twelck Nicolaus hoorende/ heeft voort-aen meer geacht het gene van Geertruyt wiert gesept. Desen Nicolaus heeft daer na een huys binnen Delft willen koopen; ende als hy dit aen Geertruyt te kennen gaf/ heeft sy 't hem ontraden: seggbende dat hy seer haest de huysen beter koop soude krijgen. Twelck gheschiet is; aengesien de selve stadt belegert wiert/ op welcken tydt de H. Geertruyt deser werelt overleden is.

Sy voorsepdt de moort van eenen sekerē persoon.

Alepdis Willemans eene edele vrouwe/ daer wy boven af gesept hebben/ vreesende het schrickelijck oordeel

Christi,

Christi, ende d'eeuwighe pijnen der hellen/ quam dickwijls tot Geertruydt, haer biddende dat sy aen Godt wilde verwerven verghiffenisse voor hare sonden/ op dat sy met de godloosen niet en soude verdoemt worde. Sy is somtijden ghekomen in het kamerken daer Geertruyt inde beschouwinge Godts was op getogen; ende als sy weder tot haer selven gekomen was/ heeft sy met luyder stemme tot Aleydis gesept: Siet ick versekere u door de bermhertichept Godts / dat ghy bij suit wesen van de eeuwige verdoemenisse. Door welcke woorden haer Aleydis niet wepnigh en vondt getroost / en heeft Godt gedanckt van sijne goedertierne bermhertichept. Dit heeft hare man ock van haer begeert/ om 't selve van Godt te verkrijghen; maer Geertruyt heeft wijselijck gheantwoort / dat sy hem dit niet en konde beloven/ ten waer het haer eerst vanden hemel geopenbaert ware.

Sy voorsept eene persoone/ dat sy niet verdoemt en salzijn.

Als Geertruyt nu veel jaren onder de Beghijnen hadde ghewoont in eene wondere vierichept der devotien/ ende in eene groote strafheyt over haer-selven; soo is sy gekomen tot den dagh wanneer sy soude gaen tot haren hemelschen bruydegom/ van den welcken sy dickwijls seer soetelijck pleegh te spreken/ ende seer devoteljck op te dencken/ midts gaders soetelijck te singhen. Sy dan ontfangen hebbende de rechten van de H. kercke/ heeft tot de andere Beghijnen ghesepdt: Mijne Susters/ ick repse naer huys. De susters meynende dat sy overmits de pijne van hare sieckte/ aldus buyte haer selven spraksepden dat sy t'huys was: heeft daerom met een góet verstant gesept: Geensins en ben ick t'huys; maer daer wil ick wesen daer de straten belept zijn met fijnen goude. Ende dit gesept hebbende / is kozts daer na/ hare geest Gode bevelende / in vrede gaen rusten: hare vingheren aen hare handen schenen pvoizen vingheren te wesen. Sy is gestorven in 't jaer onses Heeren 1358. op den H. drij Coninghen dagh/ ende haer lichaem is begraven buyten de deure des tozen van d'oude kercke tot Delft/ aen de Zupt-sijde; want de Beghijnen van Delft en hadden alsdoen noch gheene kercke / noch kerck-hof.

Sy sterft godt-vruchtelijck.

HET

S. GVDVLA Virgo.

Petrus de Iode figurauit. *8. Ianuarij.* *I. van Mechelen exc. cum priuil.*

HET LEVEN VANDE H. GVDVLA MAGHET.

8. Ian. A. 670

VVt de Registers van Nederlandt.

DE heylighe Gudula was de dochter vanden Grave Witgerus / een seer groot Heere / ende van Amelberga / dochter vande suster van Pipinus / Meyer van 't Paleys ende metter daet regeerder van geheel Vranckrijck. Hare ouders en waren niet min godtvruchtigh ende deughtsaem / als rijck ende machtigh. Amelberga / bevruchtzijnde van Gudula, hadde eene openbaringhe / dat de dochter / daer sy af groot gingh / soude heyligh ende vermaert voor Godt zijn: ende in teecken van volkominghe van dese openbaringhe soo is het geschiedt / dat de heylighe Geertruyt eene wonderlijcke Maghet / hare meter was / ende haer over de vonte hief / ende de selve daer na tot haren laste nam; want sy haer seer na bestondt / ende voedde haer op inde vreese Godts. Gudula woonde in het Clooster van Nivelle / soo langhe als de heylighe Geertruyt leefde / verthoonende alreede de beghinselen van hare eenighedt ende uytnemende heylighedt. Als hare meestersse was vertrocken na een beter leven; soo keerde sy wederom na hare ouders / niet om meer vryheydts te hebben; maer om haer te verboorderen ende meer ontsteken te worden door hun exempel inde vreese Godts. Daer was in een ghehucht ghenaemt Morsele / gheleghen een kleyne myle van het huys van hare ouders / een capelle oft kercke / toeghe eyghent den Salighmaker: de heylighe Maghet ghingh somtijdts naer den noen met eene dienst-maget derwaerts / om haer dies te vryer te begheven totten ghebeden ende contemplatien van haren Bruydegom. Op eenen avondt na de oude ghewoonte derwaerts gaende / dede den duyvel de keersse uyt / die sy droegh / om haer te beletten voorder te gaen door de duysternisse / ende den wech onkenbaer te maken. De heylighe

De ouders ende 't gheslachte van Gudula.

Hare deughdelijck joncktheydt.

Mirakeleuse ontstekinghe vande keersse door den duyvel uytgedaen.

Maghet Gudula begaf haer met groote vyerigheydt tot het ghebedt; ende de keerſſe/ die ſy droegh/ ontſtack wederom mirakeleuſelijck. Ende dooz deſe hemelſche jonſte quam ſy inde bidt-plaetſe/ ende brocht aldaer den heelen nacht ober met onſen Heere te loben ende te dancken; ende des morghens de Miſſe ghehoordt ende hare devotie ghedaen hebbende / is ſeer blijde ende wel te vreden t'huys ghekomen. Sy vondt in haren wegh eene arme bedruckte vrouwe/ die met haer ſleppte een kindt van neghen jaren / ſoo overdeckt met wonden ende onghevalligh / dat het ſijne ooghen niet naer den Hemel en konde op-heffen / noch ſpreken/ noch hem behelpen met ſijne handen om te eten; in't korte gheſeydt/ het was een levende exempel van ellenden ende pijnen. De heylighe Maghet ſiende het ſelve alſoo ghe-

Sy gheneeſt dooz't ghebedt een onghevalligh kindt.

ſtelt/ hadde daer mede-lijden mede/ ende ſy badt Godt met warme tranen/ dat hy daer deerniſſe mede hebben wilde; ende hebbende het ſelve omhelſt / gaf ſy het de moeder gheheel gheneſen wederom. De heylighe Maghet was verwondert van Godts goethepdt / die hem hadde gheweerdicht deſen jonghen gheſonthepdt te gheven dooz het tuſſchen-ſpreken van eene ſoo arme creature als ſy was; ende de moeder verblijdde haer om dat ſy haren ſone gheneſen ſagh dooz den middel van deſe ſchoone Jonck-vrouwe. Als ſy op eenen anderen tijdt in het gebedt was in haer celle/ ſoo quam daer een vrouwe gheheel opghegheten vande melaetſchepdt/ om haer te bidden / dat ſy haer ſoude gheneſen; ſy badt Godt / ende ſtreeck hare handen over haer / ende ſy wiert terſtont ſupver ende gheſont.

Sy gheneeſt eene melaetſche vrouwe.

Onſen Heere dede veel meer andere mirakelen dooz deſe heylighe Maghet / ter-wijlen dat ſy noch leefde; maer de ghene die hy dede / doen hy haer inden Hemel tot hem hadde op-ghetrocken / om haer te gheven de croone/ die ſy om hare verdienſten ende victorien weerdigh was/ waren veel uytnemender; want alſoo-men haer lichaem droegh om te begraven; eenen boom / die daer ontrent was/ wiert bloeyende in het midden van den winter / ſy-ſelven met ſchoone bladeren verciere-

Eenen boom bloeyt des winters.

de; ende alſoo-men hare reliquien wilde voeren na het Clooſter van Nivelle / ſoo en konde-men de ſelve niet verroeren vande plaetſe/ daer die waren/ tot dat ſy dooz hen namen die te voeren na de capelle oft bidt-plaetſe van

van onsen Saligh-maker / 't welck was in het kleyn doxp van Moxsele; alwaer de heylighe Maghet pleegh overvloedighe tranen te stoxten / ende seer devotelijck te bidden: want soo haest als sy dit boox hen ghenomen hadden / soo verroerden sy seer lichtelijck hare bare / en dxoeghen die na Moxsele. In dese verboeringhe ghebeurde eene wonderlijcke sake; want den boom die by haer tombe hadde ghebloept; wierdt doox Godts cracht van daer upt ghetrocken / ende gheplant boox de poxte van dese Kercke / heel groen ende bloepende. Om welcke oxsake den Keyser Carolus den Grooten daer dede stichten een Clooster van Religieusen / ter eeren Godts ende der heyligher Maghet: ende als hy op eenen dagh ter jacht ginghy / ende seer sterckelijck eenen seer grooten beir verbolghde; den beir niet meer konnende ontgaen de handen der jaghers / liep in dese kercke; ende het hooft neder-bupghende / leckte de voeten vande Religieusen die daer waren / ende en wilde die plaetse niet meer verlaten / soo langhe als hy leefde; blijvende by dese wijse maeghden / niet als eenen fellen beir / maer saechtmoedigher dan een lam.

Den selven wordt by mirakelen groen ende bloepende verplant.

Eenen beir blucht in het Clooster.

Alsmen de heylighe Maghet begroef / soo hielen hare ouders / die groote ende rijcke Heeren waren / eene heerlijcke upt-vaert / hebbende haer lichaem ghekleet met hare alder-krapste kleederen ende juweelen. Eenen dief / die dit sagh / sloop looselijck op den derden dagh daer na 'snachts in hare tombe / ende beroofde het heyligh lichaem van alle sijne rijckdommen / ende gaf een deel daer af aen sijne dochter. Den heyligben Emebertus Wisschop van Camerijck / broorder van S. Gudula, hier af de wete hebbende / dede inden ban die dese kerck-roovexije ghedaen hadde; ende onsen Heere bevestighde dit vonnisse in den Hemel: want al die upt dit gheslacht ghebozen wierden / waren verschepden sieckten onderwoxpen / ende daer en was niet eenen / die met eenigh mis-val oft lichamelijcke pijne / niet en betaelde de sonde van dese schzoomelijcke begheerte.

Eenen kerck-dief wordt gestraft.

Dit mirakel is gheschiet tot straffinghe vande gene / die het graf der H. Maghet hadden berooft; maer Godt dede een grooter mirakel / om haer tombe te vereeren / ende te verlichten de ghene die verdupstert waren inde schaduwe des doodts. Daer was op d'andere sijde der zee eenen heydenschen Coninck / die eene onghevallighe

dochter hadde van jonex af / ende die haer selven geensins en konde verroeren: aen dese arme dochter openbaerde op eenen nacht in haren droom eene eerweerdighe ende heerlijcke vrouwe / ende sepde tot haer / dat sy haer soude doen draghen by 't graf van S. Gudula, ende soude aldaer gheneesen. De groote begheerte die sy hadde om gheson te zijn / was oorsake dat sy hare ouders terstont verteide het visioen / dat sy hadde ghehadt / ende 't ghene dat haer was ghesepdt. Maer sy die afgodisten waren / en hadden gheene kennisse vande heylighe Maghet / noch waer sy was / noch en wisten gheenen middel / om na haer te draghen; alsoo dat sy het selve niet en acyteden / tot dat de dochter op den derden nacht daer na hadde openbaringhe vande plaetse / daer het lichaem vande heylighe Maghet was / ende waer datmen haer soude moghen vinden. Na dat sy de wete hier af hadden / soo dede den Coninck een schip gherecdt maken / ende sont sijne dochter in Vlaenderen / seer wel vergheselschapt met vrouwen ende soldaten; ende daer ghekomen zijnde / besocht sy het graf vande heylighe Maghet Gudula; ende na dry daghen / die sy volheerde in haer ghebeden / vercreegh sy de seer begheerde ghesonthepdt haers lichaems / ende oock de salichepdt haerder zielen / dat haer veel nutter was; want verlatende de duysternisse der afgoderijen / daer sy in leefde / nam aen het licht des geloofs van onsen Heere IESVS Christus; welcken verlicht alle de ghene / die in hem ghelooven. De ouders selve dit mirakel verstaen hebbende / en siende hunne dochter gesondt / quamen insghelijcx besoecken het lichaem van de heylighe Maghet; alwaer verdreven zijnde de duysternisse van hunne onwetenthepdt / sy Christenen ghewordden zijn.

Eene heydensche dochter van eenen Coninck wordt by haer graf gheneesen.

Waer door sy ende haer ouders tot Christum bekeert worden.

Als dan S. Gudula door dese ende andere dierghelijcke mirakelen seer vermaert wierdt; soo beliefde het Gode / te straffen de sonden der inwoonderen van dit landt met een straffe gheerssele / toelatende dat de barbare een wreede nation ende vyanden onses gheloofs / in dit landt quamen / die het al verbranden ende roofden; ja sy vernielden oock het Clooster / daer haer lichaem begraven was; hoe-wel dat sy aen het selve gheen hinder en konden doen; want hare reliquien te voren verborgen waren op eene versekerde plaetse. Maer na dat dit onweder ghestilt was / soo brochtmen

het

het heyligh lichaem wederom in het selve Clooster/ alwaer het bleef / tot dat onder het rijck van Otthon den tweeden/Carolus den broeder van Lotharius Coninck van Vranckrijck het selve brocht met grooter eeren tot Brussel/ende stelde het inde kercke van S. Gaugericus. Het gheschiedde in dese overvoeringhe/dat den selven Carolus/willende met sijne ooghen curieuselijck sien het lichaem van de heyligher Maghet/open dede de kasse daer het in rustede : ende terstont rees daer eene soo dicke ende donckere wolcke op/ dat hy niet en konde sien ; ende de ghene die daer teghenwoordigh waren/ wierden soo verbaest ende verbaert / dat sy dry daghen lanck in het ghebedt bleven / biddende onsen Heere hen het selve te vergheven : daer naer is den Hertoch Carolus vergheselschapt met de clergije / met wieroock ende lichten / in alle oodtmoedigheydt nae de kasse ghegaen/ ende ghesien dat hy begeerde. Dit gedaen zijnde/sloten de Priesters de selve toe / eñ stelden die op hare plaetse; ende den Hertoch Carolus seghelde die toe met sijnen seghel ; ende schonck de heyligher Maghet rijcke ornamenten/ om haren autaer te vercieren / die hy ock begiftighde met goede renten. De reliquien van S Gudula bleven in die plaetse tot het jaer 1047. doen de kercke van S. Michiel binnen Brussel ghesticht wierdt / inde welcke sy wierden overghedraghen by den Grave Ulricus/neve vanden Hertoghe Carolus/ met eene generale processie ; waer inne was den Bisschop / de Geestelijckheydt/ende het volck:eñ zijnde tot noch toe gebleven seer ge-eert vande groote / edele/ eñ rijcke stadt Brussel/ die de H. Gudulam genomen heeft voor hare besondere patronersse : ende de kercke die ghebout was inden name Godts ende van S. Michiel, heeft den naem behouden van S. Gudula, na dat daer dese reliquien inghestelt zijn ghebleest / ter oorsaken vande groote devotie / die het volck tot haer heeft.

Haer lichaem wordt tot Brussel ghebracht/ ende daer geschiet een mirakel.

Het wordt in een andere kercke verboert.

S. PRISCA Virgo et Martyr.

18. Ianuarij. I. Crabbaert. exc.

HET LEVEN VANDE H. PRISCA MAGHET ende Martelaerſſe.

18 Ian. A. 271.

DOen Claudius den tweeden van dien naem ghekomen was in het rijck van Roomen naer Galienus / heeft hy groote oorloghen ghehadt teghen de Gotthen / ende andere vremde volckeren ; ende vercreegh upt-nemende victorien ; want hy verſloegh dry hondert dupſent Barbaren / hy nam twee dupſent ſchepen / ende quam tot Roomen vol glorie ende triomphe : alwaer hy vernam / dat de Chriſtenen door den vrede ende ruſte / die ſy eenighe jaren hadden ghehadt / ſeer waren vermeerdert / ende dat de ſaken van ons heyligh gheloof ſeer waren ghegroeyt. Ende hy / als een heydenſch menſch zynde / wilde ſyne valſche goden believen / ende bedancken vande victorien / die hy meynde door hen vercregen te hebben : hy beghonſte dan de Chriſtenen met groote valſchepdt te vervolghen / als doodt-vyanden van ſyne goden ende van ſyn rijck. Ende door deſe oorſake ſtorteden veel heylighe Martelaren hun bloedt tot Roomen om Chriſtus wille / die hen daerom croonde in den Hemel. Onder de welcke heeft gheweeſt een jonghe dochter van derthien jaren oudt / ghenaemt Priſca, gheboren inde ſelve ſtadt van Roomen / upt edelen gheſlachte / die door de dienaren vande juſtitie ghevanghen is gheweeſt / ende voor den Keyſer wierdt ghebrocht : den welcken ſiende dat ſy ſoo jonck was / meynde dat de ſelve lichtelijcken ſoude veranderen ; ende beval om deſer oorſaken wille / datmen haer ſoude lepden naer den Tempel van Apollo / om dien te aenbidden / ende offerhanden te doen. De heylighe Maghet en wilde gheenſins het ghebodt vanden Keyſer ghehoorſaem zyn / om 't gebodt Godts t'onderhouden ;

VVt oude Regiſters.

Claudius verbolght de Chriſtenen.

Priſca wordt ghevanghen ende na den Tempel van Apollo ghelepdt.

seggende dat Iesvs Christus alleen den warachtigen Godt was / dien de Christenen aenbaden ; ende dat de goden der heydenen maer duyvelen en waren / die hen bedroghen . Den Keyser dede in haer maeghdelijck aensicht veel kaeck-smeten slaen , 't welck hoe wel dat het leelijck ende swart was voor de werelt ; nochtans was 't voor de ooghen Godts schoon ende blinckende. Sy wierpen haer inde karcker onder de quaetdoenders; van welcke eenighe door smeecken / andere door vreese arbeydden / om haer tot hun quaet voornemen te brenghen: maer sy bleef altoos vast ende volherdigh / sonder haer te laten verwinnen op d'eene oft d'andere maniere . Sy ghesselden haer seer wreedelijck / ende goten in hare wonden brandende speck ende vet ; ende leydden haer wederom naer de karcker. Maer door alle dese pijne is sy te meer in 't Christen geloove bevestight / en inde liefde Iesv Christi versterckt ; want Christus haer vertroostende / heeft sijne heylighe Enghelen gesonden / om haer te besoecken ende te bevestighen in 't heyligh Christe geloove ; op dat sy de verdiende croone vande maeghdelijcke suyverheydt ende martelie in het eeuwich leven soude mogen ontfangen. Na dry dagen brocht men haer voor allen 't volck in het amphitheatrum ('t welck was eene plaetse daer sy hunne spelen ende feesten hielen) alwaer terstont los ghelaten is eenen fellen hongherighen leeuw / om haer te verslinden ende op te eten: maer den selven / verghetende sijne natuerlijcke wreedheydt / viel voor de voeten vande Maghet ghelijck een schaep / haer leckende ende feesterende . De heydenen bleven door dit nieuw spectakel wel verbaest ende beschaemt / ende de Christenen seer vertroost ende ghemoet. Maer dit en was niet genoegh / om te versoeten den tyran / die wreeder dan de wilde beesten was . Hy beval / datmen haer wederom soude worpen inden schandelijcken karcker vande slaven / ende datmen haer daer dry daghen soude laten sonder eten : als dese dry daghen ghepasseert waren / brochtmen haer daer uyt / haer pijnighende met nieuwe tormenten. Sy streckten haer op de pijnbanck / makende haer lange strepen op de huyt met stalen tanden / ende psere tanghen / beproevende d'een pijn op de andere op haer teeder lichaem . Daer naer wierpen sy haer in een groot vyer / dat niet en wilde branden ; om datmen soude sien / dat alle creaturen den Heere gehoorsaem

Sy wordt voor de beesten gheworpen / die haer niet en misdoen.

Sy lijdt veel tormenten ende pijnen.

HET LEVEN VANDE H. AGNES MAGHET ende Martelaerſſe.

21. Ian. A. 304.

Beſchreven door veel HH. Vaders, ende namentlijck door den H. Ambroſius.

ALS 't ſake dat de goedthepdt Godts ende uptnementhepdt van het Chriſten gheloove grooteliſckr haer verſchijnen in de levens van alle Heplighen; nochtans zijn daer eenighe / in de welcke men deſe twee meeſt kan bemercken. Het leven vande glozieuſe Maghet ende Martelaerſſe Agnes is ſoo vol van Goddelijcke wonderlijckheden / ende uptnemende deughden / dat (ghelijck den heplighen Ambroſius ſepdt) de mans ende vzouwen / oude ende jonghe / ende alle ſtaten van menſchen / de ſelve ontwijfelijcken moeten leſen / pzijſen / ende verwonderen. Want in dit leven ſullen wp bemercken den rijckdom verghеſelſchapt met de ghewillighe armoede / den edeldom met de oodtmoedighepdt / de clepnhepdt des lichaems met de groothepdt des gheeſts / de kindtſchepdt met de wijſhepdt / de kranckhepdt met de victozie / den maeghdom met de martelie / ende de rpnighepdt triompherende in oneerlijcke plaetſen.

Tleven van de H. Agnes is wonderlijck.

De H. Agnes was tot Roomen gebozen van rijcke eñ edele ouders / ſp wiert op-gebzocht in ſoo-danige manieren / als hare ouders ende gheſlachte betaemde. Sp begonſt van hare kindtſchepdt ghenuchte te hebben inde liefde Chriſti / ende haer-ſelven ſoo tot de ſelve te begheven / dat alle hare blijdſchap / ende alle haer leven was te pepſen op ſijn leven ende paſſie. Sp hadde in ſijne heplighe wonden eene wooninghe ghemaeckt / ende eenen tempel booz haer herte; pepſende op de pijnen des Heeren / ende hopende te ghenieten de vzucht van ſijn crups / onderhiel ende verheughde ſp haer grooteliſckr; aenghеſien den H. Gheeſt haren meeſter was; ende den minneliſcken Iesvs, die haer tot eene vzupdt begheerde / beweeghde haer om haren maeghdom

Sp maeckt hare wooninghe in de wonden Chriſti.

dom hem volkomelijck op te draghen. Hy verborghde in haer herte het vyer van dese repne ende soete liefde soo langh als sy noch jonck was: tot dat sy twaelf jaren oudt ende uytnemende schoon zijnde / den duyvel arbeydde / om dat te beletten / ende haer te benemen dese heylighe ghenuchten / die sy in hare ziele hadde. Want een jonck edelman / den sone van Symphronius den Oversten van Roomen / haer siende wiert soo verlieft op hare gratie ende schoonheyt / dat hy nerghens dagh ende nacht op en peysde dan op haer; ende vernomen hebbende dat sy eene edele Maghet was / ende dat hy sijn gheslachte gheene clepnicheydt en soude doen met haer te trouwen / sochte hy alle moghelijcke middelen / om haer soo verre te brenghen / dat sy hem soude trouwen. Maer alsoo de ouders van de heylige Maget de sake soo seer niet en voorderden / ghelijck hy wel wilde / oft om dat sy dochten / dat sy noch seer jonck was / oft om dat sy saghen / dat sy gheenen sinne en hadde om te houwelijcken; soo sochte den jonghelinck (die ontsteken was met eene blinde liefde / ende verwonnen van sijne passie) bequaemheydt / om haer te sien ende te spreken; hopende door desen middel lichtelijcker te verwerven 't ghene hy begheerde. Ende haer ghemoetende op de strate / viel hy haer aen / ende badt haer / dat sy hem tot haren bruydegom wilde nemen; haer van sijnen 't weghen presenterende alle 't ghene dat de dwase liefde in soo-danighe saken ghewoon is te presenteren; ende haer toonende ende ghevende veel juweelen ende kostelijcke ghesteenten / die hy tot desen eynde met hem hadde ghebracht. Maer de heylighe dochter / die al-reede met haren hemelschen bruydegom vereenight was / ende hem om-helsde / trock haer achterwaerts / al oft sy onvoorsienlijcken een venijnigh serpent hadde ghesien; ende seyde tot hem met een rijp ende stuer ghesichte: Gaet van my / ghy helschen brandt / verwecker der sonden / strick der booshepdt / spijse des doodts; en denckt niet / dat ick mijnen bruydegom ontrouwe sal doen / aen den welcken ick my soo hebbe over-ghegheven / dat ick alleen door sijne liefde leve. En peyst niet / dat ghy by hem mooght gheleken worden; want hy heeft ses de alder-volmaecktste conditien ende uytnementheden. Niemandt en is sijns ghelijck; hy is edel / schoon / wijs / rijck / goedt / ende machtigh. Siet / oft hy niet edel en is / wiens

Den sone van Symphronius verlieft op haer.

Hare bymoedighe andtwoorde tot den sone van Symphronius.

wiens Vader Godt is / die hem voort-ghebrocht heeft sonder vrouwe ; ende de Moeder die hem ghebaert heeft / bleef Maghet. Hy is soo schoon / dat hy met sijn schijnsel te boven gaet de claerheydt der Sonnen / Mane / ende der sterren / in soo groote volmaecktheydt / dat dese selve hen verwonderen van sijne schoonheyt ; ende met eene stille sprake belijden / dat sy by hem dupsterenisse zijn. Hy is soo wijs / dat hy my soo met sijne liefde ghevanghen heeft / dat ick op gheene andere saecke en kan peysen dan op hem ; ende ter-wijlen dat ick spreke van sijne uytnementheden / ghevoele ick soo groote ghenuchte / dat al is 't dat ick van u eenen schroom hebbe als van de doodt ; nochtans my verblijde u te sien / om u dit te moghen seggghen. Hy is soo rijck / dat hy my ghegheven heeft eenen schadt / die meer weerdt is dan het Roomsch rijck ; ende niemandt en dient hem / oft hy en wordt van hem begift met ghenoeghsamigen rijckdom. Maer wat sal ick u seggghen van sijne goedtheydt / die on-ghemeten is ? ende om u die te beter te bewijsen / heeft hy my ghesegghelt met sijn bloedt : hy heeft my sijn woordt ende trouwe ghegheven / dat hy my nopt en sal verlaten : hy heeft my tot syne bruydt ghenomen : hy heeft my seer kostelijcke kleederen ende onwaerdeerlijcke juweelen ghegheven. Hy is soo machtigh / dat daer niemandt in hemel / oft op der aerden en is / die hem kan verwinnen ; ende sijnen reuck alleen gheneest de krancken / ende verweckt de dooden : ende om desse sijne uytnementheden ben ick ghheele de sijne / ende ick hebbe hem liever dan mijne ziele / ende mijn leven : het soude my eene seer soete sake zijn voor hem te sterven. Als ick hem beminne / ben ick suyver ; als ick hem ghenake / ben ick reyne ; als ick my by hem voeghe / ben ick Maghet. Zijnde dan dese saken alsoo ; bemerckt ghy eens / oft ick hem behoore te verlaten door hope oft vreese van eenighen loon oft straffinghe. De maeghden dan behooren wel te volghen het exempel vande heylighe Agnes, ende haer te onthouden van giften te nemen (ghelijck S. Maximus seydt) van de mans / hoe seer de selve becleedt zijn met den naem ende schijn van Godtvruchtigheydt. Dien u niet en gheeft (seydt desen H. man) daer ghy Godt meer door soudt vreesen, en neemt van hem niet, daer ghy de wereldt meer door soudt beminnen.

Sonne / Mane / ende sterren zijn dupsternissen by Godts schoonheydt.

Maer

Maer den verblijnden jongelinck meynde dat Agnes verliest was op eenen anderen; ende soo seer met liefde bevanghen / dat sy met raserije ontsteken was; ende daerom den ghenen / dien sy beminde / haren Godt / haer leven / ende hare ziele noemde (want de onsalighe ende dwase liefde der minnaren pleegh som-wijlen dese namen te ghebruycken) ende hy wierdt soo bedroeft ende ghestoort / dat hy van onghenuchte sieck bleef te bedde ligghen. Sijnen vader d'oorsake vernemende / dede de heylighe Maghet ontbieden / ende socht alle listen die hy konde / om haer te raden / dat sy sijnen sone soude trouwen; aenghesien hy dese saecke soo ter herten nam: maer bevindende dat sy vaster in haer voornemen bleef dan eene steen-rotse; tot hem seggende / dat sy in gheender manieren veranderen soude den bruydegom die sy verkoren hadde; soo hadde hy groote begheerte / om te weten / wie desen bruydegom mochte wesen / daer Agnes soo seer op verlieft was; ende alsoo hy groote neerstighheydt hier toe dede / om dat te vernemen / een van sijne pluym-strijckers seyde tot hem: Heere / dese Maghet is Christene / ende van joncks af opghevoedt in de konste der tooverije / inde welcke de Christenen seer bedreven ende upt-nemende zijn / gelijck de wercken bewijsen / die sy daghelijcks doende zijn. Als den Oversten dit hoorde / was hy seer verblijdt / om dat hy hadde oorsake / om Agnes te quellen / ende hem van haer te wreken met soo schijn-barighe oorsake; want hy 't niet en konde doen / om dat sy sijnen sone niet en wilde trouwen; ende om dat sy soo edel was / en konde hy haer door gheenen anderen middel overlast doen. Ende daerom voor hem ghenomen hebbende de H. Maghet te vraemen / ende tot sijnen wille te brenghen met smeerkinghen ende belaften / ende indien dese niet en voorderden / met vreese ende tormenten; soo sont hy sijne dienaren om haer / ende dede haer komen voor sijnen stoel. Al-daer bevocht hy haer seer stercke-lijck van alle zijden / ende ghebruyckte alle middelen ende konsten die de boosheydt / met macht ghewapent / konde doen. Ende alsoo gheene sake ghenoeghsaem en was / om te veranderen het herte van de H. Maghet / dat soo vast ghevestight was op Iesvs Christus, seyde hy haer ten lesten: Agnes, neemt eenen man; oft wilt ghy Maghet blijven / doet offerhande aende godinne

Sympho-nius wordt sieck van liefde.

hy wordt voor den rechter ontboden.

dinne Vesta / ende dient die eeuwelijck / ghelijck andere Roomsche maeghden doen ; oft indien ghy dat niet en wilt doen / soo sal ick u kastijden ghelijck ghy verdient / ende ick sal u doen lepden in het ghemeyn hoordeel vande oneerlijcke vrouwen / om al-daer beschaemt ghemaeckt te worden. De heylighe Maghet andtwoorde : En stoort u niet / o Presidente ; want ick en sal gheenssins verlaten den bruydegom / die ick eens ghenomen hebbe ; ende indien ick niet en begheere uwen sone / zijnde een treffelijck edelman / veel min sal ick my laten verlepden om t'aen-bidden de leughenachtighe goden / die hen niet en verroeren noch en ghevoelen ; maer zijn stom / ende doof / ende en hebben gheen leven. Ende aengaende 'tghene dat ghy seght / dat ghy my sult doen lepden in 't ghemeyn hoordeel ; ick en vreese geene beschaemthepdt ; want ick hebbe by my eenen Enghel / die een is vande ontallijcke dienaren van mijnen bruydegom / die my bewaert / ende mijnen persoon met eenen wonderlijcken pver bescheemt ; ende mijnen Heere IESVS Christus (dien ghy niet en kent) om-ringhelt my van alle zijden als eenen onwinnelijcken muer.

Hare vry-moedighepdt in 't spreken.

Den hoosen Rechter hoorende dese woorden / wierdt upt-sinnigh / ende dede de heylighe Maghet naeckt ontcleeden / ende lanckx de straten der stadt lepden na het hoordeel ; eñ beval dat den upt-roeper voor haer soude gaen / roepende met lupder stemmen / dat dit Agnes de tooveraersse was ; de welcke / om dat sy de goden hadde ghelastert / den Oversten van Roomen dede lepden na dese plaetse / om dat een-ieghelijck / die wilde / met haer soude te doen hebben. De Heydenen ghebruyckten dickwijls dit torment teghen de Chrijstenen ; daer door bewijsende / dat de goden / die sy aen-baden / waren onreyn / ende sy oncuysch ende oneerbaer ; ende dat de Chrijstene maeghden ende vrouwen 't selve hielen voor schroomelijcker dan de doodt selve ; ende dat sy liever voor de leeuwen gheworpen souden hebben gheweest / dan aende roffianen ghelevert. De maniere die sy hielen in dit schandelijck spel / was dese : Sy namen de Chrijstene Maghet / ende sloten haer in een camerken van die oneerlijcke plaetse / sy schreven op den in-ganck den naem van de Maghet / ende den prijs der onkuysheydt : daer quamen de wolven ende onkuysche jonghelinghen / om haren honger ende welust te versaden / ende om te

Den Rechter doet haer na het hoordeel lepden.

verslin-

verslinden het onnooselam dat daer was. Ende onsen Heere liet dese boosheyt toe / om meer te openbaren de voorsienigheydt / die hy heeft vande suyvere zielen / ende om die te bewaren in 't midden vande vlammen sonder haer te verbranden / ende om de wereldt te toonen de suyverheydt ende heyligheyt des Christen gheloofs; ende datter gheenen erm soo sterck en is / die sich tegen hem kan stellen : gheliick-men ghesien heeft inde heylighe Agnes. Want alsoo de beulen dat maeghdelijck lichaem beroofden van de cleederen / dede den Heere haer hayr groeyen / ende sy becleedde ende bedeckte haer selven soo daer mede / dat haer niemandt bloot en konde sien. Ende als sy quam in dese onkuysche ende duystere plaetse / vont sy tot haerder bewaringe eenen Enghel / ende een seer schoon cleedt / dat witter was dan sneeuw; 't welck sy aen-dede / ende gheheele die kamer blinckte met eene soo groote claerheydt / datmen 't met gheene woorden en kan uyt-spreken / noch menschelijcke ooghen verdraghen. Ende de heylighe Maghet / onthaelt van haren bruydegom / ende op-ghetrocken in sijnder liefden / begaf haer ten ghebede / hem bedanckende / dat hy haer aldus beschermde. De suyvere ziele en wierdt niet besmet (even-gheliick de Sonne) vande onreyne plaetse; noch den martelaer Christi en wordt niet ont-eert door den karcker; maer de karckers ende koten worden gheheyligh / om dat de martelaren daer in hebben gheweest. Den bergh van Calvarien en heeft Christus niet ont-eert; maer Christus maeckte den selven soo glorieus / dat alle de Princen der wereldt dien hebben ghe-eert / ende kussen sijne steenen : het Cruys / dat eene straffe ploegh te zijn van quaedt-doenders / en maeckte den Heere niet quaet oft schandelijck; maer ontfingh van sijn heylighe leden soo groote eere / dat het van een-ieghelijck vereert wort. De reynicheyt van Agnes en wierdt niet besmet door d'onsuyverheydt van dese plaetse; maer de plaetse wiert door de reynigheydt van Agnes veredelt ende verlicht / ende dit kot der onsuyverheydt wiert een paradijs der reynder wellusten / ende dese speloncke van wilde beesten wiert verandert in eene wooninghe der Enghelen ende van Godt selve : tot wiens eere daer na op de selve plaetse ghetimmert wiert eene Kercke / daer hy op den dagh van heden noch in wort vereert te Roomen. Dat den duyvel hem op-gheve

Godt doet haer hayr groeyen.

De suyvere ziele en wordt van de onreyne plaetse niet besmet.

op-geve aen de dienaren Godts/aenghesien een maeghdeken van derthien jaren hem alsoo verwonnen heeft/ ende ghevonden in eene wreede ende beroerde zee der wellusten eene sekere havene der reynigheydt. D'onkuysche jonghelinghen quamen inde kamer vande H. Agnes, ende hen verwonderende van het ghene dat sy saghen/ghinghen daer uyt verandert ende reyn; sy quamen daer inne leelijck ende verfoeyelijck/ ende sy ghinghen daer uyt schoon ende suyver; ende willende te voren dienen den duyvel ende d'onmanierlijcke begheerlijckheydt des vleeschs/ghinghen daer uyt ghemaniert/ Godt kennende ende lovende.

Den sone dan van den President / die de principale oorsake hadde gheweest van dese ongoddelijcke wreetheyt / die-men teghen de heylighe Maghet hadde ghebruyckt/quam om sijnen quaden wille te volbrenghen inde kamer; ende sonder te bemercken / wat daer inne was/wilde hy de Maghet aen-vallen: maer hy wierdt op den selven ooghenblick gheslaghen vanden Enghel / die haer bewaerde; ende hy viel terstondt doodt voor de voeten van Agnes. Ende alsoo d'andere jonghelinghen sijne mede-ghesellen / die hem aende deure wachteden/saghen dat hy niet en quam / ghinghen naer wat tijdts inde selve kamer; ende siende hem op de aerde doodt ligghen / beghonsten sy met luyder stemmen te roepen: Kompt Romeynen/ kompt; Agnes de Christene tooveraersse heeft met hare tooverijen ghedoodt den sone vanden President. Dese stemme verbreydde haer gheheel Roomen door / ende quam den droeven vader ter ooren. Welcken / als uytsinnigh ende verwoedt/ liep rasschelijck ter plaetsen daer 't lichaem van sijnen sone lagh; ende siende dat hy doodt was/keerde hy hem tot Agnes, ende seyde: O tooveraersse ende bedriegersse/ helsche duyvelinne/ ende monster gheboren tot mijnder ellenden; waerom hebt ghy mijnen sone ghedoodt/ die eeuwelijck behoorde te leven / ende wiens leven het mijne was? Hier op andtwoorde de heylighe Agnes: Ick en hebbe uwen sone het leven niet ghenomen/ maer sijne stoutigheydt ende beroemelijckheydt. D'andere / die voor hem hier in ghekomen zijn/zijn daer onghehindert uyt-ghegaen; want sy siende dese kamer vol schijnsels / gaven den grooten Coninck des hemels d'eere/die hem toe-kompt; ende bemerckten / dat hy my

Den sone vã Symphronius wordt vanden Enghel gheslaghen / ende sterft.

ghecleedt heeft/ doen ick naeckt was; ende dat hy my bewaert heeft/doen ick verlaten ende alleen was; ende dat hy in dese oneerbare plaetse mijnen maeghdom heeft beschermt/ dien ick hem van mijne kindtschept af hadde op-ghedraghen. Maer uwen sone stoudt ende verwonnen van sijne raserije/ sonder mijnen Godt te ontsien/heeft my willen verachten; ende daerom heeft den Enghel/ die my bewaert / hem ellendelijcken doen sterven. Doen sepde den Presidant tot haer met eene saechtmoedighe ende beleefde stemme: Ick bidde u dan/dat ghy mijnen sone 't leven wilt wederom gheven; op dat-men mach weten dat ghy 't hem met gheene tooverije ghenomen en hebt. Waer op Agnes antwoorde: Voorwaer u on-gheloove ende verblindtheydt en verdienen niet / dat mijnen Godt uwen sone vander doodt soude verwecken; maer om dat-men sijne glorie te beter soude bekennen / ende op dat gheheel Roomen soude verstaen/ hoe gheluckseligh sy zijn/ die hem ghetrouwelijck dienen / gaet ghy ende die met u komen uyt dese camer/ ter-wijlen ick mijn ghebedt doe / ende hem daerom bidde. De afgoddisten ghinghen uyt de camer / ende Agnes, met den aensicht neder ter aerden vallende / badt met veel tranen haren lieven bruydegom/ dat de ziele van desen jonghelinck soude moghen weder-keeren tot sijne verkouwde leven. Ter-wijlen sy badt/ openbaerde haer den Enghel / ende versterckte haer; ende verweckte den jonghelinck; die op stont en ghingh buyten/ende begonst te roepen/ende te seggheu: Daer en is gheenen anderen Godt noch in hemel/noch op der aerden/noch inde zee/noch inde afgronden/ dan dien almachtighen Godt/ die de Christenen aenbidden; ende hem alleen is-men alle eere schuldigh/ hy moet alleen aen ghebeden worden: d'afgoden en zijn maer duyvelen / die ons bedrieghen / om ons met hen ter hellen te brenghen. O almachtigheydt vanden Gecruysten/ die de wolven aldus in lammeren verandert/ende de steenen in kinderen van Abraham, ende der afgoden aenbidders in sijne ghetrouwe dienaren / ende de vervolghers der reynigheydt / in verkondighers der suyverheydt!

Den Enghel openbaert haer/ ende hy verweckt den sone van Symphronius van de doodt.

Soo haest als de Priesteren der af-goden vernamen de woorden vanden verresen sone vanden Presidant/ begonsten sy ende alle 't volck voor hen op-ghemaeckt

met

met lupder stemmen te roepen: Doet de bedrieghersse sterven: doodt de goddeloose / onreyne/ onbschaemde/ oneerbare / die met hare tooverijen de menschen het verstandt beneemt/ ende de herten beroert/ eñ als eene tweede Circe in beesten verandert. Den Overste wiert door dit roepen beroert / ende wierdt twijffelachtigh; want eens-deels was hy gheneghen om de Maghet te verlossen; ghesien hebbende de wonderlijcke wercken/ die door haer gheschiedt waren; ende eens-deels vreesde hy de raserije van 't volck ende 't gheweldt vande Priesters. Ten lesten als een cleyn-moedigh mensch/ liet hy hem verwinnen vande vreese; ende de sake bevelende aen Aspasius synen stadt-houder/ vertrock hy/ ghelijck cleyn-moedighe rechters ghewoon zijn te doen/ als sy de waerheyt weten/ ende die konnende beschermen/ 't selve niet en doē. Aspasius beval dat-men Agnes voor hem soude brenghen/ ende dat-men daer een groot vyer soude maken/ ende haer daer in worpē. Maer den Heere en wilde niet/ dat haer het lichamelijck vyer soude verbranden/ die 't vyer der begheerlijckheydt niet en hadde ghebrandt; ende daerom scheydde haer de vlamme in tween / haer in 't midden latende onghescheut/ ghesondt/ ende onghehindert; ende beghonst te branden d'afgodisten die daer rontsom stonden / die teghen de H. Maghet riepen: ende sy verheughde ende verblijdde haer/ eñ keerende tot haren soeten bruydegom/ seyde tot hem: O mijnen almachtighen Godt/ die alleen lof ende eere weerdigh zijt; ick love ende verheffe u / om dat ick door de cracht van uwen eenigh-ghebooren Sone Iesvs Christus verwonnen hebbe 't ghewelt der tyrannen / ende ghegaen door den onsuyveren wegh sonder smette; ende om dat uwen gheest ende uwen hemelschen dauw versoet den brandt van dit vyer / ende maeckt dat de vlamme my soet ende haren brant vriendelijck zijn/ ende dat uwe vyanden eñ mijne pijnighers in hen-selven gevoele de cracht van dit element: Heere/ uwen alder-heylighsten name zy gebenedijdt; aengesien ick nu sien 't ghene dat ick begheerde; ghenicte 't ghene dat ick hoopte; om-helse eñ hebbe 't gene dat ick beminde: mijn herte/ mijn tonghe/ mijn ziele/ mijn binnenste loven eñ maken u groot. Ick kome tot u/ warachtigen/ eeuwighen/ ende levenden Godt/ die regneert met uwen eenigen Sone Iesvs Christus in de eeuwen der eeuwen.

De heylighe Agnes en verbrandt niet in 't midden van 't vyer.

Als sy dit ghebedt volexmt hadde / ghingh 't vyer soo upt / dat daer gheen teecken af en bleef. Maer Aspasius om 't volck te stillen / dat op-roerigh was ende tierde / beval dat-men haer met een sweerdt dooz hare keele soude steken. Als den beul 't sweerdt upt-trock / eñ op-hief om haer te steken / beefde hy / eñ veranderde van coleur / al oft hy selve ter doot verwesen hadde geweest; ende sy was onbevreest / verwachtende den steke / met soo groote kloeckheydt / dat het scheen / dat sy de traegheydt van den beul berispte / ende seyde tot hem: Wat doet ghy? wat verbeydt ghy? waerom wederhoudt ghy u? Laet 't lichaem sterven / dat in de ooghen der menschen bemint mach zyn; ende laet de ziele leven / die dooz d'ooghen Godts aenghenaem is. Laet dien Heere / die my tot syne bzupt verkozen heeft / dien ick alleen begheere te behaghen / my in syne armen dooz syne goedertierenthevdt ontfanghen. Als sy dit seyde / stont sy stille; sy ontfingh den steke; ende sy wierdt ghecroont met de glozie der martelien. Haer lichaem wierdt ghelept op eene erve van hare ouders / buyten de poozte van Nomentium (die-men nu noemt de poozte van de H. Agnes) niet met bzoefheydt ende weenen / maer met bzeught ende blijdschap: ende de Chzistenen quamen derwaerts met groote devotie / om haer te eeren; waer af de Heydenen bzoevigh ende rasende wierden / die de Chzistenen aen-vielen / die hun ghebedt deden dooz het graf van de H. Agnes; ende mis-handelden veel van hen.

Sy wordt met een sweerdt dooz den hals ghesteken.

De Chzistenen besoecken het lichaem van Agnes, ende eeren dat.

Onder dese was Emerentiana, eene seer heylighe Maghet / die met de H. Agnes op-ghebzocht was / die van daer niet en wilde gaen; ende beghonst de Heydenen te straffen om hunne ongoddelijckheydt eñ wzeedtheydt / ende sy wierdt al-daer met steenen doodt ghewozpen / ende in haer eyghen bloedt ghedoopt; want sy en hadde noch het Doopsel niet ontfanghen. Haer lichaem wierdt begraven by de H. Agnes; ende de H. Kercke viert haren feest-dagh op den 23. dagh van Januarius / op welcken sy wiert gemartelizeert noch Catechumene. Eñ om dat de Heydenen de Chzistenē niet meer en souden verstoozen / eñ beletten dese heylige pelgrimagie eñ devotie / sondt den Heere eene schzoomelijcke aert-bevinge / eñ eenen grooten donder ende blixem / waer van veel van hen stierven, ende d'andere verschzickt zynde / lieten den Chzistenen het velt vzy / ende gingen na hups.

Emerentiana hare mede-ghesellinne wordt met steenen doodt ghewozpen.

D'ouders

D'ouders van de H. Agnes, door de groote liefde / die sy hadden tot hunne dochter / bleven dagh ende nacht biddende aen 't graf van hunne dochter / tot dat sy op eenen nacht saghen een seer groot ghetal van maeghden / ghecleedt met kostelijcke goude lakenen / verciert met edele ghesteenten / ende ghecroont met kransen van peerlen / ende seer blinckende juweelen. Onder dese quam de H. Agnes triomphantelijck ende glorieuselijck / ende met haer een lam / witter dan den sneeuwe selve.

De heylighe Agnes openbaert haer aen hare ouders.

De H. Agnes stont stille / ende badt hare mede-ghesellinnen / dat sy stille souden staen / ende haer keerende tot hare ouders / seyde sy tot hen: Mijne ouders / siet dat ghy my niet en beweent als doodt; maer ghy moet u met my verheughen / om dat ick in den hemel verkreghen hebbe de croone der glorien met soo heylighen gheselschap; ende om dat ick by hem ghekomen ben / welcken ick / ter-wijlen ick op der aerden gheleeft hebbe / beminde met gheheel mijn herte / met gheheel mijne ziele / ende met gheheele mijne begheerte. Als sy dit ghesept hadde / ghingh sy voorts met dien hemelschen choor der maeghden / die haer vergheselschapte. Dese Goddelijcke openbaringhe gheschiedde acht daghen na de martelie van S. Agnes, ende wierdt soo vermaert / dat sy quam ter kennisse van alle de ghene / die tot Roomen woonden; ende daerom vierdt haer de H. Kercke met eenen besonderen Feest-dagh / op den selven dagh als die geschiedde / te weten op den 28. dagh van Januarius.

Ick beslupte dit leven met eene schoone vermaninghe van den heylighen Maximus Bisschop van Thurin: O glorieuse Maghet, vvat exempel van uvver liefde hebt ghy den maeghden achter-ghelaten, om na te volghen! O hoe hebt ghy daer gheleert t'antvvooden, verstnadende de rijckdommen der vverelt, vervvorpende de vvereltsche vvellusten, ende beminnende alleenlijck de schoonheydt Christi! Kompt, maeghden, by dese Maghet, ende leert in uwe teedere jaren Christum beminnen met eene vyerighe liefde. Agnes seyt, dat sy haren bruydegom ghetrouvve vvilt zijn, ende dat sy hem alleen begheert, die ter liefde vande menschen de bittere doodt gheslorven is. Leert, maeghden, vande H. Agnes, die soo ontsteken is met de Goddelijcke liefde, ende acht alle schatten ende vvellusten der aerden als slijck.

Maximus serm. in Natal. S. Agnetis.

S. ALDEGONDIS VIRGO.

S. Bolſwert fecit et exc. cum priuilegio.

HET LEVEN VANDE H. ALDEGONDIS MAGHET.

30. Ian. A. 663.

DE H. Aldegondis is ghebozen in 't Landt van Henegouw op de bozght oft Casteel vã Courssore / ontrent dzy mylen vande stadt Maubeuge in 't jaer onses Heeren ses-hondert eñ dertigh / upt dooz-luchtighe / rycke / ende seer machtighe ouders. Haer vader was ghenaemt VValbertus van d'af-kompste in de rechte linie vande eerste Coninghen van Vranck-ryck / ende wierdt ghehouden vooz een vande ryckste ende machtighste Heeren van synen tydt; want hy was Hertoghe van Neder-Lozeynen / 't welck verbingh Ardennen / 't landt van Cameryck / Henegouw / Namen / ende veel andere landen ende heerlyckheden. Hare moeder hiet Bertilia, niet min deughdelyck als edel / ende niet min ryck ende dooz-luchtigh als haren man / zynde de dochter van den Coninck van Thuringhe. Maer al waren sy beyde seer dooz-luchtigh / nochtans wierden sy dooz de gheboozte van Aldegondis noch meer vermaert: want dese Enghelsche dochter en was soo haest niet ghebozen / oft Iesvs Christus wierdt op haer verlieft / ende verkoos haer van jonckx af vooz synen bzuydt / doende haer in de deught onder-wysen dooz den dienst der Enghelen. Waer aen den plicht van hare ouders oock niet en was ont-brekende. Dese H. Maghet dooz dese goede eñ heylighe onder-wysinghen begonste haer van hare kindtshepdt af soo gheheelyck tot de liefde van Iesvs Christus te beghéven; dat allen haer vermaeck ende ghenuchte was d'eeren der wereldt te versmaden / ende de deught te om-helsen: van doen af anders niet begheerende / dan te lyden om de liefde van hem / die soo veel dooz haer gheleden hadde. Sy schouwde de ledighepdt als de peste ende bederffenisse der jonckhepdt / haer be-

VVt oude Registers van Nederlandt.

Haer gheboozte ende ouders.

Sy wozdt onderwesen van de Enghelen.

ghevende tot het lesen der H. Schrifture / de welcke den Prince der Apostelen haer oock uyt-leyde.

Heeft veel hemelsche visioenen.

Haer vaderlijck huys was haer een schole der deught/ inde welcke sy haer begaf tot 't ghebedt / ende tot de beschouwinghe der hemelscher dinghen/ met soo groote minnelijckheydt/ dat sy 't herte van haren bruydegom soo seer won/dat hy met haer beghonst te spreken/door soete op-neminghen haers ghees / ende door menichte van visioenen : de welcke sy aen een Religieus van Nivelle/ ghenaemt Sobinus, te kennen gaf / uyt vreese dattet wel soude moghen bedroch zijn. Onder andere verstondt sy eens op eenen nacht/dat-men haer beloefde onweerdeerlijcke schatten in den hemel : daer naer hoorde sy eene stemme/ die haer vermaende de wereldt ende hare rijckdommen te versmaden ; ende daer-enboven seggende : Aldegondis, en soeckt gheenen anderen bruydegom, dan den Sone Godts ; haer verseckerende dat haren naem alreede was ghescreven in den boeck des levens. Eene on-bekende dochter quam eens by haer/ seggende dat sy ghesonden was van de glorieuse Maghet ende Moeder Godts / om haer te schencken een wit onbeschreven papier / 't welck-men noempt charta blanca, ende dat sy soude eysschen dat sy soude willen/ dat sy 't door haren toe-doen soude verkrijghen. Aldegondis andtwoorde terstondt / dat haren wille was dien van haren Bruydegom/sonder iet meer. Wt dese ende meer andere hemelsche jonsten nam dese ziele/in plaetse van haer te verblijden/oorsake van haer meer te veroodtmoedighen ; ende supverde alle hare wercken ende ghedachten in 't sonneys der liefde : soo dat sy quamen tot eene sulcke supvere ende recht-sinnige affectie / dat d'Enghelen selver daer ghenuchte in namen / ende hen met haer seer ghemeynsaem maeckten.

Hare ouders willen haer doen houwelijcken.

Tot noch toe hadde Aldegondis geleeft in ruste; maer nu begonst den strijdt/ die hare standtvastighevdt ende ghetrouwighevdt beproefde. Want soo sy nu tot de jaren haerder discretie was ghekomen / ende hare goede fame over al verbreydt wierdt / dede den Coninck van Enghelandt haer ten houwelijck eysschen voor sijnen sone Eudo : 't welck haer veel quellinghen veroorsaeckte; want soo hare ouders 't selve lichtelijck toe-stemden/ vreesde sy seer als eene seer onderdanighe dochter / hen te vergrammen ; ende indien sy hen hier inne ghehoorsaem

saem ware / soo vreesde sy dese woorden van 't heylich Euangelie: Soo wie sijn vader oft sijn moeder meer bemindt dan my, die en is mijns niet weerdigh. Maer moedt scheppende / nam voor haer (dit houwelijck verssmadende) haer ziele ende haer lichaem Gode op-te-draghen. De moeder / die op haer ghenomen hadde den last van dit houwelijck te weghe te brenghen / gebruyckte alle listen / door-tastende den wille ende gheneghentheydt van hare dochter; haer te kennen-ghevende / dat sy ende haer vader haer wilden ten houwelijck bestedē / naer den eysch van haren staet ende edeldom: verhalende haer alle hare landen / rijckdommen / ende heerlijckheden; ende daer by-voeghende / dat desen jonghen Prince van Enghelandt / die haer ten houwelijck begheerde / niet en was te verlegghen. Maer onsen Heere / die de heylighe Aldegondis hadde verkosen / om te wesen een vol-maeckt voor-beeldt van suyverheydt in sijne Kercke / versterckte haer in sulcker voeghen / dat sy / naer dat sy met hare moeder eenighe propoosten ghehadt hadde / siende dat sy haer hoe langhs hoe meer quelde ende moeyelijck viel / seyde tot haer met een statigh ende manierlijck ghelaet: *Matth.* 10.

Vrouw-moeder, uvve vvoorden souden seer soet ende aenghenaem vvesen aen de ghene, die haer herte ende affectie niet op een ander ghestelt en hadde: maer voor soo veel my aen-gaet, sy zijn my verdrietigh, ende pijnlijck. VVaeromme ick u bidde, dat ghy niet en vvilt verloren moeyte doen, noch my langher quellen: vvant ick vvil u te deser ure mijn herte ende vville ontdecken, die u tot noch toe is onbekent ghevveest. VVeet dan dat ick mijne affectie ende trouvve al overlangh elders beloeft hebbe, ende dat ick ghevonden hebbe eenen soo vol-maeckten Bruydegom, dat sijne gratien ende uyt-nementheden my nacht ende dagh doen op hem peysen. Neen, neen, Godt verhoede, dat ick een leedt-vvesen soo dier soude koopen. Ach Godt! vvat bruydegom brenght ghy my hier aen? misschien eenen jonghen ende vervvaenden sot, onder-vvorpen aen duysent sonden ende onghevalligheden, ende naer dit alles aende doodt; daer mijnen Bruydegom onsterffelijck ende schoon is boven alle de kinderen der menschen, ende soo rijck in alle

Hare volstandicheydt ende cloeckmoedighe andtwoorde.

soorten van goederen, dat allen 't ghene dat in den hemel, op der aerden, ende inde zee is, hem toe-behoort, sonder oyt te konnen uyt sijne erf-deelen vervallen. Als ghy eenen sult ghevonden hebben, die met desen mach vergheleken vvorden, dan sal ick uvve begheerte toe-staen, ende my laten ghesegghen. De moeder verwonderde haer seer over dese andtwoorde: niet-te-min sy en hiel daerom niet op van haer te quellen. Maer Aldegondis, die ghebouwt hadde op dien vasten ende levenden steen Christvs, bleef volstandigh in haer voor-nemen.

Haer suster de heylighe VValtrudis roept haer te Berghen Henegouw.

Dese hemelsche ende H. Maghet / voorende ghedurighlijck om dit houwelijck ghequelt van hare moeder / was in grooten angst; maer het beliefde aen de Goddelijcke goedtheydt haer in deser voeghen te verlossen. Hare suster de H. Waltrudis (die met ghemeyn consent van haren man den Prince Maldegarius, naderhandt ghenoemt den H. Vincentius, ende door den raedt van den H. Gislenus, haer vertrocken hadde te Berghen in Henegouw / daer sy in 't ghesel schap van andere dochters Gode diende) was door 't in-gheven Godts besorght voor hare suster Aldegondis, vreesende dat sy ten lesten soude vallen in de stricken / die-men haer lepde. Sy schreef dan aen hare moeder / dat sy wilde hare suster Aldegondis voor eenighen tijdt seynden / belovende haer die wederom te seynden / soo haest als sy 't soude begheeren. De moeder was te vreden / ende Aldegondis begaf haer op de reyse / ende wierdt van hare suster met groote liefde ende blijdschap ontfanghen: aen de welcke sy haer herte ontdeckte / haer te kennen ghevende den strijdt / dien sy met hare moeder ghehadt hadde; ende hoe sy lieber wilde sterven / dan haren maeghdom verliesen. De H. VValtrudis weende van blijdschap / hoorende dese heylighe begheerte van hare suster / die Godt haer in-ghestort hadde / in de welcke sy haer versterckte door hare vyerighe propoosten. Maer dese blijdschap wierdt wel haest verandert in droefheydt door de droeve nieuw-mare die sy ont-finghen; want korts daer naer kreegh Bertilia achter-dencken ende vreese / dat hare dochter Aldegondis soude een op-set maken van hare suster VValtrudis te volghen / oft dat sy ten minsten door hare vermaninghen soude versterckt worden / om haer

haer te wederstaen in de saecke van dit houwelijck: waeromme sy haer terstondt dede wederom halen. Dit weder-keeren was aende H. Maget wel pijnlijck; want om de waerheydt te seggben/sy ghingh upt de havene in het tempeest der baren. Niet-te-min sy was ghehoorsaem/ ende nam met weenende ooghen oorlof van hare suster/ ghevende haer den kusse des vreedts/ ende haerselven in hare ghebeden bevelende.

Sy beminde d'eensaemheydt.

Sy en was soo haest niet te Coursolre gekomen / oft sy viel voor hare moeder op haer knien / haer biddende met veel tranen / ende met seer minnelijcke woorden / dat sy wilde toelaten/ dat sy soude alleen woonen in een klepn hupsken by de Kercke; seggbende/ dattet niet wel en stondt/ dat eene jonghe Maghet ghedurighlijck was in 't ghesel schap van ghehouwde lieden; dat sy hier omme hare suster VValtrudis voor seer gheluckigh hiel. De moeder dit hoorende / ende siende dattet ghebeurdt was/ghelijck sy 't ghevreest hadde / wierdt seer torrigh; ende vrepghde haer/ indien sy op een ander-mael haer noch sulcke dinghen voor-hiel. De wijse Maghet en heeft niet alleen de vrepghementen haers moeders verduldichlijck verdraghen; maer oock berepdt zijnde om slaghen te lijden / heeft wijselijck ghesweghen. Ten lesten dit hupsken van hare moeder verworven hebbende/ was seer blijde / dat sy haer in 't selve mochte vertrecken: soo om de sorghe / die sy droegh voor hare eerbaerhept / als om dat sy d'eensaemhept beminde/ ende dat sy afghesondert zijnde van 't gheruchte des werelts/ haer met betere stade soude moghen tot de beschouwinghe/ 't ghebedt/ ende de lesinghe der H. Schrift begheven; om altoos meer ende meer inde liefde haers Godts toe te nemen. Hier arbepdde sy oock de Hepligen na te volgen in vasten/waken/bidden/penitentien/ende gedurige versterbingen; soo dat de gene die haer sagen/ haer hielen voor een voor-beeldt van alle deughden. Waerom sy haer niet en verhoovaerdighde; maer van dage tot dage meer veroodtmoedighde / ende haer-selven meer versmaedde. Onsen Heere won in dese eensaemhepdt soo seer 't herte van dese H. Maghet/ dat sy nieuwe voor-nemens maeckte van haren maeghdom voor hem te bewaren / ende hem voor haren Brupdegom te verkiesen; lepdende meer een Engelsch als een menschelijck leven.

Hare oeffeninghen inde selve.

Den

Den Prince Eudo kompt om haer te trouwen.

Den Prince Eudo hier-en-tusschen verweckt zijnde door de mare vande upt-nemende gratien ende schoonheden deser H. Maghet/ begaf hem op de reyse: als hy was ghekomen/ heeft-men de H. Aldegondis wederom uptterlijck ghequelt/ dat sy haer soude willen verstaen tot een soo eerlijck houwelijck; maer al te vergheefs: want sy en wilde/ tot achter-deel van haren maeghdom/ haer aen niemant anders verbinden dan aen haren Iesvs; eñ om het perijckel beter te ontkomen/ nam sy voor haer/ haer-selven eens gheheelijck te ontslaen van dese quellinghen/ ende hare ziele ende maeghdom te beschermen teghen soo veel open-bare perijckelen: biddende met beken van tranen/ die sy nacht ende dagh inde teghenwoordigheydt van haren Bruydegom stortede/ dat hy haer upt dit ghevaer wilde verlossen/ ende voor de sijne houden; ghevende haer die gratie/ dat sy haer mochte suyver ende on-bevleckt bewarē inde liefde/ die sy hem beloeft ende op-ghedraghen hadde. Godt heeft hare devotie ende minnelijcke gebeden verhoort: want de bruyloft wiert om eenigh belet noch upt-ghestelt. Door welcken middel de H. Maghet stadt hadde/ om haren adem wat te herscheppen/ eñ nieuwe raden vanden hemel t'ontfangen. Alles wel neerstelijck ende rijpelijck over-lept hebbende/ nam voor haer/ om alle dese swaricheden te ontgaen/ sonder de wete van hare ouders wech te vluchten: 't welck sy door 't ingheven des H. Geests by donckeren nachte dede. Nochtemin 't en konde soo heymelijck niet geschieden/ oft sy wiert ontdeckt/ ende 't gherucht door 't hof verspreydt. Hare ouders ende hupsgenooten liepen terstont naer haer cleyn hupsken; maer haer in 't selve niet vindende/ waren seer verbaest; ende weenden bitterlijck/ besonderlijck hare moeder/ die d'oorsake des selfs haer-selven aen-tregh; eñ 't was haer leet (maer al te laet) dat sy hare dochter soo moeyelijck ghevallen hadde; de welcke hier-en-tusschen wech-vluchtende/ volghde de sterre der goddelijcker in-sprake/ die onsen Heere haer thoonde; verwinnende cloeckmoedelijck d'affectie die sy droegh tot hare ouders/ door de liefde die sy droegh tot haren Godt.

Sy neemt de vluchte.

Den Prince Eudo/ siende de droefheydt vande Princesse Bertilla/ aen-boodt sijnen dienst (hoe droevigh eñ mis-moedigh hy selver oock was) van haer te volghen ende te soecken. Hy nam dan den wech/ die-men haer hadde

hadde sien nemen/ heel begheerigh om haer t'achterhalen; maer te vergheefs: want Aldegondis hoorende het gheruchte der ghener / die haer op de hielen volghden/ verdobbeleerde haren moedt ende ganck / ende quam tot aende riviere de Sambre / alwaer vindende haer berooft van alle remedien/soo daer schip/noch brugghe en was (een cleyn ghebedt ghedaen/ ende eenen minnelicken sucht naer den Hemel gheschoten hebbende) sagh terstondt twee Enghelen tot haren by-stant / die haer met d'ermen droogh-voets over de riviere leydden. Den Prince/ die middeler-tijdt daer over-quam/ siende ende sich verwonderende over dit groot mirakel / ende niet konnende haer naer-volghen / keerde wederom naer Coursolre; alwaer hy / hebbende verteldt 't ghene/ dat hy ghesien hadde/ eñ verliesende alle hope van te genieten de gene/ daer hy soo veel moeyte om gedaen hadde; nam oorlof vande Princesse / eñ keerde weder naer syn landt; latende d'ouders vande H. Maghet heel mistroostigh / namentlijck hare moeder / die oock niet langhe hier naer en leefde: 't welck Godt aldus toe-liet om een ander groot goedt / ende om haer te doen bekennen het misdaet / dat sy bedreven hadde / met hare arme dochter soo te quellen ende te vervolghen. Aldegondis haer vaders huys / ende de groothedt ende heerlickheydt haerder ouders / teghen d'Euangelische armoede van IESVS Christus; ende een kostelijck Paleys teghen een cleyn slecht hutteken van aerde verwisselende/ leydde in dese verlatene ende eensame plaetse een heel Enghelsch ende Hemelsch leven.

Sy gaet droogh-voets over de riviere de Sambre.

In dese eensamigheydt bleef sy eenighen tijdt / ende daer naer / om meer versekert te wesen / vertrock sy haer heymelijck in eene andere bosch-achtighe plaetse/ die Maubeuge ghenoemt is: alwaer sy eenighe daghen verborghen woonde / tot dat sy / verstaende de komste vande HH. Bisschoppen Amandus ende Aubertus, in het Clooster van Hautmont / barvoets derwaerts ghingh/ upt eerbiedinghe tot dese HH. Prelaten: onder wiens behoedenisse sy haer begheven hebbende/ beghonste haren adem wat te her-nemen / ende heeft haer herte / dat tot noch toe gheclopt hadde van angst ende vreese / ende ter oorsaken van dien / niet en konde sy-selven soo minnelijck met Godt vereenighen / als sy wel begheerde / aenden selven haren Godt met eene groote

Sy gaet bar-voets naer Hautmont/ tot de HH. Amandus ende Aubertus.

vyt-moedighepdt tot eenen eeuwighen slach-offer opghe-offert.

Wordt van de selve Godt toeghewijet.

De voorsepde Bisschoppen hebben haer in dit Cloosster Gode toe-ghewijet inde teghenwoordichepdt van eene ontallijcke menichte volcx. Welcke schoone offerhande ontwijffelijck in d'oogen van de goddelijcke Majestept seer aen-ghenaem gheweest is. Het welck het wonder-teecken/dat alsdoen geschiedde / ons oock doet ghelooven ; want den H. Geest inde ghedaente van eene schoone/ supvere/ witte duyve uyt den Hemel nederdalende / nam in synen beck de H. wijsele / die dese HH. Bisschoppen ghewijet hadden / ende een wepnichsaem om hooghe vlieghende / ende daer naer wederom soetkens boven de H. Maghet neder-dalende/ stelde die op haer hooft / ende verdween op staende voet ; tot groote verwonderinghe van alle d'omstaenders / die dit wonder-werck met hunne ooghen saghen. De H. Maghet schreef dit toe niet aen haer-selven / maer naest Godt aen de HH. Bisschoppen.

Ontfanght de H. wijsele vanden H. Geest.

Keert weder naer Maubeuge.

Hier naer keerde de H. Aldegondis door den raet van de voor-vermelde Bisschoppen wederom naer Maubeuge ; ende beghonste dese plaetse te supveren / ende te verepden/ om daer te doen bouwen eenighe kercken tot den dienste Godts / ende verschepde wooninghen voor hare dienaers ende dienaerssen. De H. VValtrudis dit hoorende/ begaf haer terstondt op de repse/in 't ghesel-schap van hare dochters Madelberta ende Aldetrudis, om hare suster veel gheluck te bieden over den goeden voort-ganck van hare saken. Als sy daer eenighen tijdt ghewerst zynde / haers susters saken op eenen goeden voet gebracht hadde/ liet sy haer hare twee dochters/op dat sy die in de deught soude onder-wijsen ; inde welcke sy sulcken voort-ganck deden / dat d'eene naer d'andere hare mope de H. Aldegondis succedeerden. Veel edel-lieden ende groote Heeren wierden door den geur van eene soo groote heplighept verweckt/om 't selve te doen. De H. Aldegondis dan van daghe tot daghe inde deught toe-nemende/ was oock seer besorght / om te doen inde vol-maeckthepdt wassen de jonghe maeghdekens / die sich van alle contrepen quamen onder hare ghehoorsaemhepdt begheven ; de welcke sy met eenen wonderlijcken geest ende voorsichtichepdt regeerde. Ter wijlen men te Maubeuge hare bouwinghen vervoorderde/

Vergadert daer Maeghden.

dede

dede sy vercieren de plaetse der begravenisse van hare ouders/ ende liet daer ghenoeghsaem in-komen tot onder-hout van twaelf maeghden / nacht ende dagh voor hunne salighepdt biddende.

Als hare timmeragien volepnt waren/ nam sy voor haer de kercken te doen wyen / ende tot fondatie der selver/ende tot onderhoudt van Canonicken soo mans als vrouwen/ alle hare middelen te gheven. Waeromme sy schreef aenden H. Aubertus Bisschop van Camerijck ende Atrecht / wien die toe-quam ; bestemmende den dagh den X. Junij in 't jaer 646. ende veel andere groote personagien daer toe noodende. Den H. Amandus Bisschop van Maestricht/als een groot vriendt eñ geestelijcken Vader van onse H. Maghet/en konde niet naer-laten/ daer ock te komen ; midts-gaders den H. Audoenus Bisschop van Rouaen/dē H. Bisschop Vrsmarus Abt van Laube / den H. Humbertus Bisschop ende Abt van Maroille. Den H. Vincentius swagher van onse H. Aldegondis , hare suster VValtrudis Abdisse van Chasteau-lieu / de H. Gertrudis Abdisse van Nivelle / ende veel andere dienaren Godts / die sich daer lieten vinden om de liefde ende 't respect / dat sy droeghen tot dese H. Maghet/ die dry kercken hadde doen bouwen ter eeren vande H. Dryvuldighepdt ; d'eerste dede sy de Coninghinne der Engelen ende de twaelf Apostelen toewyen; de tweede ter eeren vande H. Quintinus; ende de derde ter eeren vande Princen der Apostelen Petrus ende Paulus.

Sy gheeft allen haer goedt tot fondatien van Canonissen.

Heeft doen dry kercken bouwen.

Maer dat sy nu hare goederen aen d'armen/ende tot fondatien vande Canonissen upt-gherepckt hadde/wilde sy hare vergaderinghe ock doen bevestighen vanden H. Apostolischen stoel. Om welck beter te weghe te brenghen/ badt sy den H. Amandus, dat hy haer 't selve door syne authoritept wilde verwerven. 'Twelck hy gheerne dede/ schrijvende aen syne Heylighepdt Vitalianus Paus van Roomen / alle het ghene datter ghebeurt was. Syne Heylighepdt/om hier inne niet lichtveerdelijck te werck te gaen/ver sondt de saken aenden H. Aubertus , om die t'onderzoecken / ghevende hem volle macht/om daer inne te doen dat hem soude goet-duncken/tot vermeerderinghe van de glorie Godts. O wonderlycke deught van dese seer edele Princesse/ die zynde soo machtigh ryck gheweest/ haer-selven om de liefde van

Hare vergaderinghe wordt van den Apostelischen stoel bevestight.

van Iesvs Christus soo arm ghemaeckt heeft / dat sy niet en heeft behouden dan een slecht habijt: niemandt en soude konnen meer aenden armen gheven / als die niet met allen voor sy-selven en behoudt. D'ootmoedicheydt/versmadenisse der wereldt/verduldicheydt/ ende andere deughden waren in dese H. Maghet soo seer uytschijnende / dat haer heyligh leven aen hare dochters was een voor-beeldt ende spore tot de volmaecktheyt.

Hare mirakelen.

Onsen Heere willende sijne H. dienst-maget meer vermaerdt maken / ende hare heyligheyt door de heele wereldt doen blincken/heeft haer vereerdt met veel groote ende heerlijcke mirakelen/ der welcker wy hier eenighe sullen verhalen. Als sy eens met hare suster Waltrudis ghingh naer de kercke vanden Prince der Apostelen/eñ die ghesloten vindende/ stieten sy op de deure/ die terstondt van selfs open-ghingh. Soo dese twee susters op eenen nacht eens t'samen spraken van goddelijcke dinghen / ende met malckanderen raemden / over de bequaemste middelē/om hare dochters tot de vol-maecktheydt te voorderen / viel de keersse / die haer lichtede/ ter aerden/ende ghingh uyt; de welcke Aldegondis soo haest niet en hadde op-gheraept / oft sy wierdt weder ontsteken. Als sy eens op een ander tijdt was by den H. Humbertus, ende in 't heetste vanden dagh grooten dorst hadde / soo vortelde daer onvoorsins eene clare fonteyne uyt der aerden/ om haer te ververssche n. Den H. Humbertus dit siende/ loefde onsen Heere/ schrijvende dit mirakel toe aende verdiensten vande H. Aldegondis; die ter contrarien dit wonder-werck Godts den H. Abt toe-schreef. Als sy eens voor den armen hadde doen cleederen koopen / ende soo het gheldt al besteedt ende uyt-ghegheven was/vondt-men daer soo veel alsser te vooren gheweest hadde.

Hare strengicheyt van leven.

Hoe wel de H. Aldegondis haer soo seer begaf tot wercken der bermhertigheydt / ende tot ael-missen/ nochtans en vergat sy niet haer-selven te versterven; maer castijdde soo strenghelijck haer lichaem/ dat sy ter oorsaken van het ghedurigh vasten/ ende groot onghemack/ seer machteloos wierdt/ende dickwijls in perijckeleuse sieckten viel. Sy was seer ghenadigh tot de siecken / die sy seer sorghvuldelijck besorghde; zijnde tot niemandt straf / dan tot haer-selven / als sy sieck was;ende al was sy teer eñ weeck/sy gingh nochtans de

jonghe/

jonghe / ghesonde / ende stercke verre te boven in verstervinghe ende penitentie.

Door de uytnemende heyligheydt van Aldegondis wierden veel dochters van groote ende door-luchtighe hupsen verweckt / om haer naer te volghen / ende tot een beter leven haer te begheven / onder den reghel van hare ghehoorsaemheydt; waer door haer godtvruchtighe familie seer begonste te floreren. Nochtans en was het daerom niet al door wint ten aensien vande H. Aldegondis: want ghelijck alle de Heyligben / hare door-saten / vande wereldt hebben ghehaet / vervolght / ende ghelastert ghewest ('t welck Godt aldus toe-laet / om dat sy hen niet en souden verpdelen / ende op dat-men sien soude / dat noch het heylich leven / noch de mirakelen / die de HH. doen / niet en konnen beletten / dat de boose geenen achter-clap en spreken;) insghelijcx heeft de H. Aldegondis veel vyanden ghevonden / die de glorie van hare sonderlinghe deughden wilden verdupsteren / en den lupster van hare goede fame benemen. De H. Maghet / verstaen hebbende wat van haer ghesepdt wiert / was seer bedroeft; ende nam hare toe-vlucht tot hare ghewoonlijcke wapenen / te weten / tot de ghebeden. Ende want sy by-naest eene ghedurighe ghemeynsaemheydt ende eene seer minnelijcke t'samen-handelinghe met haren Engel bewaerder hadde / die haer dickwijls met sijn ghesichte vermaeckte; soo veropenbaerde hy hem wel haest aen haer / ende om haer te vertroosten / ende de dupsternissen van haer bedruckt herte te verjaghen / spraek tot haer in deser voeghen: Aldegondis, waerom bedroeft ghy u? isser iet vry van eene venijnighe ende lasterende tonghe? vvaer toe en komt niet der menschen boosheydt? het is den boosen eyghen, dat sy de goede haten, ende dat sy de meyninghe laken ende berispen, als sy niet en konnen het vverck lasteren. Siet dit is den grooten vvech, door vvelcken alle de Heylighen ghegaen hebben, ja oock selfs den Heylighen der Heylighen IESVS Christus. En is dit niet ghenoegh om u ghedurichlijck te verblijden, versekert wesende dat ghy eens sult inden Hemel zijn onder de gheluckselighe? De H. Maghet wierdt door dese weynighe woorden soo seer versterckt / dat sy van doen af niet meer werckx en maeckte van 't ghene dat de wereldt sepde / als vande stofkens der welcker de locht vol is; die ons wel in 't aensicht vlieghen / maer en konnen ons niet

Sy wordt ghelastert.

Wort van haren Engel bewaerder vertroost.

hinderen. Dit is eenen grooten troost voor de geestelijcke persoonen / begheerigh om inden wech der deughden te voorderen / als sy in hunne zielen wreede aenvechtinghen ghevoelen / ter oorsaken vande tribulatien ende quellinghen / die sy lijden / 't zy van hunne ouders ende vrienden / 't zy door de boosheydt des duyvels ; 't welck Godt al toe-laet tot proffijt hunder zielen.

Sy is begaeft met den gheest der propheryen.

Hier by mach ghevoeght worden / dat dese hemelsche Maghet d'ooghe haerder ziele soo suyver ende van Godt soo verlicht hadde / dat sy verre-af-wesende ende toekomende dinghen wiste / als oft sy teghenwoordigh gheweest hadden. 'Twelck ons de naervolghende historien betuyghen. Soo den H. Humbertus, dien weerdighen Abt van Maroille / om de goede opinie / die hy hadde van de heyligheydt deser Maghet / groote begheerte hadde / om begraven te worden in een doodt-cleedt / dat sy met hare handen ghemaeckt hadde / seyndende ten selven eynde tot haer eenen expressen bode ; siet op-staende voet wierdt dit aende H. Maghet upt den hemel te kennen ghegheven / ende sy heeft het altemael terstondt berepdt / beschickende 't selve door eenen anderen bode / die ten halven weghe den bode van Humbertus ontmoette. Welcke heerlijcke liefde Godt thoonde hem aenghenaem te wesen ; want soo-men 't lichaem vanden voorseyden H. Abt hondert ende dry-en-vijftigh zaren daer naer upt der aerden verhief / was 't selve noch heel ende wel-rieckende / ghelijck oock het lijnen-cleedt ; 't zy dat het H. lichaem was eene verhoedinghe teghen de verrottinghe aen 't kleedt ; oft dat 't kleedt was eenen heyligen balsem teghen de verrottinghe aen 't lichaem.

Sy siet de ziele vanden H. Amandus ten hemel varen.

Dit naer-volghende en is oock niet min verwonderens weerdigh ; te weten / dat dese H. Maghet eens biddende voor den autaer vande H. Maghet MARIA, in een vande kercken die sy te Maubeuge hadde doen timmeren / onvoorsiens inden gheest wiert op-ghetoghen / ende sach een eerweerdigh oudt man / in Priesterlijcke cleederen / om-cingelt met glorie ende licht / op-climmen ten hemel / vergheselschapt met eenen schoonen hoop gheesten / in 't wit ghecleedt ; ende haer dochte / tot groote vreught haers herten / dat sy hen volghde : begheerigh om te weten wat dat beduydde / verstondt van haren Enghel bewaerder / dat den H. Amandus was over-leden / ende dat sijne ziele gheladen met verdiensten / ende

verceert

verkeert met dit eerlijck geselschap('t welck representeerde de gene/ die hy door sijne predicatien bekeert/ ende door sijne goede exempelen ende vermaninghen gheleerdt hadde) naer den hemel vloogh. De seer wijse Maghet en sijde door alsdoen aen niemandt een woordt alleen; maer sondt eenen man op den H. Giselenus ende by haer suster de H. Waltrudis, hen biddende/ dat sy souden willen de moeyte doen / van terstondt by haer te komen / dat sy hen eene seer ghewichtighe sake te seggheu hadde. Den H. Giselenus dese boodtschap ontfanghen hebbende / begaf hem terstondt op de reyse / ende nam sijnen wech over Berghen in Henegouwe/ om de H. Waltrudis met hem te leyden. Aldegondis ginghy haer te ghemoet tot Nyrieu toe / alwaer sy hen haer visioen te kennen gaf. Den H. Giselenus versuchtende/ende van boven verlicht zijnde / verstondt hier upt / ende voorseyde haer / dat hare doodt was nakende; waeromme sy haer tot die ure wel mochte bereyden door vasten / waken / ende bidden. De H. ende cloeckmoedighe Princesse dit hoorende/ sonder haer te ontstellen/ maer haer verblijdende in 't ghene dat haer ghesept was / dat sy soude gaen in 't hups des Heeren/ haer worpende voor de voeten vanden H. Abt / andtwoordde hem seer minnelijcken: H. Vader, ter goeder ure zijt ghy ghekomen met soo goede nieuwmaren. Als de doodt sal komen vande handt van eenen soo goeden Heere ende Meester, en kan sy niet dan seer willecom wesen; want sy sal een eynde maken van de tribulatien, perijckelen, ende miserien van 't leven, dat ick hier op der aerden leyde.

Den H. Giselenus voorseght haer hare doodt.

Naer dese tijdinghe begonste de H. Aldegondis haer lichaem meer te quellen door vasten/waken ende abstinentie. Ende ghelijck sy haer gheheelijck aen Godt opdroegh / ende met hem ghedurighlijck verkeerde door 't ghebedt/ sonder van 't selve op te houden/ dan als den last van hare saken dat verepschte; soo oock dede onsen Heere haer groote jonsten/ende gaf haer mildelijck daer sy hem om badt. Want niet-teghen-staende / dat haer leven seer doorluchtigh was / om soo veel deughden / visioenen / ende mirakelen / zijnde nochtans nu meer begheerigh als oyt te voren / om by haren Bruydegom heel suyver ende repn ghevonden te worden; soo badt sy seer vierichlijck / dat sy mochte ghehouwen worden als eenen levendē steen met den hamer der tribulatien / om

aldus te moghen ghestelt worden in't ghebouw des hemels. Sy viel dan in een sware ende perijckeleuse sieckte/ oft om beter te segghen/ sy vercreegh dat sy begheerde; want onsen Heere sont haer toe eenen kancker/die haer vleesch inde rechte borst knaeghde tot den laetsten ooghenblick van haer leven; den welcken sy ontfingh als een martelie ende vaghevier/ en willende daer geensints door eenighe remedien in versien/ versoetende de pijne door hare standtvasticheydt / met eene wonderlijcke patientie/ ende betuyghende door dese uytwendige teeckenen/ dat sy dese ellende nam voor eene sonderlinghe jonste des Hemels.

Sy heeft den kancker inde borst.

Onsen Heere heeft dese hare volstandicheydt ende patientie willen verghelden met seer heerlijcke mirakelen. Want sy/ die haer-selven niet en wilde ghenesen / heeft andere ongheneselijcke siecken / die vande Medecijnmeesters verlaten waren / hunne ghesondtheydt door hare ghebeden verworven. Onder andere een kindt / 't welck sy dede brenghen inden hoeck vanden Autaer/ alwaer Iesvs Christus korts te voren sich aen haer veropenbaerdt hadde / soo wy terstondt sullen segghen. Sy ghenas oock eenen uytsinnighen/ door't teecken des H. Cruys. Sy belettede oock door't aen-roepen der H. Dryvuldicheydt/ dat den boosen vyandt niet en konde krencken eene van hare dochters / die haren tabbaert aen-hadde/ noch door 't vyer in 't welck hy haer hadde gheworpen/ noch door 't ziedende water dat hy over haer uyt-goot. Als den boosen gheest sich eens aen haer verthoonende / tot haer schuym-beckende seyde / dat sy niet versekert en was/ dat sy tot den eynde toe in den dienst Godts soude vol-herden; heeft sy hem gheantwoort/ dat den Heere hare hulpe was/ ende dat sy daerom sijne dreyghementen niet en vreesde; waer door den duyvel beschaemt bleef / ende terstondt verdween. Op staende voet wiert sy wonderlijck van Godt ghetroost; want Iesvs Christus verthoonde sich aen haer aende rechte zijde vanden Autaer / ghekleedt in Priesterlijcke habijten / ende omringhelt met eene bende van Engelen; van wien sy seer oodtmoedelijck begheerde / dat sy soude moghen vol-herden in sijnen heylighen dienst ende liefde tot den eynde toe. Terstondt wiert haer versoeck haer toe-ghestaen/eñ sy verstondt van Iesvs Christus, die tot haer seyde : Mijne dochter, dat u gheschiede naer

Verscheyde mirakelen.

uwe

uwe begheerte. Onsen Heere dede door haer tusschen-spreken veel andere groote mirakelen / die ick achter-late / om niet te langh te vallen.

Sy haeckt naer het hemelsch vaderlandt.

De daghen ende nachten dochten haer jaren te wesen / om de groote begheerte / die sy hadde om haren Bruydegom te sien / ende sijne seer-suyvere omhelsinghen te ghenieten. Sy en was niet eenen ooghen-blick sonder eenighe minnelijcke clachte ende versuchtinghe naer den Hemel te seynden; 't welck 't herte van haren Bruydegom soo beweeghde / dat hy voor hem nam haer by hem te halen. Sy was dan ghenoodtsaeckt te bedde te ligghen / alswanneer de godt-vruchtighe ghedienstichheydt haerder dochteren / ende principalijck haerder suster de H. Waltrudis, is ghebleken; die haer nacht ende dagh in allen haren noodt by-stondt / diende / ende moet gaf / om in hare tribulatien volstandigh te blijven. Als sy nu vande sieckten overvallen wierdt / hare ooghen ten hemel op-heffende / ende haer met den Propheet als eene pelgrimme beclaghende / seyde: Helaes! Heere / dat mijne pelgrimmagie verlenghet is! O hoe langh duert dit mijn ballinckschap! haren Enghel bewaerder / verlieft zijnde op dese soete ende lieffelijcke clachten ende versuchtinghen / heeft hem terstondt aen haer veropenbaert / ende om haer te vertroosten gheseydt / dat d'Enghelen haer by Godt hadden verworven een cleyne verlenghenisse in dit leven / om hare croone door hare patientie ende stantvastigheydt met nieuwe verdiensten te vercieren. De heylighe eñ seer verduldighe Maghet / dit hoorende / gaf haer gheheelijck over aenden goddelijcken wille van haren Bruydegom. Hier-en-tusschen ghebeurdender veel wonder-teeckenen / voor haer gheluck-saligh over-lijden. Want sy wierdt besocht vanden Prince der Apostelen / van wien sy een schoon witten-broodt ontfingh; ghelijck oock vanden Coninckljcken Propheet David. Daer-en-boven sach sy claerlijck de glorie / die de Heylighen inden Hemel ghenieten; d'Engelen thoonden haer de rijck-dommen van 't Hemelsch Hierusalem / met nieuwe beloften / dat sy die wel haest soude ghenieten.

Haren Enghel bewaerder vertroost haer.

Heeft verscheyden openbaringhē.

Wie soude konnen ghelooven de droefheydt ende de tranen / die dese H. vergaderinghe stortede / siende dat sy wel haest souden berooft zijn van de ghene / inde welcke sy allen haer betrouwen ghestelt hadden? Alle hare

Droefheydt haerder dochteren.

dochters beweenden haer verschepden / ende bevolen haer in hare ghebeden. De H. Maghet / ghevoelende dat d'ure haer doodts was nakende / eñ siende de droefheydt haerder dochteren / dede haer bp-een-komen / om haer te vertroosten / ende spraeck tot haer in deser voegen:

Hare laetste woorden.

Mijne susters, ende seer lieve dochters, en wilt u niet verwonderen, om dat ghy my siet de doodt begheeren, door de welcke ick sal gaen in 't Paleys van mijnen wel-beminden Bruydegom. Ende en weest oock niet bedroeft, om dat ghy u berooft siet van mijnen bystant ende troost, dien ghy door mijne teghenwoordicheyt ontfanght; want als mijne ziele sal ontslaghen wesen van dit cartijvigh lichaem, en peyst niet dat ick u daerom sal verlaten hebben: want af-wesende met den lichaeme, sal ick u meer tegenwoordigh wesen met den gheest, ende profijtelijcker dan ick u nu ben. Door welcke weynighe woorden sy allegader seer versterckt wierden.

Hare ghelucksaligh overlyden.

Ten lesten naer dat de goedertierenheydt van haren hemelschen Bruydegom hare volstandicheydt ende patientie ghenoech beproeft hadde / wilde hy hare begeerten vol-komen / ende haer een beter wooninghe ghéven. Als dan den ghestelde tydt van haer glorieus overlyden was ghekomen / zijnde sy ghewapent met de HH. Sacramenten / ende over-vloedigh-ryck van verdienste; om-cinghelt met een hemelsch licht ende eene groote claerheydt wierter ghesien boven de camer / inde welcke sy sieck lach (waer door Godt wilde thoonen / datter noch vlecke noch wolcke en was inde ziele van sijne seer lieve Bruydt Aldegondis) soo vol-eynde sy den loop van dit sterffelijck leven / ghevende hare seer suyvere ziele in de armen van haren Bruydegom IESVS Christus, inde teghenwoordicheydt van haer gheheele vergaderinghe / ende van haer suster Waltrudis, die weerdigh was haer te sien naer den hemel lepden vande Coninghinne der Enghelen / vergheselschapt met de Princen der Apostelen Petrus ende Paulus, ende eene groote menichte van Enghelen / ende ghelucksaligher zielen; gaende als eene dochter Godts / ende erfghename van syne glorie / ghenieten de schatten der hemelscher rijckdommen / ende den glantsch van syne eenwicheydt.

Hier naer wierter ghesloten dat haer doodt lichaem soude ghedraghen worden te Coursolre / hare ghebootplaetse / om al-daer bp hare ouders begraven te worden.

Maer

Maer hare nichte Aldetrudis, die hoe wel teghen haren danck inde plaetse van hare moeye tot het hooft van dese vergaderinghe verkosen zijnde/ dooz de vermaninghe vanden H. Petrus desen last aenveerdt hadde/ begheerigh om de heyligheydt ende goede fame van hare woon-plaetse te Maubeuge te vermeerderen/ dede dit ghebeende/dat lichaem vande H. Aldegondis wederom te Maubeuge brenghen; al waer het noch op den dach van heden is/ seer vermaerdt in mirakelen/ die onsen Heere aldaer dooz 't selve is doende. Ende tot een sekere ghetuyghenisse vande glozie van dese sijne seer suyvere ende ghetrouwe Bruydt/ heeft-men vier-hondert ende acht-en-neghentich jaer naer haer saligh overlijden / te weten / in 't jaer 1161. op den VI. Junij / soo dit H. lichaem van d'eene kasse in een andere veel kostelijcker ghelept wierdt / eenen seer soeten geur ghevoeldt / dien 't selve / van Godt ghebalsemt zijnde / van hem gaf; ende soo den Bischop een van de voeten nam/ heeft-men dien ghesien gheheel met sijne naghelen ende vel/ sonder eenighe verrottinghe; ghelijck oock 't hooft / hebbende noch het meesten-deel van 't vel geheel / met een goedt deel hayrs. 'Welck men soo noch heeft bevonden twee-hondert acht-en-seventigh jarē daer naer / in 't jaer 1438. op den XXVI. May/ als dit H. lichaem wederom ghevisiteert wierdt vande Bisschoppen van Camerijck ende Laon/ ende verlept in eene seer schoone silvere kasse/ wel rijckelijck ghewrocht ende verciert; de welcke men noch op den dach van heden siet inde kercke der Canonickerssen vande H. Aldegondis te Maubeuge. De mirakeleuse ghenesinghen ende wonderwercken/die Godt dooz dese H. Maghet soo in haer leven / als naer hare doodt ghewrocht heeft / zijn ontallijck/ ende te menichvuldigh om hier te verhalen: want verepssehen wel een boeck besonder.

Begrafenisse ende verhoeringhe van haer lichaem.

S. AGATHA *virgo et martyr.*

Phls de Mallery fecit. *Ioan. Crobbaert excud.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

HET LEVEN VANDE H. AGATHA MAGHET ende martelaerſſe.

5. Febr.

A. 254.

IN den tijdt dat Decius Keyſer ende Quintianus Preſident van Sicilien was/ ſoo wiert al-daer een ſeer wreedt ghebodt verkondight; by't welck ghe-boden wierdt / dat-men alle de Chriſtenen ſoude vanghen / ende met wreede tormenten vernielen. Dit vernam eene maghet ghenaemt Agatha, begaeft met vier ſaken / die-men inde vrouwen ſeer prijſt. Sy was ſeer edel/rijck/ſchoon/ ende eerbaer: eñ boven deſe hare uptnementheden was ſy Chriſtene/ ghebozen inde ſtadt Palermen: ende was ſeer begheerlijck ende forgh-vuldigh om haren maeghdom te bewaren / ende voor CHRISTVS te ſterven ; hem biddende ſeer yverigh-lijck/ dat hy haer wilde beſchermen ende bewaren voor dien tyran/ die arbeydde/ om haer van 't gheloove ende hare reynigheydt te berooven. Quintianus te Cata-na zijnde/ beval dat-men haer voor hem ſoude bren-ghen; ende ſy/ ghewapent zijnde met't gebedt ende met de jonſte vanden hemelſchen Gheeſt/ ghingh haer ver-toonen voor den Rechter met groote vrolijckheydt ende gherufthеydt. Als Quintianus haer ſagh / verliefde hy terſtont op haer/om hare ſonderlinghe ende uptnemende ſchoonheyt. Ende verghetende den laſt van ſijn Pre-ſidentſchap ende rechtveerdigheydt / ſonder te achten op het quaet exempel dat hy aen ſijne ghemeynte ghaf / die d'ooghen op hem ſloeghen/ als op eenen ſpieghel/ om te doen 't ghene dat hy dede (vertredende de goede co-ſtuymen/ de wetten/ de Godt-vruchtigheydt/ ende den Godts-dienſt) nam hy voor hem/ alle middelen te ghe-bruycken / om de heylighe Maghet te ghenieten / ende tot ſijnen wille te brenghen; ende hy/ die alreede bevan-ghen was met ſijne blinde paſſie / dede haer vanghen. Maer om ſijn voornemen beter te bedecken / dede hy

VVt oude Regiſters.

Agatha ghe-boren te Palermen.

Sy wordt ghevanghen.

Quintianus verlieft op Agatha.

S. Agatha leveren in de handen van eene oude boose vrouwe ghenaemt Aphrodisia / die vijf seer schoone dochters hadde / die oneerbaer waren; om dat de heylighe maghet Agatha door het gheselschap van de selve soude vermorwet worden / ende verliesen de liefde / die sy hadde tot de reynigheydt ende IESVS Christus: om alsoo met listen ende behendigheydt te vercrijghen het ghene hy begheerde. Als Agatha nu was in 't huys van Aphrodisia / soo begonste dese boose koppelersse terstont te ghebruycken hare ghewoonelijcke konsten ende bedriegherijen / om te bedrieghen de simpelheydt van de suyvere Maghet; ende tot haer te segghē met soete woorden / dat sy haren adem scheppen soude / ende haer herte openen; dat in haer huys gheen mans persoon en was / dan hare dochteren alleen; onder de welcke sy vrylijck mocht segghen / ende doen al dat sy wilde / sonder vreese oft achterdencken; dat sy niet twijfelen en soude / oft sy soude haer verlossen uyt de handen van Quintianus / die een seer edel ende beleeft man was / begheerlijck om iemant vrienschap te doen: ende indien sy gheen Christene en ware / dat sy sonder twijfel soude zijn vrouwe vanden President ende gheheel Sicilien.

Sy wort in een oneerlijck huys gheleydt.

Veel andere woorden seyde sy tot haer / dienende tot desen propooste; ghelijck sulcke pleghen te doen / door 't in-gheven des duyvels / die sulcke wercken doen. De heylighe Maghet hoorde haer / eñ en hoorde haer niet; want sy stont seer vast met het herte op Godt; hem vyerighlijck biddende / dat hy haren maeghdom wilde bewarē / ende haer beschermen van alle ghewelt; inder voeghen dat sy alle dese woorden niet en achtede. Maer alsoo Aphrodisia haer dese redenen dickwijls verhaelde / ende haer het hooft brack; soo nam Agatha voor haer / een eynde met haer te maken; om eens verlost te worden van het tissen oft blasen van dit serpent / ende seyde: Ick verstae wel / o Aphrodisia / uwe listen ende de redenen / met welcke ghy my soo verre meynt te brenghen / dat ick CHRISTVM soude verlaten / ende mijn gheslacht schande aen-doen / ende mijnen maeghdom vercoopen: maer en peyst niet / dat ghy soo groote wel-sprekentheyt ende konste in uwe woorden hebt / dat ick my door de selve soude laten verwinnen. Ick en hoore uwe tale niet als eene tale van eene vrouwe; maer als de tale des duyvels / die door u spreeckt: eñ ghelijck ick hem vliede /

Eene treffelijcke antwoorde van Agatha tot Aphrodisia.

soo

soo vliede ick u oock; ende en hebbe gheen acht willen nemen op 't ghene ghy my seght. Ick waerschouwe u als Christene / die gehouden ben goet te doen aen de ghene die ons haten / dat ghy voor u siet; ende verlaet dit schandelijck ende vermaledijdt ambacht / dat ghy doet tot uwe schande / ende schade vande ghemeynte / ende tot quaet exempel van uwe dochteren: en om-ringhelt dese stadt niet meer met uwe netten / noch en ontsteeckt niet de herten vande onnoosele ende suyvere maeghden: want ghy doet dus meerder schade aen de ghemeynte / dan oft ghy 't vyer staeckt inde vier hoecken vande stadt / oft 't venijn stropdde inde ghemeyne fonteyne / daer sy uyt drinckt. Eñ al is't dat Quintianus met u door de vingheren siet / soo sal u Godt des hemels castijden. Ende indien ghy desen aen-slagh / dien ghy teghen my ghenomen hebt / niet en wilt laten om uwe eere ende welvaert / soo laet den selven ten minsten om gheenen tijdt te verlieſen / eñ om gheen woordē inden wint te stropē: want ick late u weten / dat ick soo ghefondeert ende vast ben inde liefde van mijnen Heere Iesvs Christus, ende soo volstandigh in mijne belofte van repnighepdt / dat ick hope met de hulpe Godts / dat de sonne eer hare claerhepdt sal verlieſen / het vyer sijne hitte / ende den sneeuwe sijne withepdt / dan ick van dit voornemen sal veranderen. Dat Quintianus sijn sweert wette / sijne leeuwen verepde / sijn vyer ontsteke / sijne stricken stelle; dat hy opendoe (indien hy kan) de poorten der hellen / ende ontbinde alle de duyvelen teghen my: want ick sal maghet ende Christene sterven; ende ick en vreese niet het ghewelt van Quintianus; aenghesien Godt / dien ick mijne ziele ende lichaem over-ghegeven hebbe / my sal beschermen. O Aphrodisia / ghy zijt out / ende de doodt staet alreede voor de deure ('t welck ghy ghenoegh bewijst door u leelijck coleur) siet voor u / bekent uwen Schepper / schaemt u van het quaet exempel / dat ghy aen uwe dochteren ende gheheele dese stadt hebt ghegeven: beweent u-selven / beweent u voor-leden leven / bekeert u tot Godt / ende doet penitentie / hem belijdende / hem aen-biddende / op dat hy u niet en kastijde.

Den kloecken moet van Agatha.

Als Aphrodisia dese woorden vande Maghet hoorde / ende bemerckte dat sy den tijdt met haer verloos; sogh ghingh sy by den Presidēt / na dertigh daghen dat sy haer in haer huys hadde ghehadt / ende sepde tot hem:

Aphrodisia gheeft hare stantvastighepdt te kennen aenden Presidēt.

Heere /

Heere/ ick hebbe de Maghet in mijn huys ghehouden/ die ghy my ghesonden hebt; ende ick hebbe alle neerstighepdt ghedaen/ om haer tot uwen wille te brenghen: maer weet voorseker/ dat sy soo vast is in haer voornemen van Christene te blijven/ ende haren maeghdom te bewaren/ dat-men eer vermorwen soude het yser/ stael/ ende den diamant/ dan sy veranderen soude van haer voornemē. Ick hebbe haer aen-ghebodē kostelijcke cleederen/ rijckdommen/ juweelen ende kostelijcke ghesteenten; ende sy en acht dit allegader niet: 't schijnt dat sy niet anders en eyst/ niet anders en begheert/ eñ dagh en nacht niet anders en droomt/ dan te sterven voor IESVS Christus. Als Quintianus dit hadde ghehoort/ soo dede hy Agatha roepen/ ende hy vraeghde haer van wat ghestachte sy was. De H. Maghet antwoorde: Ick ben edel ende van hoor-luchtigh bloedt; eñ myne bloetvrienden gheven hier af ghetuyghenisse/ ghelijck 't heel Sicilien voor bekent is. Quintianus seyde: Hoe komt dan/ dat ghy edel zijnde volght de manieren van het veracht ende verworpen volck? Agatha seyde: Al ben ick edel, nochtans ben ick de dienst-maghet ende slave van IESVS Christus, ende myn geslacht' en verheft my niet; want ick wete/ dat den warachtighen edeldom is Christus te dienen met een suyver herte. Hier op antwoorde Quintianus: Wy en zijn dan niet edel/ om dat wy uwen ghecruysten verachten? De H. Agatha seyde: Indien ghy soo slechte slave des duyvels zijt/ dat ghy de steenen aen-bidt/ waer is uwen edeldom ende wijsheydt? Den hoosen Rechter dede haer eene kaeck-smete gheven/ seghghende/ dat sy soude leeren swijghen/ ende gheen quaet spreken teghen haren Heere. Het aensicht vande heylighe wiert swart ende root; maer dies te schoonder eñ claerder voor Godt: ende Quintianus siende dat hy met alle synne listen van haer niet anders en konde crijghen dan woorden/ die vol waren van gheloove/ hope/ ende liefde van Christus; soo dede hy haer inden karcker leyden/ tot haer seghghende/ dat sy haer wel soude bepeysen/ wat haer meest betaemde; oft te sterven met groote tormenten/ oft Christus te loochenen. De heylighe Maghet ginghinden karcker met eene wonderlijcke stantvastighepdt ende vrolijckheyt/ oft sy in eenen wellustighen hof ghegaen hadde; den Heere biddende dat hy haer victorie teghen den tyran/ eñ de croone der martelien wilde geven.

Sy wort voor den Presidente ghebracht.

Wat warachtigh Edeldom is.

Sy wort ghestaghen.

Ende

Ende 's ander-daeghs is sy weder voor Quintianus ghebroght/ die arbeydde in 't eerste met smeeckinghe en soetigheydt/ ende daer na met wreedheydt ende dreygementen haer soo verre te brenghen/dat sy 't geloove van Christus soude verlaten; ende dit doende soude sy hebben ghesonthept ende het leven/ruste ende geluck: maer sy seyde met eenen verighen gheest: O Quintiane/ ghy beloeft my te gheven ghesonthept ende 't leven / indien ick Christus verlate: ende ick segghe u / dat ick geen ander leven noch ghesonthepdt en begheere/ dan Christus: ende en peyst niet my verbaert te maken met uwe dreyghementen; want ick begheere dat ghy weet / datter geen hert soo vermoept ende dorstigh en is/ dat soo seer begheert eene fontepne van claer ende suyver water / als ick begheere van u ghepijnight te zijn / om my dies te lichteliicker te versamen / ende te vereenighen met Christo. De terwe en wort op de solders niet vergadert / dan als die ghesuyvert ende gheschepden is van het kaf; noch den gheest en wort inden hemel niet ontfanghen / voor dat het lichaem doodt is op der aerden. Indien ghy het sweert teghen my wilt ghebruycken / siet mijnen hals: indien ghy my gheesselen wilt / siet hier mijne schouderen: wilt ghy my met den vyer verbranden / siet hier mijn lichaem: wilt ghy my voor de wilde beesten worpen/ siet mijn vleesch/ mijne voeten / mijne handen/ mijn hooft/ende alle mijn leden zijn berepdt/ om dat ghy die soudt pijnighen naer uwe begeerte. Pijnight/ brandt/ bindt/ perst/ bilt/ breeckt/ wondt/ vernielt/ slaet/ kapt af/ verdrinckt/ reckt-upt een/ ende doodt dit mijn lichaem: hoe ghy wreeder teghen my sult zijn/ soo veel meerder goets sult ghy my doen; ick sal dies te meer gheholpen worden van mijnen Bruydegom Iesvs Christus. Wat doet ghy? Waerom vertoeft ghy? Waerom verwacht ghy soo langhen tijdt? Quintianus wiert seer ghestoort/hoorende dese woorden van de Maghet/ ende door de raserije beval hy/ dat-men haer eene borste tot den gront toe soude af-snijden. De heylighe Maghet sonder haer te beroeren / seyde tot hem met een vroom ende vol-standigh herte: Hoe! en schaemt ghy u niet / o wreeden tyran / eene maghet in haer borste te pijnighen; aenghesien ghy het eerste onder-hout uws levens hebt ontfanghen upt de borsten van uwe moeder? Maer den President/ die al-reede verbeten was / op dat

Haer vrymoedighe antwoorde tot den President.

Haer borste wort af-gesneden.

op dat supver bloedt / ende wreeder dan eenen tyghet / en wiert door de woorden vande Maghet niet beroert; maer hy dede haer wederom na den karcker leyden; eñ beval dat-men haer noch t'eten noch te drincken en soude gheven / noch dat-men daer gheenen medecijn en soude laten in-komen om haer te ghenesen / om dat sy aldus van pijne soude vergaen.

S. Petrus openbaert haer.

Als Agatha nu was in desen douckeren ende pijnlicken karcker / soo sont den Heere tot haer den Apostel S. Petrus, inde ghedaente van een eerweerdigh out man / die met hem brocht veel salven / als eensen medecijn; ende voor hem gingh een jongelinck / als hem lichtende met eene ontsteken tortse inde handt: ende hy met een ghemaniert ende vriendelijck aensicht groette haer / ende seyde: Den tyran en heeft op u met sijne tormenten niet ghewonnen / ghy hebt hem eer verbaest ende beschaemt ghelaten: ende al heeft hy u uwe borst af-ghesneden / hy sal't selve met het eeuwigh ver betalen. Ick was daer teghenwoordigh / als hy u die af-sneedt; ende ick hebbe bemerckt / dat-men die ghenesen kan; ende daer-om kome ick om u te ghenesen / ende om u gheheel ghesont te maken. Sy antwoorde den Apostel (sonder hem te kennen) dat sy noyt in haer leven lichaemelijcke medecijne hadde ghebesight / ende dat sy die nu noch niet en begheerde te ghebruycken; aenghesien sy alle haer betrouwen op Christus ghestelt hadde; want hy is den vermaker van alle dinghen. Ende alsoo de heylige Maghet om hare eerbaerheydt wille / ende door't betronwen dat sy op Christus hadde / haer niet en wilde laten ghenesen; soo openbaerde den Apostel sy-selven in het eynde wie hy was / ende dat den Heere hem hadde ghesonden / om dat hy haer van sijnen't weghen soude genesen / ende de af-ghesneden borste wederom aen-setten. Ende dat tot teecken der waerheydt / die hy haer seyde / sy ghesont soude worden: ende dit seggende / verdween hy: ende sy siende op haer lichaem / bevondt dat sy gheheel ghenesen was / ende dat de borste wederom op hare plaetse ghestelt was; ende haer met der herten eñ metter zielen tot den Heere keerende / seyde sy tot hem:

Sy wort gheheel ghenesen.

Mijnen Heere Iesvs Christus, ick bedanck u / dat ghy mijns hebt ghedachtigh gheweest / ende my uwen Apostel ghesonden hebt / om dat hy mijne wonden soude ghenesen / ende vernieuwen eñ verstercken mijne leden.

Daer

Daer verscheen een soo upt-nemende ende hemelsch licht in dien donckeren karcker / dat de wachters verbaest ende van hen-selven zijnde / den selven open-latende / ginghen loopen. De ghevanghene banden karcker raedden de heylighe Maghet / aenghesien de poorten open-waren / ende datter niemandt en was die 't belettede / dat sy haer verborghen soude. Sy antwoorde: Dat en wille Godt niet / dat ick 't beldt soude verlaten / ende gaen loopen / eer ick de victorie teghen mijnen vyant vercreghen hebbe. Vier daghen daer na dede haer Quintianus wederom voor sijnen rechter-stoel brenghen; ende siende haer soo ghenesen ende ghesont / ende dat sy met soo grooten moedt verrondighde / dat Christus haer hadde ghenesen / was eens-deels verwondert ende beschaemt; ende eens-deels vol van wreedheydt en raserije beval hy / dat men op d'aerde saepen soude veel brandende kolen / clepne ende scherpe pot-scherven / ende de H. Maghet naeckt daer over wentelen; om dat het vyer haer vleesch soude branden / ende dat de scherpe puncten haer souden steken ende quetsen met meerder pijne. Als dese heylighe Maghet was in dese pijne / soo sont onsen Heere een seer groote aert-bevinghe inde stadt Catana / van welcke sterven twee vrienden ende raets-lieden vanden President. Gheheele de stadt verbaest ende verslaghen zijnde / begonst te roepē / dat dit was eene kastijdinghe van Godt / om de onrechtveerdighe wreedheydt / die-men teghen Agatha ghebruyckte: ende sy liepen tot den huyse vanden President / die seer verbaest was; als hy 't volck sagh / ende hen hoorde roepen: ende vreesende dat sy hem Agatha met ghewelt upt de handen souden nemen / ende verlossen / soo dede hy haer wederom na den karcker leyden. De H. Maghet heffende hare handen naer den hemel / daer sy haer herte hadde / begonst in deser manieren te bidden: Mijnen eenwighen Godt / die alleenlijck door uwe goetheydt my hebt ghewapent met uwe hemelsche gratie / om dat ick soude moghen teghen den tyran vechten tot verheffinghe van u gheloove / ende om dat ick zijnde een jonghe / slappe / ende een-samighe vrouwe / soude in myn kranck lichaem verwinnen soo veel tormenten ende ghewapende mannen; Heere / doet open d'ermen uwer goedertierenheydt / ende ontfanght mijnen gheest / die u begheert met eene groote liefde.

Daer verschijnt een licht / ende de wachters gaen loopen.

Sy lijdt wreede tormenten.

Eene schroomelijcke aert-bevinghe.

Het ghebedt van Agatha.

Sy

Hare ghe-luck-salighe doodt.

Sy eynde het ghebedt met haer leven; oft begonst te leven/ende leeft eeuwelijck. Gaet dan/o salighe ende heylighe ziele/ter goeder uren; gaet/o saligher gheest/ naer uwe wooninghe/ ende gheniet nu eeuwelijck het glorieus aenschouwen van hem/die u soo bevanghen heeft met sijnder liefde/ dat ghy om synen wille het leven veracht hebt/ ende alle de smaken ende wellusten des werelts. Alle de werelt verkondight uwe deught: de gheloovighe vereeren uwe victozien ende croonen: de vzouwen/ die den bozst-sweir hebben/ aen-roepen u/ ende sy crijghen ghesonthepdt: u vaderlandt is dooz u ghe-eert/ ende de H. Kercke is verrijckt. Deylt ons uwe jonste/ op dat wy/ die u leven hebben beschzeven/ ende oock die't sullen lesen/ moghen zijn na-volghers van uwe deughden ende deelachtigh van uwe glozie.

Als de doodt van S. Agatha in't openbaer quam/ soo liep't volck terstont/ om dat heyligh lichaem eere te bewijsen/ dat dooz Christus ghemartelizeert was: ende alsoo-men't wilde begraven/ soo openbaerde daer eenen jonghelinck seer kostelijck ghecleet/ vergheselschapt met hondert andere jonghelinghen/ die Enghelen des Heeren waren; die aen het hooft-eynde vande heylighe Maghet stelde eene tafel van marbze/inde welcke dese woozden gheschzeven waren: Eene heylighe ziele, ghewillighe eere tot Godt, verlossinghe des Vaderlandts: ende terstont verdween hy. Dit is het graf-dicht/ dat dooz de hant vanden Enghel upt den hemel quam.

Een schoon mirakel aen haer graf.

Als Quintianus vernam/ dat de heylighe Maghet doot was/soo was hy seer begheerlijck/om haren groo-ten rijckdom te hebben; ende vertrock vergheselschapt met veel volcks van Catana na Palermen/ om sy-selven meester van het selve te maken; ende alsoo hy over eene riviere soude varen/ soo beet hem een peert in sijn aensicht/ ende een ander sloegh hem inde riviere/ daer hy verdzonck; ende men konde sijn lichaem nopt vinden. Hier mach-men mercken de rechtveerdighe oozdeelen Godts/ ende hoe hy in het leste straft d'oneerbaerhepdt/ wzeedthepdt/ ende begheerlijckhepdt vande ghene die hem bestrijden/ ende de Heylighen vervolghen. Dooz dese sake vermeerderde meer d'eere ende weerdighepdt van S. Agatha: welcke noch veel meer vermeerderde dooz't ghene ghebeurde het jaer daer na/op den selven dagh van hare martelie/ ende was sulckx:

Quintianus wozt ghestraft.

Den

Den bergh Ethna / die-men noemt Mont-gibel, is eenen vande hooghste ende wonderlijckste berghen / die inde werelt zijn; hy is altoos bedeckt met sneeuwe / en in 't sop roockt hy ende worpt upt vyerighe vlammen. De stadt Catana is gheleghen eene goede mijle vanden voet van desen bergh. Het ghebeurde / na dat daer een schroomelijck ghelupt ende ghedrupsch binnen inden bergh ghehoort was / dat daer na begonst upt te komen eene groote menighte van vyer / dat na Catana quam; ende al waren d'inwoonders Heydenen / vreesende de verderffenisse van hare stadt / ende gheenen raet wetende / liepen (door Godts in-geven / die de glorie vande H. Maghet begheerde te openbaren) na haer graf; ende nemende het cleet / daer haer heyligh lichaem mede ghedeckt was / quamen met het selve het vyer teghen; ende dat ontwindende ende toonende / soo bleef het vyer staen / ende en quam niet voorder. Dit groot mirakel / dat onsen Heere doen dede / is daer naer noch dickwijls gheschiedt / als den bergh Ethna upt-wierp veel vlammen door de velden van Catana tot de stadt toe; welcke al vernielt ende verbrandt soude zijn van dit vyer / en hadde sy van hare glorieuse patronerisse S. Agatha niet beschermt gheweest. 'T is eene wonderlijcke ende ongheloovelijcke saecke ('ten ware dat die d'almoghenthedt Godts eyghen ware) te sien komen van 't hooghste vanden bergh / gheljck eene groote vyerighe riviere / breedt ende diep / na de stadt / van eene dicke materie gheljck loot / oft eenigh ghesmolten metael / die al verbrandt dat haer ontmoet / ende vattē kan in 't begrijp van synen loop: ende te sien de Geestelijcke ende gheheel de stadt teghen-komen in processie / ende teghen dit vyer gaen vechten niet met wapenen / oft wateren / oft andere dinghen om dat te blusschen; maer alleenlijck met de beschermınghe van S. Agatha, en met haer cleedt / het welck aen dit vyer ghetoont zijnde / stilt synen loop / ende hout op. En niet alleen eenigh cleedt / dat gheraeckt heeft het lichaem van S. Agatha, heeft dese kracht / maer sy behelpen hen te Catana teghen het vyer met catoen / dat gheleghen heeft op haer lichaem.

Een wonderlijck mirakel.

S. DOROTHEA Virgo et Martyr.
6. Februarij.

I. Wobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. DOROTHEA MAGHET ende Martelaerſſe.

6. Feb. A. 304.

TEn tijde vande Keyſers Conſtantius Chlorus ende Maximianus Galerius / die in 't rijcke quamen na Diocletianus ende Maximianus Herculeus; als noch duerde de vervolginghe teghen de Chriſtenen / was in de ſtadt Ceſarea / in 't landt van Cappadocië / eene Chriſtene Maghet genaemt Dorothea, begaeft met alle de gratien / die-men in eene vrouwe ſoude moghen wenſchen: maer de principale ende meeſte van allen was hare ghemanierthept / eerbaerhept / treffelijckhept / hare ghedurighe neerſtighhept / die ſy hadde in 't ghebedt / ende hare verſtervinghe. Om hare groote deughden was ſy gheſtelt in de ooghen van gheheele de ſtadt. Ende alſoo inde ſelve ſtadt quam eenen Preſident vanden Keyſer Maximianus / eenen grooten vyant van 't Chriſten gheloove; verſtaende dat Dorothea Chriſtene was / ende eene Maget van ſoo goeden naem; ſoo dede hy haer vanghen / ende komen voor ſynen rechter-ſtoel. De H. Dorothea quam binnen ghelijck eene eerbare Maghet / met neder ghe-ſlaghen ooghen / eñ met het hert op-gheheven tot Godt. Apricius (alſus was den Preſident ghenaemt) vraeghde nae haren naem: ende daer na ſeyde hy tot haer / dat hy haer hadde doen roepen / om dat ſy d'onſterffelijcke goden ſoude offerhande doen / ghelijck de Keyſers bevalen. Dorothea antwoorde hier op: Den warachtigen Godt ende den Keyſer des hemels heeft my bevolen / dat ick hem alleen ſoude dienen / ende voor Godt kennen. Wat dunckt u / o Apricius / wien moet-men ghehoorſaem zijn (als ſy teghen malckanderen zijn) den Keyſer des hemels / oft den Keyſer der aerden? Godt / oft den menſche? Apricius ſeyde: Laet varen deſe woorden / ende berepdt u om ghehoorſaem te zijn / ende

Uyt oude Regiſtert.

Lof van S. Dorothea.

Antwoorde van Dorothea tot den Preſident.

de onsterffelijcke goden offerhande te doen / 'ten zy ghy wilt / dat het u wel dier koste / ende dat ick u stelle tot een exempel / daer hen d'andere aen spieghelen. Dorothea antwoorde: Het exempel dat ick u gheven sal / sal zijn / dat ick een-ieghelijck leeren sal / de menschen niet te vreesen boven Godt; want alle de pijnen / die ghy Presidenten ende Rechteren ons kont aen-doen / zijn kort ende tijdelijck; maer de pijnen der hellen zijn eeuwigh ende sonder eynde. Den President wiert door dese redenen verstoort / ende dede de H. Maghet worpen op de pijn-banck. Als Dorothea daer op was / seyde sy met groote ghestadigheydt ende gherustheydt tot den Rechter: Waerom vertoeft ghy? Doet haestelijck 'tghene ghy moet doen; op dat ick mach sien den ghenen / om wiens liefde ick u niet en vreese; maer hebbe begheerte / om van u ghepijnight te worden: hy is mijnen bruydegom / ende noodt ons / om dat wy souden ghaen na den hof der wellusten; inden welcken appelen zijn van wonderlijcke schoonheyt / die versch blijven op alle tijden; daer zijn lelien / roosen / ende ontallijcke veel bloemen / die noyt en verslenschen / ende fonteynen van levende wateren / die noyt en verdrooghen; ende daer de zielen der Heylighen Christus ghenieten. Apricius seyde: 'T waer beter / dat ghy dese ydelheden liet varen / ende offerhande dedet aende goden / ende eenen man trouwdet / om een geet leven te hebben. Dorothea antwoorde: Ick en sal de duyvelen geene offerhande doen / aenghesien ick Christene ben; noch ick en sal gheenen man trouwen / aenghesien ick de bruydt van Christus ben. Apricius / siende dat hy sijnen tijdt te vergheefs verquistede met Dorothea, riep twee susters / die ghenaemt waren Christeta / ende Calista / oft (ghelijck den Cardinael Baronius seydt) Christina ende Calista: die te voren hadden Christene gheweest / ende hadden door de vreese vande tormenten verloochent het gheloove van IESVS Christus: ende hy beval haer / dat sy Dorothea souden in haer huys nemen; ende dat sy haer met goede woorden ende redenen soo verre souden brenghen / dat sy soude doen ghelijck sy ghedaen hadden: dat hy 't haer wel soude betalen; eude boven de ghiften die hy haer hadde ghegheven / om dat sy bekent ende aenghebeden hadden de goden / soude hy haer noch meerdere gratien doen / indien sy vermorweden het versteent

Hy doet haer pijnighen.

Sy wordt ghelevert en twee af-gewekene Christene vrouwen.

herte

herte van Dorothea, ende haer trocken/ om haer exempel te volghen.

De twee susters begonsten de H. Maghet te raden/ dat sy op-sicht op haer-selven soude nemen / ende op de vernoeginghen ende soetigheden van dit leven; eñ dat sy die niet en soude verliesen om eene soo lichte sake/ die soo redelijck was. Sy gaven haer te kennen tot een exempel 't ghene dat sy hadden gedaen; hoe-wel dat het haer gheluckt was; ende die wreede pijnen ende straffinghen die sy soude moeten lijden/indien sy 't niet en dede. De H. Maget veranderende allengskens hare redenen; vermaende haer / dat sy hare schult souden bekennen/ ende wederom tot Godt keeren / ende hem om verghiffenisse bidden : ende dat sy op een nieuw ten strijde souden komen/ bereydt zijnde om voor hem te sterven. Want (seyde sy) Godt is seer vermhertigh/ende daer en is gheene soo onghheneselijcke wonde/ die hy niet en kan ghenesen. Hy wordt den Verlossen ghenoemt/om dat hy verlost: ende hy acht voor meerdere sonde te wanhopen van sijne vermhertighept/dan hem te verloochenen inde tormenten. Sy brocht haer wederom tot den gheloove met dese ende diergelijcke woorden; sy versterckte haer tot de tormenten; ende sy badt onsen Heere/ dat hy haer wilde verghe ven de sonde / die sy hadden ghedaen; ende dat hy haer wilde wapenen met sijne hulpe ende volstandighepdt/ ghelijck hy dede. Want alsoo den Presidẽt haer alle dry dede roepen/ende de twee susters ter zijden nemende / om van haer te weten in wat staet Dorothea was / ende oft sy begheerde offerhande te doen / soo verstont hy het leetwesen van dese / ende dat Dorothea niet alleen niet en hadde verwonnen geweest; maer dat sy d'andere verwonnen hadde inde disputatie/ die sy onder malckanderen hadden ghehadt; ende dat sy ghesloten hadden te lijden alle de tormenten/die-men haer soude willen aen-doen/ om de voorleden schult te betalen met haer bloedt/ ende voor Christus te sterven: soo wiert hy uyt sijne sinnen; ende beval / dat-men de twee susters t'samen soude binden by de schouderen; ende dat-men haer in 't vyer soude worpen / indien sy gheen offerhande en deden. Ende sy op-heffende hare stemmen/ riepen tot den Heere ende seyden: Heere IESVS Christus, aenveert dit ons berouw, ende vergheeft ons onse sonden. Ende als sy dese woorden seyden/ wierpen

De H. Dorothea bekeert wederom de twee susters.

Den Rechter doet de twee susters verbranden.

sy haer in 't byer / inde teghenwoordighepdt dan Dorothea, die seer blijde was / om dat sy die zielen voor den Heere ghewonnen hadde ; ende seyde tot haer : Gaet / susters / gaet voor my na den hemel ; ende weet voorseker / dat Godt u misdaet vergheven heeft ; ende dat ghy met dese martelie wederom hebt ghecreghen dat ghy te vozen hadt verlozen ; eñ dat den eeuwigen Vader u in 't gemoet sal komen / om u in sijne glorie t' ontfangen / openende d'ermē van sijne oneyndelijcke sachtmoedigheyt.

De H. Dorothea versterckt haer.

Apricius dede haer ontcleeden / ende wederom op de pijnbanck worpen. Ende ter-wijlen sy de H. Maghet upt-reckten / was sy soo vrolijck / gheluck pleghen te zijn de ghene / die vercreghen hebben dat sy langhe begheert hadden. Den President hier af verbaest zijnde / seyde tot haer : Wat verslerde blijdschap is dese / die ghy toont ? Waerom vertoont ghy u voor ons ghedeynsdelijck wel te vreden ende vrolijck ? Dorothea antwoorde : Ick en hebbe nopt in alle de daghen mijns levens soo blijde gheweest als heden : eens-deels om dat ick voor Godt ghewonnen hebbe de zielen / die ghy hem hadt ontnomen / van welcke d'Enghelen inden hemel hen verblijden ; eens-deels om dat ick hope met de selve te gaen ghenieten mijnen Heere inden hemel. Daerom / Apricius / haest u / ende en houdt my niet langher. Als den wreeden tyran dit hoorde / soo dede hy torsen ontsteken / ende hare zijden daer mede vranden / ende haer inghewant vernielen. Maer hoe Dorothea meer ghepijnight wierdt / hoe sy haer blijder vertoonde / spottende met de pijnighers. Hy dede haer van daer nemen / ende veel kaeck-sneten op haer maeghdelijck aensicht gheven / ende dit door enckele schaemte / om dat sy soo vry-moedelijcken sprack : maer hoe de pijnen meerder waren / hoe hare blijdschap grooter / ende de cracht van den Gheest des Heeren meerder was / die-men in Dorothea sagh verschijnen. Ten lesten als de beulen nu vermoeyt waren / eñ Apricius verbaest eñ beschaemt ; soo gaf hy teghen haer het vonnisse des doodts / ende beval dat-men haer onthoofden soude. Als Dorothea dit vonnisse hoorde / bedanckte sy Godt van 't selve / ende seyde : Ick love u / mijnen Heere beminder van repne zielen / om dat ghy my gheroepen hebt tot de vruyloft van het onbevleckt Lam / ende hebt my ghenoodt tot uwe hemelsche vruyloft-kamer.

Sy is vrolijck in de tormenten.

Sy spot met de beulen.

Als-men

Als-men haer ter doodt leydde/ eenen advocaet/ ghenaemt Theophilus/ hoorende de H. Maghet seggben/ dat daer Christus was/ende daer sy ghingh/ altoos appelen ende rooſen waren/die niet en verſlenſchen; ſeyde tot haer/ ſpottende: Wel aen / Dorothea, doet my de vrienſchap / dat ghy my upt den hof van uwen bruydegom ſeynt van die appelen ende rooſen / die ghy ons ſoo ſeer aen-ghepreſen hebt: ende sy antwoorde met groote gheruſthepdt ende matighepdt: Ick ſal't doen ſonder twyffel / ick ſal't doen. Als sy nu knielde / ende haer ghebedt ghedaen hadde / verwachtende den ſlagh van't ſweert / ſoo openbaerde haer eenen Enghel inde ghedaente van een kint / die een korfken brocht / ende in't ſelve dry ſeer ſchoone appelen / ende dry wonderlycke rooſen. Ende Dorothea ſeyde tot hem/ dat hy die aen Theophilus ſoude draghen / ende hem die ghe ven van haren weghen; ende hem ſeggben / dat dit waren vande appelen ende rooſen / die sy hem ſondt/ om haer woordt te vol-doen/upt den hof van haren Bruydegom Iesvs Chriſtus.

Sy beloeft Theophilus bloemen te ſeynden upt haren bruydegoms hof.

Op den ſelven tydt als Theophilus aen andere verhaelde't ghene dat hem met Dorothea gheſchiet was; ſpottende met de appelen ende rooſen / die sy hem hadde beloeft te ſeynden / weſende den ſeſten dagh van Februarius in't hardſte vanden winter/ſoo quam het kindt by hem; ende alſoo't ſelve hem de boodſchap dede van weghen de H. Maghet / ſoo viel hy van sy-ſelven/ ende bekende de macht des Heeren; ende verandert zynde van herten / begonſt te roepen ende te belyden / dat Iesvs Chriſtus den waerachtighen Godt was.

Sy worden hem ghebracht.

Ende ſoo hy na veel tormenten/die hem om de belydeniſſe Chriſti aen-ghedaen wierden door het bevel van den Preſident/ syn vonniſſe van onthooft te zyn/ hadde ghehoort/ſeyde hy: Ick bedancke u / myнen Heere Iesvs Chriſtus, van deſe gratie: ende alſoo ſtierf hy/ende ghenoot Gode eeuwelyck met syne H. Dorothea.

Hy wordt onthooft.

S. APOLLONIA ORA PRO NOBIS.

8. February.

HET LEVEN
VANDE

H. APOLLONIA MAGHET ende Martelaerſſe.

8. Feb. A. 258.

DE H. Apollonia was gheboren upt de ſtadt Alexandria/ eñ leerde in gedurighe repnichept / groote gemanierthept/diſcretie/eñ goet exempel. In deſe ſtadt was eenen tooveraer eñ ſeer wreeden vpandt der Chriſtenen; welcken dooꝛ het ingheven des duyvels begonſt alle het volck te beroeren / om dat ſy hunnen ouden Godts-dienſt ſouden beſchermen; ende dat ſy ſouden vervolghen de Chriſtenen / die den ſelven beſtreden/ ende inde werelt een nieuw ende beſpotteliſck geloove bꝛochten / eñ verkondighden dat eenen gecrupſten menſch Godt was. Deſe woꝛden van deſen tooveraer waren als voncken van het helſche vper/ die daer vielen inde herten van dat afgodiſch volck/als op dꝛoogh werck; eñ ontſtack de ſelve in ſulcker manieren/ dat ſy terſtont quamen inde hupſē vande Chriſtenen/ verſchepdē vanghende eñ doodende.

Beſchreven dooꝛ Dionyſius Alexandrinus.

De ſtadt vande gheboozte van Apollonia.

Onder de welcke eene was de H. Apollonia, die alreede oudt was/groot ende wonderliſck van verdienſtē/ ende ſeer vereert in die ſtadt. Sy wilden haer wijs-maken/ dat ſy ſoude verloochenen het gheloove van Chriſtus, ende offerhande doen aen de goden. Eñ alſoo de H. Maget ſtandtvaſtich was; gaven ſy haer veel ſlagen/ eñ bꝛaken haer de kaecx-beenderen/eñ trocken haer alle de tanden upt met groote raſernije; ende ghemaeckt hebbende een groot vper/ dꝛepghden ſy haer levende te verbꝛandē/ indiē ſy Chriſtus niet en blaſphemeerde. Doē onderhiel de H. Maget haer wat tijdts/eñ dede haer gebedt aen den Heere: eñ ontſtekē zijnde met 't vper ſijnder liefde / met het welck haer binnenſte bꝛandende was / ſpꝛongh dooꝛ een ſonderlingh ingheven Godts (ſonder 't welck men dit niet behooꝛlijcken en ſoude moghen doen) in het vper; waer in ſy verbꝛande.

Apollonia wooꝛdt gheꝛanghen.

De vuelen bꝛeken haer de tanden upt den hoofde.

Sy ſpꝛinght in 't vper.

S SVRA Virgo et Martyr.

16 February

D. Crabbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. SVRA MAGHET.

10. Feb. A. 1320.

TOt Dordrecht ('twelck de outste stadt van Hollandt is / onder het Bisdom van Utrecht) wordt ghehouden de ghedachtenisse vande H. Sura Maget ende martelaerisse; die aldaer van seer eerlijcke ouders ghebooren is / ende wordt voor de fondaterisse vande groote kercke aldaer gheert. Men seydt dat dese eene sonderlinghe lief-hebster van het beeldt der Moeder Godts/dat daer aen eenen boom op de riviere van Dordrecht hingh / gheweest is ; ende heeft alle dat sy winnen konde den armen ghegeven.

Vt de Registers van Nederlandt.

Hare liefde tot het beeldt vande Moeder Godts.

Als sy nu wenschte eene kercke te timmeren/ heeft sy vanden Enghel de groottе der selver ontfanghen ; ende heeft dry werck-lieden/met dry penningskens (diemen kopkens noemde / die wel cleyn in haer selven / maer wel van groote cracht gheweest zijn) betaelt. Hier upt heeftmen ghemeynt/ dat sy rijck van ghelde was/ ende is vande moorders van haer leven beroeft / op de selve plaetse daer noch tot heden toe een seer lustighe fonteyne springht ; van de welcke oock den Eerweerdighsten Heer Guilielmus Lindanus Bisschop tot Gemunde vermaent. De moorders zijn ghevanghen ende ter doodt verwesen ; maer de H. martelaerisse heeft haer met een verscheye wonde in haren hals verthoont (want haer den hals met een visch-mes af-ghesteken was) ende heeft voor dese leet-wesende moordenaers quyt-scheldinghe ghecreghen.

Sy stichte de kercke van Dordrecht.

Lindan. cap. 50 Apolog.

Sy wordt te Dordrecht gheviert/met de Collecte/ende op den naem van Soter; de welcke een Maget is geweest van Oosten. Misschien is sy alsoo genoemt / om dat sy veel menschen ghesonthept/ door mirakel/ van Godt vercregen heeft / 't welck den naem Soter in het Griecx is beteeckenende.

HET

S. EVLALIA DE BERCELONA Virgo et Martyr.
12 Februarij.

I. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. EVLALIA VAN BARCELONA, MAGHET ende Martelaersse.

32. Feb.

A. 304.

ALs Dacianus in Spaignien ghesonden was vande Keyseren Diocletianus eñ Maximianus/ om de Christenen te dooden/ eñ uyt de werelt te roeyen (indien het mogelijck ware) ons H. gheloove; woonde te Barcelona een H. Maghet/ geboren van edelen geslachte/ genaemt Eulalia; welcke Christene was / ende hadde haer vertrocken op eene hoeve/ die sy by de stadt hadde. Sy was in dien tijdt veerthien jaren oudt / ende was eene seer schoone eñ eerbare Maghet; ende was ontsteken met de liefde van IESVS Christus, dien sy tot eenen bruydegom hadde gekosen/ hebbende hem toe-geeygent hare maechdelijcke suyverheyt. Dacianus quam binnē Barcelona/ endebegonst met groote wreedheyt ende ongoddelijckheyt te vergieten het Christen bloet. Eulalia vernemende wat den wreeden Rechter dede/ wiert haer herte beroert met twee verscheyden gheneghentheden/ te weten van droefheydt ende blijdschap: van blijdschap / om dat sy groote begeerte hadde voor Christus te sterven: eñ haer dochte dat den tijdt was ghekomen / dat Godt haer soo groote gratie begeerde te doen. Dese blijdschap was soo groot/ die sy in haer herte ghevoelde / dat sy die niet en konde bedecken/ oft hare ouders ende magen bemerckten de selve; hoe wel dat sy de oorsake van soo onghewoonlijcke ende groote blijdschap niet en wisten. Sy gingh heymelijck uyt den huyse van hare ouders door dese vyerigheydt ende begeerte tot de martelie/ vanden Heere beweeght zijnde; ende quam voor den rechter-stoel van Dacianus / ende berispte hem met vrymoedighe/ treffelijcke / ende rijpe woorden/ vande tyrannije ende wreed-

VVt oude Registers.

Eulalia is van een edel gheslacht gheboren.

Sy heeft belofte ghedaen van suyverheyt.

Eulalia straft den tyran Dacianus.

wreethepdt/die hy tegen de Chriſtenen gebruyckte. Den booſen Preſident wiert verbaeſt / om dat hy eene ſoo ſchoone ende jonghe Maghet ſagh/hem aenſpreken met ſoo groote cloeckhepdt ende bpmoedighepdt/ ende hem ſtraffen van 't gene hy dede door het gebodt vande Keyſeren. Hy wilde van haer weten/wie ſy was/eñ waerom ſy met ſoo kleyne eerbiedinghe aenſprack de Roomſche Majeſtept/eñ eenen dienaer die de ſelve met ſoo groote authoritept vertooghde. De H. Maget ſonder beroert te worden / antwoorde hem / dat ſy Chriſtene was / eene dienſtmaget van Iesvs Chriſtus, die Coninck der Coninghen/ende Heere der Heeren is. Den onrechtveerdighen Rechter wiert ſeer geſtoort; ende door gramſchap ende raſernije beroert zijnde/dede de H. Maget terſtont ſeer wreedelijcken gheeſſelen. Sy pijnighden haer vreeſelijcken/ ende verſcheurden haer maeghdelijck ende teerder lichaem met de gheeſſelen: maer hoe ſy haer meer pijnighden / hoe ſy volſtandigher ende vrolijcker was; ende ſepde: Om dat mijnen Godt my verſterckt/ ſoo en ghevoele ick uwe tormenten niet.

Sy wordt ghegeeſſelt/ ende blijft volherdigh.

'Tghene het wreet herte van Dacianus hadde behooren te vermorwen/ dat verbitterde 't ſelve meer/ eñ ontſtackt met meerdere raſernije. Hy dede haer binden op een pijnbanck/ ende harc ſijden ophalen met yſere hakē/ ende vranden met vlammende tortſen; ende tormenten boven tormenten vermeerderende/ eñ nieuwe ſoecken-de/ wentelden ſy haer in ongebluſchten calck: ſy goten op haer hooft ſiedende olie ende geſmolten loot / eñ in haer neuſgaten azijn ghemengelt met moſtaert/ende in alle de wonden haers lichaems; welcke ſy wreven met ſcherpe ghebroken pot-ſcherven / ende vrandeden hare oogen met onſteken keerſſen. Wat eene wreede beeſte is een onmenſchelijck eñ wreedt menſch! D'ongoddelijckhepdt ſtreedt met het gheloove / den duyvel met Chriſtus, Dacianus teghen de H. eñ teedere Maghet/de tormenten met de vrouwelijcke cranckhepdt / ende de doot met het leven. Wie dan ſal konnen twijfelen / welcke partije van tween de victorie hebben ſal? Dacianus wiert moede / de beulen gaven hen op / de tormenten wierden gheſchorſt/ den duyvel beſchaemt/ de Maghet hiel d'overhandt/ ende Chriſtus triompheerde in ſijne vrupt. Welcke geholpen zijnde door de hulpe vanden hemel / altoos blijde ende verheught / wiert mirakeleuſelijck

Sy wordt verſchepdelijck ghepijnight.

selijck vande tormenten ontslagen; eñ de beulen/die haer pijnighden/wierden verbrant. Wat doet ghy/Daciane? Zijn nu uwe vonden/ende uwe subtijle wreedheydt/om nieuwe tormenten ende pijnen te vinden / ge-eyndight? En bemerckt ghy niet/dat de stantvastigheyt eñ sterckheyt van Eulalia de hare niet en is; maer vanden warachtighen Godt komt? Waerom en bekent ghy hem niet? Waerom en dient eñ aenbidt ghy hem niet? 'Ten hielp al niet / wat den tyran sagh; maer hy keerde sijn gepeps tot de oneere ende schande vande alder-supverste Maget; eñ dede haer naeckt ende mishandelt met de ontallijcke wonden lepden door de stadt / tot schande vande H. Maget/eñ eenen schroom van d'andere Christenen/eñ daer na onthalsen. Men sept dat hare gebenedijde ziele gesien is geweest na den hemel varen inde gedaente van eene dupve. Ende den H. Isidorus schrijft/ dat haer H. lichaem met sneeuwe bedeckt is gheweest.

De beulen worden verbrant.

Sy wordt onthalst/ ende haer lichaem wordt met sneeuwe gheteckt.

Sy heeft veel jaren verborgen geweest / tot dat onsen Heere haer openbaerde / doen Fredonus Bisschop van Barcelona was/ in 't jaer 878. welcken Bisschop/ verstaen hebbende/ dat / als de H. Eulalia ghemartelijseert hadde geweest/ haer lichaem begraven wiert bupten de stadt inde kercke van S. MARIA vande zee / dede 't selve soecken met groote neerstichept ende sorghe: eñ alsoo 't selve niet en wiert ghevonden / beval hy / dat alle het volck vande stadt ende de omligghende plaetsen soude dry daghen vasten/ ende inde kercke by een komen/om van Godt onsen Heere met groote devotie te begeeren/ dat hy hen wilde ontdecken den schat / die daer verborghen was. Sy vasteden/ sy quamen inde kercke/ sy baden / sy begheerden van Godt met eene seer heerlijcke processie / dat hy hen wilde dese groote gratie doen: eñ den Bisschop sulcke gedaen hebbende/eñ met Bisschoplijcke cleederen gecleet/ ende rakende met synen staf den hoeck vanden autaer / wiert ghewaer dat hy hol was. Hy dede graven/ eñ men vondt daer eene marbre tombe / ende daer inne den kostelijcken schat dien sy sochten ; upt welcken terstondt quam eenen hemelschen gheur.

Haer lichaem wordt ghevonden/ ende na de stadt gheboert.

HET

S. IVLIANA Virgo et Martyr

16. Februarij

I. Cnobbaert. ex.

sto gheven van 't misdaedt/dat ghy teghen my ghedaen hebt/voor synen schroomelijckē rechter-stoel; want niemandt buyten 't huysghesin / doen ick leefde / opt myn aensicht en heeft gesiē; ende ghy hebt my ontbloot naer myn doodt ende begravenisse / ende hebt myn naeckt lichaem ghesien? Wee de menschelijcke ellende/ tot wat onsalighedt is sy ghekomen! met wat herte/ o mensch/ met wat handen/komende/neemt ghy het heylich ende dierbaer lichaem ons Heeren IESV Christi?

Sy en is van niemant bremts opt ghesien.

Ende naer dat hy dese dinghen ghesien ende gehoort hadde / gheheel met verbaesthedt ende vreese bevanghen synde / bevende ende vreesende/seyde tot haer met grooten angst: Laet my ghaen / ende ick en sal dit niet meer doen. Sy andtwoorde: Ander waerheydt / ten sal alsoo niet zyn; want ghy zyt hier in ghekomen soo ghy ghewilt hebt; maer ghy en sulter niet uyt-gaen/soo ghy willen sult. Want dit graf sal ons beyde ghemeyn zyn/ noch en peyst niet dat ghy terstont sterven sult; maer na dat ghy hier veel daghen ghepynight sult gheweest zyn/sult alsoo de moort steken. Maer hy badt haer met tranen om Godts wille / dat sy hem wilde laten gaen/ belovende / ende met eedt bevestighende / dat hy dat boos ende quaet sept voort-aen niet meer doen en soude. Ende ten lesten na veel biddens ende tranen / ende veel versuchtingen/heeft sy antwoordende tot hem ghesept: Indien ghy wilt leven / ende upt desen noot verlost worden/ soo belooft my/ dat indien ick u laet gaen / ghy niet alleen af-staen en sult van dese boose ende ongoddelijcke wercken; maer dat ghy terstondt sult gaen de werelt verloochenende / Monick worden; ende dat ghy penitentie sult doen voor 't ghene ghy qualijck ghedaen hebt / Christus dienende. Ende hy heeft het haer ghesworen / seggende: By Godt / die myne ziele wil ontfanghen/ick en sal niet alleen doen 't ghene ghy my ghesept hebt: maer vanden dagh van heden en sal ick niet meer in myn huys gaen; maer van hier scheydende / sal ick recht naer 't Clooster gaen. Doen heeft de dochter tot hem ghesept: Cleet my/ gelijck ghy my eerst ghevonden hebt. Ende als hy haer ghecleedt hadde / haer-selven wederom neder-leggende / is ghestorven.

Den dief en wort niet los gelaten / voor dat hy ghesworen heeft / dat hy Monick worden sal.

S. GERTRVDIS Virgo.
17. Martij.

Ioan. Cnobbaert exc

HET LEVEN VANDE H. GERTRVDIS MAGHET.

17. MAR. A. 664.

DE H. Gertrudis is ghebozen in 't Paleys van Landen in Brabandt / van seer edele ende machtighe ouders: te weten van den Doorluchtighsten Prince Pipinus van Landē / eersten Hertoghe van Brabandt / ende de Heplighe Princersse Idelberga, suster vanden H. Modoaldus, Bisschop van Trier; ende wiert ghedoopt vanden H. Amandus in 't jaer 631. Dese H. Maghet begonste van hare kindtschepdt af te geven teeckenen van de liefde Godts / ende te doen wercken van eene ziele / tot de hemelsche glorie verkozen: beghevende haer gheheelijck op den wegh der deughden / ende hare kleyne kinderwercken al-reede aenden wille Godts op-draghende / en dede niet / 't welck haer dochte sijne Goddelijcke Majestept eenichsints te moghen mis-haghen. Sy hoorde met groote eer-biedinghe de vermaninghen van hare moeder / die sy daer naer in 't werck leyde / naer haer uptterste vermoghen. Sy was doodt-vyandinne van alle licht-veerdigheden ende onghebondentheden / schouwende 't gheselschap der Jonck-vrouwen / die sy sagh / dat-se haer niet wijsselijck en draeghen / gheljck haer gheslachte / ouderdom / ende qualitept verepschte. Sy was noch jongh van jaren / maer rijp van verstande; ende pooghde uptterlijck te boven te gaen in oodtmoedighepdt / de ghene die sy te boven-gingh in groothepdt ende edeldom: inder voeghen dat sy dickwils kleyne dienslen dede aen hare mede-ghesellinnen / ende was door oodtmoedighepdt de dienst-maerte haerder dienst-maerten: hebbende hier-inne tot een voor-beeldt ende spieghel de Maghet der Maeghden / die niet-teghenstaende sy de Moeder Godts was / haer niet en ontsagh

VVt oude Registers van Nederlandt, ende verscheyde Schrijvers.

Ghevoorte ende ouders vande H. Gertrudis.

Teeckenen van hare heyligheydt.

de moeyelijckheydt van eene langhe reyse / om te ghaen groeten / ende veel gheluckx bieden de moeder van den dienaer / ende vande creature des Scheppers / dien sy in haer lichaem droegh. De H. Gertrudis dan / naer het exempel der H. Maghet MARIA, nam voor haer suyverlijck te leven in 't midden der vuyligheden des werelts / ende hare maeghdelijcke reynigheydt onbevleckt te bewaren; sonder oyt eenen anderen Bruydegom te nemen als IESVS Christus.

Sy neemt voor haer in suyverheydt te leven.

Hier-en-tusschen quam den Coninck Dagobertus / gaende de steden van sijn Coninck-rijck visiteren / in 't huys van sijnen Meyer Pipinus / van wien hy met groot eere wierdt ontfanghen. Hy hadde in sijn gheselschap eenen jonghen Prince / die veel uyt-nementheden ende gratien hadde: want nopende sijnen edeldom / hy was den sone vanden Hertoghe van Austrasien / eñ daer-en-boven schoon van aen-sicht / heusch / beleeft / boven-maten rijck / ende van grooter authoriteyt by den Coninck. Desen jonghen Ridder verwondert over de schoonheydt ende deughden van Gertrudis, wierdt soo bevanghen ende ontsteken met hare liefde, dat hy nacht ende dagh begonst te peysen op de middelen / door welcke hy hare goede gratien moght verkrijghen / ende haer trouwen. Hy dede soo veel by den Coninck (wien hy sijne liefde ontdeckte) dat sijne Majesteyt hem beloefde te helpen in sijn voor-nemen / ende den Hertoghe Pipinus dit houwelijck aen-te-dienen. 'T welck hy bede inde teghenwoordigheydt vande Princen van sijn Hof / die den Prince van Austrasien oock toe-ghedaen waren; hare ouders tot dien eynde by hem gheroepen hebbende / ende hen de groote rijckdommen van desen jonghē Prince voor-houdende. Pipinus en was tot dit goedt ende rijck houwelijck niet qualijck gheneghen; niet-te-min doende als eenen wijsen vader / en wilde voor als-dan noch niet met allen beloven / noch besluyten; maer gaf den Coninck voor andtwoorde / dat dese saecke meer sijne dochter dan hem aen-gingh; eñ dat-men haren wille moeste weten: want dat hy haer niet en begheerde teghen haren danck te besteden. Hierom dede hy haer oock by den Coninck komen / om hare meyninghe ende sinne te verstaen.

Den Prince van Austrasien verlieft op haer.

Doet haer door den Coninck Dagobertus ten houwelijck eysschen.

Gertrudis komt dan inde sale / daer den Coninck was / vergheselschapt van veel Heeren / ende onder andere

dere van desen jonghen Prince; met een gratieus ende statigh gelaet. Dagobertus haer heuschelijck groetende/ ende by hem nemende / gaf haer te kennen d'oorsake / waerom sy daer was ontboden; haer biddende dat sy een soo jonstigh houwelijck niet en wilde ont-segghen. De schaemte eñ eerbaerheyt hadde de Maghet tot noch toe d'ooghen doen op d'aerde houden: maer nu/ als sy hoorde spreke van een aertsch houwelijck/ sloegh sy haer gesichte stoutelijck na den Coninck; eñ en schaemde haer niet te verclarē voor soo veel Edel-lieden het verbondt/ dat sy met IESVS Christus ghemaeckt hadde/ seggende:

Heer Coninck, indien de goederen des werelts eenighe ghelijckenisse met die des hemels hadden, ick soude eenichsints oorsake hebben, om den raedt van uwe Majesteyt te volghen; maer aenghesien dat de houwelijcken, volmaecktheden, ende rijckdommen deser aerde niet en zijn dan roock by die vanden hemel; soo bidde ick u, seer wijsen Prince, my te vergheven dat ick weyghere u hier-inne te believen; ende dat ick, hebbende al-reede eenen bruydegom verkosen, mijne liefde op niemanden anders en kan stellen. Ghy seght, dat hy, die my ten houwelijck versoeckt, een schoon jongh-man is: ghenomen dattet aldus zy; daerom en is hy soo schoon niet, oft eenich ongheluck, oft eene sieckte kan sijne schoonheydt wechnemen. Hy is rijck, seght ghy; maer ghy en seght niet, dat hy kan arm vvorden; ghelijck-men veel grootere ende machtighere dan hy is, heeft sien arm vvorden. Ghy leght my oock te voren den Edeldom van sijn huys: ick en ont-kenne dat niet; nochtans moet ick u segghen, datter noch edelder zijn dan hy; ende dat den luyster vanden adel deser vvereldt nimmermeer soo groot en is, oft hy kan vvel eens verduystert ende te niet ghedaen vvorden. Ick dan dit bemerckende, hebbe voor mijnen Bruydegom verkosen den ghenen, die met sijne schoonheydt alle creaturen verciert; die voor sijne rijckdommen hemel ende aerde besit; ende die voor sijnen adel is van eene eeuvvighe generatie, hebbende d'Enghelen voor hovelinghen, ende alle dinghen aen sijne Goddelijcke macht onder-vvorpen. Houdt dan op, grooten Coninck, van my voor ooghen te legghen eenighe schoonheden, schatten, ende ghenuchten; nademael

De Antwoorde der H. Maghet tot den Coninck.

Godts schoonheydt/ rijckdommen / ende adel.

den hemel my een soo groot contentement ende vvelghenoeghen beloeft : ende en spreeckt my niet meer van tijdelijcke houvvelijcken , nademael ick van overlangh voor my ghenomen hebbe , my te vereenighen met dien Goddelijcken Bruydegom, die onse zielen inde onsterffelijckheydt doet leven.

Dagobertus ende sijnen heelen Adel waren boven maten seer verwondert / hoorende eene jonghe Maghet aldus spreken ; ende daer en was niemandt / die niet claerlijck en sagh / dat dese woorden ende dit voor-nemen quamen uyt de fonteyne der opperste wijshept : ja den jonghen Prince selver sagh wel / dat hy niet meer en hoefde te staen naer dese Maghet / onder-trouwt met den Sone Godts : waeromme hy / doende eenighe ontschuldinghe van sijn vertreck / oorlof nam van den Coninck / ende repsde heel beschaemt naer sijn landt. En is dit niet eene wonderlijcke voorsichtighepdt van eene dochter / ende eene meer dan menschelijcke sterckhepdt / dat sy soo gheweldighe aen-stooten / daer den vyandt des maeghdoms haer mede bestormde / heeft konnen weder-staen ? Siet een jongh / edel / rijck / eñ schoon Prince versoeckt haer ten houwelijck : haren vader is haer daer toe radende : een machtigh Coninck met sijn gheheel Hof is haer daer toe vermanende : even-wel sy verwint dit al-te-mael : desen wille / dien sy hadde van haer te vereenighen met den hemel / en konde nopt verandert worden / om eenigh verbondt te maken met d'aerde.

Den Prince van Austrasien verliest alle hope / eñ vertreckt heel beschaemt.

Den jonghen Prince konde de vol-maecktheden van Gertrudis niet vergeten / ende hadde in sijn herte ick en weet niet wat hope / van noch eens tot sijnen vermete te komen. Den Hertoghe Pipinus desen sijnen goeden wille verstaende / was droevigh / dat hy hem hier-inne niet en konde vol-doen / ende sijnen schoonsone maken : want naderhandt de groote rijck-dommen van desen Prince over-pepsende / was niet wel te vreden / dat sijne dochter soo schoone erffenissen ontsepdt hadde : ende liet hem duncken / dat dese ont-seghinghe / ende de liefde / die sy seyde te hebben / om hare maeghdelijcke repnighepdt te bewaren / meer voortsquamen van de jonghepdt / ende van eene kinderachtighe lichtveerdighepdt / als van eene Goddelijcke

in-sprake.

in-sprake. Dese opinie dede hem een op-set maecken / van haer aen desen Prince ten houwelijck te gheven. Gertrudis dit verstaen hebbende / beclaeghde haer daer van by hare moeder / ende badt haer met veel tranen 't selve te willen beletten / ende haer helpen / hare eere ende maeghdom / dien sy Gode hadde op-ghedraghen / bewaren. De moeder met haer mede-lijden hebbende / heeft haer eenighe daghen verborghen ghehouden / verhopende dat Pipinus van voor-nemen soude veranderen: maer siende / datter gheene waer-schijnlijckheydt en was / dat dit houwelijck soude konnen om-ghestoten worden / sepdet aen hare dochter; die hier-om seer bedroeft zijnde / voor haer nam wech te vluchten / siende dat sy haer soo langh niet en konde in haers vaders huys verborghen houden / sonder ten lesten eens ontdeckt te worden. Hare moeder dit haer voor-nemen hoorende / was boven-maten seer bedroeft; niet-te-min bekennende in dese sake een werck Godts / stelde haer allenghskens te vreden / ende hielp naer haer vermogen hare dochter / dese vluchte te weghe-brenghen; gevende haer eenighe vande ghetrouwste Jonck-vrouwen / om haer op den wegh te verghesel schappen / ende een seer deughdelijck Priester ghenaemt Athalongus met een Diaken Bernardus ghenaemt. De jonge Maget quam in Franconien oft Oost-Vranckrijck over den Rhijn / ende nam hare woon-plaetse te Charlebourgh; al-waer sy eene schoone Kercke bouwde ter eeren vande Moeder Godts / die noch op den dagh van heden daer ghesien wordt.

Haer vader wilt haer doen houwelijcken.

De heylighe Gertrudis wordt versterckt.

Sy vlucht naer Oost-Vranckrijck.

Als nu dese H. Maghet in dit vry-willigh ballinckschap was / heeft Godt haer wederom de poorte van haer vaderlandt willen open-doen; op dat sy vrijlijck soude weder-keeren by hare ouders / buyten allen perijckel van haren maeghdom: want met de doodt van den jonghen Prince van Austrasien nam de verbolginghe van dit houwelijck een eynde. Idelberga sondt terstont eenen bode naer hare dochter / om haer te doen wederom komen / latende haer weten / dat haer vader door dese doodt van sinne verandert was. Gertrudis liet eenighe schoone ornamenten aende Kercke / die sy ghesticht hadde / ende keerde weder naer haer landt by hare ouders; al-waer sy met eene onsprekelijcke blijdschap van haer vaders heel Hof wierdt ontfanghen / namentlijck

Keert naer de doodt van den Prince van Austrasien weder in haer lant.

lijck van haren vader selver/ die sijne foute/ die hy/ met haer te willen hauwelijcken / ghedaen hadde / bekende. Niet-te-min de blijdschap van hare moeder / als zijnde hare affectie tot hare dochter veel teerdere / ghingh die van d'andere verre te boven.

De doodt van haren vader Pepinus.

Maer dese vreught wierdt wel haest verandert in droefheydt door de doodt van den goeden Hertoghe Pepinus. Gertrudis en was niet wepnigh om haers vaders doodt weenēde ; maer oock verblijdt bemerckende dat hy nu wel gheluck-saligh was / ende in 't midden der hemelscher vreughden ; 't welck sy haer vastelijck liet voor-staen / ter oorsaken van sijn heyligh leven dat hy ghelevdt hadde. 'T welck soo wel haer als hare moeder ende suster gheenen cleynen troost en was. Hier na begon de moeder hare dochter heylighe vermaninghen te gheven / ende inde deught t'onder-wijsen ; de welcke van haerder zijde die seer geerne hoorde / ende met reuen grooten yver in 't werck leyde ; zijnde hare moeder in alles seer ghehoorsaem / ende alle oorsaken van haer te vertoonen schouwende / pooghde hare deughden neerstelijck naer-te-volghen. Hare meeste vreught was / altoos inde Kercke te zijn / om Godt te bidden ende te loven. Voorts begaf sy haer soo daeghs als 'snachts in haer kamer tot besondere devotien ende ghebeden ende was de lieden met eeren / die in noodt waren / seer behulpsaem : soo dat sy haer leven gheheelijck naer de ghebooden Godts schickte.

De heylige Gertrudis is gerne in de Kercke.

Den H. Amandus dese tijdinghe van 't overlijden vā den Hertoghe Pepinus hoorende / trock terstondt naer 't Hof vande Princesse Idelberga / om haer in haren weduwelijcken staet te vertroosten / ende tot een Gheestelijck leven te vermanen. Waer toe hy haer seer wel bereydt vondt ; want sy badt hem om de H. wijele ; de welcke hy haer niet en weygerde/ noch oock haer hups (volghende hare begheerte) tot eene Kercke te wijen. Alwaer de H. matroone Gode eenighe jaren diende/ tot haer treckende eenighe deughdelijcke Jonck-vrouwen/ om haer ghesel schap te houden. Maer den boosen geest / grimmende van spijt/ ende als uyt-sinnigh/ om dat hy dese heylighe zielen soo sagh inde deught toe-nemen / ende alle daghen de sondaren uyt den modder haerder boosheden trecken/ verweckte teghen haer een seer grouwelijck tempeest. Want hy hischte op een goedt deel

Hare moeder ontfanght de H. wijele.

groote

groote Heeren ende soldaten teghen dese H H. dienaerssen Godts; de welcke hunne oogben op hare goederen ende rijckdommen slaende / lieten hen voor-staen / dat sy die noch eens souden besitten; d'een sochte de moeder te trouwen / d'ander de dochter. Dese menschen waren upt-sinnigh / om dat sy saghen / dat dese goederen / daer sy naer stonden / tot het ghebruyck der Kercke / eñ tot het onder-houdt der Religieusen waren toe-ghecpghent; waer-omme sy begonsten alle vpandtschap te thoonen teghen dese goede Me-vrouwen / ende haer eenen grooten over-last te doen.

Sy lijden hyde groote over-last.

Idelberga aldus bespronghen zijnde / was bovenmaten seer beangst voor hare dochter / die noch de heyligbe wijsele niet en hadde ontfanghen: want sy vreesde grootelijcks / dat dese boose menschen / door 't ingheven des duyvels / haer die met ghewelt souden ont-voeren / ende teghen haren danck trouwen. Waer toe sy gheenen beteren middel en vondt / dan hare dochter Gode te doen toe-wijen. Hier-omme nam sy (siende hare dochter tot haer heyligh voor-nemen gheheelijck ghenenghen) de scheire inde hande / ende sonder langher te vertoeven / sneedt haer 't hayr af / 't welck sy seer schoon eñ langh hadde. O lof-weerdigh voor-nemen des moeders! o vol-komen onderdanighepdt des dochters / aller glorien weerdigh! d'eene en ontsagh haer niet 't cieraet van eene sulcke schoonheydt te benemen: d'andere en vreesde noch en versmaedde niet de leelijckheydt van haer ghescboren hooft; verachtende met groote kloeckmoedigheydt dat de wereltsche Jonck-vrouwen aldermeest weerderen. De H. moeder en hadde nauwelijcks 't hayr van haer dochters hooft af-ghesneden / oft dit tempeest wierdt terstont ghestilt.

De heylige Gertrudis wordt 't hayr af-gesneden.

Soo haest als dese vervolghinghe over-was / wilde de H. Gertrudis haren goeden wille in 't werck leyghen; eñ wierdt van hare moeder over-ghelevert aen eenighe Priesters / om Gode toe-ghewijet te worden / ende de H. wijsele t'ontfanghen; de welcke is een teecken van een vaster verbondt met IESVS Christus, den waren Bruydegom der suyvere zielen. Ten is niet van noode te vraghen / met wat blij-moedicheyt sy de H. wijsele ontfingh / ende met wat yver sy haer lichaem / hare ziele / ende alle hare affecten aen haren goddelijcken Bruydegom opofferde. Want eene H. Maghet / die soo seer met den He-

Sy ontfanght de H. wijsele / ende wordt Abdisse van Nivelle.

mel vereenight was/ en konde/ ghedurende eene sulcke ceremonie / niet wesen sonder besondere jonsten onses Saligh-makers te ghevoelen; noch dese jonsten ontfanghen/sonder noch meer met eene nieuwe liefde tot Godt ontsteken te worden. Naer dat sy ghewijet was / stelde hare moeder haer Abdisse over de gheestelijcke maeghden / die inde hupsen / die sy te Nivelle ghesticht hadde/ woonden. Welcken last sy seer oodtmoedelijck aenveerde; meer om hare moeder ghehoorsaem te zijn/ als om de begheerte/die sy hadde/ om andere te ghebieden: want sy was van hare kintsche jaren af altijdt seer oodtmoedigh gheweest. Sy wierdt vande gheestelijcke dochters met een wonderlijck wel-ghenoeghen tot Abdisse ontfanghen / niet teghenstaende hare jonckheydt / als niet veel meer dan twintigh jaren oudt zijnde; wel wetende dat sy tot dese weerdicheydt seer bequaem was. Ende voor-waer sy begonste hare dochters soo wel te gouverneren / datmen soude ghesepdt hebben / dat sy een sulck ampt wel meer / ende langhen tijdt / ja haer heel leven langh / ghedaen hadde. Ontrent desen tijdt sont de H. Amelberga, de nichte van dese H. Maghet / haer hare dochter Gudula, om van haer inde godt-vruchtichepdt ende andere deughden onder-wesen te worden. De welcke sy seer minnelijck ontfingh / ende soo wel dede onder-richten / dat sy wonderlijck in heylichepdt van leven voorderde ende toe-nam.

Ontfanght hare nichte de H. Gudula.

Ontrendt desen tijdt quamen haer besoecken de HH. Fullanus, Fursanus, ende Vltanus, sonen vanden Coninck van Yerlandt / ende groote liefhebbers vande salichepdt der zielen; daer toe verweckt zijnde door de mare der heylichepdt vande H. Maghet / die hen met groote eere ende vreughdt haers herten ontfingh / ende wel onthaelde; met hen handelende van godtvruchtige ende devote saken. Sy was eene groote lief-hebstere van gheleerde mannen/als die deughtsaem waren; ende dede hen allenskens soecken/ om by haer te woonen/ en haer de H. Schrift uyt te legghen. Sy was mede seer geneghen tot goede boecken; maer noch veel meer tot de HH. Reliquien / ende andere ghewijede dinghen; die sy in alle contreyen dede door devote ende wijse Religieusen op-soecken: soo dat de nieuw-gebouwde kercke vā Nivelle/de oude kercken in HH. Reliquien ende andere kostelijcke panden soo verre te boven-ghingh / als sy die te bo-

Sy is seer gast-weerdigh tot deughdelijcke personé.

te boven ghingh in alle goede discipline ende onderhoudinghe der Religie.

Middeler-tijdt quam hare H. moeder Idelberga van dit leven in 't eeuwich-durende te verreysē. Dooz wiens doodt de H. Gertrudis, seven-en-twintigh jaren oudt zijnde / den heelen last van dese vergaderinghe op hare schouderen sagh; ende daerom begon sy noch meer de ooghen in 't zeyl te hebben / ende meerdere sozghe te draghen booz de kudde / die onsen Heere haer bevolen hadde. Maer soo sy alleene niet en konde eene soo groote menichte regeeren / verkoos sy eenighe gheestelijcke mannen / wien sy den last vande tupten-sakē gaf; ende stelde van binnen eenighe geestelijcke moeders / die op de goede discipline van dese vergaderinge waren lettende. Waer dooz de H. Maghet seer ontlast zijnde / begaf haer meer tot waken / penitentien / vasten / lesē van goede boecken / ende contempleren: brenghende dickwijls heele nachten over in bidden ende mediteren op 't leven van onsen Verlosser ende van sijne Heyligheyen. Daer naer 's mozghens dede sy eene kozte vermaninghe aen hare gheestelijcke maeghden; ende aldus queet sy haer heyligh lijck in haer ampt.

Allen den last van de vergaderinge komt op haer.

Als sy eens / op-ghetoghen inde beschouwinghe der hemelscher dinghen / op hare knien sat booz den autaer vanden H. Martelaer Sixtus; quam daer onvoozsiens een vyer inde gedaente van eenen bol; die de heele plaetse verlichtende / recht boven haer hooft bleef stil-staen / ghevende van hem glinsterende stralen / als de sterren. Sy was in 't eerste wat verschzickt / ende vreesde / dat de capelle dooz ongheluck was in brandt gheraeckt: maer siende dat dit vyer gheene schade en dede / liet dese vreese varen / ende verbolghde hare ghebeden. Sy ghenoot ontrendt eene halve ure het ghesichte van dit goddelijck vyer; 't welck naderhandt noch dickwijls van alle de geestelijcke dochters gesien wiert. Hier dooz creegh de H. Maghet in het contemplerende leven meerder smaeck eñ lust; besonderlijck als sy sagh / dat haren goddelijcken Bzupdegom haer dooz een sulck visioen verseckerde / dat dese hare ghebeden ende devote oeffeninghen hem aenghenaem waren. Niettemin sy droegh soo grooten respeckt tot het ghedencken alleen van dese hemelsche besoeckinghe / dat sy (soo dickwijls als sy daer van met hare geestelijcke dochters spzack / om de goethepdt ende

Een vyerbol verthoont bobē haer hooft.

moghent-

moghentheydt van onsen Heere te verheffen) eenen sulcken schrick ende schroom creegh / als oft sy dit vyer eñ stralen van sijne Godtheydt teghen-woordelijck ghesien hadde.

Sy ghebiedt de zee.

Het en is oock niet min te verwonderen / dat dese H. Maghet / wesende te Nivelle / de zee ende de monsters / die inde selve zijn / wetten ghestelt heeft. Sy hadde eenighe vande hare ghesonden in vremde contreyen / tot profijt van hare vergaderinghe; haer eene gheluckighe reyse / sonder eenigh ghevaer / toe-segghende. De welcke eenighe daghen met goeden ende voorspoedigen windt ghevaren hebbende / saghen een groot zee-monster / het welck recht naer hen toe-quam / met eene seer groote rasernije; ende begonste een soo vreesselijck tempeest te verwecken / dattet scheen dat den hemel ende de zee te gader quamen. De schippers verschrickte over een soo onghewoonlijck tempeest / gaven den moedt verloren / ende stelden alle hunne hope op de valsche goden / die sy met groot geschrey ende gehuyl aen-riepen: maer onse reysers / die Christene waren / hadden hunne toe-vlucht tot den warachtigen Godt / Schepper van Hemel ende aerde; wel wetende dat die andere valsche goden gheen macht en hadden. Als sy nu alle-gader wanhopten / wierter een vande Christenen gedachtigh / wat de H. Maghet hen beloeft hadde; ende in 't middē der wanhope moedt scheppende / ende haer / als oft sy haer teghenwoordigh gheweest hadde / aen-sprekende / seyde met weenende ooghen: H. Maghet Godts, *Gertrudis*, ghedenckt uwer belofte, ende staet ons by, want wy vergaen. Dit herhaelde hy dry-mael; ende 't monster duyckte terstondt onder 't water / ende het tempeest wierdt terstondt ghestilt. Hier naer het schip seer wel ende naer wensch voort-gaende / quam gheluckelijck inde begheerde havene.

Voort in voot van verdrincken en-gheroepen.

Alsoo den H. Fullanus met dry sijne discipelen van de roovers in een seker bosch vermoort / oft (om beter te segghen) ghemarteliseert was ('t welck door een visioen aen sijnen broeder Vltanus wierdt te kennen-ghegheven) ende soo-men niet en wiste waer sijn H. lichaem mochte wesen; nam onse H. Gertrudis hare toe-vlucht tot Godt (voor wiens aenschijn niet met allen en is verborghen) ende ordonneerde eenen vastē van dry daghen / doende alle hare geestelijcke maeghden in 't ghebedt

bedt volherden; op dat Godt hem dooz sijne ongemetene goethepdt wilde ghewerdigen t'openbaren de plaetse / daer het lichaem vanden H. Martelaer lagh. Als sp nu met dese godtvzuchtighe wercken besigh was / sagh sp eene witte wolcke inde ghedaente van eene seer schoone duyve; die recht vanden Hemel tot op d'aerde afdalende / verlichtede het deel van 't bosch / daer den H. man onbegraven lagh. Dit en mochte haer noch niet geheelijck versekeren; maer Godt / die haer wilde upt dese benauwthepdt ende twijffelinge verlossen / sondt haer eenē Enghel / die haer te kennen gaf / dat dese witte duyve aen-wees de plaetse / daer de moozdenaers de ghemartelizeerde lichamen ghewozpen hadden. Hierom dede sp op den XVI. dagh van Januarius alle de Geestelijckhepdt van Nivelle vergaderen / ende alle hare geestelijcke dochters processie wijs dese kostelijcke panden gaen halen. Sp ghingh vooz als de lepdstere van alle d'andere / ende ghetaeckte d'alder-eerste ter plaetse / daet het lichaem vanden H. Maertelaer lagh. 't Welck noch ganselijck versch ende gheheel was / sonder van eenighe beesten oft voghelen beschadight / oft dooz den reghen verrot te zijn: niet teghenstaende dattet daer elf weken gheleghen hadde. Sp dan doende soo dit als d'andere dzy lichamen van sijne discipelen eerlijck op-nemen / vergeselschapte die tot in haer Kercke / met alle de Clergije Godt ende sijne Heyligben dooz Psalmen ende lofsanghen lovende.

Heeft een wonderlijck visioen.

Sp vindt mirakeleuselijck het lichaem vanden H. Martelaer Fullanus.

De H. Gertrudis, die van Godt met soo onghewoonlijcke besoeckinghen / jonsten / ende mirakelen vereerdt wierdt / en liet niet haer lichaem upt te mergelen met soo veel abstinentien / vastens / hayze cleederen / waken / ende diergheliicke disciplinen / dat het selve alle sijne cracht begonst te verliesen: soo dat sp dickwijls bedwonghen was / ter oozsaken vande swaere sieckten / die haer overvielen / te gaen te bedde ligghen. Waeromme sp / houdende dese hare kranckhepdt vooz een seker teecken van hare aen-staende doodt / vooz haer nam / meer dan opt te vozen te pepsen op het hemelsch Coninck-rijck / in 't welck sp soude gaen haren goddelijcken Bzupdegom vinden. Tot welcken eynde / om gheheelijck ontslaghen ende dzy te wesen van alle bekommernissen van dese vergaderinghe / die haer dickwijls verstroepden / sp den last van Abdisse / van hare schouderen afiepde op die van

Haer strengh leven.

hare

Sy stelt eene andere Abdisse in haer plaetse.

hare nichte Wilfetrudis, de welcke sy van jonghs af in de vreese Godts/inde deught/ende alle goede zeden opghebroght hadde: hier inne naer-volghende veel H H. personagien / die ghemeynlijck alle weerdicheden ende eeren schouwen / ende hen voor hunne doodt daer van ontlasten; besonderlijck als sy te voozen om die ampten t'aenveerden van hunne Oversten bedwonghen waren.

Sy bereydt haer tot de doodt / die sy voorweet.

De gheluck-salighe Maghet/ siende haer verlost van haren last/ende van de verstroptheden/ die haer konden beletten / om haer vol-maecktelijcker met Godt te vereenighen / besteedde de reste van haer leven / te weten ontrendt dry maenden / in 't lesen van devote boecken/ ende inde beschouwinghe der hemelscher saken. Sy verstondt door een goddelijcke open-baringhe/dat den dagh van haer over-lijden seer naer by was; waeromme sy dien cleynen termijn soo wel waer-nam / dat sy niet ter wereldt en versuymde van 't ghene dat diende tot vermeerderinghe van hare glorie / haer tot de doodt heylighlijck bereydende / door vasten / hayre cleederen/ disciplinen / ende dierghelijcke strengicheden; met welcke sy haer lichaem (van 't welck sy uytterlijck wenschte verlost te worden) matteerde. Sy ordonneerde haer uytvaert / ende wat sy begheerde naer haer overlijden ghedaen te hebben; verbiedende wel expresselijck / dat-men haer lichaem soude vercieren / noch met eenighe kostelijckheden toe-rusten; maer dattet sonder eenige pomperije/ghewonden in een hayren kleedt/ende 't hooft bedeckt met eene grove wisele (die sy onlancx van eene arme devote dochter upt devotie ontleendt hadde) in alle Chrystelijcke oodtmoedicheydt soude worden ter aerden ghedaen.

Ordonneert haer uytvaerdt.

Doet d'ure haerder over-lijden ondersoecken.

Na dat sy aldus orde in hare saken ghestelt hadde / ende ghevoelende dat hare levende crachten haer allenghskens begonsten te begheven / sondt een Religieus tot den H. Vltanus, om van hem te weten den dagh / op welcken sy moeste sterven; ende oock om in dese laetste ure eenighen troost te ontfanghen: want daer en is niemandt soo heylygh / die de selve niet en vreest / noch voor die en schroomt. Eer desen Religieus vertrock / seyde sy tot hem: Mijn broeder, gaet by den dienaer Godts, den H. *Vltanus*, die wel ervaren is in de Goddelijcke saken; ende seght hem van mijnen 't weghen, dat ick sieck ben, ende buyten alle hope van te

ghene-

gheneſen ; ja dat ick verſekert ben van mijne aenſtaende doodt : maer dat ick hem bidde, dat hy my laet weté d'ure ende den dagh, dat die moet komen. **Deſe woorden en veroorſaeckten inden Religieus geene cleyne droefheydt; niettemin hy volbrochte dat ſy hem beval; ende den man Godts ghebonden hebbende/gaf hem d'oorſake van ſijne kompſte te kennen. Den H. man ſeyde tot hem ('t welck hy door goddelijcke openbaringhe wiſte :)** Mijn broeder, keerdt terſtont wederom; want den noot is 't ſelve aldus vereyſchende : eñ ſeght aen de H. Maget, dat d'ure haerder doodt inder waerheyt ſeer naer by is: want ſy ſal morghen ſterven, om eeuwichlijck met de gheluckſalighe te leven. O wat eene croone van glorie is haer bereydt! ô wat eenen victorieuſen palm-tack ſal ſy vercrijghen, tot vergheldinghe van hare verdienſten! Den glorieuſen Choor der Apoſtelen, ende het heel heyr der hemelſcher crachten is haer verwachtende : maet boven al ſal den H. *Patricius* haer by-ſtaen in hare doodt, om dat ſy hem in ons, als wy uyt Yerlandt quamen, ghe-eerdt heeft. Daerom haeſt u, ende ſeght haer, dat ſy morghen onder den heylighen Dienſt der Miſſe ontfange het heyligh lichaem ende bloedt van onſen Heere IESVS *Chriſtus*; want alſdan ſal ſy uyt deſe wereldt ſcheyden, om te gaen ghenieten de welluſten ende vreughden, die haren Bruydegom haer bereydt heeft. **Hier mede nam den Religieus van hem oorlof / ende dede ſulcke neerſtichheydt / dat hy dien avondt noch te Nivelle quam ; alwaer hy aende heylighe Maghet vertelde wat hy vernomen hadde / ende dat ſy des anderen daeghs ſoude ſterven. Eene wereltſche ziele ſoude haer door deſe nieuw-maren verſchrickt hebben ; maer de heylighe dienaerſſe Godts / die haer conſcientie net ende onbevleckt hadde van ſonde / was hier-om ſoo ſeer verblijdt / dat de tranen haer van blijdſchap uyt de oogben ſprongben ; ende dat ſy niet en dede dan den naem Godts ghebenedijden / om dat het hem beliefde / haer ſoo haeſt uyt de ellenden deſer wereldt te verloſſen. Sy en was oock niet min verblijdt / hoorende dat den heylighen** Patricius **haer in de ure haers doodts ſoude by-ſtaen. Men broght den heelen nacht over in ghebeden ende heylighe propooſten. Sy en ſpraek niet dan vande eeuwighe gheluck-ſalichepdt. De wereldt was haer een verdriet ende quellinghe / den hemel**

Den H. Vltanus voorſept d'ure van het overlijdt der H. Maghet.

De H. Maghet crijght de wete van haren ſterfdagh.

een

een onspreckelijck vermaeck. Maer siende hare gheestelijcke dochters om 't verlies van hare seer goede Abdisse boven-maten seer bedroeft / heeft haer met seer minnelijcke woorden eñ goddelijcke vermaningen vertroost.

Ter wijlen de H. dienaeresse Godts den nacht in ghebeden / contemplatien / ende onderwijsinghen / die sy aen hare dochters voor haren adieu gaf / over-droghte; begonste den dagh allenghskens aen te komen / ende haer eene nieuwe vreught te veroorsaken. Sy gheboodt datmen den Autaer soude bereyden / om de H. Misse te doen; daer naer sprack sy hare biechte / rechts te voren eer den dienst begonst wierdt. Naer de consecratie gaf den Priester haer 't lichaem onses Heeren; 't welck sy met weenende ooghen / ende met alle behoirlijcke eerbiedinghe ontfingh. De H. Maghet met dit goddelijck Sacrament ghewapent zijnde / ende gevoelende dat hare crachten besweecken in d'eenen der ghener / die haer onder-steunden / sepde noch eens adieu aende om-staenders; ende hare ooghen minnelijck ten hemel heffende / sprack noch eenighe ghebeden tot onsen Heere; in wiens handen sy haren geest gaf / in eene capelle / die aen de H. Agatha toe-ghewijet was / op den XVII. van Meerte in 't jaer 664. zijnde drye-en-dertigh jaren oudt; het welck juyst den selven ouderdom is / dien onsen Heere hadde / als hy voor ons sondaren gheleden heeft.

Sy spreeckt hare biechte / ende ontfanght het H. Sacrament des Autaers.

Haer saligh overlijden.

Als-men nu ghereedschap maeckte tot de uyt-vaerdt / quam uyt dit ghebenedijdt lichaem der H. Maget eenen seer soeten ende lieffelijcken reuck; den welcken een Religieus ghenaemt Richinus alder-eerst roock; ende die daer naer van een ieghelijck soo vol-komentlijck gheroken wierdt / als oft die plaetse vol wel-rieckende cruyden gheweest hadde; ende duerde niet eenen dagh / maer soo langhe tot dat dit lichaem in 't graf ghelept wierdt; verbullende de neus-gaten der om-staenders met eene over-groote soetichepdt ende lieffelijcken geur. Sy wiert vanden Paus Honorius III. in 't ghetal der Heyligher ghestelt: daer toe beweeghd zijnde niet alleen door haer heyligh leven; maer oock door de menichvuldighe ende boven-natuerlijcke mirakelen / die onsen Heere door dese sijne dienaeresse / niet min naer hare doot als in haer leven / ghewrocht heeft. Want door hare voor-spraake zijn blinde verlicht / doode vander doodt verweckt / lamme / ende andere gebreckelijcke menschen ghenesen /

Het lichaem gheeft eenen goeden reuck van hem.

ende icken worde niet beschaemt. Den Deur-weerder heeft tot den President gheseyt: Theodosia is hier: Vrbanus als eenen brieffchenden leeuw haer aensiende / ende haer aenschijn seer blijde ende schoon zijnde / is beschaemt ende verschrickt gheweest. Ten lesten / hy wiert wederom met gramschap ontsteken / roepende als een serpent ende segghende: O ghy boose dienaers / die gheen mede-lijden met uwe Princen en hebt / die soo grooten onghelijck lijden: hoe kompt dat ghy u met giften hebt laten uyt-koopen / dat ghy dese maghet met spijse ende dranck onder-houdt? Ghy-lieden hebt-se los ghelaten ende haer wonden ghenesen. Dit hoorende de H. Theodosia, soetjens lacchende seyde: Voorwaer (soo daer gheschreven staet) den mensch als hy in eere was, soo en heeft hy dat niet verstaen. Ende wederom: Hen onwijs herte is verdonckert geworden: gelijck ick oock desen President Vrbanus voor sulcks kenne: by wie sal ick hem nu verghelijcken, dan by onwetende beesten, die gheen verstandt en ghebruycken?

Psal. 48.

Rom. 1.

Hy verghelijckt den President by onwetende beesten.

Den President Vrbanus dit hoorende / heeft gheseyt: Datmen-se terstont inde paleye op-hanghe / ende met krauwels den rugghe ende den buyck opene / ende inde wonden sout ende azijn wrijve; soo sal ick sien / oft-se my niet woorden sal verwinnen ende te boven ghaen / oft ick haer met pijne aen te doen. Ick heb haer tot noch toe om haer edele gheslachte ghespaert / maer ick en sal-se nu niet meer sparen. De Maghet Christi wiert op-ghehanghen / sy wiert gepijnight / met krauwels verscheurt; maer sy en voelde gansch gheen pijne. Want hare ziele op de croone des eeuwighs levens dochte / en hare liefde tot Godt almachtigh ghingh de tormenten te boven. Als-dan heeft de H. Theodosia gheseyt: Siet, nu ben ick in 't hooghste woonende, naer uwe Goden ende Princen en vraghe ick niet: het hooft des serpents heb ick ghemorselt, u hebbe ick oock onder den voet, ende soo ben ick glorieuselijck met de victorie *Christi* triompherende. Ick verheughe my, ô President, in de pijnen die ghy my zijt aen-doende, maer alleen vreese ick dat ghy my geveynsdelijck sult willen bermhertigh zijn, uwe wreedtheydt is my aenghenamer, dan uwe valsche bermhertigheydt. Nu dan, Vrbanus, gaet voort in uwe boosheydt, en wilt doch den maeltijdt, die voor my is ghereet ghemaeckt, niet wech-nemen: want als ick kranck ben,

Haer lichaem wordt met ijsere krauwels opghehaelt.

2. Cor. 12.

dan ben ick machtigh; inde tormenten verblijde ick my; als ick moede ben, vvorde ick verſterckt; ende ſoo veel te meer, is 't dat ghy niet op en houdt van my te tormenteren. Ten leſten, overdenckt u vvel, ende ſchaemt u: Ghy hebt mijn lichaem doen pijnigen ende verſcheuren; ende ſiet, u beuls zijn moede ende houden op, ende Godt heeft my gheſont ghemaeckt. Siet dan ghy catijvigh menſch, ofter eenigh lick-teecken oft vlecke in mijn lichaem bekent is. Daerom ick my vvel op *Chriſtus* betrouvvende, ſinghe blijdelijck deſen Lof-ſanck: Al is 't datter heyren teghen my ſtaen, ſoo en ſal mijn herte niet vreeſen.

Het blijft ongheſchent ende even-ſchoon. *Pſal.* 26.

Den Preſident ſepde: Watmen-ſe vande palepe doe / ende alle haer leden met yſere boeyen ende banden lade; ſoo ſal het ghewicht ſwaerder zijn als het ſichtaem kan verdraghen / ende in deſe pijne verflauwende / ſal ſy ſterven. Watmen-ſe daer-en-tuſſchen wederom in de ghevanckenuſſe ſlupte / verſcheyden van alle menſchē / eñ in 't doncker / daer geen locht en is; dat-men oock gheen van d'andere ghevanghenen by haer en ſlupte: op dat ſy met niemants trooſt verſterckt en worde. Het ghebodt des Preſidents wiert te werck ghelept / de yſere boeyen wierden ghereet ghemaeckt / de H. Magher wiert daer mede gheladen / ende ſy wiert met 't ghewicht beſwaert. De H. Theodoſia heeft haer ooghen ten hemel ghelaghen / ende ghelept: Den Heere recht op, die neder ghelooten zijn. Den Heere bemint de rechtveerdighe. Dit legghende / terſtondt zijn de boeyen ghebroken in ſoo cleyne ſtucken / dat-ſe t'eene-mael te niet zijn vergaen; ſoo datter niet een ſtuckken yſer af te vinden en is ghebleeft. Sy heeft wederom ghelept: Den ſtrick is ghebroken, ende vvy zijn verloſt: onſe hulpe is inden naem des Heeren, die den hemel ende aerde heeft ghemaeckt.

Sy wordt met yſere boeyen ende banden beſwaert. *Pſal.* 145. De boeyen ſpringhen in ſtucken door haer ghebedt. *Pſal.* 123. *Ibid.*

In deſen nacht iſſer een ſchare van maeghden ghekomen naer de plaetſe / daer de H. Magher geſloten was; de welcke den Cipier begiftende / hebben hem ghebeden / dat hy haer ſoude toe-laten by de H. Martelaerſſe te moghen komen / om haer te troofteren. Als ſy nu conſent vercreghen hadden / ſoo zijn ſy in-ghegaen tot de Magher / die ſy meynden dat inde boeyen geheel vergaen was; maer hebben haer ghevonden in Godts loof-ſanghen verheughende; ende dit naer-volghende ſinghende: Ick en ſal gheen quaet vreeſen, vvant ghy, ô Heere, met my zijt. Ende wederom: Mijne ziele heeft u

Sy wordt van verſcheyde maeghden beſocht ende vertroost. *Pſal.* 22. *Pſal.* 62.

aen-ghe-

aen-ghehanghen, ende uwe rechter-handt heeft my ontfanghen. De Maghet siende dese maeghden / verblijdt zijnde in den Heere / heeft ghesept: Daer sullen maeghden ghebrocht vvorden aen den Coninck na haer; hare naesten zijn my hier ghebroght tot mijnder blijdtschap ende verheuginghe. ende met haer-lieden biddende / heeft haer begonst vande eeuwighe suyverheydt te vermanen. Soo sy nu antwoorden; Amen, heeft de heele plaetse ghebeeft daer sy waren; ende ten aen-hoozen van haer allen / isser een stemme uyt den hemel ghekomen / seggh̄ende: *Theodosia*, den H. Gheest is met u, laet dese maeghden met ruste gaen; want den tijdt nu by is, dat ghy sterven sult, ende by my komen, die ghy soo hebt bemindt, ende noch lief hebt; ende alle die u naer-volghen, sullen my aenghenaem zijn. Theodosia dit hoorende / heeft de maeghden met vrede laten gaen. *Psal.* 44.

Daer wordt eene hemelsche stemme ghehoort.

Als nu den dagh beghonst te schijnen / heeft den ramp-saligh̄en Presidēt de H. Maghet voor hem doen brenghen / ende haer sende heeft ghesept: Ghy hebt nu langhe met eenen ongheloovighen sin geleest; alle mijn bidden ende smeecken en heeft u niet konnen bekeeren / noch alle mijne tormenten en hebben uwen sin niet konnen veranderen; daerom is 't dat ick bevele (want ghy sulcks wel weerdigh zijt) u aen eenen steen te binden / ende inde zee te worpen; op dat u lichaem op deser aerden geen graf en krijghe. De H. Theodosia antwoorde: Ghy onbeschaemden dullen hondt, doet den wille uwes vaders, die den duyvel is, ende die u ghesonden heeft, met wiens vvapenen ghy ghewapent zijt; ende al is 't dat ghy doet 't welck ghy segh̄t, soo sult ghy my seer rasch wederom te lande sien komen, veel eer dan ghy weder-keeren soudt, die in de sterckheyt der peerden betrouwt. De schippers singhende, ghelijck oft sy u gebodt wel vol-daen hadde, sullē weder na de aerde keeren; maer ick sal met den Enghelschen Choor, daer *Christus* den Stier-man van het schip mijnder suyverheydt sal wesen, *Alleluya* singhende, na de havene der saligheydt vvederom te lande komen; ende om dat ghy niet en soudt glorieren, dat ghy eene dienst-maghet, ja den Heere in my, hebt konnen verwinnen, soo sal ick in mijn Vader-landt hebben een weerdigh graf. Vibanus den Presidēt heeft ghesept: Is 't dat sulcks gheschiet als ghy segh̄t / soo sal ick u met den swaerde doen dooden; oft by

Sy boorsept hare begraveniſſe te lande.

avonturen sal ick u levendigh doen braden / ende u asschen met den windt laten verspreyden; ende alsoo sal ick een eynde maken van uwe konsten der tooverije/die ghy zijt doende. Noch en laet u niet voorstaen/dat ick u lichaem met wel-rieckende specerijen ghebalsemt uwe nakomelingen sal achterlaten/om dat t' aenbidden. De H. Theodosia heeft gheandtwoordt: Weet dat seker, ghy boosen mensch, wat ghy zijt doende, ghy en sult my niet verwinnen: want den Heere die my uyt 't slijck der aerden heeft geschapen, en sal het minste van mijn lichaem, noch een hayrken van mijn hoofdt laten vergaen: ende mijn asschen is hy machtigh wederom by een te vergaderen, ende in dien laetsten dagh sal ick by u staen, u oordeelende: Want ick gheloove in mijnen Godt IESVS *Christus*, dat u de macht aen mijn lichaem niet ghegeven en sal worden, ghelijck ghy gheseyt hebt te volbrenghen. Vrbanus den President heeft geseyt: Datmen een schip ghereet maecke; ende stelter oock snelle royers op/ ende neemt de wederspannighe der Coninghen/ende der Princen/die my oock ongehoorsaem is geweest; steeckse in eenen enghen leiren sack / ende bindt haer aen eenen seer swaren steen: waer mede dat sy in 't diepste der zee kan versmooren. Terstondt wierdt het ghebodt des Prince volbrocht: Sy wiert oock op een onbekende zeekant in zee geworpen: maer de H. Theodosia wierdt van de Enghelen op-ghenomen / ende al blijdelijck wederkeerende op de baren der zee (soo sy van te voren hadde voorseydt) is van de Enghelen singhende Alleluya, weder-ghebrocht: ende om dat dit den menschen gheen bedroch en soude schijnen te zijn / heeft sy den steen in haer handen te lande mede ghebrocht/ haer verheugende ende segghende: Laet ons den Heere singhen, want hy is glorieuselijck grootdadich geworden. Ende wederom: De cracht Godts heeft de wateren ghestelt als in een leire flessche, dat alle d'aerde hem vreese. Boodtschapt dit, seyde sy, den ongheloovighen Vrbanus, dat Theodosia de dienstmaghet IESV *Christi* hier is, begheerende haer martelie te volbrenghen. Dat hy nu bekenne, dat de zee oock mijnen Heere IESVS *Christus* ghehoorsaem is; ende ist hem moghelijck, dat hy wat anders soecke om my te pijnighen; ende soo hy niet en weet oft en kan, soo moet hy beschaemt blijven, ende belijden dat hy verwonnen is. Dat hy ooc verstae, wat de Godt der Christenen vermach.

Sy wordt in 't water gheworpen/ maer wandelt daer over.

Exod. 15.

Psal. 77.

Dit

Dit wierdt den President te kennen ghegheven watter geschiedt was. Dit hoorende / heeft ghekrijsselt van gramschap/soo daer gheschreven staet: Met sijne tanden sal hy crijsselen, ende verdwijnen. Hy doet haer wederom vanghen/segghende; Nu zijn wy verwonnen/dat-mense wederom in de ghevanghenisse sluyte, ende hy doet de stadts meester roepen/ende beveelt hem een schouwspel ghereedt te maken / ende alle soorten van wilde dieren voordts te brengen; in soo groote menichte/dat sy malkanderen qualijck konde kennen. Den dach en was noch niet op ghestaen/ de plaetse daer de martelie moeste gheschieden/ is vervult gheweest van het volck / soo wel met mans als met vrouwen; ende soo wy hier boven hebben verhaelt / niet een vrouwe uyt vreese van haren man en is t'huys ghebleven / gheen Maghet uyt vreese van haer ouders / oft uyt schaemte is achtergebleven: maer verghetende al dat met haerlieden was/ zijn ter plaetsen der martelie gheloopen. Wat sal ick meer segghen? Den President is in sijnen Rechter-stoel gheseten: hy doet alle de wilde dieren verstooren / ende van de jagers terghen. Den Leeuw was briesschende/ de felle Roy beroerde de aerde met hare hoornen/ daer naer volghden den Stier vreesselijck brullende. Den Luypaert ende Tagala verthoondē hare wreedheyt/ het wilt Vercken was oock met de tanden krijsselende / het ghetier der Beiren en was niet verdraghelijck. Als nu alle dese dinghen ghereedt waren/ Theodosia altijdt in Christo winnende/ende met haer brenghende den prijs der victorie / siende de menichte der wilde dieren / heeft haer voorhooft ende haer borst met het teecken des H. Cruys ghewapent. De wilde beesten haer siende/hebben haer briesschen ende ghetier ghelaten/ stil-ghesweghen al oft sy tam ghewordē waren. Doen heeft de H. Theodosia in 't aensien van al het volck aldus ghesproken; Nu sult ghy sien hoe machtigh dat mijnen Heere IESVS *Christus* is; nu sult ghy kennen, wat vermach. de ghene die den waerachtighen Godt uyt een suyver hert is beminnende. Bekendt nu dat het duyvelen zijn, die Vrbanus ende de Keyseren eeren. Alle die wilde dieren sal ick, den name Godts aenroepende, ende sijn teecken draghende, temmen. Vrbanus den President en is noch door de cracht Godts beweeght, noch door soo vvonderlijcke daden beschaemt geweest. Als sy dese woorden gespro-

Psal. III.

Sy worde de wilde dieren voorgheworpen.

Sy wapent haer met het teecken des H. Cruys.

ken hadde/ seyde sy tot de wilde dieren: *Christus* mijnen Heere, die-se heeft laten voorts-komen, die wil u temmen tot sijne glorie; soo om het gheloove der gheloovighen te verstercken, als op dat Vrbanus ende de Keyseren moghen tot schaemte komen; Kompt elck besonder by my, ende kust de voeten van eene dienst-maghet *Christi*, op dat vervult magh worden, dat daer gheschreven staet:

Hebr. 8. Alle dinghen hebt ghy gheworpen onder sijn voeten. Terstondt is den leeuw ghekomen/ende alle sijn wreedheydt af-legghende/ heeft hem aen de voeten van dese Maghet gheleyt. Den beir sijnen hals neder-buygende/ heeft de dienst-maghet Christi aen-ghebeden. Insgelycks heeft ghedaen eene verwoede koeye met reuen stier/ vergeteude hare natuerlijcke cracht der hoornen/ die sy in de plaetse van een swaerdt hebben. Wat wilck hier meer af seggben? Sy hebben alle-gader de dienst-maghet Christi ghe-eert; ende sy heeft ghebooden/ dat sy alle Gode souden loven naer hun vermoghen. Doen isser eenen Luypaerdt na den Rechterstoel binnelijck gheloopen/ om-siende na dese ghebenedijde dochter Theodosia, oft sy hem soude ghebieden den Presidente te verslinden. Aen wien de H. Theodosia ghesept heeft: Ick ghebiede u inden naem IESV *Christi* mijnen Heere, dat ghy hem niet en raeckt. VVant wy Christenen en vergelden gheen quaet met quaet. De pijne sal hem swaer ghenoech vallen, die Godt bereyt heeft aen den duyvel ende sijn Enghelen. Dese woorden dit wilde dier hoorende/ is terstondt weder-ghekeert naer de plaetse/ daer het uyt-ghegaen was. Het volck dit siende heeft geroepen: O Rechtveerdigheydt! ô waerheydt! daer en is maer eenen Godt IESVS *Christus*, dien *Theodosia* aen-bidt. O groote verblintheydt vanden Rechter, die alle dese wonder-crachten siende, nie en komt tot schaemte. *Christus* is waerachtelijck Godt; den Godt der Christenen is voorseker groot. Den Presidente alsdan siende/ dat hy in alles over-wonnen was/ riep met luyder stemme: Enlaes ick ben verwonnen. Ende hy heeft haer tot het swaerdt verweesen. Doen heeft Theodosia ghesept: V zy glorie *Christe*, die my hebt stantvastigheydt ghegheven: ick dancke u, ô lief-hebber der suyvere conscientien. VVant ghy weet, dat ick van den dagh mijns Doopsels, als ick u aen-gherocken hebbe, tot desen dagh toe, het kleedt van mijn gheloove, noch met ghedachten, noch

De wilde dieren doen haer alle eerbiedinghe.

Belijdenisse des volcks.

Danck-seggbinghe van Theodosia.

met

met wercken besmet en hebbe. Altijdt heeft u liefde mijn herte ontsteken; nacht ende dagh heb ick u met liefde, die aen u bekent is, om-helst. By daghe heb ick met u ghesproken, by nachte wachtede ick u besoeck. Ghy weet dat ick na gheen aenschijn van eenighen man ghehaeckt en hebbe; maer alleen naer goede wercken, die u behaghen. Ick en hebbe voor uwe liefde noch eenighen kus van mijnen vader ghestelt, noch oock eenigh aenschouwen van mijne maeghden ende vrienden gheacht; maer ick hebbe nacht ande dagh my gheoeffent in uwe VVet. Hoe soet zijn mijnder kelen uwe woorden, boven honigh mijnen monde; ontfanght mijnen gheest in uwen eeuwighen peys. *Psal.* 118.

Terstont is daer aert-bevinghe ghevolght / alsoo dat de fondamenten van het Amphitheatrum oft schau-spel beefden. Daer is oock dese stemme van een-neghelijck uyt den hemel ghehoort: Komt *Theodosia*, rust naer allen desen arbeyt; komt ende besit de blijdschap van uwen Bruydegom; gheniet de beloften van uwen Heere. VVant hier zijn teghenwoordigh de Artsch-Enghelen, met de Enghelen, om u t'ontfanghen tot de eeuwige ruste. Ghy hebt uwen loop wel vol-broght, ghy hebt het geloove wel bewaert; ontfanget nu de hondertste vrucht, ende de croone van rechtveerdigheydt: want ick sal den palm gheven aen den verwinner, ende de eeuwighe erffenisse aen de ghene, die dese wereldt om mijnen naem verlaten hebben. Hier naer heeft den beul / dienaer des duyvels / het sweert gebroght / ende haer onthooft. Ende sy Godt aen-biddende / heeft dese laetste woorden ghesproken: Heere, en wilt hen dit niet laten komen tot sonden. Als nu den Rechter wilde op-staen / soo is van alle het volck ghesien eene gulde duyve / voort-komende uyt den mondt van Theodosia, naer den hemel op-climmende. Sy loefden Godt; ende veel vande omstaenders namen wasdom in het Christen gheloove. Daer wiert veel lijnwaet in het Amphitheatrum ghebroght; ende sommighe brochten het beste dat sy hadden / op dat het bloedt van dese groote Martelaersse op d'aerde niet en soude loopen: ende alsoo heeft sy in peys haer martelie volbroght.

Sy wordt vande Enghelen ten hemel ghenoodt.

2. *Timot.* 4.

Sy wordt ontbalst.

Haer uyterste woorden.

Hare ziele blieght inde ghedaente van eene duyve naer den hemel.

Den Rechter en heeft d'andere HH. belijders niet willen hooren: Theodosia hadde de pijne van allen verdraghen / op dat de belofte des Heeren / aen haer ghe-

daen / soude vervult worden. Den Rechter heeft dese belijders verwesen om in Palestinen metael te graven. Godt en heeft dese naer syne Vaderlijcke goedertierentheydt niet langh laten arbeyden / maer heeft hen allen / in des Heeren ghededt zijnde / in peys ontfanghen. Alle dese dinghen zijn gheschiedt te Cesareen in Palestinen.

De H. Theodosia is op eenen Sondagh ghemartelizeert den derden April. De Ouders van dese H. Maghet hebben haer lichaem heerlijck begraven / vergeselschapt van alle de Christenen / die lof-sanghen songhen. Als dit gheschiedde / soo isser dese stemme uyt den hemel ghehoort: Dese glorie is alle mijn Heylighen; maer die volstandigh blijft tot den eynde toe, die sal saligh wesen. Alle de ghene die dit verstaet, dat hy loopt ter-wijlen hy tijdt heeft: het rijck der hemelen is open. Dat het niemandt en versmade om in te gaen. Dese stemme is van alle om-staenders ghehoort.

Sy wordt met lof-sanghen begraven.

Psal. 149.

Matth. 24.

Op dien nacht heeft de Maghet ende Martelaersse Theodosia haer veropenbaert aen hare Ouders / met den Choor den Enghelen ende Martelaren. Sy was met goude laken ghecleedt / ende droegh in haer handen een goude Cruys / en̄ hadde eene goude croone op haer hooft / ende sprack aldus tot hare Ouders: Siet wat eene glorie dit is, van de welcke ghy-lieden my socht te beletten: Siet wat den ghenen verdient, die uyt gansch sijnder herten de werelt versmaet, ende sijn Ouders niet boven Godt en bemindt; maer alle aertsche dinghen met de voeten tredende, *Christum* volght. Daer-om doet penitentie, ende bekeert u uyt ganscher hette tot den waerachtighen Godt. Ick sal den eeuwighen Coninck, mijnen Heere, mijnen Godt Iesvm *Christum* voor u-lieden bidden, die den Vader alle vonnisse ghelaten heeft, ende hy sal uwer ontfermen. De goederen, die ghy my beloeft hadt, verkoopt die, ende deylt-se aen den armen; seyndt die voor uyt naer het H. Ierusalem, op dat ghy die eeuwighlijck mooght besitten. Ende ghy-lieden dit doende, sult die haest volghen, op dat, daer u gheloof is, u thresoor oock zy. Godt gunne dit aen uvver beyde zielen. Ende alsoo is sy verswenen.

Sy verschoont haer aen hare ouders.

Sy onderwijst haer.

Dit is den strijdt ende martelie van de H. Maghet Theodosia, die gheleden heeft te Cesareen in Palestinen. Alle de ghene die in den naem onses Heeren Iesv Christi hare feest devotelijck sullen vieren / ende in

haer

haer lijden groot maken / Godt den Vader / Godt den Sone IESVS Christus, ende Godt den heylighen Geest / sullen ontwijfelick door de gebeden ende verdienstē van dese heylighe Maghet Theodosia, vercrijghen den prijs vande eeuwighe saligheydt / ende sal van haer glorie inder eeuwigheyt deelachtigh worden.

Van dese heylighe Maghet wort in het Roomsch martelaers-boeck jaerlijcks memorie ghehouden met dese woorden: Te Cæsareen in Palestijnen, wort ghehouden de ghedachtenisse vande passie van de heylighe Maghet *Theodosia* van Tyren gheboortigh; de welcke als sy in de vervolginghe van Maximinus de heylige belijders staende voor den Rechterstoel openbaerlijck ghegroet hadde, ende van hen begheert, datse haerder gedachtigh souden willen zijn, als sy tot den Heere gekomen souden zijn, is van de soldaten vast ghehouden, ende gheleydt tot den President Vrbanus; ende door sijn bevel, na dat haer sijde ende borsten tot het binnenste toe verscheurt ende geopent waren, wort ten laersten inde zee gheworpen. *Martyrol. Rom. 2. April.*

S. THEODORA Virgo et Martyr.

5 Aprilis

Ioan. Crabbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. THEODORA MAGHET. ende Martelaersse.

5. April. A. 311.

Door Simeon Met.

TEn tijde van die twee onmenschelijcke beulen Diocletiaen ende Maximiaen Keysers/ was t'Alexandrien Gouverneur Eustratius/ grooten vyandt der waerheydt. Desen om 't Placaet der Keyseren tegen de kinderen Godts te volbrenghen (dat sy doen versch/ seer boosselijck hadden laten vercondighen) heeft gheboden/ datmen hem voorbrengen soude de H. Theodora, die onlancks ghevangen in eenen vasten duysteren karcker gesloten was. Twelck gedaen zijnde/ heeft haer ghevraeght; Vrouwe/ van wat conditie zijt ghy? Sy antwoorde: Ick ben eene Christene. Waer op hy weder: Maer wat? zijt ghy vrij geboren/ oft een slave? Sy daer tegen: Ick hebbe u geseyt dat ick Christen ben. Maer IESVS Christus, komende in deser werelt heeft my van mijn sonden verlost. Aengaende mijn gheslachte naer de werelt/ ick ben van edele ende vermaerde ouders.

Placaet teghen de Christenen

Theodora door den Rechter ondersocht.

Cloecke antwoorde.

Naer dese vraghe ende antwoorde heeft den Rechter den Procureur vander stadt tot hem doen komen/ hem vragende: Luci/ hebt ghy eenige kennisse van dese Maghet Theodora? Ja ick/ seyde hy; ick weet inder waerheyt/ dat sy van een doorluchtigh ende seer edel huys is. Den rechter dit hoorende/ heeft tot de H. Maghet gheseyt; En waerom hebdy gheweyghert te houwen/ als ghy van sulck een edel stamme ghesproten zijt? Sy antwoorde/ dat sy 't ghelaten hadde uyt de liefde van IESVS Christus, die in dese vervallende werelt ghekomen zijnde/ voor sijn moeder een maghet ghecoren heeft; om ons te leeren dat hy een minnaer van suyverheyt was/ en dat hy ons van alle bederffenisse verlossen wilde; ons belovende een eeuwigh leven. Daerom hebbe ick voor my ghenomen/ sterck ende standt-vastigh in mijn gheloove

Waerom sy maghet gebleven is.

loove blijvende/ den maeghdelijcken staet ooc totter doot toe/ ongeschent te bewaren. Den Rechter daer teghen; De Keyseren (seyde hy) hebben bevolen / dat ghy/ die den maeghdelijcken staet bewaren wilt / even-wel de Goden offerhande doen soudt; oft datmen u alsoo onmenschelijck handele/ als het oyt inde werelt gheschiet is. Theodora antwoorde; na-demael dat sy gheheelijck Gode toe-ghewijet / ende beloeft was / dat het onmolijck was/ dat haer menschen die leefdē aftrecken kondē: want seyde sy voorts; Isser yet Gode aenghenamer/ dan sy-selven heel te offeren tot sijnen dienste ende door belofte begheven? Den Rechter seyde: Hoge Theodora, gemerckt ghy van edel geslachte zijt/ ick en wil u niet hardelijck handelen/ ten zy dat het aen u houde. Maer de Keysers hebben geordonneert eñ expresselijck bevolen hunne placaten gehoor te gheven/ op den hals; soo moet ghy dan de Goden offerhande doen. Hy hoorende hem soo straffe woorden ghebruycken / seyde / dat hy soo het hem luste / wel haer behaem ontleden / ende in stucken deelen konde; maer dat het gheloove soo in haren geest inghedruckt ja inghegraveert was/ ende het voornemen haers veestants soo in Godt ghevesticht / dat noch pijne / noch torment / haer dat eñ soude doen laten: wel versekert / dat Godt alleen gheheel haer een beschermer wesen soude.

Dat Godt toe-geeygent is/ en mach hem niet ontrocken worden.

Offert haer tot alle tormenten.

Den Rechter siende haer stoutheyt ende vasten stant/ vermaende haer noch eens / dat sy op haer selven achten wilde: dat hy om de ghetuyghenisse van den procureur van die stadt/ over haer gegevē in 't goede/ om haer edel geslachte wille/ haer geen ongenuchte ter werelt aen doen en wilde/ indien sy haer teghen het bevel der Keyseren niet en stelde noch en strede. Maer sy volghende haer eerste voornemen/ seyde / dat sy gheenen oorspronck van eenighen edeldom en kende / van Godt alleen / die haer in hare suyverheydt bewaren soude tot den laetsten snack des levens toe. Maer hoe? seyde den rechter tot dese Maghet; Acht ghy dien uwen Godt te zijn / die aen het Cruyce ghehanghen heeft? ghelooft ghy / dat hy u verlossen kan van die rasende oncuysheydt der boordeelen / daer ghy ghelevert sult worden? Ja ick (seyde de heylighe Theodora,) ick hebbe dese heylighe versekeringhe / dat die de doodt gheleden heeft onder Pontio Pilato/ my bewaren sal van alle

Schoone woorden des Rechters.

Groot betrouwen op Godt.

perijcke-

perschelen / daer ghy my mede kompt te dreyghen. Het welck den Rechter hoorende / vermaende haer tot meerder zedichepot van spreken / oft dat hy-se anders sins soude doen handelen als een onweerdighe verworpene slave. Ick ben te vreden / seyde de heylighe Theodora, te lijden d'alderswerste pijnen / die u sullen lusten my aen te doen. Ick offere mijn lichaem tot alle tormenten: want aengaende mijn ziele / die is nu in de handen Godts. Blijft stantvastich.

Den Rechter haer voornemen siende / seyde tot de beulen: Verblindt-se / op dat sy voordt-aen de lichtveerdighe niet en maecke; maer dat-se de Goden offerande doe. De H. Theodora andtwoorde / dat sy gheresedt was / om alle soorten van pijnen t'ontfanghen / eer sy de knien voor den afgoden; want sy niet meer dan eenen Godt en kende. Voordt voeghde sy noch dese woorden daer by; dat ghelijck hy Rechter vreesde onghehoorsaem te zijn aen den Keyser / ende de gramschap des selven op hem te haelen: dat hy met meerder reden Godts toorne vreesen moeste / aen wien sy teenemael toeghewijet was. Godt meer gehoorsaem dan den menschen.

Den Rechter ordineerde terstondt / dat-mense dry dagen in den karcker sluyten soude / om daer-en-tusschen haer te beraden / haer verklarende / dat hy-se soude doen sterven met eene seer vremde / schroomelijcke en schandelijcke doodt. De dry dagen over-ghepasseert zijnde / heeft hy-se voor hem doen brenghen / ende ghebruyckte tot haer dese woorden: Ick hebbe u om uwen edeldom dese gratie willen doen / dat ghy dry dagen hebben mooght / om u voornemen te veranderen. Ghy weet dat ghy laetstmael vervallen waer't in suicke sotternije / dat ghy niet en wist wat andtwoorde ghy my gaerst; nu meyne ick / dat ghy nu u voornemen verandert hebt: wel aen dan / doet offerhande aen de Goden sonder teghenspraeck / ende ick sal u op uwe vrije voeten stellen. En gheeft my gheen oorsaeck dat ick u qualijck handele; want ick benijde u om het ghesiachte daer ghy uyt ghesproten zijt. Sy wordt in den karcker gesloten. Vleyerije des Rechters.

De Heylighe Theodora gaf hem voor andtwoorde / dat sy vast bleef in haer voornemen / ende dat sy om de liefde Iesv *Christi*, waerachtighen prijser van het onbevleckt leven / haer gheloove noch voornemen veranderen en soude.

Alsdan

Sy wordt naer het bordeel verwesen. Haer ghebedt tot Godt.

Alsdan den Rechter schuymende van rasernije/beval datmense int bordeel gheweldelijck worpen soude; sy siende dat sy in den kuyl van miserien vervallen was/ dede dit ghebedt: Heere/die alle verborghen saken doorsiet ende aenschouwt/ende kennisse houdt van alles/eer wy kennisse daer van crijgen; aenghesien dat ghy my tot heden toe bewaert hebt in suyderheydt/ende in mijnen maeghdom/doet soo veel dat ick niet vereracht en worde door dese/ in wiens handen ick tegenwoordelijck ghelevert ben. Daer naer/ soo sy nu het bordeel in-ghingh voeghde sy 't ghene nu volght: Ghy die den Vader zijt van onsen Heere IESVS Christus, helpt my/ ende verlost my vande vuyle pooten van dese honden. Ghy die S. Peeter gevangen geholpen ende bevrijt hebt van allen gewelt/bewaert my heden dat elck een weten mach/dat ick uwe dienaersse ben.

Benautheyt der H. Maghet.

Ghy soudt verwondert en verbaest geweest hebben te sien d'uytsinnicheyt van dese honden/ die ontrent haer waren/vechtende onder malcanderen om dese proye als wolven/ elck om 't eerst dat onnoosel schaepken te verscheuren / ende te verslinden. Maer tusschen sulck-een gevecht verweckte onsen Heere een deughdelijck jonckman/ die aldaer onder het crijchs-volck was/ ghekleet oock als een verderver/ die aldereerst voort-quam. De H. Maghet niet wetende wat hy in sin hadde/ liep herrewaerts/eñ derrewaers door den karcker/ als verloren/ meynende van IESVS Christus verlaten te zijn. Maer desen soldaet / Didymus ghenaemt / sprack haer aldus soetelijck aen: Vriendinne / en verslaet u over my niet/ al ben ick uytwendelijck als eenē wolf/gekleet als eenen fiel. Want ick verclare u / dat ick door de gratie Godts soet ben als een schaep. Godt die eertijdts Abacuc ghesonden heeft inden kuyl der leeuwen/om Daniel te versoecken ende te troosten/ heeft my/ onder 't decksel van soldaet/gesonden om u te verlossen. Schept dan moedt/ ende treckt nu mijn kleederen aen / ende gaet soo hier uyt als een man. Ick sal alhier voor u borghe blijven. Sy sijnen raet volghende/cierde haer met de kleederen van desen crijchs-man/ende trock sijn leersen aen/ sijn helm / sijn sweert; ende in sulcker voeghen/ ghingh in 't midden door den vuylen hoop / die op haer wachteden/onbekent; ende ontquam soo de rasernije van die boose menschen. Nae langh wachten / binnen komende/

Didymus tot haer verlossinge van Godt gheschickt.

Eerlijck bedroch door mans kleederen het perijckel van schendinghe ontgaen.

mende/eñ niet haer/maer alleē Didymum daer ſiende/ waerghden waer ſy ghebleven was? Hy antwoordde/dat niet te weten/dat Godt haer door mirakel verloſt hadde/uyt hunne clauwen. Hy lepdden hem terſtondt voor den Rechter/die hem veel vraghen ghedaen hebbende/ heeft doen onthalſen/ende ſyn lichaem in het vyer worpen. Didymus martelaer onthalſt.

Den heyligen Ambroſius verhaeldt oock eene dierghelijcke hiſtorie/die ick hier by-voeghe. Daer was (ſeydt hy) te Antiochien eene ſeer eerbare eenſamighe Maghet/die niet ghaerne beſocht en was. Maer hoe ſy haer meer verſtrock/hoe ſy meer onſtack de herten vande ongheſchickte menſchen door den naem van hare uytnemende ſchoonheydt. Alſoo ſy haer niet en konden ontdecken/om te brenghen tot hun quaedt voornemen/ſoo beſchuldichden ſy haer dat ſy Chriſtene was; ende maeckten dat ſy ghevanghen ende voor den Rechter ghebracht wierdt/om haer te doen verloochenen (indien ſy vermochten) eerſt het Chriſten gheloove/ dat ſy beleedt; om haer dies te lichtelijcker te beroouen vande gave der reynigheydt. Hy wiert ghehoordt/ ende ſy bevonden haer ſtandvaſtigh in het Chriſtelijck gheloove/ende begeerde om voor het ſelve te lyden alle tormenten ende pynen; ende ſoo eerbaer ende beſchaemt/dat ſy de mans niet en doorſte aenſien/ende dat ſy verſoet/als ſy meynde/dat ſy op haer ſaghen. Na eenighe propoſten die den Rechter met haer hadde/om haer te brenghen/om de goden offerhande te doen/ende ſiende dat het verlozen moepte was/beval hy/oft dat ſy offerhande ſoude doen/oft datmen haer ſoude leyden ter plaetſen daer de oneerlijcke vrouwen woonden. Ambroſ. de Virgin. Eerbaerheyt van S. Theodora.

De heylighe Maghet dit vonniſſe ontfanghen hebbende/beghonſt te peyſen/ende in haer-ſelven te ſeghen: O myn ziele/wat ſullen wy doen? wy komen heden ten ſtrijde; ende den vyandt wilt ons benemen oft de croone der reynigheydt/oft der martelien. Maer hy en ſal ons door de ghratie vanden Heere de croone der martelien niet nemen; want wy voor ſyne liefde ſullen ſterven: noch oock der reynigheydt; want hy ſal ons bewaren. Ende oft't lichaem eenige ſchande leedt/ ſoo en wort de reynigheydt niet verlozen/indien den wille daer in gheen conſent en gheeft. Sy wordt in een oneerlijck huys ghelepdt.

Hy

Sy leydden de Maghet tot die plaetse der onkuyschheyt/ alwaer de Maghet mocht verkracht / maer niet besmet worden: want op wat plaetse sy was / sy was eenen tempel Godts; ende in eene schandelycke plaetse en woydt de reynigheydt niet gheschendt / maer de reynigheydt vaeght upt d'onkuyschheydt der plaetsen / ende eyghent Gode die toe. Sy sloten het ommoosel aen in eene duyple plaetse; ende de hongherighe wolven quamen daer / om het selve te verscheuren ende te verslinden: sy heffende haer handen ende ooghen naer den hemel / als oft sy in een huys des ghebedts / ende niet in den winckel der onkuyschheydt hadde gheweest / beval haerselven aen onsen Heere / hem biddende dat hy haer wilde verlossen: ende aengesien hy hadde ghetemt de hongerighe leeuwen / om dat die Daniel niet en souden verslinden; ende Susanna verlost / om dat sy soude triompheren van die boose ouderlinghen; haer oock wilde verlossen van dit soo groot ende openbaer perijckel.

De Heylighe Maghet en hadde nauwelycks haer gebedt voleyndt / als sy in de kamer sagh komen eenen onghereghelden ende fellen soldaet. Sy beefde als sy hem sagh: want sy en konde hem niet weerstaen: noch sy en begheerde hem gheen consent te gheven tot achterdeel van haere reynigheyt. Maer als de simpele ende suyvere duyve meynde te vallen in de handen van desen gryp-voghel; soo seyde den soldaet tot haer: Suster / en vreest niet; want ick en ben hier niet ghekomen als vyandt / maer als broeder; niet om u te verderven / maer om u te behouden; bewaert ghy my / ende Godt sal u bewaren. Ick ben hier inne ghekomen als een overspeelder; ende indien ghy wilt / ick sal daer upt gaen als eenen martelaer. Laet ons manghelen van kleederen / ende de myne sullen u wel komen / ende d'uwe sullen my goedt zyn: ende soo wel d'eene als d'andere tot de veltdinghen Christi bequaem zyn. Myne kleederen sullen uwen maeghdom beschermen / ende d'uwe sullen my eenen waerachtighen soldaet van Christus maecken: ghy sult u wel bekleeden / ende ick sal my noch beter ontblooten; op dat den vervolgher my bekenne ende qualyck handele. Neemt ghy het habyt / dat het u bedecke / op dat ghy voor ghecene vrouwe bekent en woydt; ende gheeft my het uwe / op dat het my martelaer maecke: en twyffelt niet

De plaetse en maeckt haer niet vuyl.

Haer gebedt tot Godt.

Vreese van eenen soldaet.

niet te doen 'tgene dat ick van u begeere; noch en denckt niet/ om dat ghy upt dese plaetse gaet / dat Christus offerhande sal gbzeken; want ick offere my vooz u. Als hy dit sepde/ dede hy sijn krijchs-kleedt upt/ biddende de H. Maghet/ dat sy 't soude aendoen. (O macht ende kracht van het Chzisten gheloove! o kracht vande gratie/ ende geest van IESVS!) Den wolf ende 't lam/ den soldaet eñ de Maghet strijden in dese oneerbare plaetse / wie van hen beyden vooz Christus gemarteliseert soude wozden; ende sy wierden in 't eynde alle beyde ghemarteliseert/ gheliick wy hoozen sullen. Want de H. Maghet bemerckende dat dit eene sake van Godt gheschickt was/ vermangelde met den soldaet hare kleederen; eñ die in die oneerbare plaetse maeght ghekomen was / gingh daer weder maeght upt; sonder dat sy bekent wierde vande gene/ die aende deure verbeydden/ om haer te ont-eeren. Maer alsoo eenen anderen daer in gingh/ om sijne quade begeerte te volkomẽ/ meynende de Maget te vinden/ vont den soldaet; den welcken verslaghen ende verbaest zijnde/ meynde dat de vzouwe in eenen man verandert was/ ende bupten gaende/ verhaelde hy sijne medeghesellen wat hem overkomen was; vzeesende dat Christus, die veel wonderlijcke saken doet/ hen in vzouwen soude veranderen: tot dat den soldaet opentlijck bekende wat daer gheschiet was; ende dat hy met de Maget van kleederen ghemangelt hadde; om dat sy hare reynigheydt soude bewaren/ eñ behouden wozden: eñ dat hy in hare plaetse soude blijvẽ om als Chzisten te sterven. Sy leyden hem tot den Rechter / die hem dede dooden als een Chzisten/ bedziegher/ ende beschermer vande Maghet.

Hy gheeft haer sijne kleederen om d'oneere te ontgaen.

Hy wozdt ter doodt verwesen.

Als de H. Maghet het vonnisse des doodts hoozde/ dat teghen haren verlosser gegeven was; niet konnende verdzagen/ dat hy om haren wille soude sterven/ ende sy levende blijven; soo presenteerde sy haer dooz Godts ingeven/ ende dooz sijne liefde ontsteken zijnde/ tot der doot: gingh haestelijcken ter plaetsen der martelien/ ende sepde tot hem: Dienaer van IESVS Christus, ghy doet meer dan ick begheere/ dat ghy soudt doen. Ick hebbe u verkozen vooz beschermer van mijne reynigheyt/ ende niet als bozge van mijne doot. Als daer perijckel is van mijne eere / soo hebbe ick uwen bystant van doen; indien sy bloedt begeeren / ick hebbe waer-mede betalen; ick en hebbe uwe bozge niet van doen. Ick vliede d'oneere/

S. Theodora presenteert haer totter doodt.

ende niet de martelie: ick verandere het kleedt/ eñ niet het gheloove: indien ghy voor my sterft/ ghy en doet my gheene weldaedt/ maer schade. Den H. soldaedt andtwoorde: Ick ben ter doodt verwesen/ O bruyt van IESVS Christus, ende niet ghy: waeromme soudemen twee levens gheven? een is genoegh: den Rechter my verwijsende/ heeft u ontslagen. Aldus streden dese twee Heyligen/ den soldaet ende de Maghet: ende in't eynde verwonnen sy beyde: want sy wierden beyde onthooft: eñ hunne zielen/ verlatende de lichamen in't bloedt swemmende/ vloghen na den hemel/ om met de glorie ghecroont te worden.

Sy worden beyde onthooft.

Palladius Hist. Lauf. cap. 148. *ex libro Hippolyti.* Den boeck van Hippolytus ten tijde der Apostelen gheschreven.

Diergelijcke historie wordt ock van Palladius verhaelt. Te Corinthen (segt hy) was eene seer edele ende schoone Maget/ die een deughdelijck leven leydde. Dese hebben sy in dien tijdt beticht by den Rechter/ dat sy quaedt sepde van de Keysers/ ende van de afgodts-beelden. Dese baet-soeckers hielen den boosen Rechter voor hare schoonheyt: want hy met eene rasende liefde tot vrouwen bevanghen was: hy ontsingh met onkuysche ghedachten tot vrouwen hunne lasteringhe: maer als sy nu voor den boosen mensch ghebracht was/ is hy noch veel meer met eene rasende begeerlijckheyt bevanghen gheworden. Maer als hy met alle de instrumenten/ die hy teghen haer ghebruyckte/ dese goddelijcke dochter niet en konde tot sijnen wille brenghen/ soo heeft hy haer seer doen pijnighen. Ende als hy hier mede ock niet en voorderde (want hy haer van de belijdenisse Christi niet en konde trecken) heeft hy wreedelijck teghen haer geraeft: ende haer niet over-ghelevert tot de pijnen der tormenten; maer heeft die suyvere Maghet doen stellen in een bordeel/ eñ tot den bordeel-houwer gesepdt: Neemt dese dochter/ ende brenght my van haer alle daghe dry penningē. Hy hakende na het gout van het ruyle werc/ leverde haer over tot alle grouwelijcke boosheyt aen alle de gene die se begeerdē. De oncuysche roffianen dit vernemende/ quamen derwaerts/ eñ gaven hem den loon om hun oneerlijck werck te bedrijven. Maer de alder-eerbaerste Maget sepde tot hen: Ick hebbe een sweeringe in die verborgen plaetse/ die wonderlijck seer stinckt/ ende ick vreese dat ghy daerom van my eenen aftreck mooght krijghen; geeft my dan weynich dagen vry/ ende dan suldy my mogen gebruycken/ ock voor niet. Met

Sy worden ghestelt in 't bordeel.

Sy bedrieght de hoereerders met eenen fijnen treck.

dese

HET LEVEN VANDE H. LIDVWINA MAGHET.

14. APRI. A. 1433.

Beschreven door Ioan. Brugman.

ANgesien dat d'ellenden van't leven der menschen soo veel ende groot zijn/ eñ dat de verduldighept soo noodigh is om die te verdragen; soo sal 't seer goedt ende wel ten propooste wesen/ dat wp beschrijf ven 't leven van de heplighe Maghet Liduwina: want sp is eene waerachtighe voorbeeldinghe gheweest van eene langhe doodt in hare sieckten ende pijnen/ die sp gheleden heeft/ een seltsaem eñ sonderlingh exempel van verduldighept/ ende eene overghevinghe inden wille des Heeren.

Het vader landt van Liduvvina.

Dese Maget was geborē in het Graef-schap van Hollant van arme onders/ maer deughdelijcke/ die vrienden Godts waren. Haren vader was ghenaemt Petrus/ eñ hare moeder Petronella; vande welcke na acht sonen die sp hadden ghehadt/ Liduwina wiert ghebozen: welcke van haer geboorte af scheen van Godt verkozen ende bemint te zijn: want zijnde maer seven jaren oudt ende seer schoon/ begonst sp den Heere hare ziele eñ lichaem toe te eyghenen/ ende te laten varen de tijdt-kortinghen ende ghenuchten van d'andere dochterkens haers ghelijcke: als sp nu twaelf jaren oudt was/ ende haren vader haer wilde houwelijcken/ ghemerckt sp van veel ten houwelijck gheeyscht wierdt om hare schoone gaven die sp hadde/ soo bleef sp volstandigh/ ende ontsloegh haren vader vande moeyte; hem te kennen ghevende/ dat sp geenen sterffelijcken man trouwen en soude: ende indien men haer gheweldt aen dede/ dat sp onsen Heere bidden soude/ dat hy haer soo leelijck wilde maken/ dat haer niemant en soude begheeren/ noch op haer aensicht sien. Hier mede lieten haer hare ouders met vreden/ ende Godt nam haer tot sijnen laste/

Seven jaren oudt zijnde offertse haer den Heere.

Sy en begheert met te houwelijcken.

om haer te volmaecken / ende te oeffenen met de pijnen ende onghevallen / ende haer in sijne kercke te stellen voor eene patroonersse van verduldigheydt ende volherdinghe in sijne liefde.

Sy breeckt een ribbe ende wordt ongevalligh.

Als sy nu ontrent vijfthien jaren oudt was / ende op eenen winterschē dagh stont eñ sagh / hoe d'andere dochteren over het ys liepen (na de ghewoonte vanden lande) soo viel eene van die op haer; soo dat sy op het ys nederviel / ende door den val eene ribbe brack: waer uyt haer veel ende vreeselijcke onghevallen overquamen / gelijck wy hier na sullen segghen: want de medecijnen eñ chirurghijnen deden al verloren arbeydt; ende hare arme ouders verdeden het luttel goets dat sy hadden / om haer te doen ghenesen: maer haer overquamen soo veel ongevallen d'een voor / ende d'ander na / dat het ongeloovelijck schijnt te zijn / dat 't lichaem van een mensche die soude konnen verdraghen; 't en hadde geweest dat de hant des Heeren (die haer die toesont) haer hadde bewaert / ende haer 't leven onder soo veel dooden behouden.

Sy en eet in 30. jaren soo veel niet / als een ghesondt mensch op dry daghen soude eten.

Men konde wel bemercken / dat sy by mirakel leefde; want sy en at op 30. jaren soo veel broodts niet / als een ghesont mensche op dry daghen soude gegeten hebben; noch sy en sliep op alle desen tijdt niet soo langhe / als een ghesont mensche op dry daghen soude behooren te slapen: ende hoemen meer meesterde / hoe sy haer qualijcker bevont: ende hoe wel dat sy de medecijnen nam / om dat het niet en soude schijnen / dat sy Godt wilde tenteren; nochtans wist sy wel / dat die haer niet en souden helpen / ende dat sijne machtighe handt alleen / die 't haer toesondt / haer konde ghenesen. Sy konde qualijck eenigh lidt verroeren / sy sleypte haer lichaem cruppende op handen ende voeten: sy en konde niet eten dat haer wel beviel: maer ghelijck de bevruchte vrouwen vremde lusten hebben / soo creegh sy lust om te drincken stil-staende water: sy en konde niet slapen: ende hier na quam haer een gheswil in haer binnenste / uyt welcke quamen soo veel groote ende schroomelijcke luysen / dat niemandt haer sonder grouwel ende medelijden en konde aensien; niettemin al waren die soo leelijck / nochtans en stoncken sy niet.

Hare groote sieckten eñ onghevalligheydt.

Sy wierdt gheslaghen met het vyer van S. Antonius, ende teirde haer uyt tot de beenderen toe; haren rechten erm ende schoudere was heel verrot ende ghescheyden

vanden

vanden lichame: haer hoofdt was gequelt met soo grouwelijcke pijnen/ oft daer naghelen door-ghesteken hadden tot het voor-hoofdt ende wijnbrauwen toe; hare ooghen/hare tanden/hare keele/eñ bykans elck lidt hadde verscheyden ende besondere pijnen: sy wierdt soo veel bloedts quijt uyt haren mondt / uyt haren neuse / door hare ooren/ ja oock uyt hare ooghen/dat een ieghelijck verwondert was: sy spouwde uyt haren mondt soo veel roodt waters/dat twee mannen qualijck konden dragen het ghene dat sy op een maent hadde uyt gespogen. Wat sal ick seggen van de wonden ende pijne vande loose en lever/van den steen/ende van haer inghewant/dat haer uytquam/ende sy voor hare ooghen sagh? wat van de kortsen/die haer ghedurighlijcken quelden? om dat daer in gheheel haer lichaem niet een lidt en soude zijn / dat niet ghequelt ende beschadight en soude zijn met sijne eyghene ende besondere pijne. Met dit leven (indien het een leven ende niet beter eene langhe ende deirlijcke doodt en moet ghenoemt worden) leefde dese H. Maghet achtendertigh jaren arm/alleen/verlaten/ende niet wetende tot wien haer keeren/ dan tot den selven Heere die haer benauwde / ende haer alleen konde vertroosten. Ende om haer meer te beproeven ende te suyveren / gelijck een yser in den forneyse / by dese onghevallen quamen noch andere: want alsoo sy van doen hadde wat smouts van eenen capoen/ tot een plaester diemen voor haer moeste maken/ende sy het selve voor eene aelmoesse badt aen een rijck man/die veel capoenen bereyt hadde tot een maeltijdt, soo weygherde hy 't haer te gheven; hoe wel dat al het ghevogelte/dat hy bereyt hadde/ ghevonden wierdt verrot te zijn op den dach van de maeltijdt. Andere ooc niet min onbeleeft eñ wreet vervolghden haer/haer houdende voor eene bedriegherſſe/ tooveraerſſe/ende eene vrouwe van quaet leven: ende het ghene dat het alderswaerste is / onsen Heere ontrock haer somwijlen sijne handt/ende liet haer in dese zee van tormenten sonder troost/ghelijck een schip sonder stierman ende roer. Op d'eerste vier jaren/ghelijck sy eene swacke vrouw-persoone was met ongeloovelijcke benauwtheden ende pijnen der herten: ende alsoo de vrouwelijcke kranckheydt eenighe verlichtinghe soeckt in soo groote pijnen/soo en vont sy die niet; tot dat Godt tot haer sont eenen eerweerdighen Priester ghenaemt Joannes Pot.

Sy leeft 38. jaren in dit ellendigh leven.

Sy wordt valschelijck ghelastert.

Wesen besocht haer / ende verklaerde haer/dat sy in dit leven gheenen anderen troost en konde vinden / dan inde aendachtighe ende gheduricghe overpeysinghe van de bittere pijnen/ die den Sone Godts gheleden heeft aen het Cruys voor onse sonden : ende daerom vermaende hy haer/dat sy soude laten varen alle ghemeynsaemheydt ende hanteringhen van andere vrouwen; ende dat sy haer soude bekommeren met dickwijls/te overpeysen de tormenten/ die de heylighe Martelaren om den naem van Christus hadden gheleden/ ende hoe sy versaeckt hadden de rijckdommen / wellusten / ende alle ydelheden der wereldt/ ende Christo alleen hadden aenghehanghen / die alle hun goedt was / ende de rijckdommen/ goederen, eere/ende blijdschappen/die sy door desen middel hadden verworven : ende aldermeest dat sy soude overpeysen dagh ende nacht de tormenten vanden Coninck / ende de glorie van alle de Martelaren ; ende dat sy altoos soude ghevestight zijn aen sijn Cruys/ ende in sijn herte/dat met liefde ontsteken zijnde/ soo veel voor onse sonden heeft gheleden. Hy brocht haer oock het H. Sacrament;ende als hy het haer gaf/ seyde hy tot haer:Tot noch toe hebbe ick u vermaendt/ dat ghy altoos soudt ghedachtigh wesen het lijden van Christus onsen Verlosser ; nu kompt hy u selver besoecken/ende vertroosten. De H. Maget dese woorden hoorende/ begonst veel tranen te storten/ het welck vijfthien daghen lanck duerde sonder dat sy die konde wederhouden : ende haer benauwt herte wierdt soo versterckt eñ vertroost/dat sy van doen voordt-aen anders van Godt niet en begheerde / dan dat hy hare pijnen soude vermeerderen.

Het lijden Christi ende der Martelaren eene remedie in sieckten.

Sy ontfanght het H. Sacrament met veel tranen.

Op eenen tijdt / als daer in dit landt eene pestilentie regneerde;biddende onsen Heere/dat hy als een goedertieren vader sijne gramschap van dat volck wilde keeren/ welcke al waren t' sondaren / nochtans sijne kinderen waren / eñ dat hy hen wilde kastijden; soo besocht haer onsen Heere met twee wonden / d'eene in de kele / ende d'andere op de sijde van 't herte ; ende begheerende de derde ter eeren van de alder-heylichste Wijvuldicheydt/ kreegh sy eene onder het deckscl van de ooghe/ van welcke de twee sloten/eñ de derde behiel sy gheheel haer leven. Al was de verduldicheydt van Liduwina groot/ soo en was hare liefde niet minder ; die sy wel

Sy woordt in dry plaetsen ghewont.

bewees

bewees tot hare moeder ende den armen. Want alsoo hare moeder in haer doodt-bedde lagh / ende seer benauwt zynde/hare dochter badt/dat sy Godt voor haer wilde bidden; aenghesien sy alsoo gherust eñ met goedt betrouwen soude sterven: soo antwoorde sy/dat sy haer gaf ende schonck alle den arbeydt/pynen/ wonden/tormenten/waken/ ghebeden ende deughdelycke oeffeninghen/die sy tot dien ooghenblick toe hadde gheleden: eñ hare moeder Petronelle stierf seer blydelyck met dese gifte/die hare dochter haer hadde ghedaen. Maer de H. dochter latende haer voor-staen / dat sy op een nieuw moeste wercken / om dat sy haer goet aen hare moeder hadde ghegheven; socht eenen dicken riem oft gordel / ghemaeckt van peerts-hayr/die wel rouw was/ ende hier mede gorde sy haer slap ende upt-gheteirt lichaem/ ende droegh dien tot dat sy stierf.

Sy gheeft hare moeder alle hare verdiensten.

Sy bewees dese liefde ook tot den armen; want alsoo hare moeder haer hadde achter-ghelaten sommigen hups-raedt/soo vercocht sy den selven/ende gaf den armen 't gelt; ende dit dede sy ook met 't ghene dat het devoot volck haer gaf/'t welck sy den behoeftighen upt-deylde/al was sy 't die 't meest van allen behoefde/ende d'armste was: want hoe-wel de H. Maghet verborgen ende ghestreckt lagh op haer arm beddeken / ende was ghelyck een tafel der pynen/ ende upt het ghesichte der werelt; nochtans het schynsel van soo veel upt-nemende deughden ontdeckte / ende openbaerde haer voor de Godt-vruchtige menschen/die quamen sien dit schouwspel van onse kranckheydt/ ende menschelycke ellende/ die soo onthaelt ende ghetoeft was van Godt. Margarita Gravinne van Hollandt quam haer besoecken/ ende was verwondert te sien in soo groote armoede eñ verlatinghe des lichaems/ soo grooten schat ende hemelschen gheest. Joannes Hertoghe van Beyeren quam som-wylen onbekent / ende gaf haer te kennen saken syne conscientie aengaende; ende daer quamen ook andere treffelycke personagien/ ende hielpen haer met hunne aelmoessen/ die sy (soo wy ghesept hebben) upt-deylde onder d'armen. Het was eene wonderlycke sake te sien eene vrouwe soo over-vallen van pynen eñ weedommen / soo cleyne sorghe voor haer-selven draghende/ende haer vergetende; ende nochtans soo sorghvuldigh voor de noodsakelyckheden van andere. Sy

Sy gheeft den armen al dat sy heeft.

was sorghvuldigh om de weduwen ende weesen/ vremdelinghen ende siecken by te staen / ende upt desen armen / clepnen/ ende ellendighen hoeck voor-sagh ende hielp sy de noodsakelijckheden van veel menschen; ende onsen Heere vereerde haer dickwijls door mirakel. Haer wierdt ghegheven een vierendeel van eene koe/ om onder den armen te deylen; sy dede dat sieden/ende bedeylen onder dertigh huys-ghesinnen: maer den pot bleef vol ende onghemindert. Daer was eene arme vrouwe/ die ghequelt was met de vallende sieckte: aen de welcke sy wat wijns gaf; waer-mede sy hare drooghe ende ghecloven lippen pleegh nat te maken/ ende het vatken daer den selven inne was/ wiert verbult met seer goeden wijn. Eenen haren broeder ghenaemt Guilliam stierf/ belast met kinderen ende schulden. Liduwina socht eenighe aelmoessen om de schulden te betalen; sy dede die in eene borse / ende seyde tot eenen haren neve / dat hy daer upt soude nemen soo veel gelts als hy van doen hadde / om de schulden van haren broeder te betalen. De schulden wierden upt de borse betaelt/ende hoe-wel sy inde borse maer acht ponden ghedaen en hadde; nochtans schoten daer meer als viertigh ponden over/ die Liduwina alle dede gheven aen andere armen: ende daerom noemde sy dese borse/ de borse Godts. Op andere tijden wierdt sy mirakeleuselijck vanden hemel voorsien. Ende ter-wijlen dat haren vader Peeter noch leefde/ al-was hy seer arm ende onghevalligh/ nochtans en wilde hy niet hebben vande aelmoessen / die aen sijne dochter ghesonden wierden / seghghende / dat het waren verdiensten van maeghschap ende bloedt. Maer door dese onthoudinghe voor-sagh Godt hem/ eñ hy wierdt onder-houden door de mildtheydt van Guilielmus Grave van Hollandt / die hem jaerlijckx gaf 't ghene hy van doen hadde.

Het vleesch ende wijn en vermindert niet.

De borse Godts is altijdt vol.

Liduwina was seer oodmoedigh / bekennende hare clepne ghebreken/ die groot achtende/ haer een iegelijck onder-worpende / ende begheerende clepn gheacht te worden. Den Heere gaf haer oorsaken om te verdienen/ sonderlinghe met eene huys-vrouwe van haren broeder/ die qualijck ghemaniert/ clap-achtigh/ ende ongetijdigh was: ende met eene andere haers ghelijcke/ die tot haer veel spijtighe ende onnutte woorden seyde: ja haer oock in 't aensicht spouwde; waer door de H. dochter haer

Hare groote verduldighheydt in onghelijck.

gheensins

gheensins en beroerde. Men vraeghde haer / waerom sy soo veel van haer verdroegh? Sy antwoorde: Om haer met mijne verduldigheydt te verbeteren: ende om dat sulcke lieden stoffe van deught gheven aende ghene die 't van doen hebben / oock uyt vreese van hen gheen oorsake van meerder raserije ende beroerte te geven. Sy hadde eenen grooten af-keer vande ghene die murmureerden / sy vermaende de Religieusen dat sy ghehoorsaem souden wesen / aengesien dat de ghehoorsaemheydt grooten loon van Godt verwerft; eñ dat Godt / om ons de selve te leeren / mensch ghewordẽ was / ende was ghehoorsaem tot de doodt des Cruys toe. Sy leerde oock / dat de plaetse den mensch niet altoos heylich en maeckt / om dat hy / waer hy oock gaet / altoos sy-selven mede-draeght; eñ dat haer niet goet en dochtē te zijn de veranderingen van eenige Religieusen / die sy veroorsaeckt ende ghedaen hadden met hunnen eygen wille. De wereltsche vermaende sy tot de vreese des Heeren / ende tot onderhoudinghe sijnder ghebooden ende der heyligher Kercken: de vrouwen ende ambachtslieden / dat sy nopt ledigh en souden zijn; aenghesien de ledigheyt eenen grooten strick des duyvels is / om de zielen te vanghen. Sy was soo wel te vreden met hare armoede eñ ellende / dat haer cleyn huysken haer docht te wesen een Coninckelijck paleys; het hayren cleedt eenen kostelijcken gordel; haer rotte sweiringhen juweelen; de pijnen wellusten; de tranen een lecker gherechte; ende de wormen die uyt haer lichaem quamen / peirlen ende kostelijcke jonsten Godts. Haer wiert ghevraeght oft sy hadde 't ghene haer noodigh was om te leven; sy andwoorde dat haer overschoot. Die hare armoede wisten / seyden hier op: Hoe kont ghy dat seggen? Sy seyde: Hem schiet ghenoech over / die te vreden is met 't ghene dat hy heeft.

Vermaninghen aen verscheyden persoonen by haer ghedaen.

Maer wat wonder is 't dat sy / die soo gheholpen eñ onderhouden was van Godt / van de doornen rooſen pluckte / ende van pijnen ende wercdommen vernoeginghen? Sy verkeerde seer ghedurighlijck / ghemeynsaemlijck / ende vriendelijck met haren Enghel haren bewaerder; hy openbaerde haer dickwijls; hy verblijdde haer alleen met sijn gesichte / eñ verdreef de duysternissen van haer benauwt herte: eñ sy-selve seyde / dat de meeste tormenten haer licht waren / ende die niet en ghevoelde / als

Sy is ghemeynsaem met haren Enghel harē bewaerder.

als sy 't aensicht vanden Enghel sagh. Wat sal dan zijn het aenschijn van Godt? Hy openbaerde haer veel verborghen ende toe-komende dinghen: hy droegh haer somwijlen inden gheest te Jerusalem/ om dat sy soude sien eñ aen-bidden die HH. plaetsen/ gheheylight door het lijdē van Christus onsen Saligh-maker. Hy toonde haer d'eeuweghe pijnen/ die de verdoemde/ende de zielen in't vaghevyer lijden op eenen gesetten eñ verschepden tijdt (na de mate van hunne schulden) tot welcke dese H. Maget seer devoot was; ende sy leedt in haren persoone groote tormenten om sommighe te verlossen / die haer vertoont oft bevolen wierden/ welcke haer daer na bedanckten. Boven den Enghel haren bewaerder openbaerden haer veel andere Enghelen in menschelijcke ghedaente: sy spraack met hen / ende noemde hen met hunnen naem: eñ sy verclaerden haer / wiens bewaerders sy waren. Den Heere der Enghelen selve was haer jonstigh in sy-selven/ende druckte in haer sijne Goddelijcke wonden; op dat de ghene die in haer lichaem leedt soo veel eñ groote pijnen / eñ in hare ziele inwendelijck ghevoelde de pijnen die haren soeten bruydegom gheleden hadde in sijn alder-heylighste lijden/ soude met uytwendighe teeckenen ende wonden meer na 't leven vertoonen de selve passie des Heeren. Maer om dat sy oodtmoedigh was/ eñ vreesde dat die uytwendige wonden souden moghen oorsake zijn van eenighe inwendige pdelheyt eñ glorie voor 't volck/ soo badt sy onsen Heere/ dat hy wilde wech-nemen d'uytwendighe teeckenen/ en binnen in haer herte laten de pijnen van die wonden/ om dat sy alsoo soude ghenieten de vrucht ende glorie van 't Cruys/ende ontslaghen zijn van den lof ende ydele glorie; eñ dit gebeurde in't 17. jaer vā hare kranckheyt.

Haer openbaren veel andere Enghelen.

Onsen Heere druckt in haer sijne heylighe wonden.

Sy ontfanght den bloemekrans van onsen Heere.

Onsen Heere openbaerde haer op eenen anderē tijdt/ ende brocht haer eenen krans van bloemen / hoe-wel den selven niet volmaeckt en was: maer daer ghebrack een deel aen om heel volkomen te zijn: ende hy seyde tot haer: Dochter/ het betaemt dat desen krans volmaeckt zy. Daer quamen vier soldaten in haer huys/ sy spraken haer qualijck aen / ende tracteerden haer noch qualijcker; sy namen 't haer al/ tot haer deckscl van haer bedde/ende quetsten haer: ende hier mede wiert den krans volkomen/ dien sy inde handen van Christus hadde gesien. Sommighe / die haer besochten / bemerckten / dat

dat sy van Godt besocht ende vertroost wierdt: ende soo-men 't haer seyde / andtwoorde sy: Broeders / 't is waer/dat het hondeken Liduwina niet langhe en soude konnen leven sonder de broockens / die ghevallen zijn van de tafel van mijnen Heere.

Eenen haren broeder stierf / ende sy was seer droeve om sijne doodt; welcke droefheydt haer dede verliesen eenighe onthalinghen ende hemelsche ghenuchten die sy hadde: dit wiert eenen H. Eremijt gheopenbaert / ende hy waerschouwde dat de heylighe Liduvvina: waerom sy / als haren vader stierf / soo droeve niet en was. Waer upt-men bemerckt / hoe suyver den Heere sijne dienaers wilt hebbē van alle onvolmaeckte ende overtollighe gheneghentheden / hoe-wel dat sy oock naturelijck zijn / ghelijck is de doodt van sijnen eyghen broeder.

Onsen Heere verlichtede haer oock met de gave der prophetijen; ende sy wiste wat sy in hun herte verborghen hadden die tot haer quamen / al oft sy 't in hunne herten hadde ghelesen. Daer waren inde havene sommighe schepen om af te varen: sy raedde eenen schipper / die haer quam besoecken / dat hy dien dagh niet t'schepe en soude gaen / al waer 't dat d'andere af-staken. D'andere voeren upt de havene / met den anderen gheckende / om dat hy soo goeden tijt liet voor-by-gaen om te varen: maer sy vielen in handen vande zee-roovers / die hen beroofden: eñ den anderen voer upt de havene des anderen daeghs; eñ sijne repse sonder schade volbrocht hebbende / quam wel geladen t' huys. Sy gaf te kennen eene vrouwe / die eene eerlijcke vrouwe wilde zijn / dat sy oneerlijck leefde: ende sy openbaerde aen eenen grooten Heere in 't heymelijck groote sonden / die hy gedaen hadde; ende hy bekende eñ bewcende die / ende beterde sijn leven. Daer quamen tot de H. Maget verschepdē personen om hulpe te begheeren van hunne onghevallen. Onder andere quam eenen Regulier / ende seyde tot haer; dat sy Godt soude bidden / dat hy van hem wilde nemen 't ghene dat hem meest in hem mis-haeghde / ende sijne salighept belettede. Desen Regulier hadde eene schoone / clare ende klinckende stemme / eñ songh met eene ijdele glorie: terstont als Liduvvina voor hem badt / soo wiert hy heesch ende sonder stemme. Hy en wiste niet van waer hem dese heeschept quam; hy dede hem meesteren: maer als den

Sy heeft de gratie der prophetijen.

Eenen Regulier wordt heesch int singhen om sijne ydele glorie.

den medecijn wiste/ wat daer gheschiedt was tusschen hem ende Liduwina / seyde hy: Indien 't alsoo is/ soo moghen Hippocrates ende Galenus dese ghenesinghe wel verlaten.

Sy wierdt dickwijls op-getrocken in den gheest: ende het ghebeurde eens/ dat by haer was een kleyn kaffoir met vyer / ende sy verbrande haer vleesch ende een deel van eene ribbe: ende die by haer waren / wierden 't teer ghewaer dan sy 't ghevoelde. De ure van hare doodt wierdt haer gheopenbaert: ende om haer te beter tot de selve te bereyden/ badt sy vergiffenisse aen de gene die by haer waren/ indien sy hen in eenighe sake vertoynt hadde. Op den Paesch-avont openbaerde in haer camer Iesvs Christus, ende sijne alder-heylichste Moeder met den choor der Apostelen. Christus onsen Heere vertroostede haer / ende salfde haer lichaem met eene kostelijcke salve/ die soo wel rieckende was/ dat sy des anderen daeghs van haer gaf eenen hemelschen geur. Op den derden Paesch-dagh badt sy/ dat-men haer alleen laten soude met een kleyn kindt/ dat van haer maeghschap was; ende begaf haer tot een diep ghebedt/ vriendelijcken met den Heere spreckende; ende hare pijnen vermeerderden soo/ sonderlinghe de pijne der borste/ dat sy niet meer en vermochte. Sy kreegh eene brakinghe/ door welcke sy upt-wierp een deel der galle; ende doen quamen eenighe persoonen van de ghene die ghemeynlijck by haer waren/ ende haren biecht-vader/ die van 't kindt gheroepen waren/ in haer kamerken; en vonden haer doodt/ ende ghegordt met dien straffen gordel van peerdts-hayr; door welcken daer nae de duyvelen upt de lichamen verdreven wierden.

Christus met de Heylighen komt by haer en troost haer.

Sy sterft.

Haren gordel verdrijft de duyvelen.

Daer gheschiedden op verscheyden plaetsen openbaringhen van hare glorie/ ende van de heerlijcke ontfanghenisse / met welcke hare ziele ontfanghen hadde gheweest in 't hemelsch hof der Heylighen. Sy hadde langhen tijdt voor haer overlijden van den voorseyden Heere Joannes haren biecht-vader begheert/ dat hy niet en soude ghedooghen / dat-men haer lichaem naer haer doodt op de aerde langh soude laten blijven: maer dat hy haer terstondt soude doen kleeden / ende op de maniere als sy hem hadde belast / begraven. 't Welck soo hy seer geerne wilde doen / hebben de regeerders der stadt 't selve met ghewelt belet/ die hy niet en konde weder-

derstaen.

derstaen. Sy hebben hem verboden op de verbeurte van alle sijn goedt / ende van sijn lijf te verliesen / dat hy-se van de plaetse niet en soude laten wech draghen. Soo is haer lichaem tot den morghenstondt op den woensdach blijven ligghen / op de ghewoonelijcke maniere ghekleet / ende in een kiste ghelept. Sy hebben haer doodt lichaem gestelt ter plaetse daer sy by naer twintigh jaren in haer leven gheleghen hadde. Dit weerdich lichaem is gekleet ghewees op de maniere van de geestelijcke Religieusen / te weten / met eenen wollen rock / die met eenen hayzen riem ghegort was / ghelijck sy in haer leven op haer bloot lichaem ghewoon was te draghen : daer naer is op haer hoofdt gheset eenen ronden hoet / oft een ronde mijter van francijn ghemaeckt ; waer op in 't ronde de glorieuse namen van IESVS eñ MARIA met swarten inckt waren gheschreven : daer by waren oock gheschildert veel herten / die met schichten ende pijlen waren doorschoten. Toerustinghe haers lichaems tot de begravenisse.

Alle dese dinghen tot hare begravenisse noodelijck / hadde sy veel jaren te voren gereedt ghemaeckt : ende denckende altijdt op de doodt / heeft de selve by haer bewaert / volgende het seggen van den Prophect : Bereydt u ô Israel, om uwen Heere te gemoet te gaen : want den Heere sal komen / ende hy en sal niet vertoeven / met een ieghelijck loon naer wercken te gheven. Onder haer hooft (soo sy oock hadde begheert) isser een seker sacxken ghelept / ghevult met haere bloedighe tranen / die seer lieffelijck warē rieckende / de welcke sy roosen pleegh te noemen / die sy upt hare ooghen door eene groote liefde ende berouw des herten hadde ghestort. Dese tranen die metter tijdt upt hare ooghen waren ghevloyt / ende op haer kaken gheronnen / heeft Heer Jan haren biechtvader met haer andere verschc tranen gewepckt / saecht ghemaeckt / ende soo af-ghecrabt ; ende in een sacxken seer neerstelijck vergadert / die hy by hem in een suyver kistken heeft bewaert. *Amos* 4. Heeft bloedighe tranen vergadert in een sacxken.

Dese alder-oodtmoedighste Maghet hadde voorsept / dat sy als andere menschen met seer groote pijnen soude sterven ; ende dat ten tijde van haer doodt gheen mirakelen en souden gheschieden ; het welck soo oock is gheschiedt. Maer nochtans om dat Godt almachtigh de groote pijne ende den arbeyt van sijne arme ende oodtmoedighe dienst-maghet niet en soude schijnen vergeten te hebben ; ende om dat hare loffelijcke patientie den

menschen

menschen niet en soude onbekent blijven; soo heeft het hem belieft den menschen met waerachtighe teeckenen te thoonen / hoe seer dese Maghet is blinckende in den hemel. Want haer maeghdelijck aenschijn/'t welck was schouwende alle mannelijck ghesicht / om dat-se aen haren hemelschen bruydegom veel suyverder soude schijnen/ en gaf gheen doodelijck ghesichte oft schroom van hem; maer was soo claer ende wit-blinckende/ al oft het met wel-rieckende olie ende costelijcken balsem hadde bestreken gheweest; soo dat dit het aenschijn van eenen ghestorven / oft van eenen begraven mensch niet en vergheleeck; maer scheen het aenschijn van een levendigh glorieus mensch te wesen.

Haer aenschijn blinckt naer haer doodt.

Den boven-vermelden Heere Jan hadde dry natuerlijcke susters /die met noch sommighe andere heerlijcke vrouwen dit weerdigh lichaem bewaerden. Dese zijn alle-gader / alleenlijck van haer ghesichte ende teghenwoordighepdt met sulck-eene liefelijckhepdt verbult geweest/dat sy allen den tijdt/dien sy daer waren (te weten van haer af-lijvighepdt tot hare begravenisse toe) noch hongher/ noch dorst/ noch vaeck en hadden.

Sy versaet door hare teghenwoordighept dry persoonen.

Nu men wiste dat-se doodt was / ende dat de mare van haer glorieus lichaem wijdt ende vreedt verspreyt was; soo isser sulcken toe-loop van volck tot 't selve gheweest / dat het tot den midder-nacht toe duerde; soo langh als sy boven de aerde onbegraven lagh: soo datter van diversche sieden ende dorpen/ als van Rotterdam/Delft/Leyden/den Vruel/ ende van meer andere om-ligghende plaetsen soo veel menschen / om dit heyligh lichaem te sien/ ghekomen zijn; dat haer seker ghetal over veel duysenden niet mogheliick en is te kennen te gheven; want de kinderen van dry ende vier jaren met sulck-eene yverighepdt ende affectie derwaerts hebben gheloopen/ dat sy oude lieden tot het besoecken van dese HH. Reliquien hebben verweckt. Dese Maget hadde moghen segghen / waer 't dat-se ghelooft hadde: Laet de cleyn kinderen tot my komen; vvant alsulcken behoort dat rijcke Godts toe. *Marc.* 10.

Groote affectie ende toe-loop tot hare Reliquien.

Na dat dit volck in 't huys/ daer het heyligh lichaem was/ghekomen was: ende om dat de kinderen te cleyn waren/ende het H. lichaem over het volck niet en konden sien/ veel van hen droevigh zijnde / hebben gheroepen: En sal ick de Maghet niet sien/om wiens-wille ick soo

soo verre ben ghekomen? daerom hebben de omstaenders hun op-gheheven/op dat sy het aenschijn van de H. Maghet souden sien. Eñ naer dat sy haer hadden ghesien/ hebben sy hun wederom naer huys ghesonden met eene aelmoesse van een witte-broodt. Maer dat noch meer te verwonderen is / daer is een seker vrouwe ghekomen met haer kleyn kindt/ dat een jaer ende dry maenden oudt was: dit kindeken heeft sijn handen te samen legghende/ ende sijn aenschijn naer 't doodt lichhaem keerende/ met sulck-eene eerbiedinghe eñ devotie sijn ooghen daer op gheslaghen/dat de bewaerders ende die de sorghe van het heyligh lichaem hadden / dit siende ende verwondert zijnde/tot weenen beweeght wierden.

Door het groot lijden dat dese Maghet verdroegh/ eñ door de dickwijllighe ghemeynschap / die sy met de Enghelen hadde / ende door dien dat sy soo seer met hemelsche saken was verkeerende; soo is sy tot sulck-eene suyverheydt ghekomen/ dat/ als sy noch levende was/ gheraeckt zijnde aen haer handen van eenighe ghebreckelijcke oft onsuyvere menschen / sulck-eene sienelijcke vlecken behaelde; dat de swartigheyt daer van tot twee ende dry daghen in hare handen bleef / die daer naer in haer niet meer en zijn ghesien.

De H. Maghet is suyver/ soo wel naer hare doodt als in haer leven.

Soo oock is naer haer overlijden een dierghelijcke sake gheschiedt: want soo haer aenschijn naer haer doodt met sulck-eene claerheydt (soo gheseyt is) was blinckende / is by haer ghekomen een seker vrouwe / die uyt devotie haer oock quam besoecken; de welcke met haren neus-doeck / dien sy in de handen hadde/ haer aensicht overstreeck: terstondt is haer maeghdelijck aenschijn door het raken van desen neus-doeck verdonckert gheworden. Waer door het is gheschiedt / dat als haer lichaem in de Kercke was ghestelt / ende dat daer noch sommighe waren die 't selve seer geerne hadden ghesien/ ende versochten dat-men de kiste soude open-doen; soo zijnder andere gheweest/ die dit voorseyde mirakel hadden ghesien / die 't selve uytterlijck hebben verboden; vreesende dat dit maeghdelijck aenschijn / door het aensien van sommighe onweerdighe menschen / noch eens moght verduystert worden / ende dat daer door andere menschen souden gheschandalizeert worden.

HET LEVEN VANDE H. ENGRACIA MAGHET ende Martelaerſſe.

16. Apr. A. 304.

Beſchreven door Prudentius ende andere.

DE raſernije van den Preſident van Hiſpaignien Dacianus / om de Chriſtenen te vervolghen / was ghelijck eene ſeer ſterck-loopende riviere / die ſeer vermeerdert zijnde / door de op-komende beken / over haren boort vloept / upt-ruckt / ter neder-worpt / ende met haer ſleypt allen 't ghene dat haer ontmoet ; oft ghelijck eenen brandt / die verbrandt ende vernielt al dat hy vint / ende ſonderlinghe 't ghene dat meeſt weder-ſtaet. Hy hadde de ſtadt Barcelona nat ghemaeckt / ende overgoten / ja Gode toe-gheheyligh metten bloede van de H. Eulalia, ende van de andere vrome ende edele ridders des Heeren ; die al-daer met den tyran ſtreden ende verwonnen. Hy ginghy voorts / ende hy quam te Saragoſſa / wentelende in 't bloedt dat hy hadde ghestort ; ende begheerte hebbende ghelijck een fel ende wreedt Tyger / hem te verſaden met het bloedt van d'andere Chriſtenen / die daer waren : die hy begonſt te benauwen met ſijne ghewoonlijcke pijnen ende tormenten. Op dien tijdt ordineerde onſen Heere / dat daer was eenen grooten Prince van Portugal / die eene dochter hadde / genaemt Engracia, ten houwelijcke beloeft aen eenen Hertoghe van Rouſſillon : den vader ſondt haer om de bruploft te houden met groot gheſelſchap van dienaren. Met haer quamen noch achthien edel-mannen / hare vrienden ende maghen / wiens namen waren Lupercius / Optatus / Succeſſus / Martialis / Vrbanus / Julius / Quintilianus / Puelius / Frontonius / Felix / Cecilianus / Euentius / Primitivus / Apodemius / Maturinus / Caſſianus / Faustus / ende Januarius. Alle deſe edel-mannen waren Chriſtenen / ghelijck oock was de Maghet Engracia, ende begheerlijck om haren

De wreetheydt van Dacianus teghen de Chriſtenen.

Engracia is ten houwelijck beloeft.

maeghdom ende bloedt te offeren aen IESVS Christus; hoe wel sy het selve voor haren vader verborgen hadde; ende was uyt haer huys gekomen/te verstaen gevende/ dat sy haer bruyloft ghingh houden: ende quam seer vrolijck ende blijde / om dieswille, dat den Heere / die haer tot eene bruydt hadde verkoren / ende begheerde in haer ende door haer te triompheren vanden vijandt/ haer trouw-panden hadde ghegeven/dat sy gaende door Saragossa / dat haren wegh was/ soude vinden groote oorsake om hare vromigheydt ende deught te oeffenen; ende te houden een andere veel suyverder ende vaster bruyloft met het onbevleckt lammeken; voor 't selve haer leven ghevende/ ghelijck sy hadde begheert. Door desen trouw-pant der Goddelijcker liefde vermeerderde in't herte vande H. Maghet het vyer der selver liefde; ende alle uren dochten haer langh te zijn / om op die plaetse te komen / daer sy hopte gheeroont te worden. Sy quam te Saragossa met haer heyligh ende edel gheselschap/ ende sy vernam terstondt wat daer ghebeurde/ eñ met wat rasernije eñ wreetheydt Dacianus de Christenen sochte/ ende uyt-roeydde met wreede tormenten. De H. Maghet en konde haer niet weder-houden (want haren bruydegom verweckte ende gaf haer sterckheydt/ om teghen den tyran te strijden / ende te verwinnen) maer ghingh met alle die edel-mannen hare vrienden/ die met haer ghekomen waren/by Dacianus/ hem segghende wie sy was/van waer sy quam/waer sy ghingh; ende voor al / dat sy Christene was: sy berispte hem straffelijck/ dat hy van hem gheworpen hadde de menschelijcke redene / ende hem becleedt met de wreetheyt van eene wreede beeste; verstortende soo veel bloedts van onnoosele persoonen / die van gheen ander saecke beschuldight en waren / dan dat sy aen-baden den waerachtighen Godt / ende verachteden d'ijdele goden der Heydenen / ende de helsche monsteren / die hy ende sijne Keysers aen-baden. Dacianus wierdt verslaghen/ sijn bloedt wierdt koudt/ hy verloos sijne sinnen / ende was al oft hy voor sijn hooft gheslaghen hadde geweest; siende ter eender zijde de schoonheydt/statigheydt/ ende edelheydt van die Maghet / ende het gheselschap dat met haer quam: ende ter andere zijden bemerckende de vrymoedigheydt / met welcke sy sijne goden gheblasthemeert / ende de hooghe majesteyt van Diocletianus

Godt hadde haer gheopenbaert hare martelie.

Vry-moedigheydt van S. Engracia.

nus ende Maximianus sijne Heeren veracht hadde. Ende hoe-wel hem docht / dat hy wat op-sichts op haer behoorde te nemen / om dat sy vremdt was / ende reysde / ende op de gheleghenthepdt van haren persoone; niet-te-min hy wreedt ende fel/goddeloos ende eenen vpant der Christenen zijnde/ kreegh sijne wreede nature in hem d'overhandt/boven de beleefthept oft eenich ander opsicht. Sy verwreckte hem tot sijne natuerlijcke raserije;eñ sijn verkout bloet ontstack door de gramschap; eñ dede te stont de H. Maget/eñ die achthien edel-mãnen vanghen; want hy vernam dat sy alle Christenen waren/ende dede hen wreedelijcken gheesselen. Eñ om dat Engracia quaedt sepde vande goden ende de Keyseren/met eenen grooten moedt ende stantvastighepdt; soo dede hy haer tot eenen schroom van alle d'andere/ door gheheele de stadt sleppen/ghebonden aende steerten van de peerden. 'S anderdaeghs doen de Maghet noch ghebroken was van dit torment / soo deden sy haer andere tormenten aen; want den goddelooſen tyran versierde eñ vondt door 't in-gheven des duyvels nieuwe tormenten / om haer meer te pijnighen / ende door haer meer t'openbaren de glorie des Heeren. Sy crabden haer lichaem met verstaelde haken / ende sy opendẽ 't selve tot het inghewant toe; soo dat sy daer uyt trocken een stuck vande lever/ dat daer na voor eene reliquie bewaert wiert: ende den Poeet Prudentius sept/ dat hy 't heeft ghesien. Sy sneden hare slincke borst af/ soo dat-men haer herte sagh. Sy was soo mis-handelt in haer lichaem / dat het cleedt/ daer sy haer daer naer mede bedeckte / gheheel gheverwet was vanden bloede; 't welck daer na ock bewaert wiert: ende S. Engenius den derden Artsch-Bisschop van Toledo sepdt / dat hy 't ghesien heeft; ende brenght het voorts tot eene ghetuyghenisse vande groote tormenten / die de H. Engracia gheleden heeft. Alle dese tormenten en konden 't herte vande H. Maghet van Christus niet af-schepdẽ/ noch haer benemen de vrolijckhepdt ende verseckerhept van haer ziele / noch de stantvastighepdt ende sterckhepdt/met welcke sy voor hem stierf. Dacianus/ siende dat hy door soo veel ende wreede tormenten het herte vã eene teedere Maghet niet en hadde konnen verwinnen/ ende dat sy door de selve niet en stierf; beval dat-men haer alsoo sonde laten met hare wonden/om dat sy haer

Sy worden allegader wreedelijck ghegheesselt.

Hare slincke borste wordt af-ghesneden.

langher souden wee-doen/ende de pijne soo haest niet en soude vergaen; ende haer leven verlenght zijnde / hare martelie oock soude verlenghen. Alsoo dat (ghelijck Prudentius seydt) meerder pijne gheweest is het uytstel des doodts/ dan haer te doen sterven; want dat sy leefde met eene levende doodt / ende dat hare pijnen alle uren vernieuwden ende vermeerderden. Ten lesten sloeghen sy haer eenen naghel in 't hooft; waermede sy ontfingh de croone der martelien. Dacianus dede die achthien edel-mannen buyten de stadt onthoofden. Eenen Bisschop ghenaemt Prudentius begroef het lichaem van S. Engracia met een groot ende wonderlijck ghesel schap van Enghelen ende Heyligh en / die uyt den hemel quamen / om d'uytvaert van die H. Maghet te vereeren; die soo wel verwonnen eñ ghetriompheert hadde.

Eenen naghel wordt in haer hooft ghesla ghen/ eñ sy sterft.

Dacianus en was niet te vreden met dat hy dese glorieuse Maghet/ende die achthien edel-mannen ghemartelizeert hadde; maer siende de stantvastighevdt vande Christenen deser stadt; nam voor hem / dat hy hen met eene repse soude uyt-roepen. Om dit te beter te doen / dede hy ghebieden/dat alle Christenen op sulcken dagh uyt de stadt souden trecken/ ende dat sy met hun goedt souden gaen woonen op andere clepndere plaetsen. Eñ als sy uyt-ghegaen waren/ over-viel hy hen met gewapent volck / ende sloegh hen doodt: sy waren in soo grooten ghetale / dat sy niet ghetelt en konden zijn. Ende om dat de lichamen van dese salighe martelaren niet en souden ghe-eert worden / dede hy die te samen verbranden/ ghemenghelt met de lichamen van boose menschen / die om hare boosheydt waren ghedoodt. Maer wat vermagh de menschelijcke loosheydt oft vont des duyvels teghen de Goddelijcke beschermingh? D'asschen vande HH. martelaren schepdden haer mirakeleuselijck van d'andere / ende voeghden haer by malckanderen / ende maeckten witte bollen / die-men daerom noemde de Witte clompen.

Wie en merckt niet in dit lijden van de H. Engracia, ende van d'andere / vande welcke wy ghesproken hebben/ de groote cracht Godts / de onsterckte der menschen / de ijdele wreethevdt van Satan / die den President Dacianus op stoockte/ om dese jonghe dochter soo wreeselijck te pijnighen / ende den dienst vanden waer-

achtighen

achtighen Godt te vernielen? Maer satan bleef begeckt/ ende Dacianus beschaemt. De Maghet triomphеerde / Godt wiert ghegloxificeert ende het waerachtigh gheloove over al verbreyt; ende de stadt van Saragossa met de victoxie van seer veel heerlijcke martelaren vereert/ende bevrijdt van alle vyanden soo gheestelijcke als wereltsche.

Den weerdighen Poeet Prudentius verheft hoochelijck dese H. Maghet/ met hare mede-ghesellen; eñ ghetuyght dat by sijnen tijde de Reliquien van alle dese in groote weerde waren. Dese HH. ghebeenten zijn verholen ghebleest vanden tijdt dat de Mooren in Hispaignien zijn gekomen/ tot het jaer 1389. alswanneer soo de Regulieren Canonicken stichteden eene nieuwe Kercke / ghevonden zijn twee graf-steden van marber; op de welcke ghegraveert was / dat dit Reliquien waren van de H. Maghet Engracia, ende van de achthien martelaren. Hare HH. beenderen waren noch gheheel/ rootschijnende gheliick rooscn; ghenoegh te kennen ghevende/tot wat groote glozie die noch/bewaert wierden. *Prud. hym.*

Hare Reliquien wozden na veel jaren ghevonden.

Naer dat dese Reliquien ghevonden zijn / heeft-men eene Kercke onder d'aerde ghemaeckt/op dat-se op eene bequame plaetse bewaert ende ghe-eert souden wozden. Hier naer heeft den Catholijcken Koninck Ferdinandus al-daer eene groote Kercke doen bouwen / eñ een schoon Clooster stichten / al-waer hy ghestelt heeft Religieusen van den H. Hieronymus, om daer dienst te doen/ eñ te vermeerderen de devotie van het volck tot dese H. Maghet/ ende andere martelaren. Ja den heylighen Eugenius, daer naer Artsch-Bisschop van Toledon/dzoegh sulcke groote reverentie aen dese Maget/ met hare mede-ghesellen/ dat hy / wesende den Eersten van de Kercke van Toledo / verliet al dat hy hadde; ende begaf hem tot den dienst van dese Maghet in de Kercke van Saragossan; daer hy etteliicke jaren den dienst dede/tot dat hy ghekosen wierdt om te zijn Artsch-Bisschop van Toledo.

HET LEVEN VANDE H. HERLVCA MAGHET ende Martelaersse.

18. Apr. A. 1090.

Swaeve-landt heeft dit Beyersche ciraet voorts-ghebrocht/ alwaer sy gheleeft heeft/ ende ghestorven is. Eerst niet seer godtvruchtigh; heeft de eerste jaren van haer groen en groeyende leven / de blomme van haren was-dom beghonst over te brenghen in goede ciere te maecken: de bedorven nature (die naer haer ghewoonte/haer toe-ghesinde tot ydelheydt treckt) al te seer te volghen. Maer ('t welck een seer groote ghenade Godts is/ die van de menschelijcke dwaesheyt selden bekent wordt) met een langhe sieckte ghequelt zijnde/ heeft gheleert ende beghonst te ghevoelen/ hoe broosch ende ydel dat de hope van de stervelijcke menschen zijn. Nochtans de ghesontheydt wederom ghecreghen hebbende na den lichaem/ is haren sin wederom vervallen tot de oude sieckte der ziele. Het gaet soo met ons ongheluckighe menschen / dat als wy sulcx zijn / oft in eenighe andere swarigheydt ghevallen / dat wy den Hemel met beloften vervullen/ ende al dat heyligh ende deughdelijck is beloven te doen: maer verlost zijnde van onse swarigheyden / volghen wy wederom onse quade ghewoonten. Herluca mach ons hier van een exempel zijn / die soo haest als sy sieck ghewordeu was/haer tot Godt ende de deught ghekeert ende geboghen heeft: maer ghesondt ghewordeu zijnde/tot het oude weder vervallen is; tot dat sy met een swaerder straffe gheheel neder-gheveldt / van 't ghebruyck van haer ooghen berooft is. Als-dan eyndelinghen heeft sy haer verstandt gheopent / ende door 't inwendigh licht des verstandts ghesien / ende ghemerckt / dat-men met Godt niet spelen en mach / die niet bedroghen en kan worden.

Ex Radero tom. 1.

Herluca ydel ende werelsch.

Goet voornemen in sieckte/ maer onghestadich.

Door meerder straffe gheheel bekeert.

Sy heeft dan standtvastelijck voorghenomen by haerselven/dat voor soo verre als sy haer ghesichte wederom kreegh / dat sy doen soude dat haer toestondt / ende sy schuldigh was/ ende dat sy al haer leven in eenen yver tot den dienste Godts soude over-brenghen: soo sy dit overdochte / ende voornam te doen/is haer van Godts

Waeromme maer half ghenesen van hare blindtheydt.

weghen in den sin ghekomen/ dat sy een coperen beeldt eender ooghe upt beloste / naer des H. Cyriaci martelaers reliquien senden soude/ ende dat sy alsoo het ghesichte van een ooghe wederom krijghen soude. Sy heeft het ghedaen/een beeldt als voorseyt is van eender ooghe daer ghesonden; ende siet / strackx heeft sy het ghesicht van eender ooghe wederom gekregen/veel sierder dan van te voren het ghesicht van beyder ooghen gheweest was; wel soo scherp / dat sy elck een in crachte van het sien verre te boven ghingh: welcke cracht tot haer doodt toe nopt vermindert en is. Maer om dat sy de weldaedt niet vergheten en soude / ende de pijne oft straffe hare schuldt altijdts bekennen/is sy losch oft blindt in eender ooghe ghebleven.

Maer wat was daer in verlooren / als sy soo veel te meer inwendelijck ghesien heeft met haren verstande? Sy dan het kleedt met de veranderinghe des levens

Verandert haer weereldts kleet.

oock veranderende / heeft het wereldtsch habijt in een gheestelijck vermanghelt/ tot heylighe oeffeninghen haer neerstelijck ghevoeght tot salighheydt van andere/ heeft haer oock begheven tot dienste van een ieghelijck. Ende om ordentlijck alle dinghen te voorderen/ heeft haer aldereerst begheven tot den dienste van nieuw-ghebooren

Hare oodtmoedighept.

kinderen/als den dienst van moeders ende voesters behelsende/ hun buyle doecken upt wasschende/ de kinderen van hunne buylichept suyverende / de cleederkens schickende/ andere dinghen doende / aen dese stomme/ soo knechtkens als meyskens noodich / die haer de liefde thoonde ghedaen te moeten zijn.

Dese hare deughdt/ als een openbaer licht/ eerst in't naeste/daer naer oock verre upt-schijnende/is eene oorsaecke geweest dat Adelhais / de hupsvrouwe van Manegold/Palsgrave van den Rhijn/een seer Godtvruchtighe vrouwe/ haer gheroepen heeft; ende begheert van haer/ dat sy te samen doen souden/ende Godt den Heere ghedurichlijck biddende / haer-beyde ghenadigh/ ja eenen ghemeynen vrientdt maecken souden.

Den

Den dupvel (soo hy ghewoon is aen sulcke die haer sonderlingen tot een heyligher leven schicken) benijdende haer dese Godtvruchtighept/heeft hem aen haer in een seer leelijcke gedaente/ als een helsch monster claerlijck veropenbaert; om de ghestadichepdt des ghebeds door eene vreese (waer toe de vrouw-persoonen upt der naturen meer gheneghen zijn) te ontweldighen: ende boven dien heeft hy noch haer brandende keersse upt-ghe-blasen. De welcke Herluca noch eens ontsteken hebbende/ende hy die wederom ghebluft/heeft sy met sulcke vierighe ghebeden den goeden Godt aenghegaen/dat al dat spel van die helsche asch-blasers heel verdwenen is; nochtans niet sonder ghelupdt van hupf-braeck; het welck soo groot was / dat die van den hupse upt den slaep schietende/ anders niet en dochten/oft het Casteel van onder tot boven en was om verre ghevallen. Dupvelsche tentatien overwonnen.

Den dach daer na heeft die pdel aen-jachten van verbaertheden der dupvelen getoont niet met allen te zijn/ als sy ghemerckt hebben dat het Casteel sonder eenighe scheure oft letsel/ op sijn gheheel stondt. Maer in Herluca nochtans van het hinderlijck aenblasen des helschen serpents / zijn haer kaecken wat op-ghe-swollen gheweest/ de welcke hy noch op ander tijden lagen ghenoech leyde; maer te vergheefs.

Men schrijft dat sy eens wat gesondight heeft meer dan het haren staet/eñ het gevoelē/ datmen nu van hare heylichept hadde / wel betaemde; een leughen liegende/ende haer soo voor Godts ooghen besondigende/ om een dienst-maghet upt de rasende gramschap van haer vrouwe te verlossen. Welcke leughen / al hoe wel sy (soomen sept) om beters wille gheloghen was/ in Herluca, van de H. Felicitas, moeder van seven sonen martelaren/ende mede oock martelaerisse haer aen Herluca veropenbaerde/ ghestraft is gheweest; ende sy haer selven met leedtwesen voor Godt beschuldighende/ heeft die door haer tranen upt-ghewassen. Leughen om beters wille ongheoorloft/ ende ghestraft.

Is voordt-aen om hare groote heylichepdt weerdigh ghewerden / dat sy veel hemelsche visioenen ghesien heeft: ende onder andere van de heylighe ende seer doorluchtighe maeghden / susteren van Adelhaidis / met een groote glorie van licht rondtom beschenen/ die haer verthoont hebben aen Herluca. Heeft oock Adelhaidem naer hare doodt ghesien/ als in een seer lustigh Visioenen.

hof

hof wandelen / al hoe wel omcinghelt ende bedeckt met een kleyn dun nevelken / als een vleexken van het vorghelijck ongherust leven des houwelijcken-staets. In dierghelijcke andere visioenen van hemelsche vertooninghe heeft Herluca dickwils gheweest / als wiens gheest altijdts den Hemel doorwandelde. Ende ten is gheen wonder dat sy tot een lof van sulck eene heylichepdt gheraeckt is / nademael sy sulcke meesters ende bestierders van haer leven ghehadt heeft / als onder andere Wilhelmus Abdt van 't Clooster Hiersaugh gheheeten / een man van grooter voorsichtichepdt / ende uytghesonderde onnooselhepdt des levens. Desen hadde de H. Herluca bevolen / dat sy in alsulcke plaetse haer wooninghe nemen soude / daer sy ghevoelen soude / van Godt met meerder hemelsche blijschappen overvloedelijcker begoten te worden. Het welck haer tot Eppach gheschiedt is / waer sy van den H. Wicterpus (die nu onlancx ten Hemel ghevaeren was) hem aen haer / door een hemelsche ghedaente veropenbaert hebbende / ghenoodt is gheweest. Aldaer dan heeft sy vele jaren ghewoont / totter tijdt toe / dat sy vande wilde Barbaren verjaeght zijnde / ghedwonghen is een ander woonstede te soecken.

Hemelsch vermaen om een woonplaetse te kiesen.

Sy heeft vele dinghen van te voren / eer sy geschieden / gheweten ende voorsepdt ; als de doodt ende verdoemenisse van Adalbertus / die sy verre van haer zijnde / nochtans als haer na-by-wesende aensagh. Veel heeft sy tot beteringhe van leven verweckt : de maeghden beweeght / dat sy de blomme van d'eerbaerhepdt onbevleckt Gode toe-wijen souden.

Voorseggingen.

De HH. Laurentius ende VVicterpus hebben hen menichmael aen haer verthoont / ende zijn van haer ghesien gheweest : ja den H. Laurentius in sulck-een gemeynsaemhepdt / dat sy van hem by-na altijdts ter heyligher tafel Godts ghelepdt is gheweest. Als sy van Eppach verjaeght was / is sy te Vermilane ghekomen / dat in Beyeren een Clooster is / by den Poel Vermicum bernriedt ; daer sy haer leven / ende laetste daghen volbracht heeft / ende alwaer de kasse van haer lichaem noch heden daeghs in weerden ghehouden wordt.

Visioenen.

Dit leven sy voor een exempel van oodtmoedige ende verworpen wercken niet kleyn te achten. Want alhier mede wel meer dickwijls te verdienen is / dan met sulcke wercken

ke wercken die naer s'werelts oordeel/oock in 't geestelijck schijnen meer geacht te mogen zijn. Leert o maeghdekens/ die ten dienste van andere u verbonden hebt/ sulcx al gheerne oock te doen/ als dese H. Maghet Herluca ghedaen heeft; by aventure naer 't exempel vande glorieuse Maghet eñ Moeder Godts/ die de doecxkens van haren soeten Sone/ het kindeken IESVS selfs dickwijls gewasschen heeft/sy haer selfs dienstmaghet ende van haren sone wesende. Men leest in Burchardo inde beschrijvinge van het heylich landt/ dat tusschen Heliopolis ende Babylonien ten half wege by-na van beyde de steden een hof van Balsem-boomen is / alwaer een klepn fontepnken is / maer overvlopende van wateren/'t welck in grooter weerden is by de Christenen eñ oock de Saracijnen; om dat (naer 't ghemepn gevoelen) de H. Maghet ende Moeder de doecxkens van het kindeken IESVS aldaer ghewasschen heeft: daer by staet een steen / daer sy de selve op droogh de. Dit fontepnken is in andere wateren ingebracht/ die daerom cracht ontfangen/dat wat sy besprepen/vrucht-barigh maken. Soo dan en moet niemandt klepn achten sulck-een werck te doen / dat in sy-selven dupl ende onnut schijnt te wesen. Dit werck is een dienst aende klepne kinderkens ghedaen/dat onsen Heere soo groot is achtende/ als oft aen hem selven ghedaen waere. Seght hy niet *Matth.* 18. Soo wie een kleyn kindeken ontfanght in mijnen naem, die ontfanght my? Wat is dit anders ghesept/ dan soo wie de klepne kinderkens om mijnent wille eenigben dienst doet/ die doet my dien?

Burch. in descript. terræ S. p. 3. c. 4.

Matth. 18.

HET

HET LEVEN VANDE H. DOMITILLA EVPHROSYNA, THEODORA, MAEGHDEN ende Martelaerssen.

12. May.

A. 98.

DE H. Flavia Domitilla was de dochter van Plautilla/ende nichte van Flavius Clemens Voorghemeester / die rechtsweer was vanden Keyser Domitianus. Dese hadde twee besnedene ende Camerlinghen / met name Nereus ende Achilleus ghebroeders / die wierden tot den gheloove bekeert door de predicatie vanden H. Apostel Petrus: ende sy vermochten soo veel by Domitilla met hun goet exempel ende heyligh woorden / dat sy haer soo verre brochte/dat sy Christen wiert; sonder opsicht te nemen op haer groot gheslachte/noch haren grooten rijckdom/noch op de vervolginghe/die daer soude op-rijsen/ om dat sy Christene was. Als nu Domitilla Christene was/ soo wierdt daer ghehandelt om haer te houwelijcken met een seer groot Heere / ghenaemt Aurelianus. Ende alsoo sy op eenen tijdt haer kostelijck kleedde/ende palleerde met groote curieushepdt/ inde teghenwoordichepdt van hare twee dienaren; soo sepden sy tot haer: Indien ghy / o Domitilla, soo groote neerstichept dedet om uwe ziele te vercieren met deughden / als ghy doet om u lichaem te vercieren/om te behaghen Aurelianus/ den sone vanden Voorghemeester; ghy soudt sonder twijfel IESVS Christus behaghen; ende hy soude u nemen tot eene Bruydt / ende hy soude maken / dat dese uwe schoonhept/ die in 't eynde moet verslensen/ eeuwelijck soude blijven; en vermeerderen soude in 't rijck der Hemelen. Domitilla antwoorde: Ten is niet quaet dat ick houwelijcke/om kinderen te hebben/ende erfghenamen in mijn gheslachte / ende dat ick met dit vooznemen my schicke ende verciere/ ende begheere te ghenieten de genuchten des houwelijcx; aengesien de selve seer wel over een

Vt ende Registers.

Het edel gheslachte van Domitilla.

Vermaen haerder dienaren tot haer.

een-komen met de nature / die Godt gheschapen heeft. Hier op antwoorde Nereus: Vrouwe, ghy slaet uwe ooghen op de ghenuchten van dit kranck ende vergancklijck leven, ende ghy en bemerckt niet de stant-vastighe ende eeuwige welluſten vande salighe eeuwigheyt. Ghy aensiet het goet dat in 't houwelijck is, ende ghy en bemerckt niet de lasten ende onghevallen des selfs: ende Vrouwe, ick wilde wel dat ghy die met aendachten bemerckte, eer dat ghy verliest 't ghene dat ghy nu hebt.

Onghevallen vanden houwelijcken staet.

Want eene maghet die houwelijckt, verliest den naem van maghet, ende vry zijnde, maeckt sy haet selven slave van eenen vremden man, die sy niet en kent; ende dickwijls wort sy als een slave ghehandelt; ende indien haren man op haer gheslaen wordt, verbiedt hy haer met hare maghen, ja oock met hare eyghen ouders te handelen, dat sy die niet en sie, niet en hoore, niet en spreke; ende hy beneemt haer al daer sy ghenuchte in heeft: ende indien hy jalours is, soo neemt hy in 't quaetste, al 't gene dat de vrouwe met een oprecht herte doet. *Achilleus* seyde: De mans pleghen hen, eer sy houwelijcken, te bewijsen seer beleeft, ghespraecksaem ende vriendelijck tot den dagh vande bruyloft: maer als sy hunne vrouwen nu in huys hebben, veranderen sy soo, dat sy schijnen ander te weesen, ende handelen met haer soo sy willen, niet alleen met quade woorden, maer oock met quade wercken.

Perijckelen vanden selven.

Maer ghenomen dat den bruydegom niet jalours en zy, noch ongeschickt, wat profijt heeft de bruydt van sijn gheselschap? Indien sy gheene kinderen en hebben, wat grooter gestoortheyt ende toorne is daer? Indien sy kinderen krijght, wat moeyelijckheden heeft sy grootgaende, wat weedommen in 't baren, wat perijckelen om 't leven oft de ghesontheydt te verliesen? Hoe veel moeders hebbē het leven verloren, om dat sy hunne kinderen hebben verloren? Wat moeyten hebben sy om die op te brenghen? Wat vreese om die te verliesen? Wat benautheden ende droefheden, indien de selve wulpsch, wederspannigh ende onghehoorsaem worden? Indien sy worden creupel, manck, doof, stomme, ghebult, misnaeckt, sot, oft leelijck, oft andere smetten, ghelijckmen daghelijcx siet, oock inde kinderen der Princen ende Heeren, ende vanden ghenen die hen selven saligh achten? Ick en begheere niet te segghen vande sorghvuldigheden,

benaut-

benauwtheden ende perijckelen, die de dochters mede-brenghen, om op te brengen, te bewaren, ende te houwelijcken, ende in staet te stellen. Hoe luttel sonen zijnder goedt, ende verlichtinghe voor de ouders? Hoe veel zijnder die de selve verblijdt hebben, als sy geboren wierden, ende noch meer als sy sterven? Hoe veel zijnder geboren geweest, om te zijn een cruys ende torment voor de ghene die hen voortghebrocht hebben, ende tot oneere van hun huys, ende bederfenisse van de ghemeynte, ende tot eene schande van hun gheslacht, ende tot hunne eyghen bederfenisse: die met hunne ellenden ende droeve onghevallen verandert hebben alle de ghenuchten van hunne moeders in droefheyt, alle hunne blijdschap in benauwtheydt, ende alle vreught in weeninghe? Ende in't korte geseyt, indien men in een tafereel konde schilderen alle d'onghevallen, pijnen, sorghvuldigheden, vreesen ende ellenden, die eene ongheluckighe vrouwe lijdt, als sy trouwt eenen onghescickten man, de selve soudenghenoeghsaem zijn, om de vrouwen t'onderwijsen, ende haer te benemen de begheerte om te houwelijcken.

Droefheydt van quade kinderen.

Als Achilleus alle dese redenen gheseyt hadde / soo aenveerde Jereus het woordt ende seyde: O hoe saligh is de maeghdelijckheyt, die buyten alle ellenden is, ende is Gode aenghenaem, ende heeft hem tot eenen Bruydegom, ende is op der aerden dat d'Enghelen zijn in den hemel! O kostelijcken ende onwaerdeerlijcken schat, die eens verloren zijnde, niet meer wederom ghekreghen en kan worden! O goddelijcke liefde, ende hemelsche, niet menschelijcke sterckheydt, door welcke de Maghet haer vleesch verwint, ende wederstaet hare sinnelijcke begeerlijckhede ende triompheert van de wereldt, van de doodt, ende van de helle; ende verwerft in den hemel een nieuwe croone, die aen niemandt dan aen de Maeghden en wordt ghegheven; die altoos gheniet den wellustighen ende seet soeten voorsomer des Paradijs; ende wandelt door de velden die vol zijn van wonderlijcke ende soetrieckende bloemen, sonder vreese van sieckte, oft eenighe bederfelijckheyt, noch quade handelinghe van den man; want sy is eeuwelijck versaemt met haren alder-soetsten Bruydegom Iesvs *Christus*, ende met sijne alder-suyverste liefde, ende is van hem eeuwelijck ghetoeft. Verkiest dan, Vrouwe *Domitilla*, welcken van dese twee Bruy-

Lof der maeghdelijckheyt.

degoms ghy begheert, oft Iesvs Christus, die sijne bruyt altoos toeft ende noyt en sterft; oft eenen sterffelijcken mensch, die u (hoe goedt hy oock is) sal moeten verlaten. Nereus ende Achilleus, seyden dese ende andere redenen aen Domitilla: ende aenghesien sy eene seer wijse Maghet was, wierdt sy door de selve beweeght, ende verlicht met het hemelsch licht, seggende: Och oft Godt belieft hadde, dat ick dese uwe leeringhe hadde gehoort, eer ick de bruydt gheworden was! maer hoe wel dat het schijnt te late te wesen, nochtans, en is't noch niet, indien wy middelen konnen vinden, om mijne maeghdelijckheyt te behouden, ende my te verlossen uyt de handen van Aurelianus, dien ick ten houwelijck beloeft ben. De twee heylige broeders prijsen haer voornemen, ende sy ghinghen terstondt by S. Clemens, ende gaven hem te kennen het voornemen van Domitilla, die sijne nichte was, ende de begheerte die sy hadde om Godt hare reynicheydt toe te ryghenen, ende Iesvs Christus tot haren bruydegom te nemen, latende Aurelianus. Den heylighen Paus andtwoorde hier op: My dunckt, dat dit den tijdt is, dat ghy ende ick ende sy verkrijghen de croone der martelien; maer aengesien den Heere ons beveelt, dat wy niet en souden vreesen de gene die alleenlijck het lichaem konnen dooden: laet ons niet achten den sterffelijcken mensch, om den onsterffelijcken Godt gehoorsaem te zijn, die den oppersten Prince is. Ende hy ghingh met Nereus ende Achilleus naer het huys van Domitilla, ende hy wijede haer Godt toe, ghelijck sy begeerde.

Matth. 10.

Men moet Godt meer vreesen dan de menschen.

Domitilla wordt ghebannen.

Ten is niet wel gheloobelijck, hoe veel onghevallen ende verbolghinghen dese heylighe Maget om dese oorsaecke leedt van haren bruydegom Aurelianus: die soo veel dede by den Keyser Domitianus, dat sy ghebannen wierdt in een eylandt ghenoemt Pontia, indien sy gheene offerhande en dede aen de goden; Aurelianus hem latende voorstaen, dat hy den moedt van de H. Maghet soude vermorwen door de moeyelijckheden ende quellinghen, om hem te trouwen. Nereus ende Achilleus ghinghen met haer, om haer te dienen, ende te vertroosten in haren noodt; ende woonden eenen tijdt by haer. Ende Aurelianus quam in het selve eylandt Pontia, om te sien oft sy niet verandert en was, noch haer ghegeven en hadde aen sijnen wille: ende vindende dat sy stercker ende standtvastigher was dan te vozen in haer heylighvoor-

voornemen/eñ dat dese HH. broeders haer onderhielen; soo keerde hy sijne rasernije ende gramschap op hen/ eñ nam voor hem hen te dooden. Hy dede hen wreedelijcken geesselen; ende hy sondt hen na Terracina aen Minutius Rufus / Oversten ende rechter van dat landtschap/om dat hy hen soude kastijden. Den Rechter siende dat hy hen noch met soetigheyt / noch straffigheyt en konde brenghen/om de goden offerhande te doen (want sy seyden dat sy om geene sake verlaten en soudẽ de leeringe/die sy gheleert hadden vanden glorieusen Apostel Petrus) dede hen op een nieuw pijnighen inde paleye/eñ hunne sijden branden met ysere gloeyende platẽ/ eñ ten lesten onthoofden. Auspicius hunnen discipel/eñ meester van S. Domitilla, nam hunne lichamen/eñ begroef die op eene erve vande selve Domitilla, gheleghen op den wegh genaemt Ardeatina, niet verre van Roomen/noch vande plaetse daer het lichaem van S. Petronella Maget/dochter van S. Petrus, begraven was.

Nereus ende Achilleus worden onthooft.

Aurelianus verstaẽ hebbende de doot van Nereus eñ Achilleus, heeft op een nieu de H. Maghet gaen besoecken; hopende haren sin te veranderen: maer soo hem terstont te kennen gegeven was/ datter noch Christenen waren / te weten Victorinus, Maro, ende Eutychus, die haer gedurichlijck vertroosteden; soo heeft hy hem laten voorstaen/dat hy niet en hadde uyt gerecht: niettemin/ heeft versocht dese oock te mogen dooden. Hy heeft verkregen vanden Keyser/ indien sy de goden geen sacrificie en begheerden te doen/dat hyse mochte doen sterven. Eñ soo hy hen van 't Christen geloove niet en konde aftrecken/ heeft bevolen datse als slaven hem onderworpen souden zijn. Dese HH. dit hoorende/hebben met eene groote blijdschap / ter ghesetter plaetse komende/om d'eere Godts begonst te lijden: maer Godt almachtigh en heeft daerom sijne dienaers niet vergeten/ die t'sijnder eere in soo verworpen wercken hen oeffenden; want hy door hen eenighe mirakelen heeft laten gheschieden. Eutychus heeft een kindt/dat vanden boosen vyant was beseten/verlost. Victorianus heeft een genesen/die drij jaren lanck met de gheraecktheyt te bedde hadde gelegen. Maro heeft oock een die langhen tijdt watersuchtigh hadde gheweest/verlost ende gesont gemaeckt. Sy hebben oock veel menschen door hunne predicatien tot het Christen gheloove ghebrocht.

Victorinus, Maro, ende Eutychus, die Domitilla vertroosten worden ghevanghen.

Sy doen mirakelen.

Als nu Aurelianus dese dry HH. vande H. Mager hadde afgenomen/en sijne slavē gemaeckt/soo heeft hy wat beter te vreden gheweest / hopende daer mede sijn gram herte te stillen. Maer ondertusschen heeft hy sy-selven wat ongerust ende bedroeft ghevonden/ om dat hy niet en konde komen tot sijne upterste begeerte. Hy nam voor hem/noch eens voor het laetste een aensoeckinghe te doen: waer toe hy by hem heeft geroepen twee edele jonghmans/ghebozen binnen Roomen; waer van den eenen was genoemt Sulpitius/en den anderen Serdilianus / ende heeft tot hen gesepdt: Maer dat ick hebbe verstaen/ dat de medeghesellinnen van Domitilla mijne huysvrouwe/te weten/ Euphrosyna ende Theodora, twee maeghden van groot verstant ende wijshepdt/ u zijn ten houwelijck beloft / ende dat seer haest de bruyloft sal geschieden; soo begeere ick van u om de liefde / die ghy lieden tot nu toe my hebt gethoont/dat ghy lieden soudt van uwe bruyts vercrijghen/dat sy my nu souden bystaen / ende helpen verwinnen 't herte van hare vriendinne Domitilla, op dat ick-se tot mijnen wille mocht krijghen; want al-waer 't dat sy vastelijck voor haer hadde genomen/ my voor haren bruydegom niet te nemen; nochtans hebbe ick soo goede betrouwen op uwe bruyts/dat ick my niet anders en laet voorstaen/oft sy en sullē haer door hare groote gratie/ wel-sprekenthept/ ende wijshept/van den wegh brenghen daer sy nu in is; waer naer mijn herte is verlanghende. Daerom bidde ick u / dat ghy uwe bruyts sult belasten / derwaerts te gaen;ende dat sy alle wijshept ende verstant ghebruycken/om dit te weghe te brengen. Dit heeft de jongelingen seer wel behaeght; ende willende sijne begeerte volbrenghen/hebben terstont Theodora en Euphrosyna by Domitillam ghesonden; die haer seer lieflijck heeft ontfangen:maer als sy sagen/dat de H. Bruydt Christi den troost des werelts luttel achtede/en in plaetse van haerselven eenigh gemack aen te doen/haer lichaem kastijdde met vasten ende bidden / soo zijn sy gheheel verbaest gewrest/ende sepden tot haer: Wat heeft doch te bedupden ô Domitilla, dat ghy u selfs soo veel pijnē aen-doet/ waer toe een soo moeselijck leven ghelepdt? waerom soo strenghelijck ghevast? doet ghy dit upt vreese van uwen Godt te mishaghen? weest versekert/ dat de maeghden haer niet alleenlijck inde werelt en moghen verblijden,

Domitilla is ghedurigh in vasten ende bidden.

maer

maer oock wijfelijck tot den houwelijcken staet begeven; sonder nochtans de eere Godts te verminderen. Houdt op van spreken, (andtwoordde de H. Domitilla) ick en gheloove niet, dat ghy, die met edele persoonen gehouwt zijt, hen soudt verlaten om andere van leeghen staet te trouwen; ende is't dat ghy sulckx niet en soudt doen, hoe wilt ghy dan dat ick soude verlaten mijnen Bruydegom, die den hooghsten, edelsten, ende rijcksten is, te weten den Sone Godts? die om de groote liefde, die hy hadde tot de menschen, selfs is mensch geworden: desen behooren de maeghden alleen te trouwen; aenghesien hare glorie, nae dat sy voor haer genomen hebben tot het eynde haers levens hare maeghdelijcke suyverheydt te bewaren tot sijnder eere, door de doodt selve gheen eynde en sal nemen; maer veel meer vermeerderen; ende sy sullen veel claerder blincken in dat hoochste huys des hemels.

De maeghden behooren Christum alleen te trouwen.

Dese twee Maeghden dese woorden hoorende/zijn in't herte heel beroert gheweest; waerom Theodora haer seyde: Ghy weet Domitilla, dat mijnen broeder is blindt geworden/ eñ is't dat ghy door de cracht van uwen Godt Christus sijn ghesichte kondt wederom gheven/ soo sult gy mijne ziele winnē. Euphrosyna heeft oock gesept: Ick hebbe een voesterisse/ die heeft een klepn kindt dat stom is/ is't dat ghy 't selve van uwen Godt sijne spraake kont verwerven/ soo sal ick my oock bekeeren tot het Christen gheloove. De H. Maget dit hoorende/ was veel vierigher dan te voren/ om dese twee Maeghden te bekeeren: waerom sy beval/ dat men het stom kindt by haer soude brenghen: ende sy heeft seer vierichlijck met weenenden oogen haren hemelschē Bruydegom begonst te bidden/ seggende: Openbaert, o Heere, openbaert dese twee Maeghden de wercken van uwe goddelijcke handen; eñ thoont dat ghy alleen den waerachtighen Godt zijt. Verhoort my doch ô Heere, verhoort my, nae dat ghy selfs hebt gheseyt, dat ghy te vreden zijt te volkomen alle het ghene, dat men tot de eere van uwen naem begheerende is. Wilt dan, ô Heere, om uwe goddelijcke glorie geven, dat dese zielen u mogen kennen, ende tot u bekeert worden. Hier naer heeft sy op den mondt van het stom kindt het teecken des H. Cruys ghemaeckt/ daer by voegende dese woorden: Spreeckt door de kracht van mijnen Godt. Terstondt heeft het kindt claerlijck upt-ghesproken ende ghesept: Daer en is gheenen anderen Godt, dan die Domitilla

De H. Domitilla bidt voor de bekeeringhe van twee Maeghden.

Sy verkrijght de spraake aen een stom kindt.

mitilla aenbidt; ende al het ghene dat sy heeft gheseyt, is waerachtigh. Terstondt hebbē dese twee maeghden met eene wonderlijcke devotie de H. Domitilla te voet gevallen/epysschende het H. Sacrament des Doopsels. De H. Maghet heeft haer vriendelijck omhelst / ende van der aerden op-heffende / beloeft hare begheerte te volkomen; waerom sy haer terstondt begonst t'onderwijsen in het Christen gheloove. Onder-tusschen is gekomen den broeder van Theodora, voor wien de H. Domitilla haer gebet seer devotelijck stortede; waer door sy niet alleē sijn gesicht en heeft verkregē na dē lichame/maer oock na de ziele; eñ hy met alle sijn geselschap zijn Christē geworde.

Sy bekeert twee bruyts Euphrosyna ende Theodora.

Sy verlicht eenen blinden.

Hier naer is Aurelianus met de bruydegoms van de nieuwe Christene Maeghden/ende met noch meer ander volck vergadert; maer door dien dat dese bruydegoms hunne bruyts seer beminden/soo zijn sy terstondt haer gaen besoecken: ende siende haer niet seer deghelijck ghekleet/om haren hemelschen bruydegom (dien sy soo goedt willighlijck hadden ghetrouwt) te dienen/ zijn sy teenemael verbaest ghewest; want het hen teghen natuere dochte: daerom hebbē sy tot haer gesept: Wat nieuwigheyt is dit/o lieve bruyts: Gy hebben grandtwoort: En siet ghy niet wat eenen loop van volck datter tot de H. *Domitilla* gheschiedt, ende datter alle daghe eene groote menichte van menschen tot het Christen gheloove bekeert wordt? weet oock dat wy door haer hulpe het gheloove van den waerachtighen Godt hebben ontfanghen; ende soo seer met sijne liefde zijn ontsteken door het H. Sacrament des Doopsels, dat wy niet en hebben konnen laten, hem onse maeghdelijcke suyverheyt op te offeren: waerom wy hem voor onsen bruydegom hebben genomen; ende daerom onse kleederen verandert; en denckt dan niet dat dit uyt lichtveerdicheyt is geschiedt: naedemael dat wy met onse eyghen ooghen hebben gesien, dat den broeder van *Theodora*, die blindt was, is siende geworden; ende noch een ander kindt dat stom was, sprekende, door het ghebedt van *Domitilla* tot haren *Christus*: Dit wonderlijck werck heeft ons doen alle afgoderije verlatende, Christen worden, ende *Christum* voor onsen bruydegom trouwen.

Euphrosyna eñ Theodora doen belofte van suyverheydt.

Hulpinus ende Servilianus dit wonder hoorende/ beweegt zijnde door de cracht Godts/hebben hen ook tot het Christen gheloove bekeert/ende zijn de H. Domitilla

tilla te voet ghevallen / haer biddende dat sy hen soude willen doen doopen : 't welck ghedaen wierdt van S. Iulianus ende Cæsarius Diakens. Aurelianus dit niet wetende / en heeft niet op-ghehouden de jonghelinghen te vermanen tot hunne bruyloffts-feeste : maer alsoo sy eenen anderen bruydegom hadden verkoren / hebben sy ghesept : Weet, Aureliane, dat *Domitilla* de bruyt *Christi*, door haer bidden, tranen ende mirakelen verkregen heeft van haren Godt (die den eeuwighen Vader is) dat onse bruyts het Christen gheloove hebben aenveert, ende de bruyts van sijnen H. Sone zijn gheworden. Danckt nu Godt almachtigh, die den blinden heeft siende gemaeckt, eñ den stommen sprekende; soo wy alreets hebbē gedaen. Verlaet, ô Aureliane, uwe valsche afgoden, die niet als duyvels en zijn, ende gelooft in onsen, eñ uwen Godt.

Sulpitius ende Servilianus worden tot Christum bekeert.

Maer Aurelianus en heeft dese woorden niet ghe-acht / maer Domitilla doen roepen; ende voerende haer naer de stadt Terracina / wilde haer (oft sy wilde oft niet) tot sijne vrouwe hebben. Daerom sloot hy haer in een kamer / eñ dede veel volcx vergaderen / om de bruyloft te vereerē: sy begonsten te dansse̅ met groote vreught: ende Aurelianus danste ende spronck soo seer / dat hy doodt-viel; ter wijlen de H. Maget in 't gebedt was / eñ onsen Heere badt / dat hy haer uyt sijne handē wilde verlossen. Hier door wierdt Domitilla bevrijdt van 't verrachten dat sy vreesde / hoe wel niet vande doodt : want Luxorius / willende wreken de doot van sijnen broeder Aurelianus / vā welcke hy sepde Domitilla d'oorsake was / verkreegh vanden Keyser Trajanus consent om haer te dooden ; indien sy niet en wilde de goden aenbidden. Met dit voornemen quam hy te Terracina; alwaer hy Domitilla vondt met andere maeghden / die sy geraden hadde altoos maghet te blijven. Hy versochte van haer dat sy den goden soudē offerhande doen. Alsoo hy haer altoos volstandigh vondt in haer heyligh voornemen / met hare medegesellinnen Euphrosyna ende Theodora in een kamer ghesloten zijnde / dede hy 't vyer daer van buyten in steken / ende haer verbranden. Des anderdaeghs quam den Diaken Cæsarius, ende vondt haer met het aensicht op d'aerde liggen / ghelijck doen die bidden. Het vyer hadde haer 't leven ghenomen / maer niet gebrandt / noch geraeckt een hayr van haren hoofde: ende hy begroef hare lichamen eerlijck.

Aurelianus danst ende valt doodt.

Domitilla wort met den vyere ghedoodt.

S. Dimpna Virgo et Martyr.

15 May

I. Galle excu.

HET LEVEN VANDE H. DIMPNA MAGHET ende Martelaerſſe.

15. Mey. A. 600.

Beſchreven door Petrus Campnick van S. Aubert tot Camerijck.

OM dat-men ſoude ſien hoe ſterck de verblinde liefde is; ende hoe ſchroomelijck de dupſternissen zijn / inde welcke de Heydenen zijn ſonder het licht van Chriſtus onſen Saligh-maker; ende hoe ſterck ende groot dat is de ſterckheydt / ende Gheeſt / die hy gheeft ock de teedere ende krancke Maeghden / om te beſchermen hare reynigheydt/ende haer bloedt te ſtorten voor ſijne liefde; ſoo begheere iek hier te beſchrijven het leven ende martelie van S. Dimpna, Maget ende Martelaerſſe/welck is ſoo-danigh:

In 't Eylandt van Yrlandt was eenen Heydenſchen ende machtighen Coninck / ghehouwelijckt met eene over ſchoone jouffrouwe; die daerom/ ende om andere deughden van haré man ſeer bemint was. Den Coninck kreegh by de Coninginne ſijne hupſ-vrouwe eene dochter / die de moeder in ſchoonheydt ſeer gheliick was / die ſy Dimpna noemden; ende met groote ſorghvuldigheydt op-vrochten. Maer als ſy begonſte oudt te worden ende diſcretie te hebben/ kreegh ſy kenniſſe van Chriſtus, ende wiert Chriſtene / ende eyghende hem hare reynigheydt toe; verachtende de ghenuchten/ banquetten/danſinghen/ende alle ydelheden van 't Hof. De Coninginne hare moeder ſtierf / ende den Coninck haren vader willende wederom houwelijcken/ſloegh d'oogen op ſijne eyghen dochter; hem latende duncken dat daer geene ander vrouwe en was/die by haer in ſchoonheydt mochte gheleken worden. Hy dit inden ſinne hebbende/ begonſte terſtont t'onder-ſoecken het herte van ſijne dochter met toevinghen ende ſmeeckinghen; haer beloovende al dat hy hadde / indien ſy hem wilde trouwen.

Dimpna was eens Coninckx dochter.

Haren vader wilde haer tot eene vrouwe trouwen.

wen. Dimpna sloot hare ooren voor het blasen van dit venijnigh serpent / ende antwoorde dat sy in gheender manieren consent gheven en soude in eene soo leelijcke saecke. Den Coninck bleef by sijn voornemen/ende sy wederstont hem met alle hare macht: ende ten lesten den Coninck ghestoort zijnde/ seyde tot haer / dat sy met oft teghen haren danck soude sijne huys-vrouwe zijn. Sy haer-selven met der herten den Heere bevelende / antwoorde haren vader (aenghesien hy 't soo begheerde) dat hy haer veertigh daghen uytstel wilde gheven / eñ palleersels/kostelijcke kleederen ende juweelē (die daer noodigh waren om haer te bereyden) te beschicken/ om hem dies te beter te behaghen. Ende hy hadde 't alle gader seer geerne / meynende dat sijne dochter van sinne verandert was. Doen ter tijdt was in Yrlandt eenen Priester ghenaemt Gerebernus, een H. man/ die biecht-vader hadde gheweest vande overledene Coninghinne/ ende die Dimpna hadde ghedoopt ; ende plaght hare moeder te geven het heyligh Sacrament des Autaers. Dimpna vraeghde hem raet/ wat sy soude doen in eene soo schroomelijcke ende perijckeleuse saecke: ende den Priester Godts raedde haer / dat sy van haren vader vluchten soude / om soo groote boosheydt niet te doen; eñ presenteerde hem om haer gheselschap te houden. Eñ alsoo ghingh sy heymelijck t'schepe met hem / eñ eenen anderen dienaer van haren vader / eñ sijne huys-vrouwe/ ende sy quam door Godts wille t'Antwerpen; ende van daer ginghen sy door onbekende weghen naer een dorp / om niet bekent te zijn. Ende sy maeckten een huysken om hen te vertrecken / ende te leven onbekent van een-ieghelijck / ende sonder vreese op eene plaetse / daer ontrent gheleghen/ Zamele ghenoemt/ die suyverende vande bramen ende doornen/die daer waren.

Gerebernus Priester Biecht-vader vande Coninghinne.

Dimpna komt t'Antwerpen.

Den Coninck hadde groote begeerte ende blijdschap/ verwachtende den dagh vande bruyloft van sijne dochter: maer als hy wiste dat sy ghevloden was / hy / die vervult was met hare liefde/men soude qualijck konnē ghelooven/hoe seer hy beroert was / suchtende eñ crijsschende van droefheydt ende rasernije. Hy nam voor hem/ haer in persoone te gaen soecken/ende haer te halen/ al had sy oock onder d'aerde verborghen gheweest. Hy socht haer gheheel sijn rijck door/ende en vondt haer niet. Ende met hem nemende veel volckx/voer hy over

de zee

de zee/ ende alsoo Godt wilde/ quam hy t'Antwerpen. Haren vader komt haer t'Antwerpen soecken.
Daer bleef hy sommige daghen/ sendende sijne knechten ende dienaers over al/ om na sijne dochter te vernemen. Sommighe van sijne knechten quamen in een dorp ghenaemt Wester-loo, ende herberghden in een herberghe; ende willende den weert betalen 't ghene dat sy schuldigh waren/ gaven sy hem seker ghelt van hun lant; ende den weert sepde tot hen: Ick hebbe noch sulcken gelt/ ende ick en wete niet hoe veel dat het doet. Ende alsoo de knechten vraeghden/ van wien hy dat gelt hadde ontfanghen/ antwoorde hy (sonder dat hy wiste d'oorsake waerom sy 't vraeghden) dat eene seer schoone Maghet/ die uyt Yslandt ghekomen was/ ende daer ontrent woonde/ hem 't selve sondt voor spyse/ die sy voor haer kochte. Terstondt bemerckten de knechten/ dat dit des Coninckx dochter was die sy sochten: sy ginghen derwaerts ende kenden haer: ende met groote blydschap by den Coninck komende/ lieten sy hem weten waer sijne dochter was. Sy wordt ghevonden.

Den Coninck/ als oft hy vander doodt waer verresen/ gingh terstont met sijn volck derwaerts: ende de H. Maget vindende/ sprack hy die vriendelijcken aen/ haer biddende om de bruyloft te houden/ ende sijnen wille te volbrenghen. Den H. Priester Gerebernus was daer teghenwoordigh/ ende nam het woort/ ende berispte straffelijck den Coninck van die boosheydt; hoe-wel hy 't hem soo veel niet en sepde als hy verdiende. Welcken rasende ende ghestoort zijnde/ den goeden Priester van sijne dochter trock; ende hy ende sijne dienaers capten hem in stucken. Daer naer quam hy sijne dochter wederom bestrijden/ ende dede haer veel swaerderen aen-val; haer met de doodt dreyghende/ indien sy gheen consent en wilde gheven: ende alsoo hy haer tot synen wille niet en konde brenghen (alsoo hy onder sijne dienaers niemant en vondt/ die sijne handen wilde besmetten met het bloedt van die suyvere Maget/ ende soo groote boosheydt doen) sloegh hy selver met sijne hant sijne dochter het hooft af: ende seer wel vernoeght zijnde/ om dat hy wrake van haer als Christene/ ende vyandt van sijne goden hadde ghenomen/ die onghehoorsaem ende synen wille weder spannigh was/ keerde wederom na huys/ latende de heylighe lichamen vande martelaren op 't veldt ligghen/ om dat sy vande voghelen Den Priester wordt ghedoodt/ ende den Coninck onthooft sijne dochter.

ghelen oft wilde beesten souden gegeten worden. Maer onsen Heere en liet niet toe/dat sy vande beesten souden gheraeckt worden / hoe-wel dat sy sommighe daghen op 't velt bleven : maer eenighe inwoonders van dien lande / door deirnisse beweeght zynde / namen die op/ ende begroeven die in eene speloncke; al-waer hen den Heere begonste te verheffen met veel groote mirakelen/ die hy dagheliicks dede op die plaetse. Waer door de Geestelijckheyt/ende 't volck vande om-liggende plaetsen beweeght zynde / namen voor hen te soecken / ende te vereeren de HH. lichamen : ende onder aerden gravende vonden sy twee tomben/ oft graven/ghemaeckt van marber-steen witter dan sneeuwe (daer nochtans in dat landt gheenen anderen en is dan bruynen oft swarten steen) om dat-men soude bemercken / dat dit werck niet ghemaeckt en was van menschen-handen/ maer vande Enghelen ; soo waren dese marberen tomben seer kostelijck ghewrocht/ eñ daer en was gheen voeghe in ; maer 't scheen dat elcke tombe van een stuck ghemaeckt was : ende inde selve laghen de twee HH. lichamen/het lichaem vande H. Maghet/ende dat vanden Priester. Dit mirakel verweckte noch meer het gheloove des volcks/ende vermeerderde de devotie: eñ men quam van alle kanten tot die plaetse / om vanden Heere ghesont te verwerven door de ghebeden der Heyligher : ende Godt gaf de selve mildelijck. Daer naer voerde-men het lichaem van S. Gerebernus naer Xantes/ende 't lichaem van S. Dimpna bleef te Gecle/ al-waer sy gemartelizeert was. Ende na eenighe jaren den Bisschop van Camerijck/ met alle de Ghestelijckheyt ende groote menichte van volck verlepde haer lichaem uyt dat marberen graf in eene kasse van silver ende goudt ende kostelijcke ghesteenten gemaeckt/op den vijfthiensten dagh van May/ wesende sy ghemartelizeert op den dertighsten vande selve maent. Dese repse/ als-men open-dede de marberen tombe/daer sy in lagh/ vond-men op haer borste eenen kostelijcken ghecoleurden steen/ daer op geschreven was/ Dimpna. Dese heylige Maget stierf in 't jaer 600. Onder andere mirakelen die Godt door haer doet / soo wordt hy sonderlinghe de duyvelen uyt de lichamen door hare ghebeden / ende daerom schildert-men haer met eenen ghebonden duyvel. Wie en soude niet be-

De konste haerder tomben.

Op haer borste wort eenen kostelijcken steen ghebonden.

weghe

weeght worden dit leſende / ende hem niet verwonderen / bemerckende de kranckheyt ende ellende der menſchen : aengheſien een menſche quam tot ſoo groote verblintheydt ende dwaeſheydt / ende in ſoo diepen afgront der booſheydt / dat hy vader zynde wilde trouwē ſyne eyghen dochter / ende haer vermoorden met ſyne eyghen handen / om dat ſy hem gheen conſent en gaf? Hoe wel bemerckt-men de ſchaduwe der doodt / daer de Heydenen in leven / ende het hemelſch licht / dat wy Chriſtenen ghenieten? de raſernije ende 't ghewelt / door 't welcke de menſchen van hunne paſſien bedroven ende neder-gheſlaghen worden; ende de ſterckheyt / gratie ende gheeſt / die den Heere de ſyne gheeft / om die te verwinnen ; die deſe Maghet vercierde met de gave der reynigheydt / haer ingaf / dat ſy hem de ſelve ſoude toe-eyghenen / haer moedt gaf om die te beſchermē / cracht om voor hem ende ſyn gheloove te ſterven ; ende ten leſten haer vereerde ende glorificeerde / haer ghevende eene begravinghe vande Enghelen ghemaeckt / ende ſoo heerlycke victorie vande duyvelen ; ende haer verlichtende door ſoo veel ende verſcheyden mirakelen. Hy moet inder eeuwigheydt ghebenedydt zyn / als autheur ende doender van ſoo groote wonderlyckheden. Deſe H. Maghet wort van veel Digna gheheeten / om het woort Dimpna te ſchouwen / om dat het eerſte ſoeter ende ghemackelycker is.

HET

S. PVDENTIANA, S. PRAXEDES
Sorores, Virgines et Martyres.
19 Maij 21 Iulij.

Ioan Cnobbaert exc

HET LEVEN VANDE TWEE HH. SVSTERS PVDENTIANA ENDE PRAXEDES MAEGHDEN.

14. Mat.

A. 164.

21. Iul.

ALs den glorieusen Prince der Apostelen S. Petrus te Roomen quam/ soo houdtmē booz eene sekere ende ghemepne overleveringhe/ dat hy gheherberght was in het huys van eenen principaelsten ende treffelyckste Raedtsheer/ghenaemt Pudens/die getrouwt hadde eene jouffrouwe genaemt Priscilla/die van hem hadde twee sonen/ Novatus en Timotheus/ ende twee dochters/Potentiana,oft beter Pudentiana, ende Praxedes. d'Ouders ende kinderen waren allegader Christenen/ende groote dienaers des Heeren / ende ontfinghen groote benedictien van den Heere:ende Pudens hadde S. Paulus tot eenen meester ; ende den H. Pudens vermaent van hem in den tweeden brief / die hy schreef tot Timotheus synen discipel. Dese HH. verdienden by Godt / dat hun huys in eene kercke verandert wierdt / ende ghenaemt den tytel oft kercke van Pudens haren meester ; oft de kercke van den herder / om dat eenen Priester ghenaemt Hermes / die de selve wyede / openbaerde eenen Enghel in de ghedaente van eenen herder ; ende 't was den eersten tytel die te Roomen inghestelt wierdt : ende op den dach van heden wordt sy genoemt de kercke van Sinte Potentiana.

Vyt oude Registers.

S. Paulus is meester van Pudens vader van Potentiana.

Naer dat d'ouders van dese twee ghesusters Pudentiana ende Praxedes ghestorven waren / die haer groot goedt achterlieten / hebben dit meerstendeel liberalyck ghedeylt

Pudentiana ende Praxedes deplen haer goederen aen den armen.

ghedeplt aen den armen; maer hier mede niet te vreden wesende/hebben haer teenemael tot het gebedt/vasten/ende alle goede wercken begheven; waer dooz sy meer met hemelsche saecken verlicht wierden / ende anders niet en socht̃en dan andere menschen tot de waerachtighe kennisse Godts te brenghen: waerom sy ghedurichlijck waren biddende den H. Pastor Priester/dat hy soude arbeyden/dat in't huys van harē vader Pudens/ het welck Gode was op-gheoffert / de heylighe Vonte des Doopsels soude ghestelt worden; te meer om dat den Paesch-dagh was nakende / op welcken feest-dagh sy dooz haer hadden ghenomen/alle hare dienaeren bp een te vergaderen/ om dat de ghene die noch Heydenen waren/ hoorende het woordt Godts/ oorsaeck souden hebben/om allē afgoderije te verlaten/ ende het H. Christen geloove te aenveerden. Den H. Pastor, hoorende de goede begheerte van dese twee heylighe Maeghden/is terstondt tot den Paus Pius/die op dien selven tijdt de H. Kercke was regerende / ghegaen, hem te kennen gevende de H. begheerte van dese twee Maeghden. Den H. Paus dit hoorende / heeft dooz hem ghenomen een soo heyligh versoeck te volbrenghen; waer dooz hy terstondt de plaetse heeft gheordonneert/ daer de H. Vonte gestelt moeste zijn; ende in eenen korten tijdt is daer het werck volbracht gheweest.

In haers vaders huys wordt eene Vonte gestelt.

Sy maken haer heel familie Catholijck.

Terstondt daer naer hebben de twee heylige Maeghden tot haren huyse gheroepen ende vergadert alle hare dienaers/soo wel die binnen den huyse als daer buyten woonden: waer van sy 96. die al Heydenen waren/ tot het Christen gheloove ghebracht hebben: die den H. Paus Pius op den H. Paesch-dagh allegader heeft het H. Sacrament des Doopsels ghegheven. Dese nieuwe Christenen smakende de groote soetigheyt des gheloofs/ zijn ghedurichlijck met eene groote devotie ter plaetsen/ daer den glorieusen Paus Pius den goddelijcken dienst der Misse was doende / ghegaen; alwaer sy onder den heylighen dienst met de twee Maeghden Christi Pudentiana ende Praxedes het alder-heylighste lichaem des Heeren hebben ontfanghen.

Naer dat nu Pudentiana haer gedurichlijck hadde geoefsent in alle heylichevt/ende naer ontallijcke strijden/ ook naer dat sy veel Martelaren seer eerlijck hadde begraven / ende alle hare goederen aen den armen ghe-

ghe-

Op eenen tijdt doen de H. Alena nae hare ghewoonte tot Vorst was ghekomen te Mettenen/ende bevindende de deure ghesloten; soo dat sy in de Capelle niet geraken en konde / noch den goddelijcken dienst hooren: want den Priester seer sieck was; is buyten de selve Capelle ter aerden gaen sitten: ende want sy de voeten en beenen seer ghequetst hadde van de doornen / daer sy door ghegaen hadde/is seer bedroeft gheweest/dat sy soo swaren wegh te vergheefs was ghekomen. Ondertusschen by ghevalle quam daer voor-by den dienaer des voorsepden Priesters; ende hoorde dat de heylighe Maghet hem vraeghde/wie hy was: maer om dat het noch doncker nacht was/soo dat hy haer niet sien en konde/is seer verbaest gheweest; meynende dat het was eenigh ghedrochte oft quaden gheest: daerom heeft de Maghet tot hem ghesept: Ick ben eene creature Godts/ende niet eenich ghedrochte; en vreest niet: ick ben voor de morghenvergaderinghe ghekomen/verwachtende de komste des Priesters. Waer op den knecht andtwoorde: En verwacht hier niet te vergheefs: want den Priester sal qualijck konnen ghenesen/soo kranck is hy. De H. Alena sepde wederom: Gaet/ende seght hem/dat hy op-stae/ende den goddelijcken dienst kome doen: want Godt den Heere/die my hier ghelevdt heeft/is machtich om hem ghesondtheyt te verleenen. Den knecht t'huys ghekomen zijnde/ende ghevraeght wesende/waerom hy soo haest weder-keerde/vertelde sijnen meester 't ghene dat hem ghebeurt was. Ende terstondt is den Priester ghesondt op-ghestaen/ende heeft de Metten na ghewoonte ghesonghen.

Sy ghenest eenen Priester noch binnen haer leven.

De H. Alena vroedigh zijnde/dat ontrent de Capelle gheene lommeringhe en was/daer onder sy rusten mochte; heeft op eenen tijdt haren stock in de aerde ghesteken/ende is voordts in de Capelle ghegaen. Den dienst ghedaen wesende/ende weder uyt-komende/heeft sy bevonden dat haren stock ghebloeyt/ende bladers ghekreghen hadde; den welcken oock verkeert is in eenen hazelaeren boom/die tot noch toe duert: ende dien die van Vorst ende daer ontrent in grooter weerden houden.

Haren stock in de aerde ghesteken hebbende/bloeyt.

Laet ons nu verhalen tot stichtinghe aller menschen/hoe de H. Alena haer ghecpenbaert heeft. Die van de Prochie van Vorst hebben met ghemeynen raedt aen

eenen inghesetenen Godt-vruchtighen man / by name Petrus / ende aen eenen anderen bevolen het gade-slaen / ende de sorghe van de Kercke. Naer dat dese hen seer neerstelijck in desen goeden last een wijle tijdts ghedraghen hadden; soo hebben eenighe quade menschen uyt haet eñ nijt den voorseyden Petro na-ghesept / dat hy het goet vande Kercke tot sijn eyghen ghebruyck verdede: welcke laster-tale hy niet konnende verdragen / heeft sijn aengenomen goet werck gantschelijck verlaten. Sijnen mede-gheselle hem oversulckx straffende / als van ongehoorsaemheyt; ende betoonende dat hy soo grooten last alleen niet vol-brenghen en konde; en heeft hem nochtans van sin niet konnen doen veranderen. Eñ siet / op eenen nacht heeft hem eene persoone aen den selven gheopenbaert; segghende / dat indien hy niet terstondt sijnen last ende officie wederom en aenveerde / ende de H. Alena (die nu seer veronachtsaemt wiert) als voren wederom en eerde; dat hy van Godt gheslaghen zijnde / soude verliesen het gene dat hy op der aerden alderliefste hadde: maer Petrus hardtneckigh blijvende in sijn eyghen voor-nemen / ende cleyn achtende dese openbaringhe; en heeft den voorgaenden last niet meer willen aen-veerden. Korts daer naer zijn twee sijne sonen sieck gheworden / ende ghestorven; wesende naer 't seggen van die openbaringhe / ghestraft in 't ghene dat hy alderliefste hadde. Den voorseyden Petrus dan seer droevigh wesende om de doodt sijnder sonen; soo heeft de ghene die hem eerst-maels gheopenbaert hadde / andermael haer-selven verthoont; hem dreyghende / waer 't saeke dat hy niet terstont van sinne en veranderde / dat daer noch meerder straffe komen soude / dan over sijne sonen ghebeurt was. Nochtans eene goede wijle daer na noch niet tot sy-selven komende / en heeft hy sijn officie niet aen-veert; hem schamende van selfs wederom daer toe te komen. Zijnde daer naer selver seer sieck gheworden / is hem voor de derde reyse de voorseyde dreyginghe ghedaen gheweest: ende als-doen heeft de quellinghe verstandt ghegheven: ende hy hem tot Godt keerende / heeft den Heere Amelrijck Priester aldaer te rade ghegaen / ende hem dese openbaringhen ende dreyghementen te kennen-ghegheven: waer op den Priester hem seyde / dat indien hy wijsen raedt ghebruyckt hadde / hy en soude soo hardtneckighlijck niet wederstaen

Eenen man wordt ghestraft om dat hy de Kercke niet dienen en wilt.

Isa. 28.

hebben

hebben de castijdinghe Godts: maer (seyde hy) onderworpt u nu den Heere/wien te beminnen is leven/ ende wien te dienen is regneren: gaet booght uwe kniē dickwijls voor de kasse van de H. Alena: bidt den Heere/ is 't dat u die openbaringhe van hare Reliquien van Godts weghen gheschiedt is/ dat hy 't selve tot een goet eynde wil vol-brenghen; maer indien 't niet anders gheweest en is dan eene fantasye oft ijdel ghesichte; dat hy dese sware straffe van u wil nemen. Petrus door die troostelijcke woorden des Priesters inwendigh versterckt zijnde; heeft sijn officie/ dat hy om den achterclap verlaten hadde/ met goeder herten wederom aen-genomen; dies te vyerigher de voorseyde Kercke des H. Dionysij, ende der H. Alena dienende/ hoe hy eer gevoelt heeft sijne ghesontheydt wederom verkreghen te hebben.

Op eenen sekeren tijdt is den voorseyden Petrus alleen ghebleven inde Kercke; eñ sluytende de deure/heeft hem met grooter ootmoedigheydt ter aerden ghestreckt voor de kiste oft bare/daer de Reliquien der H. Maghet in waren. Ende siet/ terstondt heeft de voorseyde bare seer begonst te kraken: waer door hy verschrickt zijnde/ is uyt de Kercke gheloopen. Daer naer sy-selven berispende van sijne bloodigheydt/ is hy wederom ghekeert; eñ heeft hem voor de voorseyde Reliquien ander-mael op sijne knien ghestelt: ende de tweede reyse heeft het noch veel meer gekraeckt; midts welcken hy noch eens is gaen loopen. Eñ ander-werf meerder stoutigheyt nemende/ is hy noch eens derwaerts ghekeert: ende voor de derde reyse is uyt de bare soo grooten ghekraeck ghekomen/dat daer eenen naghel uyt-ghesprongheu is tot voor de voeten des voorseyden Petri; eñ den ijserē bandt daer die mede ghebonden was/ in stucken ghebroken. Den voor-noemden Petrus verbaest zijnde/is vlijtelijck uyt de Kercke ghegaen: ende door de ghehenghenisse Godts (soo-men wel bevroeden magh) op dat oock een ander dese verborghentheydt weten soude; is hem in 't ghemoet ghekomen Gerardus/ Coster vande voorseyde Kercke: den welcken hem vragende waerom hy soo liep ende verschrickt was; heeft Petrus looslijck versweghen het ghene hy ghesien ende ghehoort hadde. Ende alsoo sy eene goede wijle te samen spraken/ heeft den selven Petrus onder andere dinghen tot den voorseyden Coster geseyt: Eene persoone die de verborgen saken niet

Groot ghekraeck aende bare vande H. Alena.

swyghen en kan/is ghelijck een vat vol spleten/'t welck aen alle sijden uyt-loopt: wilt ghy my dan beloven/ dat ghy niet en sult wesen ghelijck sulck-een vat; ick sal u openbaren eene heymelijcke sake/ die Godt den Heere aen my armen mensch heeft verthoont. Den Coster seyde daer op: Wilt ghy doen het ghene ghy seght; ick sal u ghetrouw ende behuysaem blijven. Alle beyde dan gheknielt zijnde voor de voorseyde baere; terstondt zijn de banden ende naghelen ghevorsten met groot ghe-rucht: het deurken van de kiste is van selfs open-ghegaen; ende sy hebben claerlijck ghesien eenen linnen doeck gheheel gantsch ende wit/ daer in de voorseyde Reliquien waren. Daer naer eenighe van de prochie/ tot de welcke den voorseyden Petrus dit secretelijck hadde te kennen ghegheven/ vreesende/ indien het openbaer wierde/ dat de Religieusen van het Clooster souden het lichaem van de H. Maghet met eene heylighe begheerlijckheydt tot hen nemen; hebben de kiste onder inden crocht van de Kercke des H. Dionysij verborgen. Veel andere mirakelen zijn te vinden in een boeyken van haer leven ghedruckt; die wy om de lanckheyt na-laten.

De kiste daer de Reliquien van de H. Alena in ligghen. breeckt van selfs open.

Achter na met gemeynen raedt is Heere Godtschalck Abt van Hafflighem tot Vorst ghekomen/ ende den vierden Sinxen-dagh in 't jaer duysent hondert dry-en-negentigh/ heeft hy 't ghebeente ende Reliquien van de heylighe Maghet Alena verheven/ende den volcke verthoont; ende het water/ daer dat heyligh ghebeente in gesteken was gewrest/ is den siecken menschen te drincken ghegeven; van het welcke veel hunne ghesontheyt hebben verkreghen.

Haer lichaem wordt verheven.

Daer was eene blinde vrouwe/ de welcke onderhouden wiert by de aelmoessen van de Hertoghinne; de welcke als sy van 't selve water ghedroncken hadde/ ende haer ooghen daer mede bestreken/ soo is terstondt door Godts gratie haer ghesichte soo gebetert/ dat/ daer sy te voren niet met allen ghesien/ noch nerghens gaen en konde/ nu sonder leydt-man ter Kercken is komende ende claerlijck allen dinghen weet te bemercken ende t'onderscheyden.

Een blinde vrouwe wordt siende door het water daer hare gebeenten in gheleghen hadden.

Aengesien den voorseyden Abt ghenen gebeenten van de voorseyde kiste ghelaten en hadde/ om de kranck ende siecke menschen te thoonen/ die aldaer in pelgrim-mag-

magie quamen; soo is hy anderwerf tot Vorst ghekomen/ heeft den volcke de heylighe Reliquien ghetoont/ ende heeft bevolen dat-men dien dagh jaerlyckx/ te weten/den sondagh voor den Feest-dagh van S. Ian Baptist altyt seestelyck soude onderhouden ende eeren.

Ghesont-maeckende fontepne in S. Alenen-bosch by Dielbeke.

Daer voort noch heden-daeghs in het bosch by Dielbeke/ ghenaemt S. Alenen-bosch, ghevonden een fontepne/ al-waer de H. Maghet eertyds ghevlucht was / ende ghevanghen is ghevorden; waer oock daghelyckx veel persoonen van Brussel/ Aelst/ ende andere om-ligghende plaetsen komen met groote devotie hunne pelgrimagie doen/ghebruyckende het water voor verschepde sieckten; principalyck voor de ghene die ghebreck aen d'ooghen hebben; ja oock voor blindthevdt/ gelyckmen daghelyckx by verschepde mirakelen gewaer vort.

De HH. ghebeenten van de ouders van dese H. Maghet/te weten/ den Coninck Heroldus/ ende de Coninghinne Hildegardis rusten in de Parochie-Kercke te Dielbeke / die den H. Ambrosius toe-ghewyet is / als boven ghesept is; al-waer veel mirakelen gheschieden. De selve hebben hunne residentie ghehadt in het groot Casteel van Dielbeke / waer van teghenwoordelyck Heer is myn Heer Louys Clarisse, Amman van de stadt van Antwerpen/die oock aldaer het Capelleken op den bergh van S. Ambrosius nu wederom op-gherecht heeft. Dese familie is op verschepde plaetsen / oock tot Religieuse vergaderinghen / sonderlinghe Godts-dienstighevdt toonende.

S. MARIA DOLOROSA.

18. *Iuny.* *I. Cnobbaert excud.*

HET LEVEN VANDE ELLENDIGHE H. MARIA MAGHET ende Martelaersse.

18. IVNII A. 1302.

IN Brabandt/in het dorpe van Woluven/onder de Prochie van S. Peeters, was onlanckx eenen man/ den welcken met syne huysvrouwe in ruste levēde/ creegh by haer eene dochter by name Maria. Dese/ alsoo sy den naem van de H. Moeder Godts voerde/ socht oock haer in het leven (soo verre haer moghelijck was) te volghen: ende aenmerckende alle de verganckelijckheydt deser wereldt heeft sy Godt den Heere hare reynigheydt op-geoffert. Daer nae is sy met danck van hare ouders een luttel van daer vertrocken; kiesende aldaer eene plaetse om te leven ende te sterven: alwaer sy hare ghelofte voor Godt vernieuwde; ende geloefde daer toe oock ghewillighe armoede; voor haer nemende haren kost om Godts wille te bidden. Ende alsoo sy dit H. leven ettelijcke jaren aldus beleeft hadde; soo ghebeurdet/ dat daer eenen wereldtschen mensch (ghemerckt sy seer schoon ende wel-ghemaniert was) gheheelijck op haer verliefde; ja alsoo/ dat hy ten laetsten syne affectie haer te kennen gaf. 'T welck als sy hoorde/ wierdt seer ontstelt; ende verklaerde dat sulckx nimmermeer gheschieden en soude; ghemerckt sy Gode almachtigh/ ende syne Moeder eeuwighe suyverheydt beloeft hadde. Niet-teghenstaende al dit/ en hiel desen mensch niet op van haer te vervolgē. Siende dan dat hy met der minnen by haer niet en vermocht; heeft hy ghedacht met eenich bedrogh (daer den boosen vyandt seer behulpsaem altijdt toe is) oft met gewelt haer t'onteerē. Hy heeft oversulckx ghemerck ghenomen/ waer sy haer noen-mael hiel: ende aldaer met den vader des huys kennisse ghemaeckt hebbende/ stelende daer heymelijck

VVt d'oude Registers van Nederlandt.

Sy gheloeft Gode eeuwighe reynicheydt.

Sy wordt versocht tot oneere.

eenen silveren beker / stack den selven daer naer in het sackxken van Maria: maer doen men achter-naer den beker ghemiste; soo is desen dief ghegaen tot Maria, ende over-teegh haer stille dese dieverije; seggende/ dat sy dese schande van dieverije niet en mochte ontgaen / het en waer sy synen wille dede. Maria dit hoorende/ ontkende het feyt van den beker. Waer teghen den anderen seyde: Wy al-dien dat dese saecke voor recht komt / soo wordt ghy voorseker verweesen. De Maget hem hoorende/ verklaerde/ dat sy liever hadde onschuldigh te sterven/ dan hem te believen/ ende Gode te vertoornen. Desen mensch half verwoedt wesende van quaedtheydt / ghingh haer beschuldighen van dieverije ende toverije; aenghesien sy hem (soo hy seyde) in hare liefde betoovert hadde. Doch het volck en gheloofde hem niet; naerdemael sy daer in eenen heel goeden naem stondt.

Maria vreesende desen bedriegher / trock na hare ouders / om haer te ontschuldighen. Maer desen mensch dede soo veel/ dat sy ghevanghen ghenomen/ gebonden/ ende soo deerlijck ende ellendichlijck van hare ouders ghescheydt wierdt/ dat sy daer af den naem behiel van de Ellendighe Maria.

Voor recht staende/ brocht-men haer voor oogen den beker / dien hy haer aen-teegh ghestolen / ende in haer sackxken verborghen ghehadt te hebben: waer op sy andwoorde / dat het waerachtigh was dat den beker in haer sackxken was/ maer dat sy den selven niet ghestolen en hadde: daer teghen den anderen seyde/ aengemerckt de dieverije over haer bevonden was / dat sy de doodt verdiendt hadde. Alsoo het oock gheschiedt is: want sy wierdt ter doodt verooordeelt: ende alsoo sy ter doodt-waert gaende/ passeren moeste voor-by een L. Vrouwen beeld; soo badt sy den Rechter / ten eynde sy mocht aldaer haer gebedt storten: het welck haer gegunt zijnde/ is sy daer op hare knien ghevallen/ biddende van Godt den Heere om vijf saken: Ten eersten/ dat een iegelijck in dierghelijcken noodt wesende als sy, soude moghen gholpen ende ghetroost worden. Ten tweeden/ dat Godt almachtigh vergheven wilde den ghenen die eenichsins schuldt oft oorsake waren in hare onschuldighe doodt. Ten derden/ dat alle menschen, Godt gave waer mede sy belast waren, terstondt aldaer van Godt mochten gholpen worden; het zy van vrouwen, die in barens noodt

Haer wordt dieverije over-teghen sonder schuldt.

Sy begheert vijf dinghen van Godt.

noodt waren, oft iemandt die by den brandt schade geleden hadde, oft dierghelijcke. **Ten vierden**/dat alle de gene, die in dier plaetsē in haren naem de H. Moeder Godts souden aenroepen, dat de selve van alle verdriet, schade ende schande mochten verlost worden. **Ten laetsten**/badt sy voor hare eygene ziele, dat de H. Moeder Godts haer by wilde staen, ende haer met de kroone der martelie ende der suyverheydt wilde helpen kroonen.

Haer ghebedt volepndt zijnde / soo heeft den Rechter haer aen den scherp-rechter over-ghelevert / om dat hy hare handen ende voeten bindende / haer levende delven soude. Den beul nam over-sulcx de Maghet; ende doende dat hem belast was / heeft hy een graf naer des menschen lenghde ghemaeckt / ende haer levende daer in-ghelept/segghende: ✠ Maria Maghet/ bidt voor my by uwen bruydegom. Daer op sy andtwoordde/seggende: Vriendt, ick bidde Godt dat hy u mijne doodt vergheve, ende daer en-boven alle uwe sonden. Ick vergheve oock alle de ghene die my oyt met woorden oft vvercken verstoort hebben; ende sal daer-en-boven Godt den Heere bidden, dat hy vvil bermhertigh zijn allen den genen, die mijne hulpe op dese plaetse aenroepen sullen.

Den beul bidt om vergiffenisse/ ende sy bidt Godt voor hem.

Sy bidt voor de gene die op hare sterfplaetse in pelgrimagie gaen sullen.

Middeler-tijdt soo wierdt daer een vierkandt scherpser ghereedt gemaeckt/om daer mede door het lichaem van Maria te stooten/ ende alsoo in de aerde te hechten Gedurende allen desen handel / soo stondt den valschen beschuldigher daer al teghenwoordigh; den welcken niet-tegenstaende alle de wereldt weende/ soo en wierdt hy nochtans niet beweeght. Hier-en-tusschen wierdt de onnoosele Maghet met aerde bedeckt/ende het yser met alsulck ghewelt van naghelen door haer lichaem gesmeten / dat-men het ghedlop wel eene halve mijle verre hoorde. Terstondt soo dit ghededen was/ is desen valschen mensch met eenen fellen duyvel beseten. Ende alsoo hy naer huys ghingh / is hy des nachts daer naer slapen ghegaen; ende heeft als-doen soo vreeselijck begonst te roepen/dat een-iegelijck verbaert wierdt: overs sulcx wierdt hy ghehaelt ende ghehoept; alwaer hy noch qualijck konde mede ghedwonghen worden. Daer naer is hy in eenen kelder ghestelt ghevveest; daer hy noch eten noch drincken en wilde/'t en waer men hem daer toe ghedwonghen hadde. In sulcker voegen sat hy wel seven jaren heel slecht/ende uptsinnich. Sijne vrien-

Haren valschen beschuldigher wordt van den duyvel beseten.

De vrienden voeren hem tot Geele/ ende elders om hulpe.

den raedt soeckende/ hebben hem nae Geele tot S. Dinghen ghevoert; daer naer tot Wincsele; ten derden tot Hasperen; ten vierden tot onse L. Vrouwe van Hanswijck by Mechelen: maer al te vergeefs: want den dupbel riep/ datmen hem nerghens upt en soude jagen/ dan ter plaetse daer de Ellendighe Maria rustede. Twelck de vrienden hoorende/ hebben hem op eenen waghen ghelept/ om hem derrewaerts te voeren: dan alsoo hy op den waghen lagh/ maeckte den dupbel hem soo swaer/ dat sy niet dan met groote moeyte hem tot daer toe en kregen.

Den dupbel maeckt hem seer swaer.

Maer als-men hem van den waghen hief/ ende in de Capelle leyde/ dede hy sulck ghewelt/ datmen hem met geene cracht bestieren en mochte/ tot dat door het luyden van de klocke alle de ghebueren met groote macht hem in de kercke voor den autaer van de H. Moeder Godts brochten: alwaer sy alle baden die daer ontrent waren; alsoo dat-men ten laetsten den dupbel met groot getier ter venstren upt sagh vlieghen/ ende de boven van handen ende voeten vallen/ ende hem ghesondt opstaen: en terstondt vallende op syne knien/ heeft hy Godt almachtigh gedanckt/ midtsgaders de H. Moeder Godts/ ende oock de Ellendighe Maria; bekennende openlijck syne schuldt/ als dat hy de onnoosele Maghet valschelijck beschuldight hadde/ ghelijck voorsept is.

Hy komt by het graf vande Ellendighe Maria, ende wordt verlost.

Alle die daer teghenwoordigh waren/ danckten den Heere/ die de syne niet onghe-eert/ ende de quade niet onghestraft en laet: alsoo dat het volck daer nae met devotie ende ghiften/ de selve plaetse in eeren houdt/ ende besoeckt. Desen mensch ghenesen zynde/ is naer huys ghekeert; houdende voordt-aen voor syne voor-sprake de ghene/ die hy de doodt aen-ghedaen hadde.

Wy en moghen hier oock niet vergheten/ dat daer derthien maeghden in groote claerheydt upt den hemel quamen: daer van de eene voor dese Ellendige (nu geluck-salige) Maria eene kostelijcke kroone brochte; houdende alsoo dry verschepden reysen de upt vaert met dry kroonen; de eerste/ van ghewillighe armoede; de tweede/ van eeuwighe suyverheyt; de derde/ voor het verghieten van haer bloedt. Hier mede zyn de maeghden verdwenen: waer upt men wel speuren kan de plaetse daer sy ghestorven is: ende de eere die haer van Godt hier en hier naemaels ghegunt is/ ende namentlijck aen de navolghende mirakelen.

Hemelsche uytvaert.

Alsoo

Eenen verdzoncken mensch verweckt.

Alsoo eenen sekeren persoon ontrent eenen meulen ghingh baden/soo is 't ghebeurt dat hy verdzonck: ende nu seven uren doodt gheweest hebbende/ is hy ghelept op den autaer van Maria; alwaer/ alsoo allen het volck voor hem badt/ hy wederom levendigh ende gesondt is ghewozden.

Een dochterken verweckt.

Het is gebeurt dat een seker seven-jarigh dochterken gevallen was onder het radt van eenē meulen; het welck doodt was vande neghen uren des mozghens tot den avondt: doch alsoo het op de voorseyde plaetse ghebzacht wierdt/ ende dat allen het volck voor haer badt/ belovende dat het ghestadighen bede-wegh tot haren grave soude gaen; soo is het vander doodt verresen.

Voor beloste van bedevaert tot haren grave wordt eenen upt doodts noot verlost.

Alsoo eenen man van Bzussel eens gingh na Vueren; soo vondt hy onder weghen sijne vpanden/ om hem te vermoozden: den armen man siende sy-selven in dit perijckel/ heeft beloeft de voorseyde plaetse te besoecken/ inghevalle hy vzy ontgaen mocht. Soo haest hy dese belofte hadde ghedaen/ bleven de vpanden stil staen/ ende en konden hem niet aenraecken: ende merckende de oorsake/ maeckten sy te samen peys: ende hy volbzocht met groote devotie het ghene dat hy beloeft hadde.

HET

S. POTAMIENA Virgo et Martyr.
28. Iunij. Ioan. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. POTAMIENA MAGHET ende Martelaerſſe.

18. Iun. A. 180.

DEn groote Hiſtorie-ſchrijver Euſebius beſchrijft het leven van deſe Maghet in deſer maniere: Onder veel andere diſcipelen van Origenes/ is geweeſt eene doorluchtige ende ſeer vermaerde Maget ende martelaerſſe Potamiena: deſe is mach op deſen tijdt by den inwoonders des landts/ in groote achtinghe ende eerwighe ghedachteniſſe om hare deughden wille; alſoo datſe eerſt inde verbolghinghe geleden hadde onuytſprekelijcke veel tormenten/ om haren maechdom ende reynicheyt; namaels als ſy om des gheloofs wille onbehoorlijcke ende ongehoorde tormenten gheleden hadde/ ſoo is ſy ten laetſten met haer weerdighe moeder Marcella verbrandt.

VVt de Kerckelijcke Hiſtorie van Euſebius lib. 6. cap. 5.

Potamiena ſtrijdt voor haer reynigheyt.

Men ſeyde/ na dat haer den Rechter/ ghenaemt Aquila/ met veel wreede tormenten verſcheurt hadde/ ten laetſten Potamienam tot ſchande ende ſchoffieringhe haerder edelheydt ende ſuyverheyt ghedreyght heeft/ dat hyſe wilde overleveren de alder-wreedſte beuls om te pijnighen/ oft de alder-onreynſte vileyns ende roffiaens/ om haer te misbruycken. Ende als hy haer vraeghde/ het welck van beyden ſy verkieſende was; ſoo heeft ſy teghen den Tyran weder vrijlijck gheſproken met alſulcke woorden/ die blaſphemien waren teghen die goden; alſoo dat daerom van ſtonden aen hare ſententie ghegheven wierdt.

Als Baſilides een bande beuls die haer leydden/ ſagh datter een groote menighte van booſe ende onſuyvere menſchen deſe Potamiena met woorden en ſchandelijcheden beſpotteden/ ende haer oneerlijck aentaſteden; ſoo heeft Baſilides naer ſijn vermoghen uyt medelijden/ ſommige wegh geſtooten. Waerom ſy/ ſijne goedtwilligheyt ſiende/ tot hem ſeyde: Weeſt dat ſeker/ als ick kome by mijnen

Sy beloeft voor den beul te bidden.

by mijnen Heere ende Godt, dat ick voor u sal bidden; dat u dit sal vergolden worden. Ende daer naer heeft sy stantvastelijck geleden dat torment van 't heet peck/dat over alle haer leden gegoten wiert/ ende door aldusdanigen torment is dese salige Maghet ten hemel gevaren.

Sy wordt in siedende peck verbrandt.

Niet lange daer naer/als Basilides onder sijn medegesellen was/eñ datmen om een sonderlinge sake eenen eedt van hem eyschte; soo heeft hy geseyt/dat hy immers niet sweiren en mochte; want hy een Christen was. Sy meynden eerst/dat hy 't in 't jocke seyde; maer als hy dat altijdt standtvastelijck betuyghde/ soo is hy ghevangen ende ter vierscharen ghebrocht; ende als hy volstandigh bleef in sijne belijdinge; soo wiert hy inden karcker gheworpen. Eñ als hem sommige vanden onse quamen besoecken/ eñ ondervraeghden die sake/ hoe dat hy aldus haestelijck verandert was; soo seyde hy/ dat Potamiena na den derden dagh haerder martelien 's nachts hem een croone op sijn hooft geset heeft/ seggende/dat sy den Heere voor hem ghebeden hadde/ende verworven datter gheschreven is/ wie een martelaer ontfanght, die sal den loon eens martelaers verkrijgen. Als de broeders dit hoorden/ hebben sy hem ghegeven des Heeren teecken (dat is het teecken des H. Cruys) ende des anderen daeghs is hy om des Heeren belijdinge onthooft.

Sy veropenbaert haer aen den beul Basilides.

Matth. 10.

Men seydt dat in dien tijden veel meer andere waren/ die gheweest zijn mede-discipelen met Potamiena in die Christelijcke leeringhe onder Origenes/ in de stadt van Alexandrien: aen welcke sy desgelijcx openbaerde in een visioen/ die croone presenterende: die oock naemaels ghemartelisseert wierden.

Sy thoondt d'eeuwighe croone aen verscheyden.

Ick sal hier by-voegen/ 't ghene Palladius Bisschop van Helenopolis verhaelt van een andere Maghet Potamiena; 't welck seer gelijck is aen dese voorgaende verhalinge. Den H. Isidorus (seyt hy) gast-weerder/heeft my vertelt een sake beschrijvens weerdigh/ 't ghene hem den H. Antonius (metten welcken hy verkeert heeft) verhaelt hadde. Potamiena eene seer schoone dochter/ ten tijde vanden vervolgher Maximinus/ was eene dienst-dochter van eenen oncuysschen mensch. Als haren heere haer seer gebeden/ eñ haer veel dingen beloeft hadde/ende haer niet en heeft konnen bedrieghen; heeft hy ten laetsten/rasende gheworden zijnde/haer van haer Christelijck geloove beschuldicht by den Landt-vooght

Pallad. Hist. Lausic. c. 3.

Potamiena versocht van haren meester tot oneere/wederstaet vromelijck.

van

van Alexandrien; seggende/ daer-en-boven dat se vermaledijdde de Keysers/ die de Christenen verbolghden; hem belovende dat hy hem gheven soude groot ghelt tot hare bederffenisse/ seggende: Is't dat ghy haer kont raden/ dat sy mijnen wille doet; soo bewaertse sonder eenighe pijne aen te doen; maer bleef sy even hart-neckigh/ soo badt hy/ datmense met veel tormenten soude doen sterven: op datse (sepde hy) levende mijne begeerlickheydt niet en bespotte. Als dan dese vrome Maghet voor den rechter-stoel gebracht was/ ende aldaer verschepden instrumenten om haer te pijnighen ghebracht waren; soo wierdt sy in haer lichaem seer gepijnight; maer in haer gemoet als eenen stercken ende vasten toren wederstont veel ende verschepden opgheworpen redenen. Onder de tormentē was dit wel d'alderwreedste. Want den Landvooght gheboodt/ datmen eenen grooten ketel vol peck soude doen sieden. Als doen heeft den wreeden Landtvooght/ hem tot de H. Maghet keerende/ ghesepdt: Gaet ende zijt gehoorsaem den wille van uwen heere: oft anders doe ick u worpen in desen ketel. Maer sy heeft geantwoort/ seggende: Verre moet zijn dat den Rechter soo ongherechtigh ende boos zy, dat hy my aen een anders onkuysheydt soude bevelen ghehoorsaem te zijn. Hy dan rasende/ gheboodt/ datmen haer soude ontkleeden/ ende inden ketel worpen. Doen sepde sy: Ick sweire u by de Keyserlijcke majesteyt, die ghy in eeren houdt en vreest, ist dat ghy voor u ghenomen hebt my alsoo te dooden, en doet my niet ontkleeden; maer doet my alenghskens in het siedende peck nederlaten; op dat ghy mooght sien wat patientie my CHRISTVS ghegheven heeft, den welcken ghy niet en kent. Sy aldus nedergelaten zijnde/ heeft op dry uren tijts haren geest ghegeven/ als 't peck tot aen haren hals gekomen was.

Haer worden veel tormenten aenghedaen.

Sy wordt ghworpen in een ketel vol siedende peck.

HET

S. RVFINA et S. SECVNDA sorores, Virgines et Mart.
10. Iulij.

Ioan. Cnobbaert ex

HET LEVEN VANDE TWEE HH. SVSTERS RVFINA ENDE SECVNDA MAEGHDEN ende Martelaerssen.

10. Iul.

A. 260.

DE heylighe maeghden ende martelaerssen Rufina ende Secunda hebben susters gheweest/ eñ zijn tot Roomen gheboren van seer edelen geslachte: haren vaver was ghenaemt Asterius/ ende hare moeder Aurelia. Sy warē ten houwelijck beloeft aen twee edel-mannen/ den eenen ghenoemt Armentarius/ ende den anderen Verinus/ die in de vervolghinghe van Valerianus ende Gallienus door vreese verlieten het gheloove van IESVS Christus; ende wilden hunne bruyden Rufina eñ Secunda raden 't selve oock te doen: maer al waren sy vrouwen/ ende uyt der naturen kranc; nochtans waren sy vromer dan de mannen/ ende volstandigher in het gheloove. Ende om dat niet te verliesen/ namen sy voor haer/ uyt Roomen te trecken op een huys/ dat sy in Toscana hadden. Sy ghinghen uyt Roomen/ ende hare bruydegoms waerschouwden 't selve aen eenen Grave/ ghenoemt Archesilaus; die haer met ghewapent volck volghde; ende achterhaelde haer ontrent vier mijlen van Roomen; ende leverde haer over aen Junius Donatus/ Oversten van de stadt; die haer van malckanderen dede scheyden/ ende in den karcker leyden. Hy wilde Rufina eerst in het besonder beproeven/ ende haer in 't vriendelijck voorhouden haren edeldom/ jonckheyt/ schoonheyt/ ende de

Vvt ende Registers.

Sy worden ghevanghen/ ende in den karcker gheworpen.

ghenuchte die sy mocht hebben met haren bruydegom: waerom hy haer dede op den derden dagh voor sijnen Siechters-stoel komen/ eñ sepde tot haer: Hoe kompt dat ghy / naerdemael ghy van soo edelen af-kompste sijt/ u soo seer laet vernederen / ende te vreden sijt met eenen soo slechten ende verworpen staet: soo dat ghy ghelooft/ ende u laet voor-staen veel beter in een ghevanghenisse gesloten/ dan vry te sijn / ende met uwen bruydegom te verblijden? De heylighe Rufina andtwoorde: Dese gevanghenisse sal een eynde hebben, ghelijck oock sullen dese banden, eñ door dese gevangenisse eñ dese banden sal ick tot de glorie komen, die nimmermer geen eynde en heeft.

Hoecke andtwoorde van Rufina.

Dē Stadthouder sepde: Ic bidde u/ verlaet u valsch voornemen/ eñ doet de Goden sacrificie/ op dat ghy langhen tijdt met uwen bruydegom mooght op deser aerden leven; oft anders sult ghy seer haest door tormenten u leven eynden. De H. Maget sepde: Te vergeefs, ô Iunius, zijt ghy u met spreken vermoyende: meynt ghy my met woorden te verwinnen? ghy beloeft my (soo ick hoore) twee onprofijtelijcke saecken, ende noch een daer by, die gheheel onseker is. In den eersten, ghy wilt dat ick de Goden aenbidde: waer't dat ick dat dede, ick soude mijn ziele dooden. Ten tweeden, soo wilt ghy dat ick eenen man trouwe, die my alreede tot eenen bruydegom is gegeven; dit en kan oock in der eeuwigheydt niet dueren: want ick om gheen saecken ter wereldt en wil verlaten die onsprekelijcke vreught van die heylige maeghdelijcke suyverheydt. Ten derden, beloeft ghy my dat ick veel jaren met mijnen bruydegom sal leven; het welck oock gheheel onseker is: want ghy, noch ick niet en konnen weten oft wy morghen vroegh sullen levendigh zijn.

Den Stadthouder sepde: Uwe woorden sullen haest een eynde hebben / als ghy tot de tormenten sult komen; daerom bepeyst u wel/ ende verandert uwen sin/ oft anders sult ghy seer haest met tormenten u leven eynden/ daer ghy nochtans seer langhen tijdt kont leven. De H. Rufina andtwoorde: Ick ben ghedachtigh dat ick u hebbe begrepen in 't ghene dat ghy eerst qualijck seyde; ende nu seght ghy wederom, dat ick langhen tijdt kan leven; ick segghe u klaerlijck, dat ons leven is onseker, ende sal een eynde hebben; daerom is 't een seer goede saecke dat-men neerstigheyt doet om het levē te verkrijgē dat geen eynde en heeft; alsoo ons *Christus* selfs leert. Laet ons dan sijne

leere

leere naer-volghen. Dit al niet teghenstaende/ soo heeft Junius noch sijn beste gedaen/om de Maghet haren sin te veranderen/ haer biddende eñ radende/ dat sy soude willē met haren bruydegom woonen/eñ hare Christenheyt verlaten. De H. Maget sepde: Laet ghy u voorstaen, Iunius, dat ick eenen sterffelijcken bruydegom beminne, soo zijt ghy seer verdoolt, *Christus* alleen is mijnen bruydegom: op hem alleen is mijn betrouwen; want ick hem alreede hebbe my selven op-gheoffert ende reynigheydt beloeft: en laet u niet voorstaen, dat ghy my met woorden sulx vervaert maken; want ick soo cranck in mijn geloove niet en ben, dat ick mijnen Godt, ende mijnen bruydegom Iesvs *Christus* soo sal verlaten. Den Stadthouder dit siende/dat hy dat onwinnelijck herte/'t welck gewapent was met eene stercke liefde van reynigheydt/eñ met't gheloove Christi, niet en konde verwinnen/ noch met ghewelt/noch met listen; soo dede hy Secunda voor hem komen / om dat Rufina hare suster in hare teghenwoordigheydt gegeesselt soude worden; ende dat sy door vreese van dierghelijcke castijdinghe/haer sonde beghéven tot sijnen wille. Maer alsoo Secunda sagh dat hare suster ghegeesselt wierdt/ ende datmen haer niet aen en tastede; wiert sy ontsteken met een groote begheerte om voor Christus te lijden; eñ keerde haer met groote vroomicheydt tot den Rechter; seghghende tot hem met luyder stemmen: Wat doet ghy, booſen menſche ende vyant van alle deught? Waerom vereert ghy mijne suster, ende laet my achter, om dat ick niet deelachtigh en soude zijn van hare glorie ende croone? Den Oversten antwoorde: Wy dunckt dat ghy dwaser zijt als uwe suster. Secunda sepde: Ick en ben niet dwaes, noch oock mijne suster: maer sy ende ick zijn Christenen: ende 't is recht dat wy beyde gegeesselt worden; aenghesien wy beyde gelooven ende belijden *Christum*: want de deught der Christenen groeyt met het geesselen, ende verwerft dies te meerder croone der eeuwiger glorien, hoe dat de slaghen der tijdelijcker tribulatien meerder geweest hebben, met welcke sy gheoeffent worden. Alsoo den Oversten haer daer na vermaende dat sy by hare bruydegoms soudē leven; ende sy even volstandigh bleven / liever hebbende te sterven/dan haren maeghdom te verlieſen; soo vraeghde haer den Rechter/ wat sy souden doen / indien sy teghen haren wille ende met gewelt verloren 't ghene dat

Groote vry-moedigheydt van Secunda.

sy soo seer beminden? Secunda antwoorde: Eene Maget en kan haren maeghdom ende de suyverheydt haerder zielen niet verliesen, indien sy selve niet en verlaet de rechtveerdigheyt. Het ghewelt ende overlast, datmen eene maget aendoet, is haer een torment, ende het torment vermeerdert den loon ende croone. Daerom doet al dat ghy wilt, bereyt het vyer, het svveert, de geesselen, de roeden, stocken ende steenen: vvant hoe ghy de tormenten meerder maeckt, soo veel te meer vermeerdert ghy de glorie.

Sy en worden niet beschadicht van ziedende olie.

Den Rechter dede haer worpen in eenen donckeren karcker; ende dede daer mest brenghen / om haer te quellen met den stanck: maer onsen Heere veranderde dat in eenen seer soeten geur / tot groote vernoeginghe vande hh. maeghden: ende inden selven karcker verscheen eene wonderlijcke ende hemelsche claerheyt. Sy wierden daer upt ghebrocht door het bevel vanden rechter / ende ghestelt in een badt ende cuype vol siedende olie: maer hebbende daer inne geweest twee uren lanck / en wierden sy niet beschadicht / maer wierden verkoelt ende vermaeckt. Waer af den Rechter verwondert zijnde / dede haer leyden na de Riviere Tyber / die midden door de stadt Roomen loopt; ende dede haer daer inne worpen / met eenen grooten steen aenden hals ghebonden. De maeghden ginghen ontrent een halve ure lanck boven over het water sonder te sincken / noch nat te worden; singende ende lovende den Heere / ende verkondighende sijne wonderlijckheden ende triomphen.

Junius dit wonder hoorende / is seer verbaest ghewest: waerom hy den Graef Archesilaus by hem heeft doen komen / ende seyde tot hem: De twee maeghden die ghy voor mijnen rechter-stoel hebt over ghegheven / oft het zijn warachtige tooveraerssen / oft sy zijn dienstmaeghden ende heplighen vanden warachtighen Godt; doerom wilde ick wel / dat ghy selfs den last aenveerde / ende hare sake met verstant examineerde: soo mooght ghy haer los en by laten; oft wel (ist dat u goet dunckt) doetse door tormenten sterven. Archesilaus is te vreden ghewest / ende heeft de sake aenveert: hy heeft terstont sonder meer tot sight te nemen op haer misdaet / bevolen datmense leyden soude buyten de stadt op een plaetse / die ghenoemt is Buxo, dry milen van Roomen; ende dat aldaer d'eene soude onthooft worden; ende de

andere

andere het hooft ghecloven; 't welck alsoo gheschiedt is: ende de lichamen wierden daer onbegraven ghelaten / om vande wolven ghegheten te worden.

Maer de heylighe maeghden openbaerden haer seer claer-blinckende aen eene edele vrouwe van Roomen / die vrouwe was van die erve / daer hare lichamen waren: welcke heydensch was / ghenoemt Plautilla; ende sy vermaenden haer / dat sy Christen soude worden / ende hare lichamen op-nemen ende begraven; belovende dat sy daer door verkrijghen soude den loon ende salicheyt / die sy verkreghen hadden. Plautilla dede alsoo: sy ghingh derwaerts; ende vindende de lichamen vande heylighe maeghden sonder eenighen stanck oft hinderniſſe / maeckte sy haer op die plaetse een graf: alwaer sy eenighe jaren laghen; ende wierden daer na inde stadt ghebrocht / ende ghelept inde Kercke van S. Jan van Lateranen / op de plaetse die-men noemt Constantiniana / by de vonte van Constantinus.

Sy openbaren na hare doodt aen Plautilla.

Van dese twee heylighe ghesusters maeghden ende martelaerssen wordt inde H. kercke loffelijcke memorie gehouden. Van dese staet aldus geschreven in het Martelaers boeck van Roomen: Tot Roomen de gheboorte van *Rufina* ende *Secunda*, heylige maeghden ende martelaerssen ghesusters, die inde vervolghinghe van Valerianus ende Gallienus zijn ghepijnight ende ghetormenteert gheweest; eñ ten laetsten is d'eene het hooft gekloven, ende d'andere onthooft: ende soo gheluckighlijck naer den Hemel ghereyst. Hare heylige lichamen zijn seer eerlijck begraven inde kercke van S. Ian van Lateranen, beneffens de H. Vonte.

Martyrol. Rom. 10. *Iul.*

S AMELBERGA Virgo.

10. Iulij. I. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. AMELBERGA MAGHET.

10. Iul. A. 772.

DE H. Maghet Amelberga is ghebozen in een dozp van Ardenneu/op een hof-stede gheheeten Godingh/ten tijde vanden Coninck Pipinus/ ende sijn bzoeder Carlomannus/van seer edele ende Pzincelijcke ouders upt Coninclijcke stamme ghespzoten; want de HH. Maeghden Gertrudis ende Aldegondis zijn van haer maeghschap gh weest. Haren vader was Chzistianus ghenaemt/ haer moeder Eua; die voor al besorght hebbende/ dat sp in Christo herbozen was/ haer van joncks af alsoo in alle godtvzuchtigheyt op-ghebzoght hebben/ dat sp veel vzuchten van deughden ghewzocht heeft; ende was soo geerne inde kercke/dat men se qualijck konde t'huys crijgen. Ghy sout ghesept hebben/dat sp de Euangelische Anna gheweest ware/die bupten de kercke nerghens te binden en was/ altijdt biddende/ altijdt vastende; ghenoegh te kennen ghebende/ dat sp van Christus tot sijne bzupdt ghekozen was: de ouders daer in wel te vzeden zijnde/ die hun dochterken aen Christus, al was sp nochtans een eenigh kindt/ van hare geboozte af op-ghedzaghen hadden.

VVt oude Registers van Nederlandt.

Amelberga van Coninckliycke stamme.

Eene eenighe dochter zijnde/ wozdt van hare ouders Gode op-geoffert.

Bp hunne woon-stede was eenen seer gooten ende schoonen besloten hof/waer dit H. Maeghdeken hare genegentheden tot Godt beghonst te betoonen: hier heeft sp met haer eygen handen een bidt-hupsken ghemaeckt/ ende eenen autaer ter eeren Godts op-gherecht; noemende 't selve een kercke/ om aldaer Gode te dienen. Bp hadde bemerckt wat de Pziesters inde kercken deden/ende noch gheen volle verstandt daer van hebbende/volghde het even-wel eenighsins naer/ op haer maniere. De beste vzuchten die sp inden hof vondt/ die offerde sp op haer autaerken aen Godt/ ende spzack upt eenen hare ghebedekens/ naer der Pziesteren ma-

Sp maeckt een kerksken/eñ eenen autaer inden hof.

niere ghebende aldus eene groote hope van hare toekomende heyligheydt.

Een pagie hare devotie beletten-de/wordt ghestraft.

Den duyvel dit benijdende/ende vreesende dat dit H. maeghdeken/ die van joncks af soo seer in heyligheydt opwiesch/hem noch groote schade doen soude/heeft haer soecken te beletten; op-rockende een van hare dienaren/ die haer tot het stichten van haer kercken in 't aenbrenghen van hout ende steen geholpen hadde: want hy gaf hem booselijck in / dat hy stelen soude al dat sy vande vruchten soude op-offeren. Maer soo hy sijn handt uytreckte naer den autaer/ ende nu wat genomen hadde/ is die verstijft; soo dat hy sijnen arm niet en konde weder na hem trecken. Het boefken stondt voor den autaer heel verslaghen; maer sijne ouders by d'ouders der H. Maghet gaende/ baden hen hertelijck/dat sy voor haer H.dochterken voor hunnen sone ghesondtheydt wilden verkrijghen. Sy hebben 't ghedaen; men heeft ghebeden: ende siet/ de verstijftheydt der zenuwen is allenghskens vergaen/ ende ten laetsten gheheelijck gheneesen; ende de vroesheydt in blijschap verandert zijnde/ hebben sy alle den Heere ghedanckt.

Sy gheneest hem door hare ghebeden.

Den H. VVillebrordus, alsdoen Bisschop van Vtrecht/ hadde een wensch van te voren een Cloester gebouwt Epternaeck genaemt/'t welck soo hy ghingh besoecken/ is door Ardennen ten huyse van Christianus gekomē/ eñ eerlijck ontfangen: na veel Goddelijcke t'samen-spreken is daer vermaen gevallen van dit H. Maeghdeken/ van haer leven/ manieren van doen/ ende van het mirakel onlancks geschiedt; waer op den H. Bisschop sepde: VVy, die het ghewicht des daeghs, ende de hitte gedragen hebben, en hebben noch sulckx niet konnen doen. Maer aen u, ô H. Maeghdeken, om den maeghdelijcken hooghen staet in aensien te brenghen, heeft de Goddelijcke goedtheydt dit teecken van uwe heyligheyt gegunt. Om uwen maeghdom, door welcken ghy weerdigh gevvorden zijt, de suyvere slaep-plaetse van den onstervelijcken bruydegom in te klimmen, hebt ghy lof ende glorie in de eeuwe der eeuwen voor u voordt-ghebroght. Den vijandt der hellen door een boefken, heeft u meynen te bederven; maer is selfs, sijn kracht ghebroken zijnde, verdvvenen: waerom oock *Christus* uvven bruydegom u dese eere gedaen heeft. Bloeyt voordt-aen met de H. *Thecla*, ende vvordt sterck ende vroom met de H. *Agnes*, ende 't beste

Vermaninghe van den H. VVillebrordus aen Amelberga tot den maeghdelijcken staet.

deel

deel zy met u, als met Magdalena. Met dese woordē heeft hy het H. dochterken tot den maeghdelijcken staet seer verkloeckt/ende daer naer oock met het H. Sacrament des Broomsels versterckt.

De H Landrada, doen-ter-tijdt seer vermaert om hare deughden/ hadde in een bosch des Coninckx/ Bepla geheeten/ een Clooster ghesticht ter eeren van de glorieuse Moeder Godts. Door den raedt van den H. VVillebrordus, hebben de ouders van Amelberga haer aldaer besteit/ om noch voorder gheleert/ ende meer beoeffent te worden in deughden. Sy is ontfangen/ende by d'andere dochterkens ghevoeght: maer in haer heeft-men een uptnemende Engelsch leven bemerckt boven d'andere. Al was sy kostelijck naer staet/ ende gheene religieuse zijnde/ in het zijde ghekleedt; nochtans heeftmen bevonden/ dat sy haer teer maeghdelijck lichaemken met een hayren-kleedt kastijdde: men was verwondert/ siende haer dagheliicks als een nieuw dochterken grooter van deughden/ daer sy in elcke soo merckelijck uptscheen/ als oft sy d'andere niet ghehadt en hadde; makende aldus haer herte eene woonstede des H. Geests.

Sy draeghe een hayren kleedt.

Daer-en-tusschen is Pipinus aen de croone van Vranckrijck gekomen/die op eenen sekeren tijdt ter jacht gegaen zijnde in Beplen-bosch/heeft'snavonts 't voorsepde Clooster besocht: alwaer hy seer eerlijck onthaelt is van de H. Landrada. Hy onder andere Amelberga soo boven maten schoon/ statigh/ ende manierigh siende/ heeft ghevraeght van wat gheslachte sy was; ende verstaen hebbende haren grooten edeldom/ heeft haer tot hem doen roepen/omhelst/ghekust/groote vriendtschap ghetoont; ende van doen af haer geschickt ten houwelijck voor synen sone Carolus. Daer naer raedt ghenomen hebbende met de Princen van Vranckrijck/die daer teghenwoordigh waren; is gesloten/ dat sy dat weerdigh was/ als van sulcken stamme zijnde die gheen van de Groote wijcken en moeste. Hierom heeft den Coninck terstondt de H. Maghet daer toe ghenoodt/ meynende dat sijn Coninckliicke authoritept dat lichtelijck verkrijghen soude.

Sy wordt ten houwelijck versocht van Pipinus voor synen sone Carolus.

Maer de H. Maghet/door het ingheven des H. Geests/ haer tot hem keerende/heeft ghesept: *Christus* is mijnen bruydegom, op wiens schoonheydt mijne ooghen vast staen, van vviens omhelsinghe ick niet af-ghetrocken en

Sy wederstaet kloeckelijck.

kan worden. Ende hoe soude ick het houwelijck van uwen sone kiesen, die alsnu onscheydelijck aen den Sone van den eeuwighen Godt gebonden ben? want van alsnu hebbe ick mijn bruylofts-ghifte ontfangen: in de bruydegoms slaepkamer ben ick in gegaen; ende hoe kan ick nu, om de liefde van een stervelijc mensch, my ontblootē van de liefde des levendē Godts, dien onstervelijcken bruydegom? Ick hebbe hem mijne maeghdelijcke eerbaerheydt door belofte over ghegheven, de schoone lelie van mijne suyverheyt voor hem bewaert.

Sy heeft belofte van reynicheydt ghedaen.

Den Coninck dese woorden hoorende: O Maghet (seyde hy) o cieraet der maeghden/ dese woorden komen uyt eenen Goddelijcken mondt/ ende zijn waerachtelijck van Godt! O heel salige Maghet/ uyt wiens herte sulck-eene orgel des H. Geests gehoort wordt! soude het mogelijck zijn/ dat van sulck-een jonck teer dochterken sulck-een verstandighe reden soude konnen gesproken worden / als het door des H. Geests in-gheven niet en gheschiedde? Voorwaer / Godt is wonderbaer ende hoogh verheven in sijne Heylighen. Dit seyde den Coninck/ Godt lovende met alle sijne Hovelinghen: ende vertreckende van daer / heeft aen de H. Landrada dese H. Maghet seer bevolen; ende belast / dat sy haer in eere houden soude/ ende in alle goede ende Goddelijcke seden beoeffenen. T'huys ghekomen zijnde/ heeft aen de Coninghinne Bertrada verhaelt wat hem met Amelberga ervaren was.

Den Coninck prijst seer haer voornemen.

'S Conincks sone Carolus / een schoon ende vroom jongh-man/ ghehoort hebbende/ dat sijnen vader Amelbergam versocht hadde voor hem ten houwelijck/ maer te vergheefs; is even wel ontsteken gheweest/ om haer selfs te versoecken. Is dan als ter jachte ghegaen naer Beylen-bosch; maer in der daedt/ om Amelberga tot sijnen wille te krijghen. Hy vondtse besigh met steen oft kaleck/ tot 't oprechten der mueren van 't Clooster/ aen te brengen. Onbehoorlijck is 't (seyde hy) tot de sijne/ dat eene edele dochter van Conincs stamme/ met sulck-een vuyl werck haer bekommere; daerom neemt haer dat af/ ende doet het ghy-lieden: ende tot het maeghdeken; Kompt hier (seyde hy) ende haer omhelsende / versocht haren wille tot sijn houwelijck: maer te vergheefs/ noch met bidden/ noch met dreyghen oft gewelt en was den onwinnelijcken toren der deughden te vellen. Terwijlen

Carolus/ sone van Pipinus/ soeckt haer te verwillighen / maer te vergheefs.

wijlen hy haer om-helsde / badt sy haren bruydegom Christum secretelijck / dat hy haer upt dien noodt helpen wilde. Ende siet / terstont is sy verhoort. Want al-daer eene vrouwe ghekomen is / jammerlijck klaghende / datter eenen beir upt het bossche ghekomen was / die haer bye-korven al ghescheudt hadde / ende nu groote schade dede onder de schapen. Carolus dit hoorende / sprongh op sijn peerdt / Amelbergam verlatende / ende liep naer den beir. Den man van dese vrouwe / een waghenmaecker / was besigh met een dissel te maecken. Desen neemt hem Carolus af / ende gaet den beir aen / slaet hem tusschen beyde sijn oozen / soo dat hy doodt viel.

Amelberge neemt hare vlucht in de Capelle van onse Lieve Vrouwe.

Daer-en-tusschen de H. Amelberga, niet sonder sorge / liep naer de Capelle van onse Lieve Vrouwe / die van binnen wel sluytende / ende een casse van heylighdom op het hooft / tot eene eerbiedinghe ghenomen hebbende / heeft de aerde begoten met tranen / den hemel verbult met dese bedinghe: O Coninck der Enghelen, doet my dese gratie, dat my de tyrannije van de wereltlijcke macht niet en over-valle, dat mijnen maeghdom niet ghescheut en zy. Ghy zijt mijn eere ende glorie, en laet niet toe, dat het kleedt mijnder suyverheydt my ontrooft worde. Ick hebbe u voor bruydegom verkoren, uwe schoonheyt begheert, niet behouden dat ick minnen soude, anders dan u. Als sy met dit ghebedt besigh was / komt Carolus weder; ende verstaen hebbende waer sy was / heeft met gewelt de ghegrendelde deure van de Capelle (Godt noch sijne gebenedijde Moeder niet ontsiende) als een Kerckschender / willen op doen breecken. Maer de H. Landrada op hare knien vallende / badt hem sulcks niet aen te gaen / dat sy haer beste doen soude / om de H. Amelberga tot den houwelijck te verwillighen. Hy daer mede te vrede zijnde / is naer sijnen vader ghekeert; dien hy uptterlijck quelde / om dit houwelijck te verhoorderen. Maer den Coninck smeeckende ende biddende / begeerde / datmen-se in haer voornemen laten soude.

Korts hier naer Pipinus overleden zijnde / Bertrada moeder van Carolus heeft ock dit houwelijck willen beletten / hem biddende sulcks niet aen te gaen teghen Godts wille; want het te duchten was / dat het sonder straffe niet gheschieden en soude. Dies niet-tegenstaende / als Carolus nu Coninck ghevorden was / heeft hier op sijne Raedts-Heeren ghehoort / die (soo 't gheschiedt) den

Sy wordt wederom versocht ten houwelijck,

den Coninck naer den mont spreken / rieden hem al dat hy synen sin volghen soude / ende de H. Amelberga ock tegben haren danck / tot Coninghinne en de syne huys-vrouwe verkiesen. Sy was doen ten huyse van Figuera / de moeder van eenen hovelinck Hunrodus genaemt / aldaer van hem als momboir (want hare ouders nu doodt waren) ghevroght; van waer sy meynde hare vlucht te nemen tot hare mope Begga / t'Andain in ren Cloosier van hare mope ghesticht. Hunrodus / anders daer toe wel ghewillight / kreegh last van den Coninck / van aen syne moeder te schryven / dat sy naer Paesschen met de H. Amelberga by den Coninck komen soude / om met hem te houwelycken. Maer den goeden Godt voor-sagh het anders. De H. Geertrudis nu overleden zynde / heeft haer aen Godynus / broeder der H. Maget veropenbaert / ende belast met alle haesten syne suster te gaen verlossen. Hy is stracx / noch by nachte / naer Anchon gherepst / daer syne suster was; ende sy zyn t'samen heymelyck wech-ghevlucht. 'S daeghs daer naer is dit den Coninck ghewaerschouwt; die terstondt beval haer te vervolghen; maer al te vergheefs.

Sy wordt door der H. Geertrudis openbaringe verlost.

Vluchtende / quamen sy op eenen bergh / eñ een doyp siende / spoedden hen derrewaerts / om aldaer den blyden Feest-dagh van Paesschen door het nutten van 't super Paesch-Lammeken te houden. Daer-en-tusschen hadde een diefken het kofferken der H. Maghet (sy in hare devotie zynde) ghestolen. Maer eenen wolf hem ontmoetende / vlieght hem toe / scheurt hem syne kleederen / ontset hem den roof / houdt hem vast / tot dat Godynus / hem volghende / den wolf af-ghekeert heeft tot syn geluck. Naer den H. dienst is-men ter tafel gegaen. Daer was luttel t'eten by den Vriester aldaer: maer door de verdiensten der H. Maghet is de spyse ende den dranck ghegroeyt; soo dat sy voor acht daghen genoeghsaem gheweest is.

Eenen wolf beschermt haer kofferken.

Sy vermenighfuldight de spyse.

Hier naer hunne reyse vervoorderende door Haspengauw / zyn ghekomen by eenen bloet / al-waer sy ghesien hebben eene bende swarte ruyters. Godynus met syne H. suster waren in groote vreese / meynende dat het volck van den Coninck was / om haer te vanghen. Sy hebben haer dan begeven tot het ghewoonlyck gebedt: waer door sy ghewaer ghewoorden is / dat het duyvelen waren; want sy vriesschten als leeuwen / grimden als beiren /

beiren/huylden als wolven/schupffelden als serpenten. Ende eenen van den hoop; O Godyne (seyde hy) te vergheefs loopt ghy teghen den stroom/uwe suster den Coninck ontreckende. Siet toe/'t en sal u niet onghestraft blyven/gaet ghy voort. Keert/keert naer den Coninck/ende levert hem uwe suster/die hy tot eene Coninginne begheert. Godynus niet versaeft / ghingh even-wel voort. Maer siet/ soo sy by de brugghe van den bloedt quamen / breken de duyvelen die af. Even-wel eenen van den hoop al guychelende: Komt/o Maghet (seyde hy) o ghy bruydt van den eeuwighen Coninck Christus, en zyt niet beroert: ick sal u over het water helpen. Maer de Maghet niet langher verdraghende hun boos ghespot/heeft hen door het H. Cruys verjaeght met eene aerdt-bevinge/die d'inwoonders van die plaetse (Thienen gheheeten) ghewaer wierden. 'T volck quam ter stadt uyt/ende siende de brugghe ghebroken / oock ghehoort hebbende watter ghepasseert was/ hebben Godt in synne wonderlycke wercken gheloeft/ ende de H. Maghet seer gheacht/ de brugghe terstondt vermaeckende/ tot dienste der selver.

De duyvels soecken hare vlucht te letten.

Sy verdryft de duyvelen met het teecken des H. Cruys.

Voorts reysende/zyn eyndelingen te Vilvoorden ghekomen; alwaer sy hare dienst-maghet belast heeft/ dat sy kersouwe ontrent het water soude gaen plucken. Dit was (naer veel vastens) ghemeynelyck hare spyse/ droogh broodt met een kruydeken. De dienst-maghet die gaet: ende siet eenen vreeselycken grooten visch / die springht haer naer. Sy roept over-luydt; de H. Maghet vraeghde watter was: de maerte antwoorde: En hadde ick niet gheloopen/ick ware verslonden. De heylighe Maghet/Gaet(seyde sy)ende vanght hem, hy is ons van Godt gheschoncken. De dienst-maghet ghingh t'samen met de knechten / ende sy vanghen den visch / die hem onder 't water niet begeven en konde. De heylighe Maghet loefde den Heere voor synne weldaet; ende soo sy d'armen seer beminde/ deylde hen den visch/ soo dat sy met haer volck noch ghenoegh van den visch behiel tot hun behoef.

Sy wordt mirakeleuselyck ghespijst door eenen visch.

Ter selver plaetse hadde de moeder van eenen Priester/ Benignus ghenoemt / nu veertigh daghen totter doodt toe sieck gheleghen/die vande spyse der H. Maget begheerende/ende daer van etende/ terstont heel gesont wirrt. Ten lesten heeft de H. Maghet in 't gheweste van

Eene sieck door hare spyse ghenesen.

Vrach-

Brachbandt hare wooninge verkosen/ende aldaer eene Kercke ghetimmert ter eeren Godts/ endé van den H. Martinus. Alwaer sy ten tijde des Ooghsts haren acker van een groot tempeest ende slagh-reghens door hare ghebeden bevrijdt heeft: ghelijck oock op een ander tijdt van eene groote menichte trap-ganser/ die den selven gheheelijck bedierven; bevelende haer inden karcker te komen; maer heeft die wederom los-ghelaten; en belast dat-se nopt meer en souden weder-keeren. Ende de inwoonders ghetuyghen/ dat-men t'sedert dien tijdt / tot desen dagh toe / aldaer nopt dierghelijcke voghelen en heeft ghesien. O Magher groot van verdienste/die door Godes vinghers óock de voghelen onderdanigh maeckt!

Sy bevrijdt haren acker van reghen ende trap-ganser.

Exod. 8.

Hier-en-tusschen verstont den Coninck Carolus/ dat Amelberga in sin hadde over zee te vlieden/ om haer te versekeren van alle perijckelen: daerom is hy met alder haest naer haer toe-ghereyst/ mepnende hy nachts haer te bespringhen. Maer door een visioen van eenen Priester is sy ghewaerschouwt haer te voorsien; evenwel te laete: wat raedt? Den Coninck is tot haren hupse ghekomen/soo sy in 't ghebedt was inde Kercke. 'T welck volepndt hebbende/ heeft haer-selven het hayr af-ghesneden / ende 't hooft met de H. wijele bedeckt. Den Coninck dit hoorende / is naer de Kercke/ als rasende gheloopen/ende heeft met grammoedighepdt ghe-roepen: Wie heeft u / naer dat ghy my tot eene hupsvrouwe toe-ghesept zijt/derren wijen? hoe hebt ghy dit oock derren aenveerden? Daer naer met koelen moedt/ biddende dat sy daer toe soude willen verstaen/daer hy haer toe begheerde/ vondt-se even volstandigh. Hy rasende/trock haer by den erm/om haer op te heffen van de plaetse daer sy in haer gebedt voor den autaer lagh; maer te vergeefs: wat hy trock / door krachte van den H. Geest was sy onroerlijck vande plaetse/ daer sy lagh. Eyndelinghen trock hy haer de wijele van 't hooft/ende voorts soo krachtigh by de schouderen/ dat hy haer het schouder-bladt vrack: nochtans sonder haer te konnen verroeren. Hy merckende de stercke handt Godts/heeft haer ghelaten/ende is naer huys vertrocken.

Sy snijdt haer het hayr af / eñ doet een wijele op haer hooft / om 't houwelijck van den Coninck Carolus te ontgaen.

Carolus met ghewelt haer aendoende/ vreeckt haer het schouder-bladt.

Als sy nu vry was van alle ghewelt/ oock door 't veropenbaren van haren vrijdegom van hare quetsure ghenesen; is noch weerdigh ghevorden van S. Villebrordus, ende Gertrudis in een visioen besocht te vorden.

den. Ende de H. Gertrudis de wijsele van haren hoofde ghenomen hebbende/heeft die den H. VVillebrordus geoffert om te wijen. 't Welck ghedaen zijnde/heeft-se soo toe-ghesproken: Dese wijsele zy u voor een teecken van eene suyvere liefde tot Godt, ende dat ghy gheenen anderen bruydegom en hebt begheert, dan sijnen eeuwigen Sone. Ende weet dat ghy binnen dry jaren by uvven bruydegom komen sult. Sy dit hoorende/vraeghde: Maer wat sal ick daer-en-tusschen doen, om hem vvel te behaghen? Sy antwoorde/dat sy te Themsyck eene Kercke ter eeren van de Moeder Godts bouwen soude/ende aldaer bijden woonen/tot dat sy van haren bruydegom gheroepen soude worden. Hier mede de HH. verreckende/heeft sy volkomen dat haer bevolen was.

Hare wijsele wordt van den H. Willebrordus in een visioen ghewijet.

Carolus te Valenchijn wesende/is tot straffe van den overlast/dien hy haer ghedaen hadde/in eene gheweldighe kortse ghevallen; maer sijne toe-vlucht tot de H. Amelberga nemende/heeft door hare ghebeden/en door de voor-sprake vande H. Gertrudis (de welcke sy beval/dat-men tot dien eynde soude aen-roepen) sijne gesonthevdt wederom gekregen. Als-men eens upt de Schelde water ghehaelt hadde/ende 't selve t'huys brochte/sagh-men dat het in bloedt verandert was. De H. Maghet beval hare dienaers ander water te halen. Aen de Schelde komende/sien sy eenen gheweldighen grooten visch op 't landt ligghen/dien sy t'huys brenghen. De H. Maghet verstondt/dat Godt haer dien ghesonden hadde tot onderhoudt van haer huys-ghesin/'t welck daer mede ghespijst wierdt tot den Oghst toe.

Carolus wordt ghestraft met eene kortse/ende sy ghenees hem.

Sy spijst langhen tijdt haer huysghesin met eenen visch van Godt haer toe-ghesonden.

Als sy nu ettelijcke jaren meer een Enghelsch dan een menschelijck leven ghelevdt hadde/is sy ten eynde van de dry jaren sieck ghevvorden; ende voelende dat haer hare krachten begaven/riep met een groot betrouwen: Mijne ziele heeft ghedorstight naer u, ô Heere! hoe menighvuldelijck derstet naer u oock mijn vleesch. Ende als van haren bruydegom ghenoodt zijnde met dese woorden: Staet op mijn vrindinne, mijn duyve, ende kompt. wesende met de HH. Sacramenten ghewapent/heeft haren gheest ghegheven in de handen der Enghelen/in 't jaer ons Heeren seven-hondert twee-en-seventigh/eenen-dertigh jaren oudt zijnde. Sy is begraven met grooter eeren te Tempsyck/in de Kercke van haer ghestichr.

Pſal. 62.

Cant. 2.

Sy sterft/31. jaren oudt zijnde.

HET

S. Reinildis Virgo et Martyr
16. Julij
Ioan. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. ROMVLA MAGHET.

23. Iul. A. 596.

IEk verhale (seght den H. Gregorius) eene saecke / die oock mijnen broeder / ende mede-Priester Speciosо wel bekent is. Op den selven tijdt als ick my tot een cloosterlijck leven begaf / was hier een oude vrouwe Redempta ghenaemt / in een geestelijck habijte / woonende by de Kercke van de altijdts-maghet MARIA de Moeder Godts. Dese was eene leer-dochter gheweest van Herunda / die groot van deughden een Clupsenaers-leven op de berghen van Preneste gheleeft hadde. Twee van gelijcken habijte hielen haer met haer als leer-dochteren / d'eene Romula ghenaemt / d'ander nu noch levende / die ick van aensien kenne / van name niet. Dese dry dan woonden in een huys / ende leefden in deughden / vol van rijckdommen / maer armelijck na de werelt. Dese Romula even-wel ghingh haer mede-leer-dochter in deughden verre te boven. Hare verduldighepdt was vol wonders / hare ghehoorsaemhept in't hoogste / in 't stil-swijghen een bewaerster van haren monde / seer neerstigh in't ghebruyck van een gedurigh ghebedt. Hoe-wel dat ghemeynlijck / die-mē volmaeckte menschen alhier acht / in de oogen van den oppersten werck-man noch on-volmaeckt ghevonden worden. Ghelijck wy onervaren menschen / als wy eenighe noch niet volmaeckte ghesneden seghelen sien / prijsen die als volmaeckt / die den constenaer nochtans als onvolmaeckt bylt ende verfijnt: ende hoe-wel hy haer hoort prijsen / en laet haer daerom tot een verbeteringe nochtans niet te cloppen ende slaen.

VVt den H. Gregor. Paus lib. 4. Dial. c. 15.

Romula rijck van deughden / arm van goedt.

Dese Romula dan is met eene sieckte gheslaghen / die-men de ghicht ofte lamhepdt noemt / ende veel jaren te bedde ligghende / was by-na van't ghebruyck van alle hare leden berooft; ende nochtans sulck-een roede en heeft haer tot gheen onverduldighept opt-getrocken.

Gichtigh zynde / keert hier meer t' deughden.

Het berooven der leden ghebruyck / is haer een wasdom van deughden gheworden; want soo veel te sorghvuldelijcker heeft sy haer tot 't ghebruyck der ghebeden begheven / soo sy min iet anders konde doen.

Op eenen nacht dan heeft sy Redempta haer meesterisse gheroepen (welcke beyde haer leer-dochteren/als haer natuerlijcke dochteren/minnelijck op-gevoedt hadde) seggende: Moeder komt, Moeder komt. die stracks met de leer-dochters op-ghestaen is: ende soo de saecke aen veel openbaer gheworden is/ ende ick op den selven tijdt oock verstaen hebbe; soo is in den middernacht/ als sy nu by het bedde der siecke stonden / onverhoets een licht uyt den hemel ghesonden/ dat de gheheele celle vervulde / soo klaer-blinckende / dat sy daer by staende/met een onbehoorlijcke vreese bevanghen zijn; soo dat (ghelijck sy naemaels verhaelt hebben) van vreese haer lichamen versteven / ende in een verbaesthepdt stracx quamen. Men hoorde een ghedruys/ ghelijck van eene groote menighte/ die in de celle quamen; het deurken van de celle daverde ende schudde / als oft van d'inkomers ghestooten / ende ghepraemt ghewees hadde. Jae men seydt / dat sy de menighte van d'inkomers ghevoelden / gheperst zijnde / nochtans door de groote vreese die sy hadden / ende het over-bloedich licht / als verblijdt/ en saghen niemanden niet. Want den vaer hadde haer ooghen neder-gheperst / ende de klaerhept van soo groot een licht neder ghelaghen.

Haer celle wordt met eē hemelsch licht door-schenen.

Dit licht is stracx ghevolght van eene wondere soetichepdt van reucke; soo dat sy / die door 't licht verslaghen waren / door de soetighepdt des reucks verquickt zijn ghewees. Romula siende dat Redempta haer meesterisse in deughden/ soo beroert was dat sy beefde/ heeft haer met eenen lieffelijcken mondt beghinnen te troosten /seggende: zen wilt niet vreesen/moeder. Ick en sterve nu noch niet. Ende soo sy dit dickwijls seyde/ allenghskens is het licht ontrocken; maer den soeten reuck is ghebleven/den eersten/ tweeden/ derden dagh. Den vierden nacht nu ghekomen zijnde / heeft-se wedersm haer meesterisse gheroepen / ende van haer begheert / dat-mense met het heylugh lichaem ons Heeren tot een verrepsen voorsien soude. Het welck geschiedt is. Sy en waren van haer bedde / in devotie zijnde / noch niet ghegaen zende siet voor het deurken van de celle op de straet

Daer komt oock eenen sonderlingē reuck.

Hare ziele wordt van een hemelsch cho. r ghehaelt.

de strate stonden twee Choozen van sanghers / verschepden als mannen ende vrouwen/soo sy upt de stemmen (als sy seyden) verstaen konden. De mannen begonsten den sangh der Psalmen/ de vrouwen die antwoorden. Ende soo-men vooz de deure de hemelsche uptvaert dede/is dese H.ziele/upt het lichaem gheschepden zynde / naer den hemel ghelepdt / met den selven sangh/die soo de sanghers hoogher op-voeren/ min eñ min ghehoozt is gheweest / totter tijdt toe dat den sangh / ende den reuck allenghskens vertreckende / in hunne oozen ende neuse gheepndight is.

Wie soude dese H.dochter / als sy leefde / in eenigher weerde oft eere ghehouden hebben/die by alle menschē sulckz onweerdigh scheen te zijn?wie quam haer besoecken?wie achtede haer weerdigh om te sien? De peerle Godts lagh in den dzeck/dat is/in de bederfelijckheyt des lichaems / in de verwozpenthepdt der armoede. Daer sy van Godt upt gehaelt is/eñ tot een cieraet des hemel-rijckz verheben. Nu blinckt sy upt onder de hoogh-verheben bozghers der stadt Godts / onder die blammighe kostelijcke peerlen der eeuwigher croone / als eenen blixem upt-schijnende. Gode zy lof inder eeuwighepdt.

Onder een kranck lichaem is eenen kostelycken schat verborghen.

S CHRISTINA Virgo et Martyr
24. Iulij Ioan Cnobbaert exc

HET LEVEN
VANDE
H. CHRISTINA
24. Iul.
A. 300.
MAGHET
ende Martelaerſſe.

HEt is kennelijck (ghelijck ſeer wel ſeydt eenen sekeren goeden Doctoor der H. Kercke) dat de H. Religie door de verbolghinghe niet en woordt vermindert oft beſchadight van't ghetal der gheloovighe; maer ter contrarien ſeer vermeerdert; gelijcker-wijs eenen acker / oft eenen hof die wel begoten woordt / beter groept ende bloept / ende meer vruchten voorts brenght. Alſoo ock is't vande H. Kercke / die meer ende meer groept / eñ vruchten overvloedigh voort-brenght / ten tijde vande verbolginghe / door het upt-ſtorten van het H. bloedt der HH. Martelaren; waer door ock de Heydenſche menſchen tot het gheloove bekeert worden / ende de Chriſtenen langhs ende meer verſterckt worden in 't hepligh geloove / hoe dat de wreede tyrannē meer meynden door hun verbolghen 't hepligh Chriſten gheloove te verdrucken / ende t'eenemael te vernielen / ende t'onder te brenghen. Ghelijck dat ghedaen hebben (onder alle) de verbolgers der H. Kercke Diocletianus ende Maximianus / den voorgaenden tijdt / wiens op-ſtel was het Chriſten gheloove te verſmachten; midts de Chriſtenen te dooden aen alle kanten; maer Godt heeft het al anders geordineert: want inde plaetſe van eenen Chriſtenen ter doodt te brengen / wierden duyſent ongheloovighe ende heydenſche menſchen bekeert / door de mirakelen / die welcke Godt dede door ſijne HH. Martelaers. Dit bevindende deſe twee voornoemde Keyſers / hebben goet ghevonden hun-lieden ſtaet ende gouverneurſchap te verlaten / ende in 't ſtille ende gheruſtighepdt hun leven te volepnden. Ende hebben hunnen laſt ende gouvernement over-ghegeven / ende gheſtelt in handen van hunne twee ſchoon-ſonen / te weten / Diocletianus aen

Vt oude Regiſters.

De hepligha Kercke neemt aen door verbolginghe.

Constantius/den welcken quam in Vranckrijck; ende Maximianus aen Galerius/die trock ende repsde na den Oosten; ende sy-lieden twee eerste Keysers/ namen de repse aen; Diocletianus trock naer de stadt van Nicomedien/ende Maximianus naer Milanen.

Niettemin dese nu afgelept hebbēde d'authoritept des Keysers macht/en hebben niet af-gelept de vyantschap die sy hadden teghen de Christenen. Want verstaende dagheliicx de nieuw-maren van't groot ghetal der gener die hen bekeerden vande ongheloovighe ende het Heydensch volck/ tot het waerachtigh Christen gelooue/wierdē sy als rasende eñ uytsinnigh; soo dat Maximianus is bevonden gheweest met eenen strop verworght; ende Diocletianus stack oock seer haest de mooy. Ende om met de waerheydt te seggben/'t was eene ellendighe saecke om hem daer af seer te verwonderen/ dat yer gheloove Christi IESV hoe langhs hoe meer verbreydt wierde; ende men vooyde seggen/dat bynaest over al (hoe wel dat de ouders Heydensch waren) hunne kinders nochtans secretelijck Christenē waren; sonderlinghen in Italien. Ende hoe-wel dat den Keyser Constantius de Christenen favoriseerde; ghemerckt dat hy syne woon-stede in Vranckrijck hadde; soo en hielen sy niet op van hunne wreedheydt te thoonen teghen de Christenen/ in 't verkondighen van hunne placaten ende ordonnantien in 't vooy-noemde landt van Italien; om dat den vooy-noemdē Keyser Constantius noch gheen Gouverneurs/ oft eenighe andere Wet-houders ende Officiers/die Diocletianus al-daer ghestelt hadde/soo inde Provincie/ soo oock in alle de steden afgeset en hadde. Als by exempel inde stadt Tyrsche ofte Ayr ghenoemt in Italien gheleghen/ ontrent den poel Vulsinius oft Vulsin gheheeten/ was noch gebleven den Gouverneur der ghemeynte/ ende den President over het Recht Den eenen was gheheeten Vbanus/edel van af-komste ende ghellachte/ maer vol van beroerten ende quade passien/ende seer superstitieus/ eñ een afgodist/aen-bidder der valscher goden/ ende daerom me hadde hy ghemaeckt/ ende doen maecken diversche afgodistische figueren ende beelden/ van gout eñ silver/ de selve seer verciereude met kostelijcke peerlen ende ghesteenten; ende desen was eenen bloedt-gierighen ende doodt-vyant van de Christenen.

Vooys

Daer was noch de verbolginghe onder den Keyser Constantius.

Voorts hadde desen eene dochter Christina genaemt/ de welcke door 't na-volghen van ontallijcke andere dochters van haren ouderdom was Christene/ door het gheloove/ende metter daedt / als oock met haren name. Dese was eene seer wijse/Godt-vruchtighe/devote/ ende Gheestelijcke dochter: haren vader begonst wat te twijfelen / ende achterdencken te hebben van sijne dochter / vreesende dat sy eenigh beginsel hadde van 't Christen gheloove ende Religie. Maer Christina was wel soo wijs ende voorsichtigh / dat sy het al dissimuleerde/ende haer soo droegh oft daer niet af en was; ende dit dede sy daerom/ op dat sy soude bequamigheyt hebbē van haer daer-en-tusschē te doen doopē; anders doende/vreesde sy te sterven / eer sy soude het H. Sacrament des Doopsels moghen ontfanghen:hier voor was sy besorght. Daer-en-tusschen wiert sy van diversche ten houwelijck versocht: maer haren vader/ die wel merckte/dat sy haer t'eenemael af-trock vande werelt; begheerde dat sy haer soude begeven als maghet te dienen aen de Goddinne Vesta; oft ten minstē/dat sy soude langhen tijdt blijven inden maeghdelijcken staet/ om te dienen sijne afgoden. Hierom heeft den vader sijne dochter doen stellen ende woonen in eenen schoonen toren/wel bequaem/ende van als voorsien; haer gevende voor gheselschap thien Heydensche staet-dochters oft Camenieren/seer wel van hem onderwesen eñ gheleert / om sijne dochter te verwecken ende te stouwen ten dienste der afgoden / ende alsoo haer eenen af-keer ende walginghe doen hebben vanden dienste vā Christus IESVS.

Christina dochter van dē President Vrbanus.

Sy wort van haren vader in eenen toren besloten/ten dienste der afgoden.

Voorts den vader dede maken in den voor-noemden toren een kleyn plaetsken/in maniere van een Oratoriū, oft gebede-plaetse; hier in dede haren vader stellē sijne principale afgoden / ende andere af-godts-beelden / op dat sy allenghskens haer soude ghewennen die te dienen/ende soo haer te begeven tot het officie ende dienste vande waerachtighe maghet Vesta ghenaemt;soo sy soude onder-richt worden vande Camenieren naer het bevel ende onderwijsinghe van haren vader : maer dit en is tot gheenen effect ghekomen; want Christina en heeft niet eens willen daer naer hooren / noch en heeft haer noyt willen besmetten met eenige afgoderije/noch aen-bidden de valsche goden; maer heeft contrarie ge-

daen/ende daghelijckx door eene vande vensters des torens aen-ghebeden met der herten ende lichaem den levenden ende waerachtighen Godt; ende presenteerde aen Christo IESV het wieroock / 't welck was voor de afgoden ghegheven/ende al-daer ghebroght; ende om alsulcke hare goede ende heylighe oeffeningen/is't ghebeurt/dat eenen H. Engel dickwijls by Christina quam/ om haer te besoecken/ende t'eenemael te onderwijsen in de kennisse vanden waerachtighen Godt.

Sy wordt besocht van eenē Engel.

Den vader daer-en-tusschen verstaen hebbende door de voor-noemde Camenieren / wat voortstel dat sijne dochter Christina ghedaen hadde/sochte haer te verwillighen met alle soetigheydt / ende door alle middelen te brenghen tot sijne begheerte/ende haer af te trecken van den wegh dien hy sagh dat sy in-gingh ; haer voor ooghen houdende d'exempelen vande voor-ouders / die daer in gheleeft hadden / ende ghestorven waren / loffelijck ende prijselijck met groote eere/achter-latende eenē heerlijcken name ende fame. Maer de maghet andtwoorde seer wijsselijck/ biddende haren vader met goeder herten / dat hy haer van sulcke saecken niet en soude roeren/noch sijn snaren daer toe stellen; ende dat hy haer noch soude laten een weynigh tijdts in haren staet; ende alsoo met patientie dissimulerende/ontginght sy 't.

Harē vader soeckt haer af te trecken van 't ghebove.

Daer naer ontstack in Christina/ ende brande soo seer in haer den yver des Christendoms / daghelijckx meer en meer/dat sy op eenen sekeren dagh nam alle de afgoden van gout ende silver/die haren vader hadde ghestelt in hare Oratorie oft bid-plaetse/ in stuckē gebrokē heeft ende ghebryselt ; ende 't goudt ende 't silver uytghedeylt aen den armen / die aen de poorte quamen in tijdt en stonden ; ende somtijdts wierp sy 't selve gout ende silver met clompen ende brocken door de venster/ende gaf 't den armen/haer recommanderende dat sy Godt voor haer soude willen bidden.

Sy breeckt de goude ende silvere afgodts-beelden / eñ gheeftse aen den armen.

De Camenieren bevonden hebbende metter daedt/ wat Christina bedreef / en hebben niet ghelaten 't selve aen den vader te kennen te geven/dat sijne dochter eene andere Religie van Christus IESVS voor ooghen hadde. Den vader komende inden toren / ende bevindende dat d'afgoden daer niet en waren / maer ghebroken van sijne dochter/ ende 't gout ende 't silver ghegheven aen den armen ; heeft hy haer heel ontkleedt / ende

naeckt

naeckt doen jammerlijck gheesselen van twaelf dienaers/den eenen voor/ende den anderen naer/tot dat sy alle heel vermoeydt waren van de slaghen: ende doen heeft hy haer doen steken in de ghevanghenisse; alwaer dat ghekomen is hare moeder/ om hare dochter te sien ende te besoecken; de welcke in de teghenwoordicheydt van haer dochter/bitterlijck heeft gheweent/ende veel tranen ghestort; ende dat meer is hare eyghen kleederen ghescheurdt van droefheydt ende smerten; ende worpende haer voor de voeten van hare dochter Christina, seer roepende/ sprack aldus: Is't by aldien dat ghy gheen medelijden en wilt hebben over u-selben; hebt ten minsten medelijdē met uwe goede moeder/ de welcke als wanhopich is/ siende uwe hardtneckichevdt van d'eene zijde/ ende van d'andere zijde de groote/ ja uytterste gramschap van uwen vader/ die teenemael ghereselveert is/ u veel meerdere pijnen ende tormenten aen te doen/ 't en zy dat ghy u laet ghesegghen. Ten minsten dissimuleert wat in de teghenwoordigheydt van uwen vader; ghelooft inwendigh in uwe ziele dat u belieft/ maer uytwendigh draeght u soo/ dat ghy uwen vader/ ende my wat contentement gheeft; want ick hadde veel lieber te sterben / dan ghy noch soudt moeten tormenten lijden: daerom hebt met my uwe moeder medelijden in eene alsulcke goede saecke/ die ick ben van u versoeckende. Wie dit al hoorden/ende daer by waren/ meynden dat Christina 't selve soude teenemael alsoo doen/als hare moeder versocht hadde.

Sy worde grouwelijck ghegeesselt.

Sy worde van haer moeder versocht/ om wat te dissimuleren in hare religie.

Maer Christina andtwoorde seer wijselijcken/ ende saechtmoedelijcken/ ende sprack tot hare moeder aldus: Hoe mijne moeder, is dit de goede instructie ende onderwijsinghe, die ghy my gheeft, om te dissimuleren, ende my alsoo gheveynsdelijck houden; en weet ghy niet dat de gheveynstheyt is eene moeder van de verraderije, verre van onse persoone, ende van onse edelheydt ende conditie, de welcke doet, ende maeckt de ghene, die gheveynst zijn, dat sy gaen met neder-ghebooghden hoofde? Ter contrarie, de vrijheydt ende opentheyt, doet toonen kloeckelijck het aensicht, het voorhooft, sonder eenighe beschaemte in't ghesellschap ende over al; ende is't dat het niet en betaemt aen de eene persoone van onse conditie oft qualiteyt, te dissimuleren in eenighe wereldtlijcke saken; hoe veel te min betaemt het aen eene Christene per-

Hare stantvastichevdt/ ende kloecke andtwoorde.

soone, haer gheveynsdelijck te draghen in't ghene dat de H. Religie aengaet? want IESVS *Christus* seght: Is't by aldien dat iemandt hem schaemt my te belijdē voor de mēschen, dien sal ick my schamen te belijden voor mijnen Hemelschen Vader: eñ soo wie hem belijdt voor de menschen, dien sal hy houden voor sijnen broeder, by sijnen eeuwigen Vader. Eñ is't dan dat ick niet en mach leven, dan dat ick sal moeten loochenen mijnen Godt ende mijn gheloove af-gaen om den wille van vader, ende moeder, ende alsoo die ghelieven: Ter contrarie, soo en houde ick u niet voor mijne vvaerachtighe moeder, is't dat ghy wilt dat ick soude loochenen mijnen waerachtighen Godt.

De moeder van alsulcke treffelijcke andtwoorde / is heel beschaemt uyt de ghevanghenisse ghegaen / ende t'huys komende / heeft het altemael verhaelt aen haren man. Den welcken met meerdere gramschap ontsteken zijnde / beval dat-men Christina voor hem soude brenghen. Als sy daer was ghekomen / vraeghde den vader waer sijne Goden waren; ende wie heeft u soo stout ghemaeckt / dat ghy die ghebroken hebt? ende waer is de vreese van eene dochter tot haren vader? Niet-teghenstaende alle dese quade stucken sullen u vergheven worden / is't dat ghy wilt laten varen het sotte ende dwaes gheloove dat ghy hebt in IESVS *Christus*, ende dat ghy wilt aenbidden de Goden / die ick aenbidde; ende by faute van dien / wilt ghy dit niet doen; soo en sal ick u niet houden voor mijn dochter / ende ick sal u tracteren als eene wederspannighe; ende argher ende wreeder sal ick met u leven / dan met eene vremdelinghe. Doen heeft dese H. maghet ghesproken: Het sal my sonderlinghe blijschap vvesen, ende eene uytnemende gratie Godts, dat ghy my niet en houdt voor uvve dochter, zijnde ende blijvende die ghy zijt; op dat ick niet en soude zijn eene dochter des duyvels, die uvven Godt is; ende daeromme verclare ick vrijelijck, ende met eene goede resolutie, dat ick Christene ben, ende neme IESVM *Christum* voor mijnen vvaerachtighen Vader.

Sy wordt van haren vader wederom ghedreyght.

Sy andtwoordt cloeckmoedelijck.

Den President dese woorden hoorende / wierdt op sijne dochter teenemael ontsteken met gramschappe / ende gaf haer vijf seer wreede ende harde slaghen. Ende beval terstondt / dat men soude ghereedt maecken dry oft vier dozijnen groote ysere naghels / ende die slaen in een houten bert / in maniere van een hekel / daer-men kennip

oft

oft blas op hekelt/ende daer aen vast ghemaeckt zynde dese H. maghet met den aensichte aen eenen pilaer oft colomne / wierden hare dgen met de hekel op-gehaelt/ ende het vleesch teenemael ghescheurdt; het welck dese H. maghet seer verduldighlijck verdroegh. Maer hoort wat wonders: wesende het vleesch af gheschcurt/ tot de beenders toe / soo heeft zy haer mirakeleuselijck ontbonden ghevonden/ sonder eenigh ghewelt te doen; alswanneer sy met haer handen heeft op-ghenomen de stucken van haer vleesch/ die op der aerden waren ghestropt/ende die gewozpen in haer baders aensichte/ seggende: Neempt, ende eet als eenen hont van 't vleesch, 't welck ghy gegenereert hebt, ende versaet u met u bloet: maer aengaende mijn ziele, die ghy my niet en hebt ghegheven, daer en hebt ghy gheen macht over.

Haer lichaem wort met een yseren heeckel opgehaelt.

Godt weet oft desen tyran niet en is teenemael door furie ende gramschappe ontstelt geweest. Hy heeft bevolen te halen een groot yseren radt/ ende daer op doen upt-strecken ende binden syne dochter; ende daer onder doen ontsteken een groot vyer/ om aldaer door de hitte des vyers/ die van alle kanten upt-berste met ghewelt/ allenghskens langhe tormenten ende pynen te lyden. Maer siet hier een ander nieuw-mirakel: want de vlamme spreyde haer herwaerts ende derwaerts/ ende heeft verbrant vyf hondert Heydensche menschen/ van 't ghedrangh des volcx die daer teghenwoordigh waren; sonder eenighe schade aen dese H. Christina te doen.

Sy wort mirakeleuselijck bevryt van 't vyer.

Den vader door Godts gratie dese straffe ontgaende; ende in plaetse van Godt te dancken/ ende tot kennisse te komen/ ende syn profijt daer mede te doen/ ende syne dochter t'ontlaen; heeft hy ghebaden/ datmen haer wel vast inden karcker soude doen slupten / tot ontrent den midder-nacht; ende alsdan met eenen grooten steen aen den hals binden / ende alsoo inden poel ghenaemt Bulsin worpen; 't welck alsoo ghedaen wierdt: maer als dese H. maghet in 't water lach / heeft sy begonst te swemmen / ende brochte met haer desen grooten steen/ als oft maer een lichte plumme ghewees en hadde; ende heeft op den selven tydt een schoon ghebedt tot Godt ghesproken/ seggende: Gheloeft, gheeerdt, ende grootelijcx zy gebenedijdt dese goddelijcke voorsichticheyt, die my tot nu toe bewaert heeft, ende toegelaten, dat ick soude zijn in eene bequame plaetse, om t'ontfangen het

Insgelijcx oock van 't water.

H. Doop-

H. Doopsel: ende daeromme, ô mijnen goeden Schepper ende Salichmaker, ick bidde u oodtmoedelijcken, dat u sal believen ten goeden eynde te brenghen, uwe goddelijcke voorsichticheyt, eñ my senden, die my soude mogen verleenen het H. Doopsel; op dat ick soude moghen bekent worden, u toebehoorende, ende bequame tot het rijcke Godts ende 't Paradijs, alleenlijck den ghenen, die herboren zijn door het H. Doopsel, toekomende. Dit ghebedt ghesproken hebbende; siet eenen grooten hoop Enghelen daer komen/ ende een van hen haer vertroostende/ heeft haer ghedoopt inde tegenwoordicheyt van de dienaers/ ende den Presidt Dybanus. Ende op den selben tijdt/ heeft Christina haer ghevonden t'eenemael ghesondt ende ghenesen; ende komende voor het huys van haren vader/ die haer daeghs daer naer siende/ de dese binnen komen/ ende seyde: Door wat tooverije/ doet ghy sulcke booshepdt? De H. maghet antwoorde: Noempt ghy Godts mirakelē tooverije? Het is verre van u, om tot kenniſſe te komen, ende te bidden om de hulpe ende gratie Godts; maer ick sie dat ghy verhart zijt in u quaet, ende sult qualijck-varen, in uwe sonden sterven, ende voor den duyvel vaeren.

Wort ghedoopt van eené Engel.

Den vader dit hoorende/ heeft sijn dochter wederom doen inden karcker steken/ ende beval dien naervolgende nacht haer aldaer t'ontbalsen/ op dat hyse niet meer en soude sien. Het welck niet gheschiet en is: want op de selve ure is den vader bevanghen gheweest met een schuddinghe ende bevinghe van alle sijne ledenen; ende leggende in sijn bedde/ zijn de duyvels ghekomen inde tegenwoordicheydt van sijne huys-ghenooten/ hebben hem alle sijne lidt-maten van een ghescheurt/ ende sijne arme ziele ter hellen ghevoert. Eñ dit was d'oorsake dat Christina in 't leven bleef/ ende door 't bevel van hare moeder verlost/ ende in hare bydhepdt ghestelt wiert. De welcke by haer moeder woonēde/ preeckte ende vermaende hare moedere dat sy soude d'afgoderije laten/ ende in Godt gelooven.

Haer vader grouwelijck ghestraft/ eñ y verlost.

Dese bydhepdt van Christina en duerde niet langhe: want naer haren vader/ quam eenen anderen Presidt/ een seer wreeden tyran met name Dion; den welcken gheweest hebbende eens deels raets-man/ ende autheur van alle de pijnen ende torimenten diemen dese H. maget Christina aenghedaen hadde/ heeft die saken willen verbolghen;

volghen; ende haer doen komen inde vierschare; haer vraghende oft sy gheen wroegen van conscientie en hadde/ dat sy door haer wederspannicheydt hadde oorsake ghegheven/dat haren vader soo ghestorven was/ ende oft sy niet en wiste/ dat de kinderen schuldich zijn alle onderdanicheyt aen vader eñ moeder? Christina antwoorde/ dat het quam niet door haer, maer door de wederspannicheyt vanden ghenen, die naer soo veel vermaninghen van Godts weghen, niet en wilde verstaen, noch verlaten sijne afgoderije, ende ghelooven inden warachtighen Godt IESVS *Christus*.

Sy wort op een nieuw vervolght ende inde vyerschare ghebrocht.

Den tyran dit ende veel meer hoorende/ ende siende 't voornemen van Christina, wel wetende dat hy niet en soude op doen/ heeft doen brenghen een yseren vat/ in een maniere van een cuype; het welck hy heeft doen vullen met olye/peck/ wasch/ eñ hars: hy dede dat smilten ende t'samen sieden/ende dese H. maghet heel naeckt daer in worpen. Sy daer in zijnde/en is niet beschadicht gheweest/ noch en heeft gheen pijne geleden; maer heeft aldaer Godt gheloeft ende ghedanckt van sijne goetheyt ende wijsheydt/ ghelijck die dry jonghelinghen deden inden gloeyenden oven. Dion door dit alsulckē groot mirakel/ wesende seer bedroeft ende ontstelt/ ende 't selve de tooverye ende 'sduyvelsch bedrijf toe-schrijvende/ heeft haer doen af-scheeren allen 't hayr over haer gheheel lichaem/ ende alsoo doen leyden voor het afgodtsbeelt van Apollo: maer inden inganck vanden Tempel beghonst dese heylighe maghet te roepen met luyder stemme/ende beval inden name IESV Christi, dat het selve beelt soude verlaten de plaetse daer het stont. Het welck op de selve ure gheschiedde/ ende het quam ligghen voor de voeten vanden President Dion/ ende is daer in asschen verandert. Waer af den President soo verbaest ende verschrickt was/ dat hy ter aerden neder-viel/ op de selve plaetse inde asschen/ ende stack de moort.

Sy wort in een ysere vat met peck eñ olie ghevult/ mirakeleuselijck bewaert.

Sy verniels met hare gebeden een af-godts beeldt.

Door dit mirakel zijnder bekeert geweest dry duysent Heydensche menschen tot het Christen gheloove/ ende hebben dese H. maghet laten vry gaen. De welcke wederomme haer begheven heeft by hare moeder te woonen/ de selve altijdts vermanende dat sy het Catholijck gheloove soude aenveerden. Ende dit dede sy niet alleen aen hare moeder/maer aen allen het volck ende de heele

Sy wort wederom vry-gelaten door de doodt des Presidents.

ghemeynte/

gemeynte/niet sonder profijt. Want daer wiert een groot getal bekeert tot het gheloove.

Den Rechter-stoel en was niet langh sonder Rechter: want naer dien/quam eenen ghenaemt Julianus/desen meynde/dat hy sijne dinghen veel wijsselijcker soude aenlegghen dan sijne voorsaten (doch al sonder eenigh recht) ende dede dese H. maghet worpen in eenen heeten oven/ bevelende dat-men dien sonder op-houden soude met hout in brandt houden: maer siet een derde mirakel/ het welck alle d'andere te boven ghingh: want dese H. maghet was in den heeten oven / brandende ende blakende / vijf daghen ende vijf nachten achter een sonder eenigh letsel oft hinder / ende sonder eenighe pijne / jae sonder eenen draet van hare kleederen te verbranden/ noch te gheraken. Waerom desen Julianus ook het ghevoelen hadde/dat den President Dion te voren ghehadt hadde; te weten / dat Christina eene tooveraersse was/ende dat al haer bedrijf door tooverije gheschiedde. Ende dit was oorsaecke dat hy dede komen den aldermeesten ende vermaertsten toovenaer / die hy doen ter tijdt konde vinden; aen den welcken hy beval / dat hy door sijne konste van tooverije/dede komen twee serpenten/twee slanghen/ ende twee basiliscques/van de aldervenijnighste ende schadelijckste van dese drij soorten van serpenten. Het welck desen toovenaer alsoo ghedaen heeft. De twee serpenten quamen lecken de voeten van dese H. maghet; de twee slanghen quamen omcinghelen hare borsten; de twee basiliscques stelden haer op hare schouderen/ sonder eenigh hinder ofte schade; maer ter contrarien beschermden dese H. maget van allen kommer. Ende als desen toovenaer wilde de voornoemde serpenten terghen / dat-se dese H. maghet souden eenich hinder aendoen; soo bloghen spom sijnen hals/ en keel; ende souden hem vernielt hebben/ende versmacht: maer roepende ende biddende den Godt van de H. Christina, ende niet willende in eenen anderen Godt ghelooven/ is hy door het bevel van de heylige maghet verlost ghewerst van de serpenten; ende hy wilde ghedoopt wesen/ ende Christen worden. Christina beval aen de serpenten verre van daer te vertrecken in de wilderniste / sonder iemandt schadelijckte wesen: 't welck alsoo geschiedt is.

Hy blijft 5. dagen ende ende 5. nachten onghehindert in eenen glopenden oven.

Hy blijft ongekrenckt van de venijnighe gedierten.

Julianus / naer alle dese wonderlijcke wercken ende mirakelen / heeft in sijn voornemen voordts-ghegaen.

Eerst

Eerst heeft hy haer de borsten doen af-snijden / ende in de plaetse van bloedt / is daer melck uyt-gheloopen. Daer naer dede hy hare tonghe uyt-trecken. Dit ghedaen zijnde/en heeft sy niet laten te spreken soo perfectelijck/als oft sy hare tonghe noch hadde; ende haer neder-buyghende / ende haer af-ghesnedene tonghe nemende / heeft die gheworpen teghen den Rechter / seghghende: Ghy hadt beter ghehoordt, ende gedaen naer den raedt, dien dit cleyn stuckxken vleeschs u wilde gheven voor uwe salicheyt; maer uwe boosheyt heeft u verblint. De tonghe ghetraeckte den Rechter in d'ooghe/ waer af hy loesch wiert; hierom vergrampt zijnde / dede dese H. maghet naeckt binden aen een colomme / ende aldaer met pijlen doorschieten; waer van twee door-schooten haer borst/ ende twee andere haer herte/ ende eenen pijl hare syde; wesende in desen staet / heeft sy hare ooghen op gheheven na den hemel/doende haer ghebedt/ spraeck aldus: O mijnen soeten Salichmaker IESV *Christe*, mijnen Schepper alleen, kompt nu in dese ure halen, ende met u nemen uwe arme dochter *Christina*, ende leydtse daer boven, in uwe heylighe glorie. Soo haest en waren dese woorden niet ghesproken / met den H. mont / oft hare H. ziele schepdde uyt dat H. lichaem / ende wierdt ghedraghen door de HH. Engelen inde armen van haren Bruydegom IESVS Christus, wien zy alle eere ende glorie inder eeuwicheyt; Amen.

Wonderlycke miraklé in haer tormenten.

Wort met pylen door-schooten.

HET

S CHRISTINA mirabilis Virgo

24 Julij

Ioan. Cnobbaert exc

HET LEVEN VANDE H. SVSANNA MAGHET ende Martelaerſſe.

11. Aug. An. 295.

DE H. Maghet Suſanna is ghebozen binnen Roomen/ ten tijde dat den Keyſer Diocletianus was goubernerende; ſy was de dochter vanden H. Gabinius, die maeghſchap was vanden Keyſer Diocletianus/ ende bzoeder vanden Paus Caius: Gabinius haren vader en was niet alleen geleert in de Goddelijcke wetenſchap/ maer oock inde wereliſche was hy ſeer wijs. Hy hadde ſijne dochter ſeer lief: waer-om hy heer van joncks af ſeer wel leerde/ principalijck in die H. Schriftuere. Hier dooz is de heylighe Suſanna in toe-komende tijden van alle menſchen ſeer ghepreſen gheweeſt; haren naem/ eere/ deught/ ende wijſheydt was de ganſche ſtadt dooz verſpreydt.

Vt oude Regiſters.

Suſanna is ſeer geleert.

Diocletianus dit hoorende/ heeft groote begheerte ghekreghen/ om deſe Maghet aen Maximianus/ die hy tot ſijne ſonen gekoſen hadde/ booz ſijne huys-bzouwe te geben; hier toe heeft hy gheroepen ſijnen neve Claudius/ die oock maeghſchap van Suſanna was; ende heeft hem bevolen met haren vader van het houwelijck te ſpreken. Hy heeft terſtont het bevel van ſijnen Prince verbolght/ ende haren vader Gabinius den wille vanden Keyſer booz-ghehouden; hem gheluck-biedende vanden booꝛſpoet/ die hem toe-ghekomen was; ende het groot gheluck/ dat hy konde hopen om ſijne dochter te houwelijcken; biddende ſeer vriendelijck/ dat hy deſe begheerte vanden Keyſer ſoude willen vol-brenghen. Gabinius antwoorde en ſeyde: Ick ben eenen armen man/ ja eenen bedelaer nerghens gheacht: hoe ſoude het konnen gheſchieden/ dat Diocletianus my ſoude verkieſen booz ſijn maeghſchap? Claudius ſeyde: Zijt ghy dan niet den ſone van Maximus/ die maeghſchap vanden Keyſer was? Gabinius antwoorde: Ja/ ick ben den

Sy wordt ten houwelijck verſocht booz dē Keyſer Maximianus.

selven/maer nu tot tijdt ontweerdigh daer voren bekent ende geacht te zijn. Claudius seyde: Ick bidde u/volght mijnen raedt/ende wilt uwe dochter aen Maximianus voor eene huys-vrouwe geven. Gabinius seyde: Ick sal met mijnen broeder Caius/ende met mijn dochter Susanna spreken/ende hooren wat sy van sin zijn; wilt daer naer wederom tot my komen/ick sal u als-dan seker antwoorde gheven.

Claudius is met dese antwoorde terstont seer blijdelijck vertrocken; maer Gabinius bleef met anxt ende droefheydt beladen om het versoeck/dat Claudius aen hem dede; waer door hy (zijnde vol ghepeynsen ende fantasijen) terstont ten huyse van sijnen broeder Caius is ghegaen; aen wien hy heeft verhaelt/wat tusschen hem ende Claudius sijn maeghschap was ghepasseert: 't welck den H. Paus seer heeft mis-haeght; want sijne begheerte meer was/dat Susanna sijn nichte soude trouwen den Heere ende Coninck der Enghelen/dan eenighe Keyseren die de doodt onderworpen zijn. Hierom zijn sy beyde te samen naer de kamer vande H. Maget ghegaen/ende hebben haer met weenende ooghen verhaelt/hoe dat den Keyser Diocletianus hadde ghesonden Claudium om te handelen dan haer met Maximianus sijnen sone ende erf-ghenaem dan 't Keyserrijck te houwelijcken: maer dat sy haer wel soude bedencken/wat haer te doen stondt. De H. Maghet antwoorde/ende seyde: O mijne vaders, vvaer is nu uw verstandt ende vvijsheyt? zijt ghy-lieden by avontueren van uvve sinnen berooft, dat ghy ghehoor gheeft, 't vvelck niet vveerdigh en is te bepeynsen, veel min dan te vvercken te leggen? en vveet ghy-lieden niet, dat ick Christene ben? vvaerom leght ghy my sulcks te voren? vvaerom vvilt ghy my een heydensch vvreet mensch, ende eenen vyandt vanden vvarachtighen Godt voor eenen man geven? ghy-lieden hebt den Keyser versteken, ende voor geen maeghschap vvillen kennen, om sijne vvreetheydt vville, die hy tegen de Christenen is ghebruyckende; en vvilt ghy nu dat ick de huys vrouvve ben van eenen, die hy verkosen heeft tot sijnen sone? Ick betrouvve in mijnen vvarachtighen bruydegom, dat sulcks nimmermeer en sal gheschieden: maer hope dat desen handel oorsake sal zijn, dat ick die croone der martelie sal vvinnen. Ghebenedijdt moet dan zijn mijnen Godt Iesvs; gebenedijt

Hare kloecke antwoorde

moet

moet hy inder eeuvvigheydt zijn. Hoe seer ben ick in hem ghehouden, dat hy my niet en heeft vervvorpen, maer soo seer heeft bemindt, dat hy my niet alleen voor sijne bruydt en heeft verkosen, maer oock die croone der martelie beloeft? Dese woorden van Susanna zijn soo door-snijdende gheweest/ dat sy als scherpe pijlen het herte van dese twee HH. mannen hebben door-schoten; want sy hier door soo ontstelt ende beroert zijn geweest/ dat sy met eene devotie ende soetigheydt bevanghen zijnde/ veel tranen begonsten te storten/ haer heyligh voornemen prijsende.

De H. Maghet heeft haer tot Caius haren oom gekeert/ ende ghesept: O vader, ghy hebt my bevolen, dat ick mijne Maeghdelijcke reynigheydt soude bewaren, ende dat ick voor mijnen bruydegom soude kiesen den Sone vanden warachtighen Godt: weet dan, dat ick alreede hem mijne belofte hebbe ghedaen, ende voor mijnen bruydegom ghenomen, noch en dencke oock gheenen anderen man te trouwen, van wat hoogher staet ofte conditie hy nochtans soude mogen zijn. Caius hoorende de H. Maghet aldus spreken/ is in sy-selven seer verblijdt gheweest: waer door hy terstonts met een groot vernoeghen haer wederom begonst te verstercken in haer heyligh voornemen; haer leerende om dat sy Iesvs Christus tot eenen beschermer hadde/ dat sy haer met gheene saecken ter werelt en soude quellen; want hy beloeft heeft/ alle de ghene die voor hem souden strijden/ cracht ende macht om alle tormenten te wederstaen; ende wijsheydt om den hoovaerdigen ende wederspannigen vyandt van Godt beschaemt te maken.

Sy heeft belofte van reynigheydt ghedaen.

De H. Susanna andtwoorde met weenende ooghen/ ende sepde: Ick hope, ô heyligh Vader, ende beschermer van mijne ziele, dat ick door de hulpe van uwe gebeden, ende oock door het ghebede van mijnen Vader *Gabinius*, sulck-een ghewin sal doen, dat mijn herte verandert sal worden in eenen tempel Godts; want de herten der menschen tot sulcke weerdigheyt bequaem zijn; ghelijck S. *Paulus* is segghende: *Ghy-lieden zijt tempelen Godts.*

Eene Maghet is eenen tempel Godts.

De heyligh Maghet en hadde noch qualijck haer propoost gheepnt/ oft Claudius die quam daer om antwoorde; den welcken terstont Gabinius ende Caius omhelsende ende kussende/ verwachtede eene goede ant-

woorde van hen-lieden; maer alsoo hy sagh/ dat sy stil-swegheu/ ende niet en seyden/ vraeghde hy den H. Paus/ oft hy wel wiste d'oorsake van sijne komste. Den H. Paus seyde: Al waer't dat hy d'occasie niet en wiste/ dat hy daerom niet en moeste laten van hem te komen besoecken. Claudius antwoorde: Ick weet wel dat u voor desen tijdt bekent is/ dat Diocletianus is versoeckende onse Susanna ten houwelijcke voor sijnen sone Maximianus Galerius/ die nu uwe resolutie verwacht; ick van mijnen 't weghen bidde u-lieden vriendelijck/ den Keyser hier in te believen; want hy den machtighsten is van de gansche werelt: ende u en soude gheen beter noch wenschelijcker sake konnen overkomen als dese

Dese twee heylige mannen en wilden terstont hunne sin ende meyninghe niet te kennen geven; maer wilden eerst met Claudius selfs de H. Maghet hooren spreken/ ende haren sin verstaen. Sy hebben de H. Susanna in hunne reghenwoordigheydt doen komen. Claudius nu de Maghet siende/ ende haer willende omhelsen ende kussen/ soo is sy achteruaerts ghedeynst/ ende heeft hem op dese maniere aen-ghesproken: O Claudius, zijt voorseker, dat ick nimmermeer en sal toe laten, dat ghy my soo naer by soudt komen; niet om dat ick u voor mijnen vriendt ofte maeghschap niet en wil kennen; maer om dat ghy een Heyden ende onreyn zijt, die den mont hebt besmet met de spijse, die d'afgoden zijn aen-ghedient. Claudius seyde: Wat moet ick dan doen om suyver eñ reyn te zijn? De H. Maget antwoorde: Om de reynigheyt des hertē te verkrijghen soo is't van noode, dat ghy penitētie doet, eñ dat ghy u inden name des Vaders, des Soons, ende des H. Geests laet doopen. Hy heeft terstont met eene groote yverighept/ niet sonder leetwesen ende tranen/ den H. Paus Caius gebeden/ dat hy hem soude willen het H. Sacrament des Doopsels geven. Den H. Paus heeft hem/ vervult van blijdschap/ met een seer bly aensichijn aengesien/ en seyde: Vertroost u, mijnen beminden broeder, vertroost u, keert van u alle vreese, nademael dat u Godt almachtigh door de hulpe ende gebeden van *Susanna* verleēt heeft gratie van uwe saligheyt, eñ daer by het eeuwigh levē: hebt nu dan leedtwesen van uwe sonden, maer meer van die ghy ghedaen hebt in't pijnigen eñ tormenteren vande dienaers IESV *Christi*; ende

Sy weyghert den kusse van haer maeghschap.

Claudius wort bekeert.

maeckt

maeckt u gereedt om het H. Doopsel t' onfanghen; waer door ghy sult verkrijggen wijsheydt ende verstandt; soo dat u niet en sal gebreken om den Keyser t' antwoorden.

Claudius seyde: Kan het Dooosel Christi my het herte suyveren/ ende reynighen?? Caius seyde: Ia, als ghy vastelijck in hem zijt gheloovende, ende alle afgoderije verlaet. Middeler-tijdt dat Caius noch sprack/ heeft de H. Maghet hem te voet ghevallen bitterlijck weenende ende suchtende: sy badt den H. Paus ootmoedelijck/ dat hy gheen uytstel meer nemen en soude; maer dat hy hem terstont soude doopen: Laet ons eerst sien (seyde Caius) oft hy oock uyt gantscher herten gelooft. Claudius riep: Ick gheloove: ende aldus roepende is hy neder ter aerden gevallen/ ende heeft sy-selven soo ontsteken ghevonden met de liefde Godts/ dat hy hem terstont was keerende naer Caius/ ende met goeden wille ende vyerighe begheerte hem was eysschende vergiffenisse van alle sijn misdaet. Hy seyde: Mijnen Heere, mijnen Godt, vvaerachtigh licht der zielen, hebt doch medelijden met my ellendigh ende sondarigh mensch; vvant ick u, ô IESV, te seer hebbe vergramt, ick hebbe u oock seer vvederspannigh ghevveest; ick hebbe uvve dienaren vervolght, hen pijnen en tormenten aen-doende; ick hebbe de staende beeldē, daer noch reden, noch verstandt in en vvas, voor Godt ghe-eert: ick bekenne, dat mijne sonden seer veel ende groot zijn, ja ontallijck: maer nochtans ben ick u vergiffenisse eysschende, 't vvelck ghy my niet en sult vveygheren: te meer om dat ick van u geen kennisse en hebbe ghehadt. Vervult, ô Heere, met uvve gratie mijne droeve ende rouvvighe ziele; op dat mijne kinderen ende mijne huysvrouvve mogen kennen, dat ghy alleen den Salighmaecker zijt, ende dat sy in u oock moghen ghelooven. Den Heylighen Paus siende sijne wonderlijcke vyerigheydt/ daer hy hem nochtans maer eerst en hadde onderwesen in het Christen geloove/ heeft hem eene salighe penitentie ghestelt/ ende hem naer huys ghesonden/ belovende dat hy hem in korte daghen soude doopen.

Belijdenisse van Claudius.

Claudius t' huys ghekomen zijnde/ en heeft hem door d'inwendighe blijdschap niet konnen onthouden; maer verhaelde terstont sijne huys-vrouwe/ al dat hem was over-komen: hy gaf haer te kennen de groote wel-

Claudius bekeert sijn huysghesin.

daet/ die hem Godt almachtigh hadde ghedaen door de verdiensten van Susanna sijne nichte. Prepedigna stont verbaest/ hoorende haren man aldus spreken; sy badt hem seer vriendelijck/ dat hy haer soude willen seggen/ wie hem tot het Christen gheloove hadde ghebroght. Claudius antwoorde: Caius ende Gabinius/ maer aldermeest Susanna, die hebben my door hunne ghebeden tot de kennisse van IESVS Christus, Sone vanden waerachtighen Godt ghebroght.

Op dese selve ure is Prepedigna ten huyse van Gabinius ende Caius gegaen/ op dat hy haer ock tot het Christen ghelooven soude bekeeren. Als nu den Paus haer van verre sagh komen/ soo viel hem terstont inden sin/ om wat oorsake dese vrouwe tot hem quam: ende hy heeft terstondt Godt ghedanckt. Ondertusschen is de goede vrouwe by den Paus ghekomen/ ende terstont voor sijne voeten op hare knien vallende/ begonst met eene groote devotie/ ende groote eer-biedinghe sijne voeten te kussen; sy badt hem met weenende ooghen/ dat hy haer ock/ met haren man/ ende kinderen op den wegh der salighedt soude brenghen. Susanna heeft haer schreyen ende kermen ghehoordt/ die terstondt sonder verbeyden uyt hare kamer met eenen blijden moedt tot haer is ghe loopen/ haer seer minnelijck om helsende. Den naer-volgenden nacht is Claudius ter selver plaetse met beyde sijne sonen/ te weten/ Alexander ende Cutia ghekomen/ die hen terstont voor de voeten van Gabinius hebben verootmoedight; biddende/ dat hy hun gheselschap niet en soude verworpen/ maer dat hy hen soude willen doopen. Caius en heeft sulck-een dperighe begheerte niet konnen weerstaen; waer-om hy hen alle-gader/ naer de ghewoonte van de Heylighe Kercke/ in het heyligh gheloove Christi heeft doen onderwijsen; ende naer dat hy het water hadde ghewijet/ heeft hen-lieden ghedoopt inden name des Vaders/ des Soons/ ende des Heyligen Gheests; daer heeft hy den Goddelijcken dienst ghedaen/ ende hen het hoogh-weerdigh Sacrament ghegheven.

Het huysghesin van Claudius wordt ghedoopt.

Desen nieuwen soldaet Christi heeft terstondt begonst sijne rijckdommen aen den armen uyt te deylen: want hy nu den rechten wegh hadde ghevonden/ die hy in meerder weerden hiel/ ende veel meer esti-

meerde

meerde als het tijdt yck goedt: hy gingh selfs de arme Christenen besoecken/ ende versagh hen-lieden van al het ghene dat sy van doene hadden; hy en heest hem oock niet te goedt gheacht in de ghevanghenisse te gaen besoecken de ghevanghenen/ die door synen last ghevanghen waren/ de selve los ende ly laetende; hen oock te voet vallende/ ende oodtmoedelijck van elck in't besonder vergiffenisse biddende: hier om seer wel gherust ende te vreden zijnde/ heeft hen ghelt/ kleederen/ ende al dat hen-lieden noodtsakelijck was/ ghegheven. Claudius geeft sijn goedt aen de behoefrighe.

Maer sommighe daghen heeft Diocletianus ghevraeght naer Claudius/ om dat hy hem soude te kennen gheven/ wat hy met Gabinius hadde ghetracteert: hem wierdt ghandtwoordt/ dat hy niet wel te passe en was; waer om hy terstondt synen broeder Maximus heeft gesonden/ om Claudium te besoecken/ met last oock/ om hem te vraghen/ hoe de sake stondt van synen neve Maximianus. Hy is terstondt daer henen ghegaen; maer alsoo hy hem vont/ teghen sijne meyninghe met een hayzen kleedt ghekleedt/ biddende ende vastende; soo is hy heel verbaest gheweest/ bevende van anxt/ ende heeft ghesept: Wat sie ick/ o broeder/ seghtmy doch/ van waer komt dese uwe droefheyt ende melancolie? Weet (sepde hy) dat dit my overkomen is, om dat ick (het welck ick nu kenne ende wel weet) een arm sondarigh menisch ben gheweest: want ick om den Keyser te believen, de dienaers van den waerachtighen Godt hebbe doen pijnighen, die ick nochtans wel hadde behooren alle eere te bewijsen: hoe wel dat ick dit onwetens hebbe ghedaen; het welck een teecken is, dat ick niet gheheel onsalich en ben gheweest, noch oock soo groote schult daer in en hebbe. Maximus dit hoorende/ heeft hier op stil gheswegen; ende begonst te spreken van de groote liefde die hem Diocletianus hadde bethoont/ om dat hy hem hadde toe betrouwt/ ende last ghegheven te handelen van het houwelijck tusschen synen sone Maximianus/ ende de dochter van Gabinius. Waerom/ sept hy/ en zijt ghy niet wederom ghekeert/ den Keyser andtwoordende vrenghende, want hy grootelijcks daer naer is verlanghende? Claudius andtwoordde: Ick hebbe hier in mijn devoir ghedaen, soo my oock toestondt; maer hebbe van den Heere eene Hy vast ende bidt met een hayzē kleedt.

sonderlinghe gratie ontfanghen; want ick door het ghebedt van *Susanna* onse nichte den wech der salicheyt hebbe verkreghen; met verghiffenisse van alle mijne souden. Ick bidde u, ô broeder, gaet in den nacht met my ten huyse van Gabinius, eñ aldaer sult ghy sien dat eeuvvich licht, ende daer sult ghy den vvaerachtighen God leeren kennen. Maximus is te vreden ghevveest/ ende sy zijn den toekomende nacht beyde te samen derwaerts gegaen. Gabinius is hunne komste ghevvaer ghevvorden/ eñ is hen in't ghemoet gegaen/ lepdende hen-lieden seer blijdelijck in sijn huys: ende terstondt heeft hy met alle de andere Christenē begonst te bidden/ ende seyde: Mijnen God die alle verstroeyde saken by een vergadert ende vvel bevvaert, aensiet nu de vvercken van uvve handen, ende verlicht die in u gheloove; vvant ghy zijt dat vvaerachtigh ende eevvvigh licht. De andere Christenen andtvvoorden: Aldus moet het geschieden. Claudius die bleef ghedurighlijck liggben voor de voeten van Gabinius/ ende in hiel niet op van de selve met groote devotie te kussen; waer in dat hem Maximus seer verwonderde/ ende stondt sonder spreken oft hy stom hadde ghevveest; ten laetsten heeft hy hem veestout/ ende ghevraeght naer de Heylighe Maghet Susanna; die sy terstondt hebben gheroepen; ende naer dat sy den segben van haren vader hadde ontfanghen/ heeft hy haer verthoont. Maximus haer siende/ verwonderde hem seer in hare groote stillichepdt/ ende oodtmoedighept/ ende wierdt weenende.

Door het ghebedt van Susanna, heeft Claudius sijne salighent verkreghen.

Susanna stil ende oodtmoedigh.

Den Heylighen Paus Caius/ die daer seer nae by woonde/ heeft verstaen de komste van Maximus; den welcken terstondt sonder vertoeven (want hy hopte dat de ure van sijne martelie nu ghekomen was) derwaerts is ghegaen; ende is met eene soo groote vierighepdt in ghegaen/ dat alle die daer in waren sich seer verwonderden. Hy heeft terstondt in de tegenvvoordighepdt van alle sijne Christene ghelaubighe kinderen/ tot den Heere sijn ghebedt ghestort/ segghende met luyder stemmen: Mijnen Godt ende mijnen Vader, die door een uytnemende liefde uvven beminden Sone tot ons hebt ghesschickt, om dat hy ons, met sijn doodt van de eeuvvighe doodt, daer vvy in gevallen vvaren, soude verlossen; verleent ons nu, ô Heere, sulck-eene sterckheyt, dat vvy u heyligh Christen gheloove moghen be-

Het ghebedt vanden Paus Caius.

vvaren

vvaren; alvvaert nochtans soo, dat vvy ons leven door groote tormenten moesten eynden. De omstaenders antwoorden ghelijckerhant: Alsoo moet het gheschieden. Als nu het ghebedt volepnt was/ heeft den Paus bevolen/ dat sy neder souden sitten/ ende begonst het heylich woort Godts te predicken / ende sy hebben seer neerstigh toe-ghehoort. Naer dat nu sijn sermoon was volepndt/ soo heeft hy Maximus seer beleefdelijck gegroet/ betoonende dat hem sijne kompste seer aengenaem was. Maximus stont oft hy beschaemt hadde geweest in een soo eerlijck gheselschap; ende liet hem voorstaen/ dat hy niet goet ghenoech en was/ om daer onder te komen: waerom hy hem terstont voor de voeten van Caius heeft geworpen; de selve met groote eerbiedinge kussende/ ende heeft den H. Paus d'oorsake van sijne kompste te kennen ghegeven/ verlanghende te weten sijne rechte mepninge/ aengaende het houwelijck van Susanna. Caius heeft hem gheantwoort/ ende gesepdt: Ghy moet vveten, Maximus, dat *Susanna* onse nichte den eyghen Soon vanden hemelschen Vader heeft verkreghen; ende en denckt niet dat sy hem sal verlaten; vvant hy haren schepper, haren Godt, ende haren vvelbeminden is. Maximus sepde: Ist dan soo ghy seght: soo en isser niet meer toe te doen/ naer dat dit vanden onsterffelijcken Godt kompt. Den Paus antwoorde: Ist dan alsoo, vvaerom en versoeckt ghy oock niet by dien vvarachtighen Godt te komen? op dat ghy oock sout moghen vvinnen ende vervverven al dat eeuvvigh is; gelijck Godt almachtigh seer overvloedigh ghevvoon is te verleenen, al die hem ghetrouvvelijck dienen.

Susanna is ghetrouwt met den hemelschen Bruydegom.

Maximus sepde: Ick soude oock seer wel willen het eeuwich leven vinden/ maer nochtans sonder de vrientschap vanden Keyser te verworpen/ oft sijn ghebooden te ver-achten; principalijck als de selve naer recht ende reden zijn. Uit dese woorden heeft Caius bemerckt/ dat Maximus wat verstandt hadde/ om het H. geloove te begrijpen; waerom dat hy hem begonst te onderwijsen/ ende sepde/ dat hy niet en behoorde te achten het favour ofte de gratie van den Keyser te verliesen: vvant hy hem niet en konde geven, dan alleenlijck al dat tijdelijck ende bedervelijck is. Maximus is door dese woorden soo verwonnen geweest/ dat hy terstondt voor hem heeft genomē met een blijmoedigh herten in alder manierē Chri-

Hemelsch faveur gaet alle faveur des werelts te boven.

sten te worden; het welck soo hy Caius te kennen gaf/ is seer verheught gheweest; ende om sijn herte noch veel meer ende vierigher tot de liefde Godts te ontsteken/ heeft hem wederom begonst te vermanen/ ende te seghen: Werckt standtvastigh, ô beminden broeder, ende verlaet alle vvereltsche saken, gelijck wy oock hebben gedaen; want de warachtighe rijckdommen, ende de groote glorie der Christenen, is de armoede en pijne wel weerdigh, die sy om de liefde Godts zijn lijdende. Maximus sepde: Seght my dan/ wat moet ick doen om saligh te worden; want ick daer toe in als berept ben? Den geluck-saligen herder ende Paus heeft hem bevolen/ dat hy wederom naer huys soude keeren/ ende dat hy vijf daghen soude vasten/ ende dat hy naer den vijfden dagh wederom by hem soude komen. Maximus is onderdanigh gheweest/ ende is naer huys ghekeert.

Als hy nu t'huys gekomen was/ heeft hy terstont be-
Berouw van Maximus. gonst sijn voorgaende leven te overdencken/ ende syne sonden te beweenen: maer vertroostede sy-selven/ als hy was gedenckende/ dat hy seer haest sijne vrienden/ ende de wel-beminden van sijne ziele Gabinius ende Caius wederom soude sien/ die hy boven alle sijne vrienden was beminnende; soo sterck was alreede sijne liefde tot dese twee Hh. mannen ghewassen/ dat hy hem niet te kleyn en achtede hen voor sijne Heeren te kennen; niet-teghenstaende nochtans het groot perijckel van sijn leven/ dat voor hen daer konde over-komen.

Als nu den vijfden dagh ghepasseert was/ soo is hy wederom ghekeert/ om te verkrijghen de volkominghe van sijne begheerte. Hy heeft dan terstont neder ter aerden ghevallen voor den Paus Caius/ ende spraack hem aen in deser manieren: Mijn Heere/ ende Vader/ ick bidde u/ en wilt niet vertoeven van mijn oogen te openen/ ende my siende te maken; soo ghy oock niet en hebt ghelaten de dupsternisse van mijnen broeder Claudius te weiren; weet dan/ o Vader/ dat ick seer vierichlijck begheere te worden een dienaer van uwen Godt: thoont my nu dan het waerachtigh licht/ ende helpt my van de dupsternisse der afgoderije. Caius sepde: Is't dat ghy vastelijck in Godt ghelooft, ende alle ydelheyt des werelts ende den duyvel wilt verlaten; soo sal ick u het H. Sacrament des Doopsels gheven; want anders en kan 't niet geschiedē. Maximus andtwoorde: Dat heb-

be ick

be ick alreede ghedaen; ende mijn verlanghen en is anders niet dan onder de wet Christi te leven. Op dese selfste ure is Gabinius wederom gekomen/ om hem in't Christen geloove te onderwijsen; ende den Paus Caius heeft hem korts daer naer ghedoopt/ ende het H. Sacrament des Autaers gegeven: waer door hy soo bierigh in de liefde Godts is gheworden/ dat hy niet eenen ooghenblick van henlieden/ noch van hun huys en konde ghescheyden; maer dede by hem komen eenen sekeren Christen/ ghenaemt Thraso/ die Caius oock hadde ghedoopt; ende beval hem/ dat hy alle sijne goederen soude verkoopen/ ende den prijs oft weerde van dien den armen Christenen menschen uyt-deylen.

Maximus wordt ghedoopt.

Dit en heeft al niet langhe secreet ghebleven: want eer vijfthien daghen daer naer isser eenen pluymstrijcker oft boos mensch gheweest/ ghenaemt Arsitius/ die alle dese saken aen Diocletianus te kēnen gaf/ 't welck hem seer was mis-hagende: waerom hy hem beval/ dat hy alle neerstigheydt soude ghebruycken/ om te weten waer hy aen al dat gheldt quam. Arsitius andtwoorde: Om dieswille dat Maximus Christen is geworden/ soo heeft hy alle sijne middelen allenghskens door eenen sijnen secreten vriendt doen verkoopen/ ende den prijs van dien heeft hy den Christenen/ die uwe vyanden/ eñ oock des Rijcks vyanden zijn/ doen uyt-deelen/ en alsoo is hy aen alle dat gheldt gheraeckt. Diocletianus dit hoorende/ heeft het selve sijne huysvrouwe Serena te kennen ghegheven; de welcke om dat sy oock in't verborghē Christen was/ heeft Godt almachtigh hier voor seer ghedanckt/ ende is te meer in't heyligh Christen geloof versterckt gheweest: sy socht de gramschap van den Keyser te breken/ ende sijn herte te vermorwen/ ende vermaende hem dat hy moeste te vreden zijn; want het al van boven quam. Maer den Keyser en heeft hier op niet ghelet/ dan bleef in de gramschap verhardt: ende heeft doen roepen eenen wreeden mensch/ genaemt Julius/ tot den welcken hy seyde: Ick hebbe ghesonden eenighe van mijne beste vrienden/ om te handelen met Gabinius mijn maeghschap/ oft hy soude willen sijn dochter Susanna mijnen sone Maximianus geven voor sijne huysvrouwe; ende sy zijn/ mijn ghebodt verachtende/ Christen gheworden. Julius andtwoorde: Sy verdienen seer wel ghekastijdt te worden; te meer/ om dat

Serena/ de huysvrouwe van Diocletianus/ is heymelyck Christene.

ghy

ghy haer eene rechtveerdighe saecke/ ende die oock wel betaemde/hebt belast;soo dat ghy sonder twijfelen haer wel behoorde te doen kastijden. Den Keyser heeft hem bevolen/ dat hy terstondt veel van sijne soldaten soude vergaderen/ ende gaen ter plaetse daer de Heyligen vergadert waren/ende dat hy hen alle-gader soude vanghen/ uytghenomen den Paus Cajus. Hy ghe-boodt oock/ dat hy Gabinius ende sijne dochter Susanna in den karcker soude laten: maer dat hy d'andere/te weten/ Claudius, Prepedigna, sijne huysvrouwe/ Alexander, ende Curia sijne kinderen/ ende Maximus secretelijck naer de haven van Hostia soude lepden; al waer hy hen soude doen verbranden/ ende hun asschen in de zee worpen; 't welck soo is ghedaen.

Verscheyde martelaren.

Dit waren alle de vruchten der gebeden van Susanna, ghewonnen door haer verdiensten/ende groote liefde/ die sy hadde tot haer reynicheyt;om de welcke sy onder de voeten tradt ende achtede als vuylicheyt/de groot-heyt ende majesteyt van 't Roomsch rijck.

Vruchten van de H. Susanna.

Maer dat nu ander-half maendt ende thien daghen/ de martelie vande glorieuse martelaren gepasseert was; heeft Diocletianus sijn huysvrouwe Serena bevolen/ dat sy in alder manieren/ met alle schoone woorden Susanna soude vermorwen ende raden/ dat sy Maximianus tot eenē man soude nemen;waer toe hy beval/ datmen Susanna soude brengen in't Keyserlijck Paleys/ ende leveren haer aen de Keyserinne Serena;waer door sy wat beroert is gheweest; maer begonst terstont den hemelschen Bruydegom te bidden/dat de Maget nim-mermeer van sijne heylighe liefde en soude scheyden.

Susanna wort door Serena de huysvrouwe van Diocletianus versterckt.

De Keyserinne heeft Susanna seer blijdelijck in haer kamer ghelepdt; maer om dat sy oock in't verborghen Christene was/ soo sprack sy met haer in 't secrete/ende sepde: IESVS Christus moet uwen versterckter zijn/o hey-lige maghet; openbarende haer selven/ ende verma-nende haer/ dat sy in haer voornemen soude voort-gaen ende de wellusten des vleesch soude versmaden/ ende verachten de ydelheyt des werelts ende niet vree-sen de dreygementen vanden Keyser / noch oock de doodt/ om Godt eenwelijck te ghenieten.

De H. Maghet dese woorden hoorende/ loefde ende danckte Godt almachtich/ ende verblijdde haer seere te sien/ dat haren Christus oock van soo groote ende mach-tighe

tighe persoonen was ghe-eert/bekent/ende bemint. Sy waren eenige daghen te gader; somtyds sprekende van de almogenthept Godts; somtyds Psalmen ende lofsanghen singhende; somwylen ock biddende; altyds haer oeffenende in ons H. gheloove. Ondertusschen ist den Keyser ter oozen gekomen/ dat Susanna, om dat sy eene dienst-maghet IESV Christi was/ niet en begeerde in 't houwelyck te consenteren. Daerom heeft hy na sommighe daghen de Keyserinne gevraegt/ wat sy met Susanna ghedaen hadde/ ende oft sy Maximianus begheerde te trouwen? sy antwoozde dat sy 't van geenen sinne en was: ende aenghesien Susanna synen sone niet en begheerde/ dat hy hem daer mede niet en soude quellen; want datmen Maeghden ghenoegh vinden soude/ die soo goet en beter waren dan sy. Hierom beval den Keyser/ dat-men Gabinius haren vader wederom inden karcker soude stupten/ ende datmen Susanna met goede getrouwe wacht wederom naer haer vaders huys soude leyden; ende ghebiedt dat Maximianus haer aldaer soude verrachten/ om dat hy niet en begheerde/ dat het in syn eyghen huys soude geschieden.

Sy wort verweesen om verracht te wozden.

Terstont hier naer zyn de soldaten vanden Keyser in 't Paleys ghekomen/ ter plaetse daer de H. Maghet was: maer de H. Maget versterckt zynde vande Keyserinne Serena/ heeft haer gewilligh lyck (volgẽs 't gebodt vanden Keyser) van dat volck laten leyden naer het huys van haren vader. Sy ging in een kamer/ ende nederballẽde ter aerden/ badt sy Christus haren Bruydegom met veel tranen ende suchtinghen/ dat hy haer wilde helpen ende by-staen/ om alle haren teghenspoet te weerstaen; ende/ verlossen van alle besmettinge ende oncuyschept die haer soude mogen overkomen. Maximianus beraedde sich hier-en-tusschen/ hoe hy haer best soude konnen onteeren; ende als nu den nacht ghekomen was/ soo is hy stoutelyck naer haer toe-ghegaen/ om haer te verrachten. Maer als hy nu seer onbeschaemdelyck inde kamer quam/ daer sy Godt almachtigh vierighlyck was biddende/ heeft hy by haer ghesien eenen Enghel seer schoon blinckende/ ende omringhelt met eene onsprekelycke klaerheydt ende licht: dit siende ende haer niet derrende aentasten/ keerde te rugghe/ toe-schryvende de tooverye al dar hy sagh.

Sy wort by eenen Enghel bewaert.

Hy

Hy gaf 't den Keyser Diocletianus te kennen/die aen eenen sijnen dienaer ghenoemt Curtiu/s beval/ dat hy soude gaen ten huyse van Susanna, ende besien oft 't gene dat Maximianus seyde/was een verbeeldinghe/oft een warachtigh visioen. Curtius gingh derwaerts/ende hy quam meer verschrickt wederom dan Maximianus. Diocletianus dit hoorēde/ verblindt zijnde door gramschap/ liet hem voorstaen dat het tooverije was. Ende soo hy sagh dat hy met alle sijn neerstichept niet en voorderde; ende dat Susanna versmaedde het houwelijck van Marimianus/ om dat sy Christene was; als nu den nacht ghepasseert was/soo stelde hy sijne naturelijcke wreetheyt ende goddeloosheydt te wercke; ende beval aen Macedonius een goddeloos mensch/ dat hy ten huyse van Susanna soude gaen; ende dat hy haer secretelijck de goden soude doen offerhande doen/oft haer dooden. Desen nieuwen dienaer des duyvels heeft met hem ghenomen den Afgodt Jupiter/ om dat sy dien soude aenbidden; ende gheboodt haer; dat sy uyt haer kamer komen soude/ ende den Afgodt sacrificie doen/ oft dat sy haer ghereet soude maken om te sterven. Susanna dit hoorende/ begonst haer Gode almachtigh te bevelen/ ende badt hem seer vierichlijck/ dat hy den Afgodt van haer soude wech weiren/ op dat sy dat leelijck ende afgrijselijck dinck niet sien en soude. Macedonius bleef ghedurichlijck versoeckende/ dat sy den Afgodt soude aenbidden: maer de H. Maghet badt den Heere veel meer als vooren; dat hy den Afgodt soude willen wech nemen: waerom den Afgodt verdween; diemen daer naer op de merckt op der aerden vondt in 't bloet liggen. Dit heeft Macedonius seer ghespeten ende mis-haeght; waerom hy de H. Maghet met de kleederen vattende sloegh haer met vuysten ende stocken. Ten laetsten alsoo hy groote begheerte hadde om haer te doen dooden/ heeft hy den Keyser de sake te kennen gegeven/ die hier door oock seer verstoort was; ende geboodt terstont dat men haer in haer eyghen huys eerst wel soude slaen/ ende daer naer onthoofden: 't welck den goddeloosen Macedonius terstont heeft volbrocht; ende met dese doodt gaf de suyvere Maghet haren gheest aen haren Bruydegom; ende verkreegh dobbele croone/ van Maget ende martelaersse.

Sy wort geslagen ende onthooft

Als de devote Keyserinne Serena verstont de gheluckighe

kighe doodt van Susanna, quam sy snachts in haer huys met groote blijschap: ende sy nam met hare eygen handen 't lichaem ende wont 't selve in schoone ende welrieckende lakenen ende in kostelijcke specerijen/ ende begroeft in eene speloncke op 't kerck-hof van Alexander/ by andere lichamen van Heyligen/ die daer begraven waren: ende sy vergaderde met eenen doeck alle 't bloet vande H. Maghet/ ende bewaerde dien doeck als eenen seer kostelijcken schatin een silveren koffer; doende daer voozen haer ghebedt dach ende nacht als sy konde. Ende den H. Paus Caius dede dickmael Misse in 't selve huys/ daer Susanna sijn nichte ghestorven was/ tot haerder eere.

Sy wort van de Keyserinne Serena begraven.

HET

S. AVREA Virgo et Martyr.
24. Augusti. vidua Cnobbari excudit.

HET LEVEN VAN DE H. AVREA MAGHET ende Martelaerſſe.

24. Avg. An. 229.

ALs Severus Aurelius Alexãder het Roomsch ryck regeerde / ende Gouverneur der ſtadt van Roomen was Domitius Ulpianus Romulus / met noch andere rechts-gheleerde / iſſer eene groote verbolginge tegen de Chriſtenen opgereſen. Want van deſe rechts-gheleerde upt den name van den Keyſer is een placcaet upt-ghegaen / dat alle Chriſtenen (indien ſy den goden gheene offerhande en willen doen) ſouden gedoot wozden; ſoo dat-men dooz het nauw letten der Heydenen op de Chriſtenen / veel Chriſtenen ondeckt ende achterhaelt heeft; waer van ſommige vande beeſte verſlonden zyn; ſommighe inden Tyber verſmoozt; met wepnighe / naer dat ſy tot graven ende houwen van marberſteen / als in ballinckſchap / verweſen zyn gheweeſt / noch ten leſten / dooz het martelie ende het vergieten van hun bloet / het ryck der hemelen verdient hebben.

Uyt oude Kerckelijcke Regiſters.

Verbolginghe der Chriſtenen.

Onder ander veel edele mannen ende vzouwen is oock Aurea eene nichte der Keyſeren (die van joncks af Chriſtene gheweeſt was) gevanghen ghewozden. Eer ſy ghevanghen wierdt / was ſy beſchuldight / dat ſy een ieghelijck raedde in Chriſtum te ghelooven; waerom ſy dooz bevel van Ulpianus Gouverneur van des Vaillous-ſoldaten neerſtelijck geſocht / ende niet gevonden / op eenen ſekeren tydt hem te ghemoet komende / ſeyde: Ick ben 't die ghy ſoeckt. Men vermaende haer / dat ſy den goden offerhande ſoude doen: maer ſy en wilde niet / ſegghende: Ick ben eene Chriſtene, ick en mach gheen duyvelen eeren. Ick aenbidde Godt ende mijnen Heere Iesvm *Chriſtum*, die Hemel ende aerde gemaeckt heeft, de zee eñ al dat daer inne is. Want van uyve goden ſtaet

Aurea Keyſers nichte wort ghevanghen.

geschreven: Alle de goden der heydenen zijn duyvelen: sy moeten hen ghelijck worden die de selve maecken, ende alle die in hen betrouwen hebben. De soldaten/ naer dat sy de H. Maget besloten hadden/ hebben het den Gouverneur laten weten; die belast heeft/ dat men se in seven dagen noch eten noch dzincken geven en soude.

Pſal. 95.

Sy wort 7. daghen ghepijnght met honger ende dorst.

Op den achsten dagh is sy ter vierschaere gebzocht/ ende Vlpianus vzaeghde haer: Waerom hebt ghy de goden verlaten/ die uwe voor-ouders gheeert hebben? Want dese aenbidt ook den Pijnce/ ende het volck: ende door dese heeft het Keyserdom in welvaert eñ voorspoet ghebleest/ ende al de werelt is aen de selve onderworpen. Aurea heeft ghesept: Waer 't dat ghy uwen Schepper kende, die de ghene, die hy geschapen heeft, regeert ende bestiert, ghy en sout niet segghen; Aenbidt hout ende steenen, werck der menschen handen; maer gheloovende in *Christum*, die levende ende doode sal komen oordeelen, sout penitentie doen in asschen ende hayre kleederen, om het bloet der martelaren, dat ghy gheslort hebt; ende ghy sout hem seer ende veel bidden, dat ghy inder eeuwicheyt niet verloren gaen en mocht. Den Gouverneur sepde: Laet al dese ydelheden varen/ ende op uwe knien vallende/ aenbidt de goden; daer naer houwelijckt met eenen man/ op dat ghy blijde mocht zijn in u leven. Aurea antwoorde: Ick ben al verbonden ende verloeft aen de suyvere omhelsinghe van *Christus*: op eenē anderen man en mach ick niet dēcken: Den Gouverneur Vlpianus gram zijnde/ 'Ten ware (sepde hy) dat my uwen edeldom belettede/ ick soude u stracks met tormenten dooden. Aurea sepde: Uwe dreyghementen en vervaren my niet, noch ghy en sult my vande liefde mijns Heeren Iesv *Christi* niet scheyden. Vlpianus niet konnēde desen glorieusen naem verdzagen/ belastede/ datmen de H. Maghet naecke ter pijnbancke bzenghen soude/ ende stracks pijnighen.

De Maget was boven maten seer wys/ voordachtich/ ende lieffelijck van aenschijn/ ende alle de bystaenders verwonderden hen soo van hare schoonheydt/ als van hare antwoorden. Soo sy dan nu met zenuwen uyt-gereckt wierdt/ ende seer swaere pijnen was lijdende/ badt sy/ seggende: Helpt my uwe dienaerse, *Christe*, noch en verworpt my niet, mijnen Godt, mijnen Salichmaecker. Ick dancke u, *Christe*, dat ghy u ghevveerdight hebt,

Sy wort gepijnight met het uyt-reckē der ledē.

my

my onder het ghetal van uvve heylighe martelaren te rekenen. Den Gouverneur sepde tot sijne bp-sitters/ ende spzack aldus: Ten zp dat dese ghedoodt zp/ daer sullender veel verlozen gaen. Ende gheboodt/ dat-mense wederom naer den karcker leyden soude.

'Danderen daeghs wederom te vierschaere sittende/ is sp wederom hem booz gebzocht/ eñ hp sepde tot haer: Nu stracks doet den goden offerhande/ op dat ghp niet ghedoodt en wozdt. De Maghet antwoozde: Ick doe t'allen tijde een levende sacrificie mijns selfs aen *Christus* tot eenen reuck der soeticheyt. Vlpianus heeft bevolen/ dat-mense naeckt onkleet ende uptghereckt zijnde/ soude geesselen/ seggende: Wp sullen sien oft Christus haer sal konnen verlossen. De Maghet/ hoozende den Kechter blasphemeren/ sepde: O Heere Godt, die de dry kinderen van het fourneys des brandende vyers verlost hebt; Susanna oock van het valsch overtuyghē des overspels; verlost my van dese tormenten, op dat desen onsaligen Vlpianus hem niet en roeme, segghende: Ick hebbe haer vervvonnen. Den Gouverneur hoozende de Maget aldus bidden/ met rasernije ontsteken zijnde/ heeft haer in ballinckschap doen voeren naer Ostia Tiberina; alwaer sp gewoont heeft bupten de stadt op haer eygen goet. Ende aldaer zijn tot haer veel edele eñ Chzistene maeghden gekomen: met de welcke/ eñ met haer geheele familie sp Christo diende/ bp dage ende bp nachte/ haer begevende tot waecken/ vasten/ eñ bidden.

Haer gebedt tot Godt.

Dan. 3.

Dan. 13.

Alsdoen was Bischop van Ostien den H. Quiriacus, een heyligh Godt-vzeesende man; met hem waren Maximus, Eusebius, Concordius Pziesteren/ Archelaus Diaken; dooz wiens ghebeden Christus daghelijcks veel mirakelen dede. Want dooz het op legghen der handen/ verdzeven sp de duyvelen/ de blinde maeckten sp siende/ de siecken ghesondt. Aurea dit al verstaende/ is tot den Bischop gekomen; wiens voeten sp ghekust hebbende/ begheerde dat hp een ghebedt ober haer spzeken wilde. Die sijne handen boven haer hoofdt upt-ghereckt hebbende/ heeft ghesept: Heere Iesv *Christe*, Coninck der Enghelen, beminner der suyverheyt, die naer uvve verrijsseniße u gevveerdight hebt aen de vrouvve u te veropenbaren, ende aen al de ghene, die in u betrouvven, het eeuvvigh leven geeft; staet onse oodtmoedige ghebeden toe, eñ geeft aen dese uvve dienaerße de hulpe van uvve

Ghebedt ober de Maghet gedaen banden Bischop.

boven-natuerlijcke cracht, dat sy met den palm-tack der martelie, de poorte des hemel-rijcks mach in komen; ende haer lampe brandende, de bruyt-koetse der eeuvvicheyt met alle andere heylighe Maeghden verdiene te verkrijghen. Het vvelck u, ô Salighmaecker des vvereldts, haer believe te jonnen, die met den Vader, ende den H. Geest in de eeuvven der eeuvven regneert. Ende soo sy alle Amen gheandtwoordt hadden; den Bisschop voorts voldoende dat Gode aen-ghingh/ heeft aen al die daer tegenwoordigh waren upt-gherepckt het lichaem ende het bloedt onses Heere IESV Christi. Waer naer danckende Godt/ dat de vervolghinghe haer verswaerde/ hebben sy alle eendrachtelyck vol-herdt in de gebeden/ ende waren vierigh in Christo te loven ende te dancken.

T'Ostien veel Martelaren.

Maer Vlpianus/ siende dat in de stadt Ostia veel Christenen ghevvorden waren/ heeft begonst syn office teghen hen-lieden te ghebruycken/ ende heeft veel ghevanghen/ die hunne conversatie ende leven met deughden eñ met Godt-vruchtighept vercierden; ende eyndelyck door veel tormenten ghedoodt ende Martelaren ghemaeckt.

Op dien selven tydt scheen seer upt in verdiensten den H. Censorinus een Vroost der Magisterianen; onder den schyfchs-mantel/ in ghebeden/ vasten/ waecken/ ende aelmoessen Christo dienende dach ende nacht. Desen over al in Vlpianus wercken teghen woordigh/ waer hy eenighen Christen sagh/ oft naer den karcker oft naer het martelie lepdē/ vertroostе de hem; ende soo verre hy konde/ diende hem van het ghene hy van doen hadde/ upt syne goederen. Waer over hy oock ghevangen/ ende ter vierschare voordt-gebracht wierdt. Ende den Gouverneur sepde tot hem: Censorine, ghy hebt oock de Goden ende de Keysers versmaedt. Laet doch dese raserije/ ende doet de Goden sacrificie; op dat ghy niet qualyck en vaert. Hy andtwoordе:

Kloecke andtwoordе van Censorinus.

De Goden en is my niet geoorloft te eeren; maer van *Christo* ghetuygh' ick, dat hy vvaerachtigh Godt is, geboren van de H. Maget MARIA, geleden onder Pontio Pilato, ende dat hy van de doodt op-gestaen is ten derden dage, daer naer ten hemel ghe-klommen; van vvaer hy oock sal komen om te oordeelen de levende eñ de dooden, om een iegelijck te geven soo naer sijne vvercken. Den Gouverneur heeft ghe-roepen: Censorine, ghy raest. Maer hy sepde; Neen; ick

ick spreke vvoorden uyt van voorsictigheyt ende vvijsheyt: vvant van eene groote raesernije ben ick tot een gheſondt verſtandt ghekomen, gheloovende ende belijdende IESVM *Chriſtum* den vvaerachtighen Godt te zijn, om soo voor my het eeuvvigh leven te krijghen.

Vlpianus den Gouverneur/ siende/ dat den man Godts volstandelijcker ghevvorden was/ heeft hem naer Ostia Tyberina doen voeren/ende aldaer beslupten/hopende hem noch van sijn voornemen af te trecken; om dat hy hem niet dooden en soude. Maer hier heeft hem de H. Maget Aurea van alles uyt haer goederen besorght/ ende vertroost/dagelijcks sijne voeten kussende. In den selven karcker waren oock gesloten Maximus, Eusebius Priesteren; met Archelaus Diaken/ alle daghe het sacrificie der Misse doende/ aen alle de Christenē de HH. Sacramenten neerstelijck vvtdeelende. Aurea kust sijne voeten.

Maximus Priester veel mirakelen doende/ siechten genesende in den naem Christi, is Censorinum komen besoecken: wiens banden/ soo haest hy die gheraeckt hadde/ los gegaen zijn tot groote verwonderinghe der gener die hem bevvaerden. Tot de welcke den Priester gesept heeft: Mijne broeders, verlaeckt de duyvelen die ghy aenbidt; ende ghelooft in IESVM, die komen sal om levende ende doode te oordeelen; vvant hemel ende aerde sullen vergaen; maer *Chriſtus* blijft in der eeuvvigheyt. Dit hoorende Theodorus Colonnel ende sijne soldaten/ Martialis. Saturninus, Epictetus, Naprilis, Tivorinus, Felix, Herculanus, Neberius, Stavacius, Menna, Commodus, Hermes, Maurus, Eusebius, Rusticus, Olympius, Carporius, zijn Maximo te voet ghevallen/ met tranen seghende: Wy gheloven dat *Christus* onser zielen Salighmaker is; door den vvelcken ons soo vele mirakelen verschijnen: haest u om ons te doopen. Den Priester heeft hen belast drij daghen te vasten naer ghevvoonte/ ende op den vierden dach/ den duyvel verlaeckende met al sijne pracht/ zijn van hem ghedoopt in den name des Vaders/ des Soons/ ende des Heylighen Geests. Aurea Maghet heeft-se over de Vonte gheven/ ende heeft-se oock witte kleederen ghegheven uyt hare goederen: maer den Bisschop Quiriacus heeft-se ghevoemt/ ende met de vvoorden des gheloofs/ ende de gratie des Heyligen Geests versterckt: heeft oock tot versoeninge der verboren/ Gode sacrificie gheoffert; ende heeft-se al me- Aurea heft over de Vonte verschende nieuwe Christenen.

de ghedeylt van het heyligh lichaem ende bloedt des Heeren.

In de stadt was een schoen-maecker/die sijne sonen versch overleden seer beweende. Den Bischop Quiriacus, Maximus Priester/ende Aurea Maget/gaende naer de vergaderinghe voor-by het huys passerende/ende siende den man soo weenen/seydē hem: Ghelooft in den Sone Godts, ende ghy sult uvven sone wederom levendigh krijghen. Hy andtwoorde: Van ioncks af hebbe ick hem altijdts ghelastert/ende hoe soude ick nu in hem ghelooven? Maximus Priester seyde: Hebt daer van berouw, ende laet u doopen, ende ghy ende uwen sone sult saligh worden: want onsen Heere en begheert de doodt der sondaren niet; maer dat sy hen bekeeren, ende inder eeuvvicheyt leven. Den man andtwoorde; Ick geloove ende belijde dat IESVS den Salighmaker des wereldts is; doopt my in sijnen name. Maximus heeft hem gheboden dry dagen te vasten; ende hem onderwijsende/heeft hem daer nae ghedoopt/Aurea hem van de Vonte ontfanghende: ende daer naer is hy van den Bischop ghevormt. Ende biddende/heeft den H. Bischop geseyt: Heere IESV *Christe*, die u ghevveerdight hebt de gelijckenisse van eene slaeve aen te nemen, om ons van de macht des duyvels te verlossen; aensiet de vvercken uwer handen, op dat sy hunnen Schepper ende Verlosser bekennen moghen, regnerende met den Vader, ende den H. Geest in de eeuvven der eeuvven. Ende als sy allegader Amen gheandtwoordt hadden/heeft den Bischop gheseydt; Laet ons onse knien booghen; het welck ghedaen zijnde/naer een langh ghebedt zijn sy op-gestaen/ende den Bischop seyde: Heere IESV *Christe*; die u ghevverdight hebt Lazarum, nu vier daghen doodt zijnde, ende stinckende, van der doodt te vervvecken; toont uvve macht over desen dooden, om dat alle menschen u kennen moghen, regnerende als vvaerachtigen Godt in de eeuvven der eeuvvigheden. Soo sy alle andtwoorden/ Amen, is den dooden levendigh gheworden; ende heeft gheroepen: Ick hebbe den Heere IESVM *Christum* ghesien, my van de duysternissen ten lichte vvederom leyden. Maximus dan heeft hem onderwesen/ende daer naer ghedoopt. Quiriacus Bischop heeft hem ghevormt/ende Aurea Maghet hem van de Vonte ontfanghende/ heeft hem Faustinum gheheeten.

Ioan. 11.

Quiriacus Bisschop verweckt eenen dooden.

Daer-

Daer-en-tusschen is de snelle maere tot den Keyser Alexander gheloopen/ die door de rechts-gheleerde gedreven/ aen den Gouverneur Vlpianus belast heeft naer Ostien te gaen/ om aldaer al de Christenen te vermoorden. Dat hy oock Auream, die door het belijden Christi (soo hy seyde) haer gheslachte ontheert hadde/ indien sy hare tooverije niet laten en wilde/ met pijnen aentasten soude. Maer dat hy haer/ soo sy daer van berouw hadde/ de goden ende godinnen aenbade/ seer vereeren soude/ onse genade haer ontmoetende/ ende het vonnis van onse straffen haer niet aen-raeckende. Den Gouverneur Vlpianus herst naer dit bevel alle de Christenen/ die hy vinden konde/ doen vanghen; en sittende ter vierschaere 'sanderen daeghs/ heeft erst Auream voort doen brengen/ haer aldus aenspreckende: Wat is dit voor eene superstitie van de swarte konste/ dat ghy de hooghept van uwe geboorte met de eerlooshept des Christen naems soo verdupstert? De Maget antwoorde: Ick en ben geene tooveraersse, noch en hebbe met geen schandt-vlecken de claerheyt van mijn gheslachte besmet; maer met het belijden vanden heyligen naem seer doorluchtigh gemaeckt. De duyvelen die versaecke ick, die u bedrieghen, om inder eeuvvicheydt te vernielen. Vlpianus seyde: Ghy zijt selfs bedroghen / daerom spreeckt ghy soo. Verlaet dan dese superstitien van tooverije; ende doet sacrificie aen de onsterfelijcke goden/ op dat uwen edeldom bewaert mocht blijven. De Maghet Aurea antwoorde: Ramp-salighen Vlpiane, vvaerom lastert ghy uvven Schepper? is hy 't niet die u ghemaeckt ende gheschapen heeft? Den Gouverneur gram zijnde/ heeft haer op de pijn-bancke doen worpen/ ende wreedelijck doen pijnighen: maer sy seyde: Ick dancke u, Heere IESV *Christe*, daerom ben ick nu verheven, om beter smaeck vande hemelsche dinghen te vercrijghen. Vlpianus vraeghde: Waer is Christus, daer ghy u van roemt? dat hy kome/ dat hy u verlosse. Sy antwoorde: Sulcke vveldaden en ben ick niet vveerdigh: maer even-vvel is hy machtigh my te verlossen, ende u lieden, ghy lasteraers, te straffen, voor de vvelcke hy oock het eeuvvigh vyer bereydt ghemaeckt heeft. Terwijlen de heylighe Maghet dese woorden sprack/ soo brack de pijn-bancke. Waerom Vlpianus gram zijnde / heeft haer met kluppelen doen slaen/

Cloecke belijdenisse van de Maghet Aurea.

Sy wort gepijnight.

Sy wort met kluppelen gheslaghen.

segghende: Dat de heylighschendster vernieldt worde/ die niet op en houdt vande goden ende de Princen te lasteren. Maer de Heylighe Maghet ondertusschen het slaen sepde: Ick dancke u Heere Iesv *Christe*, dat ick verdient hebbe uvve deure in te gaen. Den Gouverneur sepde: Steeckt brandende toortsen aen hare zyden. Als-men se daer toe naeckt ontkleedde/ sepde sy tot den tyran: Onsalighen Vlpiane, en heeft een vrouwe u niet ghebaert een kleyn kindt zijnde? Waerom dan en schaempt ghy u niet, my te doen naeckt ontkleeden? Vlpianus antwoorde: Dese schande verdient uwe onsalichepdt; want ghy tot groote schande van uwe gheslachte/ niet alleen de toovergen der Christenen en volght/ maer de onsterfelijcke goden ende de Princen versmaedt. Ten eynde als sy het gheheel lichaem doorverschouwt was vanden vyere/ ende afghedaen vanden houte/ hebben haer de beulen wederom inden karcker besloten.

Vlpianus heeft hier naer bevolen/ dat-men Maximum Priester ende Archelaum Diaken ter vyer-schare brenghen soude/ tot de welcke hy sepde: Over-al worden door uwe leeringhe onse goden gelastert/ ende ghy verleydt soo de menschen/ dat sy alle oude Heligen verwerpen. Maximus antwoorde: Wy en zijn gheen verleyders; maer wy nooden de sondaren tot berouw van hunne sonden; op dat sy souden moghen saligh worden. Den Gouverneur sepde: Dese zijn allegader de doodt weerdigh. Ende belast hebbende hem wech te leyden/ heeft Theodorum, Colonnel met sijne soldaten (die nu 't geloove aenbeert hadden) voordt doen komen; ende heeft tot hen gesept: Wilt ghy u leven behouden/ soo doet sacrificie aen de onsterffelijcke goden; anders de tormenten zijn al gheteert. Sy antwoorden altemael een-stemmelijck: Wy zijn *Christo* toe-gheheylight, ende vvy offeren ons alle daghe aen hem voor eene sacrificie, tot reucke der soetigheydt; daerom en buyghen wy voor gheen duyvelen. Den Gouverneur seer gram zynde/ heeftse alle met roeden doen ghesselen. Maer sy riepen alle-gader: Wy dancken u, Iesv *Christe*, dat wy weerdigh zijn gheworden mede-ghesellen te zijn van uwe heylighe Martelaren. Op den selven tijdt heeft Vlpianus de sententie ghesproken/ dat Theodorus ende sijne soldaten onthalst souden worden; ende ghelepdt zynde

Cloeckmoedighe beliddenisse der soldaten.

Sy worden onthalst.

zijnde naer het Overwelf van Faustinus/voor het Amphytheatrum ofte ronde thoon-plaetse/ omhalst zijnde/ hebben hunne martelie volendt op den 20. van Augustus.

Op den selven dagh heeft den Gouverneur Quiriacum Bisschop/Maximum Priester/Archelaum Leyt in den karcker doē onthalsen. Hunne lichamen heeft Eusebius Priester by nachte doen vergaderen met noch andere Christenen; ende heeft-se met spetterijen ghebalsemt/ begraven den 21. van Augustus. Maer soo Olpianus de lichamen der soldaeten in de zee hadde doen worpen/ heeft Eusebius die/ aen den oever ghworpen zijnde/ vergadert ende begraven in de sandt-crocht by Ostien. Taurinum nochtans/ Martialem, Saturninum, Epictetum, Fœlicem ende Herculanum naer de Roomsche havene brenghende/ heeft die al-daer begraven/ Theodorum Colonnel in sijn eyghen graf. Quiriacus ende Maximus worden onthoost.

Ten desen tijde was te Roomen by het graf der Heyligher Apostelen ghekomen Hippolytus, Artsch-Bisschop van Arabien/ seer oudt/ vermaert door heyligheyt ende geleertheyt. Desen/ soo hy tot Alexandrien in Egypten veel ende langh ghepredickt hadde/ hadde hy naer de gheheele stadt tot Christum bekeert. Waerom is hy met aller eeren van den heyligheyt Paus Calixtus ontfangen/ende Bisschop van Portuen gemaeckt/ om hem altijdt by der handt te hebben. Desen heeft veel nuttighe dinghen voor de H. Kercke ghescheven/ ende onder ander principalijck van het onderhouden des Paesschens. Dagheliycks besocht hy de graven der HH. Apostelen Petri ende Pauli, ende van andere Martelaren/ dagh ende nacht over-brenghende in ghebeden ende loven Christi. Hippolytus Bisschop komt de graven der Apostelen besoecken.

Ende stet naer eene weede ghevanghenisse heeft Olpianus Gouverneur de H. Maget Aurea wederom ter vverschare doen verschijnen/ haer radende/ dat sy de Goden sacrificie doen soude. Maer sy antwoorde: Elendighen, waerom verliest ghy uwe ziele? bekent doch (hoe wel laet ghenoegh) uwen schepper ende verlosser. Verlaet uwe valsche Goden, goude, silvere, houte, metalen ende steene beelden, ende aenbidt den waerachtigen Godt onse Heere IESVM *Christum*, die om u de pijne des cruys gheleden heeft, op-ghestaen is vander doodt, gheclommen ten hemel; van waer hy sal komen oordee- Aurea wort wederom ter vverschare ghelepdt.

len levende ende doode. Tot welcke den Gouverneur/ 'T en zy (sepde hy) dat ghy u haest beter bedenckt eñ de goden offerhande doet/ ick sal u naer veel pijnen tot uwen Christum senden. Aurea heeft ghesepdt: In der vvaerheydt ick gae, ende sal met hem regneren, is 't saecke dat ghy doet 't ghene ghy dreyght. Den Gouverneur sepde tot de beulen: Slaet-se met steenen in haer aensicht/ dat sy root-verwigh worde van den bloede. Maer sy riep: Ick dancke u, *Christe*, dat ick vveerdigh vvorde uvve deuren in te gaen. Ulpianus heeft ghesept: Draeght sorghe voor u ghesachte/ ende doet de goden sacrificie: neemt daer naer eenen man/ om u in u leven te verblijden. Ick hebbe (sepde Aurea) den Schepper, Regeerder, ende Heere van hemel, aerde, ende zee, den alder-machtighsten voor eenen man verkoren; dien ghy niet en kent. Maer vvaerom en let ghy, onsaligh mensche, niet, dat Sathanas u herte vervult heeft met rasernije ende vvreedheyt? Den Gouverneur hem vergrammende/ heeft de H. Maget naeckt met gheloode sweepen doen slaen; daer naer met eenen steen aen haren hals ghebonden/ in 't diepste der zee doen worpen den twee-entwintighsten Augusti. Haer lichaem te lande ghevvorpen zynde/ heeft Hippolytus, Bisschop van Portuen/ die-men ock Nonnus hiet/ op-ghenomen/ ende met specerijen ghebalsemt; begravende dat seer neerstelijck in de stadt Ostien; al-waer hare memorie floreert/ ende hare Reliquien met weerdighe eere verciert worden.

Sy wort in de zee ghevvorpen.

Naer het lijden van de salighe Aurea heeft Ulpianus Sabinianum den hups-besorgher der selver Maghet gevangen/ ende tot hem ghesept: Wy weten dat de toovenaersse Aurea, die de onsterffelijcke goden versmaedt heeft offerhande te doen/ ende der Keyseren gheboden over-treden/ met u vrientschap ghehadt heeft: daerom brenght ons hare schatten ende klepnodien voor oogen; doet offerhande/ op dat ghy leven mooght. Sabinianus antwoorde: Ick, van *Aurea* mijne meersterse gheleert zijnde *Christum* te belijden, en aenbidde gheen duyvelen: hare schatten die ghy versoeckt, heeft-se aen den armen uyt-ghedeylt. Tot wien den Gouverneur sepde: Zijt wijs/ ende en spreeckt niet veel; maer hare schatten openbarende/ worpt ock de rasernije van uwen verstande/ ende doet offerhande. Sabinianus heeft ghesept: Al en ben ick het gheselschap der Martelaren niet vveer-

Sabinianus Procureur van Aurea wort ghevangen.

digh,

digh, nochtans verhope ick door *Christi* doodt eñ bloedt saligh te vvorden. Aengaende hare schatten, ick en ben daer niet voor besorght; vvant sy in 't seker zijn. De Maghet *Aurea*, die ghy onsaligh mensch ghedoodt hebt, triompheert nu in den hemel, ende heeft hare schatten, die ghy soeckt, aldaer voor uyt-ghesonden. Nu dat ghy my op-leght, om sacrificie te doen, dat en sal ick niet doen. Vlpianus dit hoorende/heeft hem met gheloodde sweepen doen slaen/den upt-roeper lupde roepende: En wilt de goden ende goddinnen niet lasteren. Korts hier naer hebben sy hem op-ghesloten.

De schatten van Aurea zijn voor uyt na den hemel ghesonden.

Sabinianus wordt met/ gheloode sweepen gheslaghen.

Den Bisschop Hippolytus, hoorende/wat den Gouverneur aen Sabinianus ghedaen hadde/ende wetende (den H. Gheest hem dit veropenbaert hebbende) dat sijne martelie naer hy was/is tot hem ghegaen/eñ heeft hem stoutelijck berispt/segghende: Ghy ellendighen, vvreeden, onsaligen Vlpianè, indien ghy uvven Schepper kende, ghy en soudt sijne Heylighen niet moorden, noch en soudt uvven necke d'afgoden niet toe-neyghen; maer soudt Iesvm *Christum*, onsen Heere aen-bidden. Den Gouverneur seer toornigh zijnde/heeft bevolē/dat-men hem/handen ende voeten gebonden/in een groot ende diep graf worpen soude/'t welck vol serpenten was/om van die verslonden zijnde/gheen andere begravinghe te krijghen. In de havene van Roomen dan/by den Tyber-stroom ende Nympha Catabassi op den Cornelianschen wegh/in dit graf gheworpen zijnde/vermaende hy de by-staende Christenen/dat sy het geloove/'t welck sy van d'Apostelen Petro eñ Paulo, ende hunne na-komelinghen de Pausen van Roomen ontfanghen hadden ('t welck altijdts de Roomsche Kercke ghehouden hadde ende noch hiel) volstandelijck bewaren souden. Soo hy dese woorden upt-gesproken hadde/isser eene stemme van veel Enghelen in de locht ghehoort/als van onnoosele kleyn kinderen/Godt lovende/ende seggendè: Gode zy danck, Gode zy in dē hooghsten glorie, ende peys op der aerden voor de menschen, die van goeden wille zijn. Ende soo sy al verbaest stil stonden over sulck een eere Christi, riep den Gouverneur: Voorwaer/o ghy-lieden/ghy siet ende hoort/hoe de duyvelen desen heyligh-schender troosten. Nu zijn de tooverijen der Christenen opēbaer. Maer den Bisschop sepde: Ick dancke u, Heere Iesv *Christe*, dat ghy

Hippolytus Bisschop wort ghelworpen in een graf vol serpenten.

Luc. 2.

my

my eene suyvere plaetse, ende in de wateren van het laetste Doopsel gheweerdight hebt te croonen. Ontfanght dan nu mijnen gheest in vrede. Dit seggende/ heeft sijne martele voleynd den 22. Augusti; ende de Engheien hebben met eenen Lof-sangh sijne ziele ghedraghen naer den hemel. Maer soo den Gouverneur hem om de doodt der Martelaeren verblijdde/ hebben sy hem door raserije ende nijdighepdt verdwijnende/ verlaten. 'Snachts daer naer zijn de Christenen ghekomen/ ende hebben het lichaem des Bisschops upt den put ghehaelt/ ende met specerijen in doecken ghewonden/ niet verre van daer begraven. Het eylandt/ in 't welck hy begraven is met Lof-sanghen eñ Gheestelijcke Liedekens/ en was niet dooder dan het graf oft putte/ dan veertigh voeten/ min oft meer; al-waer den heyligben Martelaer veel weldaden doet tot op desen daghen toe.

De Engelen siet-men sijn upt-vaert doen.

Den Gouverneur daer naer heeft Sabinianus weder doen voort-brẽghen/ seggende: Dat den Heyligh-schender verloren gae/ soo hy den Goden gheen sacrificie doen en wil. Ende soo-men hem met kluppelẽ sloegh/ den upt-roeper roepende: Bzenght op de schatten/ ende onderwerpt u aen uwe Overicheden; seyde den Martelaer: Glorie zy aen u, Iesv *Christe*. Men heeft hem dan op de pijn-bancke ghebzoght/ ende ghepijnight. Maer hy riep al: Ick dancke u, ô Iesv *Christe*. Ulpianus seyde tot de dienaers: Den Heyligh-schender die raest/ de pijne des doods niet vreesende; dat-men hem brande. Als-men nu het vper aen sijne zijde voeghde/ seyde den Gouverneur: Ghy ellendigen/ levert de schatten over/ ende sorght voor u leven. Maer hy seyde: Lof zy u ende danck, ô *Christe*, dat ick verdient hebbe uwe deuren in te gaen. Ende dit seggende/ gaf synen gheest den 28. Augusti. Den Gouverneur heeft sijn lichaem doen in eenen put worpen/ 't welck Concordius Priester begraven heeft neffens de Heylighe Aurea Maghet/ in de stadt Ostia; al-waer de ghebeden van beyden seer crachtigh bevonden worden tot den dagh van heden toe.

Sabinianus wort verbrandt.

Ulpianus naer de doodt van de HH. Martelaeren/ is met eene wreedighe straffe gestraft/ van de Baillous soldaeten gheslaghen ende vermoordt/ ende seer ghelastert. In alle dinghen zy Gode ghebenedijdt/ die de sijne croont

Ulpianus wort gestraft.

ne croont in 't hemelsch rijck/ ende de tyrannen met den eeuwighen vyere straft. Amen.

Dese Heylighe Maghet is van oudts bekent in het Roomsch Martelaers boeck/op den vier-en-twintighsten Augusti/met dese woorden: T'Ostien by den Tyber de H. *Aurea* Maghet ende Martelaerse, die met eenen steen aen haren hals ghebonden, inde zee geworpen is: ende alsoo haer lichaem aen den oever quam, is 't vanden H. *Nonnus* begraven. Daer zijn noch twee andere Maeghden van den selven naem/ van de welcke de Roomsche Kercke oock jaerlijcks memorie af houdt in den selven Martelaers-boeck. D'eene is gheweest een Maghet te Cordoba in Hispaignien/ die aldaer den tyran/naer haren eersten val/ kloeck-moedelijck overwonnen heeft; van de welcke gheschreven staet in den selven boeck op den neghenthiensten Julij. D'andere is gheweest eene Maghet te Parijs/ van de welcke in't Roomsch Martelaers-boeck memorie gehouden wort op den vierden Octobris. *Martyrol. Rom. 24. Augusti.*

HET

S. VERENA Virgo.

1. Septemb.

I. Gnobbaert. exc.

HET LEVEN VAN DE H. VERENA MAGHET.

1. Sept. An. 297.

DE H. Verena in Thebaide een landt van Egypten/upt seer eerlijcke ouders ghebozen/ is van hen aen eenen H. Bischop Cheremon genaemt/ over-ghegheven/ om haer te doopen/ende in't gheloove t'onderwijsen. Desen dooz het martelie ghekroont zijnde/ soo is de H. Maghet met sommighe Chzistenen in't lergh Egypten ghekomen; alwaer een seer groote menighte van gheloovighe vooz soldaten/onder Dioeletianus ende Maximianus Kepsers aengheschzeven zijn/ ende het Thebeensch legioen gheheeten/ over de welcke den H. Mauritius, als Colonnel ghestelt was. Dese naer Italien treckende/ de H. Verena met noch andere Chzistenen/begheerte hebbende/om oock naer Italien te repsen/ hebben hen by dit legioen gheboeght/ ende zijn t'samen tot Milanen gekomen. Aldaer zijnde/ heeft se seer sozghvuldelijck de karckers der Martelaren besocht/ allensints haer tot hunnen dienst ende hulpe met aller liefde beghevende; begheerende upt der herten/ dat sy oock de glozie van het martelie mochte bekomen. De soldaten daer entusschen van daer vertreckende/ is sy van een goedt H. man Maximus ghenaemt/ sommighe zaren te Milanen gehouden zijnde/ ghebleven.

Wt oude Registers.

De Heylighe Verena repst na Italien.

Ten eynde verstaen hebbende/dat het Thebeensch legioen van den H. Mauritius, dooz het bevel van den goddeloosen Kepser/ om het gheloove Christi, met den swaerde verslaghen was; ende dat den H. Victor, dien sy sonderlinghen upt langhe kennisse beminde / oock mede aldaer gekroont was/is sy met groote vierighept over de gheberchte Alpes/ naer Agaunum gherepst/ ende daer na over den vloet Araris/niet verre van 't Casteel Solodurum neder-gheslaghen by eenen H. soldaet/ die van het selve legioen zijnde/ de doodt nochtans ontkomen

Haer Heyligh ende strengh leven.

men was. Aldaer met eene wonderlycke strenghevdt/ daghen ende nachten ghebeden ende lof-sanghen by malckanderen voeghende/en hiel oock niet op van vasten. Den boeck van den H. Cyprianus van't maeghden habijt hadde sy ghedurighlijck in de handen/ daer sy in las; Dat goede orden in al sijn wercken volstandelijck houden, een bewaerster der hope is: een aenhoudt des gheloofs: eenen leydtsman väde salighe wet: een vonck ende voedtsel van eenen goeden aerdt. Ende en las het niet sonder voordtganck in deughden.

Besluyt haer-selven in een hol.

Want sy seer letterende op de vergheldinghe der alder-suyverste deught/ende op den palm-tack van dē onvergheltelijckelijcken loon boven alle goede wercken/ heeft haer-selven besloten in een seker nauw hol/ om haer door vasten te vermagheren; het welck niemandt en wiste dan eene oude Christene vrouwe/ die 't ghene dat de H. Maghet door het handt werck dagheliicks maeckte/ verkochte/ende haer ghenoegh saem met den prijs van dien onderhouden konde.

Wort door mirakelen bekent/ ende bekeert veel menschen.

Maer het ghelieffde den goeden Godt sulck een licht niet verborgen te laten. Veel mirakelen begonst hy door sijne H. dienstmaghet aldaer te doen. Sommighe besetenen van den duyvel eer sy noch tot aen de speloncke quamen/daer de H. Verena in verborghen was/ wierden door haer ghebeden verlost; de blinden wierden oock verlicht; soo dat door de menighvuldighept der mirakelen/ die elck een bekent wierden/ een menichte van Duytschen bewerght wierden om het gheloove Christi t'aenveerden: die al van eenen Priester van Italien/ die aldaer was/ hem van dese bekeeringhe seer verblijdende/ghedoopt zijn.

Hare vermaninghe tot de Maeghden. De Maeghden is noodigh oodtmoedicheyt.

Den Maeghdelycken staet begonst oock door hare zuyverheyt in eeren te komen/soo datter veel haer exempel gevolght zijn: sy is als moeder van haer ghekosen/ ende in grooter weerden gehouden. De welcke sy eenen sekeren reghel/ van Godt in sulcken staet te dienen/ door-ghehouden heeft; haer leerende/ dat hoe desen staet uytnemender ende Goddelijcker was, dan d'andere om dien in sijne suyverheyt te bewaren, de alder-meest beschermende oodtmoedigheyt, de Maeghdē soo veel oock te noodigher was: ende dat sy daerom de alder-perijckelenste sonde, de hooveerdije, die de hooghste statē alder-meest laghen leght, ende daer by de nijdigheydt die des

hooveer-

Om haren broeder in't rijcke te stercken / ende in toekomende tijden te verseker̃e / dat sy haer door sulck-eene authoriteyt van het samen regeringe van hem ghegunt / tegen hem niet en soude verstouten / heeft sy haren maeghdom door belofte Gode op-ghe offert / ende hare dry Princelijcke ghesusters van ghelycken tot sulck-eene belofte verwillight; op dat ter ghenen strijdt oft jalousie in het Keyserlijck Hof op-rijsen en soude: en door desen middel / heeft-se alle oorsaecken van laghen ende listen weeh-ghenomen ende af-ghesneden. Ende op dat-se dese hare belofte soude met een sterck ende treffelijck onder-pandt bevestighen; soo heeft-se aen Godt / aen de ghehcele clergie / ende aen de borghers haer ondersaten een vast ende seker ghetuyghenisse ghegheven. Sy heeft eenen Autaer doen maecken van puer goudt / ende kostelijcke ghesteenten; het welck sy door haer ende haerder susteren eenwige repnichept / ende door de goede regheringhe van haren broeder / in de Catholijcke hoofdt-kercke van Constantinopelen Gode op-ghedraghen heeft; rondtom den autaer d'oorsaecke van dien met inghegraveerde letteren bedupdende.

Sy belooft suyverheydt met haer dry susters.

Sy maeckt eenen autaer van puer Keyserlycks juweelen.

Hier-en-tusschen begonst den jongen Keyser synne volle jaren te krygghen / bequaem om eene Huysvrouwe te nemen: heeft daerom desen last aen synne ghetrouwe suster ghegheven / dat sy eene soecken soude. Sy heeft langhen tijdt eene ghesocht met Paulinus / daer toe oock bevel hebbende: maer eene sulcke / die eerbaer / onnoosel / schoon / aerdich / ende wijs waer / en wasser gheene onder den edeldom te vinden. Maer siet / hoe den goedē Godt alle dingen schickt. Eene sekere maget Athenais ghenaemt / was t'Athenen dochter van Leontius Philosooph / uytter maten schoon / gheleert in alles / erbaren in dichten / wonder wel-sprekende / wijs en̄ voorsichtigh / ende daer by soo eerbaer / dat sy door hare eerbaerheyt ende maeghdelijcke schaemte / hare andere deughden veel cierlycker maeckte. Dese om geens andere redē / dan dat sy / om sulcks als sy was / wel eene goede fortuyne wachten mochte / is van haren vader ont-erft. Sy daerom niet wel te vreden zynde / badt hare broeders dat sy dat soo niet verstaen en souden. Maer sy hardtneckigh / en zyn by den testamente alleen niet ghebleven; maer hebben haer ten huyse uyt-ghestooten. Sy is terstondt naer haer moeders suster haer moye ghegaen / die t'sa-

Sy besoecht seer vlytelyc door haren broeder een huysvrouwe.

men naer Constantinopelen (alwaer Athenais oock een vaders suster hadde) gereyst zijn. Dese dry zijn te samen ghetrocken naer de H. Pulcheria, om haer beklach over haren verstorven vader ende haer broeders te doen. De H. Keyserinne laet haer ten voorschijn komen. Athenais wordt ghemerckt boven maten schoon van aensien/met eerbaerlijcke schaemte; ick en weet niet wat sonderlinge wijsheyt uyt haren ghelate alleen vertoonende. De H. Pulcheria schickt-se in haer herte voor eene huysvrouwe haren broeder toe: maer swijght tot voorder ondersoeck van staet/conditie/maniere van leven/ ende op-voedinghe der selver. Alles bevonden hebbende soo't behoorde/ gaet tot den Keyser haren broeder; boodtschapt hem eene huysvrouwe ghevonden te hebben; schoon van lichaem/ lustich van aerde/van geleertheyt prijselijck boven vele. Den Keyser heeft lust om haer te sien. Men vertoont-se; hy haer aenschouwende/ staet verbaest om hare schoonheyt/ die een Keyserdom weerdigh was. Hy laet weten/dat-se hem behaeght/ ende dat hy gheen ander en begheert. Maer sy was alsdoen noch Heydensch. Sy is dan aenghenomen gheweest op conditie / dat sy Christene worden soude; waer toe sy gewilligh genoech geweest is. Ghenoeghsaem onderwesen zijnde / eñ nu gheloovigh gheworden / is ghedoopt gheweest van den Patriarch Atticus: ende voordt-aen Eudocia gheheeten: ende korts daer naer getrouwt met Theodosius Keyser/ ende Keyserinne gheworden; gheluckelijck voorwaer/ van haer vader(als oft hy in den geest dit voorsien hadde/onterst/ om tot eenen beteren staet te gheraken.

Athenais/ daer naer Eudocia genoemt/ wordt Keyserinne.

Laet ons Pulcheriam aensien het hoofdt van het Keyserijck Hof/onder wie niet alleen hare susters die Keyserlijcke maeghden waren en stonden / maer oock Eudocia de Keyserinne; ja Theodosius selve: wat sy ordoneerde binnen den huyse / wierdt van d'andere volbrocht. Smorghens vroech in de hof-Capelle songhen sy te samen de Mettenen, als oft sy Priesters oft Religieusen gheweest hadden, ende insghelijcx andere Goddelijcke diensten. Daer naer ghingh elck nae sijn werc. *Pulcheria*, soo langh haer broeder noch niet bequaem ghenoech en was, hielp hem in sijne Keyserlijcke regeringe. D'andere sponnen oft naeyden. Op sijnen tijdt besocht-men andere kercken, die sy met schoone gaven ende ornamenten vercierde. Eyndelijck de hoffelijcke manieren van leven

Regel van het Hoffelijc leven in het Paleys ghelijc in een Clooster.

was

was soodanigh/ dat men het Paleys voor een Clooster mocht achten. Pulcheria trock eenieghelijck alsoo tot haer door hare deughden/dat oock den Keyser ende sijne huysvrouwe haer eerden / als oft sy de moeder van hen allen gheweest ware.

De H. Princelijcke maget ende Keyserinne / soo alles met haren broeder doende / en heeft nochtans niet konnen beletten sommighe fauten / die in den Keyser niet kleyn en waren: arbeydde even-wel om die te verbeteren. Den Keyser onder andere fauten hadde dese / dat hy seer lichtveerdelijcken onderteeckende/sonder eens te oversien/ wat hy gheschrifte van hem versocht wierdt: hier over van sijne suster de H. Pulcheria menighmael vermaent zijnde / en liet dat niet/ten grooten nae-deel van sijne regeringhe. Wat heeft de wijse maghet ghedaen? Sy maeckt oock eenen epsschen by ghescrijfte aen den Keyser/ ende begheerde/dat het hem believen soude dat t'onderteeckenen. Hy dedet naer sijn gewoonte/ sonder wete van het inhoudt van dien. 'T welck dit was: Dat den Keyser haer sijne huysvrouwe overgheven wilde tot haren dienste. Pulcheria haren epsch aldus verkreghen hebbende/ heeft de Keyserinne tot haer ontboden / by haer behouden soo langh tot dat den Keyser haer ontboodt weder te komen: die sy nochtans niet en liet volghen/ eens/tweemael eñ meer ontboden zijnde. Den Keyser verwondert zijnde/wat sijn suster hier mede meynde / ende dit van haer vraghende / heeft hem de Requeste laten sien / die hy lichtveerdelijck onderteeckent hadde. Den Keyser heeft hier op ghelet/ende voortaen wijsselijcker hier in gheleeft / noch soo lichtveerdelijck niet meer onderteeckent; het welck hy eerst niet ghelesen en hadde.

Merdige eñ wijse herbeteringe van haer broeders lichtveerdicheydt in't onderteeckenen van ongelesen requesten door Pulcheriam ghedaen.

Noch een ander faute isser gheweest/niet seer kleyn in den selven Keyser Theodosius. Nestorius / Patriarch van Constantinopelen/ noch geen jaer in den Bisschoppelijcken stoel geseten hebbende/ heeft sijne leelijcke ketterije/die hy in't herte hadde/t'eenemael uyt-ghevraeckt. Den Keyser van Nestorius onder-cropen zijnde / heeft hem van hem laten bedrieghen: ende hoe wel hy van den H. Cyrillus, Patriarch van Alexandrijen/ghewaerschouwt was/heeft hem nochtans voor-ghestaen. De H. Pulcheria standtvastigh in't gheloove altydts blijvende haren broeder nu bekeert zijnde / ende beter onder-

Pulcheria is in tijde van het ketterse standvastich in't gheloove.

wesen van het H. Concilie van Ephesien / heeft tot een teecken van dien / eene seer kostelijcke ende constighe Kercke / weerdigh om sien / laten bouwen / in eene plaetse Blacherne ghenaemt / ter eeren van de Victorieuse Maghet ende moeder Godts MARIA, die Nestorium nu overwonnen hadde.

Diverschevisioenen aen Pulcheria verteōt.

Waer door Pulcheria allenghskens Gode ende sijne H. Moeder aenghenamer zijnde / weerdich gheworden is / met visioenen oft openbaringhen vereert te worden. Want onder andere / hebben hen de HH. veertich Martelaren van Cesareen in Cappadocien / met dē H. Thyrsus, aen haer verthoont tot dry-mael toe; haer vermanende / dat sy hunne lichamen soecken soude ter plaetse daer sy gheleden hadden. De welcke door haer bevel gesocht ende ghevonden zijnde / heeft seer kostelijcke kassen doen maken / ende die daer inne ghelept hebbende / in de kercke (ter eeren van S. Thyrsus, door Cesarius / eertijdts Borghemeester / versch ghebouwt) doen brenghen. Den H. Stephanus van ghelijcke veropenbaerde sich aen haer in den slaep / eñ gaf haer te kennen / dat hy te Chalcedodien ghekomen was / te weten / sijne rechte handt. Een groot deel van het lichaem van S. Steven / was al van te voren te Constantinopelen: maer dese handt was nu van Praylus / Bischop van Jerusalē / voor eenen schenck aen Theodosius eñ Pulcheria, door Paschalius Diaken ghesonden / ende te Chalcedonien ghekomen. Hier van Pulcheria door den H. eerstē Martelaer selfs vermaent / heeft het haren broeder laten weten / eñ is soo door ghenepnen raedt / met al het volck over-ghevaren / om desen kostelijcken pant in te halen / soo het gheschiedt is; korts daer naer eene kostelijcke kercke tot sinder eeren bouwende / daer hy in rusten soude.

Sy vereert de HH. reliquien.

Sy maeckte groot werck van de Reliquien der Heyligben; het H. lichaem van den H. Ioannes Guldemont / van haer moeder eertijdts t'onrechte verbannen / hadde sy alsdoen eerlijck ingehaelt: daer naer heeft sy noch het lichaem van den H. Flavianus martelaer (beyde dese waren gheweest Patriarchen van Constantinopelen) in doen halen.

Flavianus vier jaren voor sijne doodt was in de plaetse van den overleden Patriarch Proclus voor Bischop ghekosen / teghen den danck van eenen seer machtighen hoveling Chrysaphius ghenaemt / een seer boos ende

godteloos

goddeloos mensch / die nochtans 's Keysers gratie wel konde beleven. Desen boef de deught van dē H. Flavianus grootelijckx vreesende/ sochte alle middelen om hem af te setten/ ende den Opper-Abt van Constantinopelē/ den Artsch-ketter Eutyches/ nader-handt in sijn plaetse te stellen. Maer soo hy sach dat het onmogelijck was/ soo langh als de H. Pulcheria met haer broeder regeerde; soo heeft hy ghearbeyt door Eudocia Keyserinne/ dat Pulcheria teghen haren danck uyt het Hof verbannen voor eene Diaconersse ghekoren soude worden. De Keyserinne brochte voor reden / dat Pulcheria, die het al regeerde/ oorsaecke gheweest was door haren raedt / dat sy Eudocia uyt den Hove ghebannen was gheweest / de Keyserlijcke huysvrouwe van haren man; dat sy onnoosel uytgeworpen was/ etc. Den Keyser lange teghen ghehouden hebbende/ heeft eyndelinghen den H. Flavianum doen roepen / ende hem belast / dat hy Pulcheria. voor diaconersse wijen soude. Flavianus, hoe wel hy het beloefde te doen/ heeft nochtans de H. Pulcheria door secrete brieven vermaent/ dat sy haer uyt den weghe houden soude. Sy alles verstaen hebbende / heeft het Paleys verlaten / ende is naer de plaetse Hebdomum buyten de stadt / om op haer-selven te gaen leven/ vertrocken. Den Keyser ghewaer gheworden zijnde/ dat sijn bevel door Flavianum aen sijne suster te kennen ghegheven was/ heeft teghen den H. Bischop eenen sonderlingen haet op-genomē. Als de H. Pulcheria aldus vertrocken was; soo begonst Chrysaphius met Eudocia alle dinghen in't Keyserrijck in't verwerre te brenghen. Eutyches begonst alsdoen een nieuwe ketterije / de Nestoriaensche gheheel teghen-strijdende; loochenende in Christo twee naturen te zijn. Eusebius Bischop van Doryleen / gaf dat aen Flavianus te kennen. Flavianus vergadert sijn onder-bischoppen / ende andere gheleerde tot Constantinopelen; daeght Eutychem op de vergaderinghe: maer hy weyghert te komen. Eyndelingh komt vergheselschapt met den boosen Hovelinck Chrysaphius ende noch een ander; wordt dies niet-teghenstaende als ketter verwesen: beroept hem tot eene generale Synode/ de welcke tot Ephesen van den Keyser/ door Chrysaphius ingeven/ beschreven wierdt: alwaer hy Keyser boven sijn macht / Dioscorum ingedrongen Patriarch van Alexandryen in de plaetse van den uyt-ghedreven

Sy wordt t'onrecht uyt het Hof verjaeght.

Vliedt van selfs ghedullijck.

Naer haer vertrec alles in de regeringhe verarghert.

H. Cyrillus, ende boven dien noch ketter/ Oberstaender ghemaeckt heeft. Flavianus wort hier verwesen / ende noch boven dien van Dioscorus qualijck ghetracteert/ ter aerden gheworpen/ van hem met voeten ghetreden/ de borst ghebroocken/ in ballinckschap gesonden/ korts daer naer vande quetsure ghestorven.

Sorge voor haer broeder die by na ketter ghewordē was.

De H. Pulcheria daer-en-tusschen en konde anders niet doen / dan Godt voor haren broeder / ende de H. kercke / die alsdan verdruckt was / yverlijck bidden: hoe wel sy korts daer naer met hulpe van den H. Leo Paus/ Valētinianus Keyser vā't Weste/ sijn huysvrouwe Eudocia dochter van Theodosius/ haer broeder aengevallen is; die al te samen eyndelinghen Theodosius ten rechte weghe ghebracht hebben. Tot kennisse ghekomen zijnde/ heeft Chrysaphium stoocker van allē quaet/ ja Eudocia mede van hem verbannen; sijne H. suster Pulcheriam wederom in 't Paleys ghetoepen/ ende met grooter triomphen inghebracht. Ende niet langhe daer naer is hy inden Heere gherust/ door goddelijcke veropenbaringhe verstaen hebbende/ dat Marcianus in't Keyserlijck hem volghen soude. De Keyserinne Eudocia verbannen zijnde uyt het Hof/ was naer Jerusalem ghereyst.

Sy wort wederom ghetoepen tot de regeringhe.

De H. Pulcheria dan regierende (ook met reden als mede erf-ghenaeme van 't rijck) om haren staet beter te verstercken / heeft Marcianus ghenomen voor haren man in houwelijcke; maer op conditie dat hy met eede verclaeren soude / dat hyse in hare vorighe belofte/ die sy van haren maeghdom aen Godt ghedaen hadde/ laten soude. 'Twelck hy ghesworen/ ende heylichlijck onderhouden heeft. Daer naer hebben sy t'samen gearbeydt met den H. Leo Paus / dat het ghene t'Epheſien teghen alle recht ghedreven was/ bericht soude worden; daerom een generaele Synode beroepende te Chalcedoniē. Niet lange daer naer/ vier-en-vyfticb jaren oudt zijnde/ alle haer susters overgheleeft hebbende/ is Pulcheria inden Heere vol van verdiensten heylichlijcken gherust.

Pulcheria trouwt Marcianus ende maeckt hem Keyser/ evenwel maeghet blijvende.

Sy sterft.

Wat heerlijcke daden haren Princelijckē staet vereert hebben/ eñ wijdt ende breedt over de werelt hebben doen blincken/ geven ons te kennen de HH. Vaders van haer tijde/ de H. generale Synode alsdoen ghehouden / den H. Leo Paus/ een heerlijck licht vande H. Kercke / die haer

haer gheheeten hebben/ de Meersterfse der Keyseren, de bewaerstre des gheloofs, het beschermsel der Rechtghesinde, het crijsch-raet der H. kercke, ende des Roomschen rijcks, de voor-vechster der Pausen, de nieuwe Helena, Mirakel des werelts, uyt-luysterende blinckssel van een voor-beelt voor de Princessen der naervolghender eeuwen, een woon-stede der deughden, toe-vlucht der Godtvruchtighe ende ellendighe, ende andersins noch seere treffelijck in alles/ ghelijck sy het verdiende. Want sy inder daet (soomen uyt het voorgaende kennen kan) den Keyser haren broeder heeft onderwesen/het H. gheloove altijdts stant-vastelijck behouden/ de dienaren der H. Kercke/ ende Leeraren (daer sy konde) voorghestaen; als oock de ordonantien der selver verboordert door haer Princelijcke cloeckheydt/ ende doen over al bloeyen ende floreeren: neerstich in 't vereeren van de lichaemen ende andere achterghelaten reliquien der Heyligher/ soo door het kostelijck vercieren der selver/ als door de devote besoeckinghen ende pelgrimagien tot de selve; die sy te voet al dede/ daer sy konde. Het vereeren der beelden/ het aenroepen der Heyligher is haer ghemeyn ende ghewoon gheweest. Maer boven al heeft sy een sonderlinghe devotie tot de Hooghweerdighe Coninginne der hemelen ende aerde/ tot die onbevleckte Maghet eñ Moeder des almogenden Godts MARIA gehadt. Want soo sy ter eeren vanden H. Stephanus een eerlijcke kercke ghebouwt hadde/ ende noch een ander ter eeren van S. Laurentius, heeft boven die noch dry schoone Coninckliycke kercken doen bouwen ter eeren vande voorghemelde glorieuse Maghet ende Moeder Godts/ inde Keyserlijcke stadt alleē; eñ d'een verciert met den goordel oft rieme van de selve glorieuse Maget/als met eenē kostelijcken schadt;te weten/die op de metael-werckers merckt stont: d'andere/ diemen ὁδηγῶν hiet/dat is/ der leyders des wechs kercke, verrijckt met het schoon beeldt der selver Maghet/ dat S. Lucas met sijn eyghen handt gheschildert hadde/ haer van Antiochien ghesonden/ende van haer sonderlinghe bemint ende gheeert. De derde/ sonderlinge (soo voren gheseydt is) daer toe ghebouwt hebbende/ om de Alderheylichste Maghet ende Moeder Godts te vereeren als eene Victorieuse triompherende Overwinster vandē Artsch-ketter Nestorius/ die sy onder de voet gebroeht

Loff van Pulcheria verhoeydt door exempelen van goede wercken verhaelt

Sy vercierd de reliquien der Heyligē.

Hare uytgesonderde devotie tot de H. Moeder Godts.

hadde/ ende sijne blasphemerende tonghe (terwijlen hy noch leefde) vande wormen doen vernielen. Welck exempel van soo veel kerckē te bouwen/ ter eeren vande alderhoochste moeder Godts/ daer naer van veel over al de werelt ghevolght is ghewees.

Ick en kan hier niet verswijghen het naevolghen der deughden der H. Moeder Godts/ van de H. Pulcheria sonderlinghen betreffent; als in het verkiesen vanden maeghdelijcken staet/ dien sy onbevleckt altijdts behouden heeft; al hoe-wel sy naer haer belofte/ haer ebē-wel ten houwelijck begheven heeft: onwijffelijck niet sonder Godts ingheven/ siende seer wijselijck het selve noodich te zijn/ om aen Marcianus van haer edel ende Keyserlijck ghesla chte ghelijck mede te deelen/ ende sijn authoriteyt daer door te vermeerderen; hem even-wel tot een man verkiesende op be-rede belofte/ van haer in haren maeghdelijcken staet onghesch endt te laten. 'Twelck in eenighe manieren een houwelijck ghewees is/ ghelijck het houwelijck vande ghepaerde hooch-saligh e Moeder Godts/ met den glorieusen Ioseph haren man. Schoonen spieghel oft voorbeelt der deughden voor alderhande soortē van maeghden/ ook van Princelijcke dochteren: daer onwijffelijck ook in desen onsen tijdt de Keyserlijcke dochteren eñ susteren haer aen gespiegelt hebben/ te Hall in 't Graef-schap van Tyrol/ t'saemen Gode dienende in veele goede werckē tot verhoorderinghe des Christen ghelooffs/ ende vermeerderinghe der glorie Godts. Die noch dagheliex van vele Princelijcke dochteren in alle gewesten des werelts naghevolght worden.

Sy heeft de deughden van onse L. vrouwe naghevolght.

Boven dien heeft de selve H. Pulcheria noch Gasthuysen ghestieht. ghebouwt voor de Pelgrimmen: Kerck-hoven tot begrafenisse der Christenē/ eñ andere eeuwige duerende teeckenen van haer godt-vruchtichheydt. Met alle dese treffelijcke deughden verciert/ heeft eyndelingh by testamente alle haer goederen/ dit groot ende veele waré/ tot onderhoudt der armen/ ende vercieringhe der Kercken Godts gestiekt. 'Twelck haren hooch-edelen man Keyser Marcianus heeft doen volbrenghen: ende sy soo Godt-vruchtelijck ghestorven zijnde/ is inde hooghkercke der Apostelen te Constantinopelen begraven/ in het vijf-en-vijftichste jaer van haer leven nu inghegaen zijnde/ gheregeert hebbende als Keyserinne 39. jaren/

Testament vande H. Pulcheria.

Begrafenisse.

jaren / in het jaer onses Heeren 453. den 10. Septembris.

Dese Godtvruchtighe ende H. Keyserinne altijdt maghet blijvende/ja hare maeghdelijcke reynigheydt door beloste Gode op-offerende/ is de gheheele werelt door bekent; eñ van haer hout/soo de Grieckscbe als de Latijnsche Kercke jaerlijckx memorie. In't Martelaers-boeck van Goomen lesen wy aldus: Tot Constantinopelen de H. *Pulcheria*, Keyserinne ende Maget, treffelijck in den dienst Godts, ende inde Godt-vruchtigheydt. Weeder worter ghedachteniſſe af-ghehouden in den Grieckrschen Maent-boeck der Heyligben met dese woorden: Op den thienden September houdt-men memorie van de H. *Pulcheria*, Coninginne, die in vrede gheruſt is. Dese is gheweest de suster vanden jonghen Theodosius, gesey de huys-vrouwe vanden Keyser Marcianus, die uytnemende was in Godt vruchtigheydt; de welcke, als sy haren maeghdom tot het eynde toe van haer leven bewaert hadde, ende veel goede wercken ghedaen hadde, in op-bouwinghe van Kercken ende Gast-huysen; ende de Vaders van het heyligh Concilie van Chalcedonien seer behulpigh gheweest hadde, is in vrede gheruſt.

Martyrol. Rom. 10. Septemb.

Menol. Grac. 10. Sept.

S. MAVRA Virgo.

Petrus de Iode figurauit. 21. *Septembris.* *I. van Mechelen exc. cum priuil.*

HET LEVEN VANDE H. MAVRA MAGHET.

21. Sept. A. 850.

DE H. Maura is te Tropen in Champaignien/ een Lantschap in Vranckrijck/ghebozen van ouders/ die edel/rijck/ ende machtigh waren. Den vader Marianus/ de moeder Hedulia ghenaemt: heeft oock eenen bzoeder ghehadt Eutropius ghheeten/die de werelt verlaten hebbende/ hem tot een Religieux Cloosterlijck leben / onder den Abt Leo begeben heeft. Van welcken haren bzoeder/ Prudentius Bisschop van Tropen/ Schrijber van haer leben/ alles verstaen heeft / dat hy naderhant van haer ons heeft achter-ghelaten. Sy is (ghebozen zijnde) vanden voorseyden seer Godt-vreesenden/ende Religieusen Abt dooz 't water ende den H. Gheest her-bozen / ende daer naer oock vanden selvē in alles/ dat tot den Goddelijcken dienst noodigh is/ wel neerstelijck onder-wesen; soo dat sy van jonckx af het jock des Heerē heeft begonst te draghen; ende noch jonck zijnde/in den wijngaert des Heeren / om aldaer neerstelijck te arbeyden / van den Vader des huysghesins selve ghesonden / vlijtighlijck uyt liefden verre waerts ghegaen is: ende dat men in den Lof-sangh der Lof-sanghen leest; Daerom hebben u de jonghe dochterkens (o Bruydegom) lief ghehadt; heeft-men in dit jongh teer Maeghdeken de H. Maura bevonden oock waerachtigh te zijn/ende gheheel vervult.

Door Prudentius Bisschop vā Troyen.

Den Edeldom / afkomste / ende op-voetsel van de H. Maura.

Cant. 1.

Te Tropen/in de Kercke der HH. Apostelē vā S. Petrus ende S. Paulus/waren dry ghesschilderde beelden van onsen Saligh-maker/uyt een houte ghesneden / in verschepden manieren van figuere verthoont. In d' eene was hy geschildert als een kindt/sittende op den schoot sijns moeders: in d'ander / als een jongh-man / hanghende aen de galge des Cruys: in de derde/ als eenen grooten Heere/ sittende in den Coninckelijcken Throon van

Hare groote devotie tot de heylighe Beelden.

van sijne Majesteyt. De H. Maura heeft dese gewoonte van jonckx af onderhouden / dat sy alle daghe / ter Kercken komende (daer sy in bleef van 't beginsel der Mettenen smorghens / tot dat de Sexta gesongen was; dat is tot ontrent den mid-dagh) eerst voor het kindeken IESVS met grooter ootmoedigheydt lanckx neder ter aerden ghevallen is: 't welck sy daer naer voor den ghecruysten jongh-man IESVS oock ghedaen heeft: ten derden van ghelijcken voor onsen Saligh-maecker: hem als Coninck (soo voorseyt is) vertoonende: eñ noyt door eenighen noot en heeftmen-se konnen af-trecken / dat sy in de Kercke daghelijckx onsen Saligh-maecker / onder dese dry gedaenten / niet en soude besoecken / ende soo ootmoedelijck aen-bidden.

'T is voorwaer wel waerachtigh / dat-men ghemeynelijck seydt: Daer de liefde is, daer is oock d'ooghe. Want dit jongh dochterken met eene suyvere eñ volle liefde den Heere beminnende / en konde niet versaedt worden / van op hem ghedurighlijck hare ooghen te vestighen. Maer 't en is gheen wonder / dat sy sulckx soo ghestadelijck ghedaen heeft / als-men daer by weet / wat haer tot sulck-eene sonderlinghe ghedurighe devotie verweckt / ende daer in soo langhe onderhouden heeft. Hoort wat daer ghebeurt is. Niet langhe voor den dagh van hare uyt-roepinghe naer den hemel / soo sy sieck was / ende dat sy haest het tabernaeckel haers lichaems laten soude / ben ick (seydt den Schrijver van haer leven) by haer ghekomen / eenighe onderwijsinghen van haer voor een testament begheerende; ende hebbe van haer ghevraeght meer dan eens / waerom sy voor dese schilderijen / d'een voor / ende d'ander naer alle dage soo plat uyt-ghestreckt / soo langhe gheleghen hadde: wat devotie ofte soetigheydt sy sonderlinghen daer in ghevonden hadde? Sy / naer veel mijn aen-houden aen het vraghen / heeft my (niet sonder groote swarigheydt van t'antwoorden te maecken) eyndelinghen gheseyt: O gheluckighe Kercke der Apostelen, in de welcke ick dickwijls het kindeken op den schoot van sijne Moeder hebbe hooren schreyen: den jonghman IESVS aen den Cruyce hanghende, hooren suchten: maer den Heere der Heeren op sijnen Conincklijcken throon, seer vreeselijck hooren donderen tegen de sondaren: maer even-vvel tot my-vvaerts sijnen gouden schepter vriendelijck neder-

De Beeldē schreyen / suchtē / ende makē groot geluyt door miraeckel.

neder-ghekeert tot een teecken van ghenade ende bermhertigheydt. Als sy nu dit ghesepdt hadde (seght den vermelden Schrijver haers levens voorts) hebbe ick voorder ghevraeght van dit schreyen ende suchten / hoe dat sulcks van ghesneden ende gheschilderde beelden komen mochte? Waer op sy (mijne handt met hare handt wat perssende) ghantwoort heeft: Is't dat een droogh hout (om ons te verwecken tot een over-dencken van de vvonder-vverckende verholentheden onses gheloofs, ende de selve in de herten der gheloovigen te versterecken) som-wijlen komt te schreyen ende te suchten, dat en moet-men voor gheen natuerlijck werck, maer voor een Goddelijck miraeckel houden. Hier mede hebbe ick op-ghehouden van voorder te vraghen / 't welck sonder profijt / upt nieuwsgierighepdt rijsen mochte.

Haers vader was seer werelsch.

Waer laet ons wederom keeren / van daer wy ghescheyden zijn. Haren vader (soo wy ghesepdt hebben) was rijck en machtigh; ende soo 't met sulcke ghemeyneliicken gaet / wandelde den breeden wegh van deser werelt; maer was nochtans een goedt man / om mede te verkeeren / niet hardt van sinne / die lichtelijck hem liet ghesegghen / naer goeden raedt tamelijck hoorende. Want soo hy het saligh bekeeren van synen sone Eutropius / door de natuerlijcke vaders affectie niet en weder-stondt / soo en heeft hy oock sijne eygen saligheyt / door sijne dochter neerstelijck bearbeydt / niet versuymt. Sy / die naer den lichaem van hem ghebaert was ende voort-ghekomen / heeft alle neerstigheydt ghedaen / om hem door het saedt haerder tranen voor Godt te baren / 't welck oock gheschiedt is / hem van den breeden wegh des werelts / door Godts gratie / tot den nauwen brenghende / die de menschen naer 't eeuwigh leven leydt.

Sy bekeert hem.

Sy is tot den Bisschop ghegaen / ende heeft haren vader mede-ghelepdt; eene vrouw-persoon / eenen man: een jongh dochterken / eenen ouden grysaert: een onnooselschaepken / eenen breeselijcken leeuw: de dochter / haren vader; ende hem doende voor hem op sijne knyen vallen / heeft hem met eene wonderlijcke / lieffelijcke discretie ende voorsichtigheydt gheleert ende onderwesen / dat hy van sijne sonde upt het binnenste sijns herten hem bedroeven sonde / ende die selve volkomelijck biechten. 't Welck hy openlijck ghedaen heeft: ende noch boven dien door des Bisschops raedt / ende van

sijne

sijne H. dochter (die hy hier in eene sonderlinge hulpster ghehadt heeft) heeft hy de Kercke der HH. Apostelen erfghenaem ghemaeckt van eenighe sijne goederen/ sijn kinderen eenighsins van een eerlijck deel/ na state besorght hebbende; ende heeft belast dat sijn lichaem uyt eene sonderlinghe devotie tot de Apostelen/ in de selve Kercke/ naer sijne aflijvigheydt/ begraven soude worden.

Des vaders miltheyt tot de Kercke.

Sijnen sone Eutropius voor sijns vaders doodt begheerte ghekreghen hebbende/ om in een Clooster Religieuselijck Gode te dienen/ heeft hem begheven onder den Religieusen Abt Leo/ in 't Clooster der HH. Martelaren Gervasius ende Protasius, vier mijlen vá Troyen gheleghen/ niet met allen mede-draghende van sijne aen-ghestorven goederen; die al aen sijn suster latende; met sulcker meyninghe/ dat sy te beter een edelder houwelijck soude moghen bekomen/ ende te cierlijcker de bruyloft houden. Maer siet hier wat wonders! Eutropius de werelt verlatende/ was noch eenighsins/ aengaende sijn suster/ met de werelt bekommert: Maura in de werelt blijvende/ was meer met de hemelsche dinghen besigh/ dan met de ghelaten goederen van haren broeder; wel een edelder houwelijck doende dan hy en meynde; met de rijckdommen der boosheydt groote vrienden maeckende in den hemel; ende eenen machtighen ende rijcken bruydegom/ den alder-schoonsten onder alle de sonen der menschen/ tot haerder liefde/ lievelijck aen-lockende.

Eutropius haren broeder wordt Religieux.

Maura verkiest Godt tot haren bruydegom.

Want wat en heeft sy ter eeren Godts/ ende der HH. Apostelen Petri ende Pauli, Patroonen van de Hooft-Kercke van de stadt Troyen/ niet ghegeven? haer/ ende haer goedt tot Godts dienste/ ende der HH. op-offerende. Sy besorghde de olye voor de lampen: sy besorghde d'Antaer-kleederen: sy maeckte van hare eyghen goederen de Priesterlijcke kleederen/ als Alben/ Casuyfelen/ Cappen/ &c. Sy (seght den voor-ghemelden Bisschop) heeft my een lijnen-kleedt ghegheven/ dat sy met haer eyghen handen gheweven/ ghemaeckt/ ende ghebleyckt heeft; ende van my ootmoedelijck begheert/ dat ick 't in den dienst der Missen soude willen ghebruycken. Een kleedt dat ick meer achte ende kostelijcker houde/ dan goudt ende kostelijcke ghesteenten. Want ick het hecte van de gheefster meer aensie/ dan de handt:

Hare mildtheydt tot de Kercken.

Sy maeckt verscheyde Kercks-ghewaten.

handt: de affectie meer dan het kleedt: de blijdschap ende vreught / daer sy het mede gaf: dies te meer om dat het een dobbel gave was / half lichamelijck / half gheestelijck: uytwendigh/inwendigh: d'een openbaer/ d'ander verborgen. Ick en sal uwe barmhertigheydt/ Heere/niet verswijghen noch verborgen houden / voor uwen vergaderden volcke. Ick sal uwe alder-hooghste groot-dadigheden verkondighen/die ghy my door uwe H. dienst-maghet Maura ghedaen hebt. Ick was als hoy dorre ghevvorden, dat weerdigh was in het soneys gewesen te zijn: Mijne ziele vvas voor u, als aerde sonder vvater; daerom onvruchtbaer / ende heel dorre ende droogh: ick handelde het H. Sacrament van 't lichaem mijns Saligh-maeckers sonder devotie; Ick at het onbevleckt lammeken, sonder vvilde bitter latouvve des leedtwesens: sonder tranen nuttede ick het broodt der Enghelen: ende siet/dese vrome vrouwe heeft vlas ghesocht, ende sy heeft ghevvrocht door den raedt van hare handen, ende heeft haer werck volepndt metter haesten / waer in hare vlijtighe abelheydt ghemerckt kan worden; ende heeft het aen my Prudentius Bisschop van Tropen/ dien sy beminde/ ghegheven; ende hoort nu wat wonders. Dat kleedt van my ontfanghen/ende naer hare begheerte van my ghebruyckt zijnde/ heeft de cracht ghehadt van Moyses roede / daer hy mede uyt eene drooghe steenrotse / overbloedighe wateren heeft doen uyt-springhen. Want ick soo hardt als eenē steen van te vozen zijnde/ ben daer door soo beweeght ghevveest/dat my de tranen van devotie ende van leedtwesen / soo dickwijls als ick daer mede ghekleedt was/ overbloedelijck zijn uyt-ghevrupselt. 'T welck noch ander meer oock met my mede ghevrupghen / die het selve kleedt/in den dienst der Missen/aen-ghehadt hebbende/ van ghelijcken tot aller devotie zijn ontsteken geweest.

Psal. 101.

Psal. 142.

Exod. 12.

Prov. 31.

Alle die Misse dede met de Albe door haer handen ghemaeckt/ kregen eene sonderlinge devotie in den dienste Godts.

Dit is dan haer werck ghevveest / de Priesters ende de Clergie van Kerckelijcke cieraeten ende ornamenten te voorsien: de Religieusen nochtans/ende de Clooisteren en vergat sy niet ('t welck den Abt Leo/ende sijne H. Vergaderinghe danckbaerlijck bekent hebben) sy maeckte de Religieusen hunne kleederen / handt-doecken / tafel-lakens / &c. daer mede sorghvuldighlijck oock de voor-biddinghen vande HH. Gervasius ende Protasius verseerckende in 't Clooster tot hunne eere gesticht

Sy ghebruyckt haer goet tot onderhoudt van Kercken en Religieusen.

sticht buyten de stadt/ghelijck sy de hulpe der HH. Apostelen binnen de stadt dagheliickx versochte. Welck Clooster/al hoe wel (soo vooren ghesept is) het vier mijlen van de stadt ghelegben was/ sy alle weken tweemael bloots-voets sonder lijnen/ in het strengh vasten te water en te broode in pelgrimmagie/'s woensdaeghs ende 's vrydaeghs seer devoteliick en Godtvruchteliick besochte.

Sy gaet tweemael ter weke berrevoets in pelgrimagie.

Maer nu laet ons oock hooren/van wat een krachte dat het handt-kleedt/dat Maura aen den Abt Leo ghegheben heeft/gheweest is. Melanus Clerck/een seer heyligh Monick/ende Paulinus oock Clerck/getuyghen claerlyck/dat sy door het aen-raecken des kleedts/van de koortse verlost zijn gheweest. Ende al hoe-wel dat sommighe dat de verdiensten van den saechtmoedighen Leo toe-schrijven; ick meyne nochtans/dat den H. Leo oock bekende/ dat het tot de glorie van de H. maghet streckt/die van haren bruydegom/tot een teecken van liefde/soo is vereert gheweest.

Kleederen bã haer ghemaeckt zyn miraculeux.

Hare devotie was oock wonderlijck groot tot de H. maghet Mastidia, wiens autaer (daer sy eerlijck in verheven lagh) sy allen daghe minnelijck om-helsde/ende soetelijck kuste naer de Metrenen. De seste Ghetijde/ oock van de broeders ghesonghen/ende sy naer huys ghegaen zijnde/ vondt-men aen den voet van den selven Autaer/als een kleyn beecxken van hare tranen; daer een Diaken Mauritius genaemt/syne oogen eens mede ghewreven/ ende nat ghemaeckt hebbende/ de gratie van weenen uyt devotie oock verworven heeft; ende is mede verlost van eene blecke in d'oogbe/ die 't ghesichte wat was belettende.

Sy vereert de Heyligen by hunne graven.

Haer uytghestorte tranen zijn oock miraculeux.

Den selben Mauritius hadde een seer kleyne stemme/ soo datse/als hy het Euangelie las/qualijck aen de deure van de kercke ghehoordt konde worden. Het is nochtans ghebeurdt/ dat de H. Maura verre van daer zijnde in een ander kercke/ de selbe ghehoort heeft van verre/ als hy in de H. Misse het Euangelie van de Passie onses Heeren/ op den goeden Vrydach/ tusschen de Texte/ende Nona las. Sy hoorde alsdoen het sermoon van den H. Bischop Prudentius, met meer andere sittende met groote aendachtichept ende devotie/ in S. Aventinus kercke in de voorstadt/ het welck naer den epsch vanden tijdt/ van de passie onses Heeren was: en

De Heylige Maura hoort een Diaken de Passie lesen in een ander kercke verre van haer wesende.

siet

siet onverhoets stondt sy op haer beenen/ende seghende haer met het teecken des levendichmakende cruys. Den H. Bisschop daer van verwondert zynde (want sy anders altyds seer stil bleef sitten/het woordt Godts hoorende/om dat sy van Godt zynde/van sulck een Godtvruchtigh besich-houdende werck / niet af-ghekeert en konde zyn) heeft haer ghevraecht/wat haer overghekomen was;ende waerom sy/ als d'andere bleven stil sitten / teghen alle ghewoonte soo op-gheresen was? Sy daer op andtwoordende / met eene eerlycke beschaemtheyt nochtans/met de simpelheyt eender duyve/vraeghde: Maer, Vader, moet-men dan sitten alsmen het heyligh Euangelie leest? Siet den Diaken Mauritius heeft in de kercke der Apostelen de heylighe Passie onses Heeren begonst te lesen, om dat-men die, daer-en-tusschen ander dinghen latende (belieft het de bystaenders soo) soude hooren. Den Bisschop dit hoorende / heeft de gheheele vergaderinghe doen toe-lupsteren / ende daer naer ghevraeght oft sy iet hoorden? waer op de gheheele gemeynte heeft gheandtwoordt / neen; dat sy niet en hoorden. Waer upt men verstondt/datter in de H. Maghet eenige Goddelycke kracht was werckende. Den Bisschop overgoten met tranen/upt een beweeghlyckheyt/en konde in syn sermoon niet voordtgaen: maer is op staende voet/om sommighe ongheloovighe/met de gheheele ghemeynte naer de kercke der HH. Apostelen ghegaen/ om de grootdadighe wercken Godts / klaerlycker te ontdecken. Ghekomen zynde aen de deure van de kercke/ hebben sy wat stil blyven staen / ende en konden van aldaer nochtans nauwelyckx het kleyn dun stemmeken van den Diaken Mauritius hooren/die de H. Maghet van soo verre ghehoort ende verstaen hadde. De ghemeynte met den Bisschop in de kercke inghegaen/ ende de passie nu al ghelesen zynde / hebben te samen onsen Heere glorie ende eere op-gheoffert/die in syn Heyligen groot ende glorieus is. Maer de Maghet Godts lach voor de voeten des H. Bisschops al bevende;als ander blyde waren / weende sy; ende sloegh haer-selven op de borst hardelyck kloppende; ende seyde/ dat sy eene seer ellendighe sondaersse was/ om dat sy het woordt der salichevt ghestoordt hadde/ soo sy seyde.

Hare groote oodmoedicheyt/ belyydende schult daer gheen en was.

Niet langhe daer nae is den dagh ghekomen van hare verschepdinghe;dan dagh van S. Mattheus Apo-

stel ende Euangelist: bequamen dach/ wel over-een-komende met haren sterf-dach. Den Apostel Mauram beminnende; die de Mooren van Mauritanien tot Christum bekeert heeft: tot dese wit-suyvere Maghet seer saechtsinnigh / die de swarte Mooren niet ghevreest en heeft; haer als een bruyt-leyder tot haren bruydegom brenghende. Nu dan den dach ghekomen zynde / heeft haer hoofdt van het bedde haerder cranckheydt opghelicht ten besten als sy konde / ende dat ter vier hoecken van 't bedde / eerweerdelijck voorewaert neder-gebooghen. Ghevraeght zynde van den H. Leo Abt/ waerom sy dat soo dede; andtwoorde: Siet (seyde sy) vier stercke mannen omringhelen de vier hoecken van mijn bedde, de bloedt-ghierige beesten verjaghende; S. Peeter, S. Paulus, S. Gervasius ende Prothasius, die ick naer mijn uyterste vermoghen, soo langhe als ick gheleeft hebbe, ghedient hebbe. Terstondt daer naer haer tot den Bisschop keerende/ die daer by haer was met meer andere/ heeft tot hem ghesept: Dese laetste bede doe ick, ende begheere van u, Vader ende Bisschop Prudenti, dat ick in de teghenwoordigheydt van dese, van uwe handt het hooghweerdigh H. Sacrament des lichaems *Christi*, ende het heyligh Olyssel ontfanghen mach. Het welck van den H. Bisschop naer haer begheerte soo gedaen is.

Sy wordt sieck.

Beropenbaringhe vande HH. die sy ghedient hadde/ in haer doodt-bedde.

Sy begheert haer laetste kerck-ghe-rechten.

Daer-en-tusschen (hoort wat wonders) een stemme isser upt den hemel ghehoort/ klaerlijck haer ten hemel noodende/ met dese woorden: Komt mijn beminde, ende ick sal mijnen throon in u stellē: want den Coninck heeft uwe schoonheyt bemindt, ende begheerich van die gheweest. Den Bisschop stont over d'een syde van het bedde; den H. Abt Leo over d'ander syde/ soetkens na syne maniere sommighe van Davids Psalmen binnen's mondts aen het hoofdt-ende van het bedde der H. Maget lesende. Daer waren oock tegenwoordich Mauritius Diaken/ ende Eutropius den broeder der H. Maghet / ende veel van den gheloovighen volcke / sonder die van den huyse/ ende onder ander Sedulia weduwe/ haer moeder; als dese stemme / met een on-uytspreckelijcke / ja onbegrijpelijcke soetichept de oozen ende herten van alle de teghenwoordighe / boven alle menschelijcke ghewoonten / lieffelijck in-vloeyde ende ghenoeghde.

Sy wordt door eene hemelsche stemme openbaerlijck ghehoort ten hemel ghenoodt.

Als

Als sy nu besich met bidden was / midts sy het ghebedt des Heeren begonst hadde / nu de tweede begeerte / te weten; Ons tockome u rijcke, upt-ghesproken hebbende / heeft haren onbevleckten geest aen haren Schepper ende Verlosser blijdelijck over-ghegheven / ende is soo ghestorven. De onbequame ende ontijdighe onderscheidinghe is aldaer van sommighe geweest / met eenen twijffel / oft by avontueren niemandt van buyten oft van binnen / eenighe sulcke soete stemme van hem upt-ghelaten mocht hebben. Maer den onghewoonelijcken reuck / alle specerije ende blommen verre te boven gaende / die daer oock in de kamer was upt den hemel ghedaelt / heeft te kennen ghegheven / dat den bruydegom komende upt sijn slaep-kamer / naer dat de voorbelofften van het houwelijck / met verlanghen van de salighe bruydt / soo langhe ghedueredt hadden / sijn bruydt met sulck-een honigh-vloeyende ende melodieus stemmeken is komen halen / om die met een ghestadigh ende eenwighdurigh houwelijck by hem te houden / ende te vereenighen.

Biddende / ons tockome u rijcke, gheeft haren gheest.

Wat meynen wy / wat hier al ghepasseert is / dese H. dochter soo overleden zijnde / droefheyt / oft blijschap / eeker de weerdighe moeder Sedulia weduwe / haer nu alleen vindende / berooft van sulck-eene dochter / de eere / den spieghel / het onderhoudt van haren hupse / haer hulpe / haren bystandt in hare oude daghen / en is niet wepnich bedroeft gheweest; huylende / suchtende / karmende / dat sy sulck-eenen schat soo haest verlozen hadde; dese hare H. dochter noch maer dry-en-twintigh jaren oudt zijnde. Niet-teghenstaende / als sy dochte / dat sy van weghen van haer H. dochter / de schoon-moeder van den hemelschen Coninck gewozden was / daer van dooz soo veel mirakelen / ende namentlijck de laetste hemelsche noodinghe / die sy mede als andere ghehoort hadde / verseckert zijnde / heeft haer laten troosten; wel wetende dat haer H. dochter upt den hemel haer noch meer bystands doen konde / als sy inde wereldt blijvende / hadde konnen doen. De droefheydt is dan haest in vreught verandert / ja van selfs stracx verslonden ende verdwenen.

Haer moeder Sedulia is droevig om haer doodt.

Sy wordt haest vertroost.

Mauriciana suster van Sedulia / met haer twee dochters Damona ende Theria / zijn in 't sterf-huys gebleven / om het H. lichaem te besorghen / als de naeste

Hayren cleet van Maura.

vrienden. Sy dan het lichaem ontkleedende/ hebben een hayren kleet op het bloot lijf ghevonden. 'T welck sy in vieren deelende/ ende elck een deel voor haer houdende/ het vierde den H. Bisschop ghegheven hebben.

Water wasschende haer lichaē/ verandert in melck/ eñ het selve geneest kortsen.

Het water daer men het lichaem mede ghewasschen heeft/ is in soet melck verandert tot een seker ghetuyghenisse van hare maeghdelijcke suyverheydt/ ende tot teecken der waerheyt aen den H. Bisschop vertoont. Van welck melck Leontius sone van Damona met grooten smaecke begheerlijck ghedroncken hebbende / verlost is van eenen seer grooten brandt der kortsen. Oock Theria haer nichte voorseydt / is mede vry gheworden van eene vuyle vlecke (die haer in't aensicht me-gheboren was/ waerom sy haren man min behaeghde) alleen door het aenraecken van het hayren-kleet. Op de selve ure van haer sterven / den monick Veranus / die de kracht van riecken langhe gemist hadde/ verre van daer zijnde (te weten in 't dickwijls vermelde Clooster) heeft den selven reuck van soeticheyt ghevoelt/ den welcken die ghevoelden / die by het lichaem teghenwoordigh waren; ende alsoo de kracht van riecken / die hy teenemael verloren hadde/ wederom ghekreghen.

Oock het hayren kleedt mirakeleus.

Veranus krijght de kracht van riecken wederom.

Sy is begraven in een dorp / dat van haer den name nu draeght/ gheheeten S. Maure, ligghende op de Riviere Seyne / ontrent vijf honderdt stappen / dat is/ een half mijle van de stadt van Troyen/ alwaer nu maer een deel van haer lichaem en is; want het ander deel is in S. Martens Clooster van S. Benedictus Orden in de stadt van Troyen ghebrocht. By haer graf zijn seer veel mirakelen gheschiedt aen de ghene / die met eerbiedinge dat van de H. Maget versochten/ door het wercken van den Almachtighen / die leeft ende regneert in d'eeuwicheyt der eeuwicheden. Amen.

Daer gheschieden verscheyden mirakelen by haer graf.

Dit leven van de H. Maura is eenen spieghel van gheestelijcke dochters / die haer bekommeren/ naer den dienste Godts/ met cieraet voor de H. Kercke/ te weten Kasuyvelen/ Alben/ Kelck-doecken / Corporalen te maken ende te wasschen. Ende tot verweckinghe van ghelijcke devotien tot het Kerck-ghewaet (daer groote Princessen haer oock toe begheven hebben) met grooten loone/ en kan ick niet laten te verhalen/ hoe aengenaem dat het aen den grooten Godt is / dat de maeghden haer-lieden daer toe ontledigen/ om door sulcke werckē

Godts

Godts dienst te verhoorderen. Eene sekere Maghet seer sorghvuldigh om alle dinghen / die ten dienste Godts noodigh zijn / supver eñ net t'onderhouden; namentlijcken de gewijede Corporalen oft doecken / daer het Hooghweerdigh H. Lichaem onses Heeren / in het H. Sacrificie der Missen op-rust / naer dat sy eens sulcke doecken ghewasschen / ende upt-ghelept hadde om te drooghen / over-deckt nochtans met andere onghewijede doecken / om dat sy door het stof oft voghelen-dreck (soo 't somtijdts ghebeuren kan) niet verduplten souden worden / heeft eene seer schoone vrouwe / met een kindeken op den erm sien komen in den hof daer sy laghen / eñ eerst het kindeken legghen op de doecken / soo sy noch ghedeckt waren. De Maghet dit siende / verboodt het eerst soetjens: maer soo die schoone vrouwe die Corporaelen ontdeckte / ende haer kindeken daer bloot op lepdde / vraeghde haer al lupde roepende / hoe sy soo stout was dat sy dat dede; oft sy niet en merckte / dat het Corporaelen waren? Waer op onse Lieve Vrouwe (want sy 't was met haer kindeken IESVS) soetjens andtwoorde / dat sy 't wel wiste / ende dat haren sone dickwijls op d'Autaren op de selve doecken ruste. 'T welck ghesept hebbende / is verdwenē. Wie dan en siet niet / dat sulcke wercken grootelijcks ter eeren Godts dienende / Gode ende sijne ghebenedijde Moeder / die 't selve ghedaen heeft / seer aenghenaem zijn / ende grooten loon hier naemaels te verwachten hebben.

Specul. Exempl. d. 9. §. 77.

S. THECLA Virgo et Martyr.
23. Septembris. vidua Cnobbari.

HET LEVEN VANDE H. THECLA MAGHET ende Martelaerſſe.

23. Sept. A. 119.

DE H. Thecla, ſeer vermaert om hare upt-ghe-ſonderde deughden/is by-na by alle Out-Va-ders in grooter achtinghe gheweeſt/ ende ſeer ghepreſen; ende als eenen ſpieghel verthoont/ in den welcken / namentlijck de Chriſtene maeghden / de Goddelijcke gratien ſouden moghen claerlijck bemercken / daer mede hy deſe Maghet/ in't eerſt aen-waſſchen van de H. Kercke/tot ſtichtinghe van vele / ſeer wonderlijck allen den loop van haer leven/ dat redelijck langh gheweeſt is/ verciert heeft. *Vt Baſil. Seleuc. ende andere.*

Hy is gheboren in de ſtadt Iconia / in't landt van Cilicien/ van edele ende door-luchtige ouders/in't jaer onſes Heeren 29. gheſtorven in't jaer 119. nu't neghentigh jaren oudt zijnde ; eerſt ſonder gheloove (ghelijck onder de Heydenen den tijdt dat mede brochte/het gheloove alſ-dan maer eerſt hem onder hen-lieden allenghskens meer en meer verbreydende) maer niet langhe ſoo ghebleven. Want den H. Apoſtel Paulus, landen en ſteden door-reyſende/ om over al 't gheloove Chriſti te planten/is oock te Iconien ghekomen ; ende tot haren gheluck/ ten aldernaeſten huyſe van de wooninghe van deſe Maghet gheherberght by eenen goeden deughdelijcken man / eenen Chriſten Oneſiphorus ghenaemt (ſoo't wel waerſchijnlijck is) upt de Joodtſche natie geſproten. Alhier / Joden ende Heydenen daer toe ghenoodt/ heeft den H. Apoſtel 't gheloove Chriſti beghonſt te verkondighen / met grooten toeloop van volck ; ſoo yverlijck/ ende luydt-ſtemmigh/ dat-men 't in't naeſte huys oock hooren eñ verſtaen konde. De Maghet Thecla wierdt het ghewaer/ ende is beweeght gheweeſt om daer naer te luyſteren. Daer was een venſter in huys/ *'Tgheſlachte van Thecla.*

bequaem om beschepdelijck al te verstaen/ watter van-den Apostel ghepreckt mocht worden / sonder upt den huyse te gaen ; dese venster hare openinghe hebbende ter zijde van Onesiphorus wooninghe. Thecla nam den tijdt waer/ wanneer men preeckte/ ende sy na die venster toe ; daer sat sy/ hoorde neerstelijck toe watter ghesept wiert/wiert allenghskens meer en meer beweeght/ ende kreegh in die predicatien sulck-een behaghen/ dat sy soo langh men preeckte/ van de venster niet gaen en konde/ al oft sy daer vast ghenaghelt hadde gheweest.

Haren yver tot Godts woordt.

De predicatien des H. Apostels waren van de noodtsaeckelijckheydt des gheloofs in Christum, om saligh te worden/ ende daer by ock de noodtsaeckelijckheyt der deught : seer in-druckende die vier uptterste / doodt/ oordeel/helle/ hemelsche glorie. Daer by ock voeghende(welcke wel de alder-bequaemste middelen waren/ om veerdighlijcker ende glorieuselijcker ter saligheydt te ghemaecken) de supverheyt van leven/ eñ den maeghdelijcken staet / als sulck-een middel boven het houwelijck/seer verheffende. Ten laetsten / hoe noodelijck dat het ock is sijn gheloove in Christum openbaerlijck met den monde/ende met de wercken/ soo van Godtsdienstelijckheydt/ als van andere denghden te belijden / teghen alle aenstooten des duyvels/des werelts/ende des vleeschs ; met een berepdtsaemheydt / van veel liever duysent dooden te sterven / dan sijn gheloove / oft het deughdelijck leven te verlaten.

De repnigheydt heel dienstigh ter saligheydt.

Dese ende dierghelijcke materien den H. Apostel in't breede handelende/ den eenen dagh voor / den anderen naer / de H. Thecla hoorde soo neerstelijck toe / ende wierdt daer door soo beweeght / dat sy het etenende het drincken vergat/ ja op haer vercieren eñ op-topen niet meer en dochte. Haer moeder / haer daer van verwonderende / ende ghewaer ghewordẽ zijnde dat dit quam upt het toe-luysteren door de venster/van de predicatien die in 't naeste huys gheschiedden; alwaer sy haer dochter t'elcker repsen vondt sittende/ is haer eerst met soete woorden aldus aen-ghegaen : Mijn alder-liefste dochter Thecla, wat is't dat ghy hier soo sit ende luysiert ? wat is't dat u hier soo vast ghebonden houdt ? Siet my eens aen / ende spreeckt my toe / ende denckt dat ghy ock eten moet. Wat sit ghy hier soo half ghekleedt/soo onghehult/ buyten uwe ghewoonte ? Waer

Kracht van het woordt Godts in Thecla.

op

op Thecla al stil swyghende/ ende vast blyvende daer sy sat/ heeft de moeder haer wat grammelyck overgaen; segghende: Wel wat sal dit zyn? zyt ghy sot? zyt ghy van u sinnen berooft? wat is hier te hoozen / dat weerdigh om hoozen is? aensiet wie dat ghy zyt? hoe sit ghy hier als een slooze? houdt uwe maghen ende vrienden in eeren / denckt dat ghy de dochter van Theoclea zyt/ de vrydt vanden edelen Thampzis; van hoe dooz-luchtighe stamme ghy oock ghesproten zyt / hoe ryck / hoe machtigh / hoe schoon ghy zyt? hoe vergheet ghy dus u selven?

Hare moeder soeckt haer van Godt af te keeren.

'T was al te vergheefs/ wat haer moeder dede oft seyde: sy was gheracckt. De woozden des H. Apostels werckten in het herte: sy en was van de venster niet af te trecken / ghelyck vast daer aen ghebonden/ begeerich om noch meer te hoozen / dat haer soo soetelyck in het herte ghevloept was: wat raedt? De moeder heeft Thampzim doen roepen; ghekomen zynde / hem verhaelt/ hoe dat haer dochter/ syn vrydt/ syn toe-beloefde hupsvrouwe/ nu vyf dagen/ en vyf nachten geseten hadde by de venster (op Onesiphozus haers ghebeurs zyde uytsiende) aldaer ghelupstert naer de predicatien van een vremdelinck/ sonder op eten oft dzincken te peynsen; ja (seyde de moeder) soo het schynt / u oock vergheten hebbende/ ende haren toekomenden staet ende eere: soo sit sy daer/ ongheschoft/ halfghekleedt/ als berooft van hare sinnen. Gaet doch tot haer; want ghy haren vrydegom zyt/ ende doet soo veel/ dooz smeecken ende bidden / dat ghyse vande venster kryght/ ende by ons doet komen. Thampzis vande moeder dit ghehoozt hebbende / is heel verwondert naer haer toe-ghegaen; maer sy besich met wat anders inden sin / en heeft hem niet eens aenghesien. Hy noch meer verwondert; wel (seyde hy) myne alderliefste Thecla, myne vrydt/ siet ghy uwen vrydegom niet eens aen / wel kendt ghy my niet meer? oft hebt ghy yemant anders ghebonden/ dien ghy/ ten mynen leedt-wesen / meer beminnen wilt? wat isser? heb ick dooz onwetenheydt of onvoozsichtigheydt erghens in u misdaen / gehindert/ vergramt / niet ghedienstigh ghenoech gheweest? by avonturen heeftmen de vruyloft al te langhe op ghehouden? maer by wiens faute is dat toe ghekomen? ick ben voozwaer al berept van myn ent wegē. Laet ons inde sa-

Sy stoockt hier toe oock op Thampzis haren vrydegom.

ke voortgaen / believe u. Aen uwen wille / aen uwen wenck / hanghe ick / o mijne soete Thecla. Dit sepde hy met woorden / met 't roeren vanden lichaem heel liefelijck / eñ pooghende haer te beweghen / raeckte een weynich haer lijnen kleedt / seggende: Ey staet op; laet ons gaen eten ende drincken / goede ciere gaen maken: wat / wat / sout ghy u soo over-vasten? u van honger verhinderen? Dit dede hy / dit sepde hy; maer oock al (gheljck de moeder aldereerst) te vergheefs. Thecla en paste op gheen smeecken / op gheen schoon spreecken / op gheen kijven: sy was voor de werelt doof / alleen wel-hoorende als sy Godt door Paulus hoorde spreken / daer sy haer herte t'eenemael toe ghewent hadde. 'Tgheheel huysgesin was bedroest / de moeder als rasende / Thamyris jalours liep ter strate waert uyt / om te besien wat volck datter ten huyse van Onesiphorus uyt oft inghinghe; om van hen te weten / wat het voor een man was / die oock van verre maer alleen ghehoort / de herten soo t'hemwaerts trecken konde.

Thecla blijft stantvastigh.

Daer-en-tusschen vindt hy daer twee / soo 't scheen / niet wel ghemaniert / wat crackeel tusschen malcanderen hebbende / Demas ende Hermogenes; wel Christenē by name / ende discipelen van Paulus; maer valsche eñ ghevepnde. Hy dese aengaende / heeft ghevraeght / wie doch ten huyse van Onesiphorus den leeraer was / daer al het volck na toe liep? hoe hy ghenaemt was? wat leeringhe hy voort brochte / dat hy soo begeerlijck ghehoort wiert? hoe wel sprekende / dat hy de menschen soo t'hemwaerts trock / hen als van hun sinnen beroovende / oock die hem sonder sien / alleen van verre maer en hoorden? Sy als tot Paulus niet seer ghesindt / verkeert van herten / hebben hen ghevepnst / oft sy hem niet en kenden; maer dat sy sijn leeringhen wel ghehoort hadden / vol bedroghs zijnde / de menschen wijs-maeckende niet te houwen: dat den maeghdelijcken staet groot van weerden is; den houwelijcken staet (waer door het menschelijck gheslacht in wesen ghehouden wordt) niet seer prijselijck / ende oversulex een verderver van de werelt; die / het houwelijck versmaet zijnde / in niet vervallen moet. Hoe wel hy hier teghen eene nieuwe wereldt versiert / een verrijsenisse der lichamen / die eens ghestorven ende bedorven zijn / in aerden verandert; eñ voorts een eeuwich gheluckigh leven / namentlijck voor sulcke / die den houwe-

Thamyris soeckt het op den H. Apostel te wreken.

Valsche broeders beschuldighen den H. Paulum.

houwelijcken staet souden veracht hebben; al ongehoorde/ ongheloovelijcke phantaspen/die de licht-gelooven-de menschen / van soo ghewoone / eerlijcke / loffelijcke saecken/ als den houwelijckē staet mede-brenght/ eenen afkeer / ende eenen schroom daer van doen crijghen.

Dese proposten behaeghden Thampzis soo seer/dat hy dese gasten/ daerom t'sijnen huyse ghenoodt heeft: daer raet met hen aengaende onder den maeltijdt/hoe dat hy met Paulo leven mochte. Sy rieden hem/ de clachte aen de Heeren der stadt te gaen doen/ van sulck-een verderver des volcks: soo hy vol van gramschap / ende van jalourshept ontsteken korts daer naer ghedaen / ende lichtelijck vercreghen heeft/ datmen hem vangen mochte. Hy is vergheselschapt met 's Heeren dienaren/ende daer by op-gherapten schuym van 't ghemeyne rasende volcksken/ naer 't huys van Onesiphorus toe-ghegaen; heeft de deure ingheloopen; den H. Apostel daer gevonden hebbende/ aenghetast/ met ghewelt naer den rechter-stoel getrocken / daer swaerlijck beschuldicht/ als een vyandt van het menschelijck gheslachte/ een bederver der houwelijcken/ een vernielder vanden gewoonelijcken loop der werelt. Den Presidēt vander stadt dit hoorende/ eñ doende den H. Apostel wat naerder komen/ heeft hem ghevraeght; wie hy was / van waer ghekomen / wat sijn leeringhe was / ende oft hy hem teghen 't ghene hem op-ghelept was/ soude konnen ontschuldighen?

Den H. Apostel woordt ghebanghen.

Waer op den H. Apostel geandtwoordt heeft in deser manieren: Voorborgemeester, onder de mannen die ghy regeert, den alder-besten; mijne leeringhe die ick hier gheleert hebbe, en is van my niet versiert, noch oock niet nieuwe: sy is van boven uyt den hemel, van Godt ghekomen, ende eerst den menschen inghedruckt, als sy van hem ghescheppen waren; waer van den meesten deel, by naer de gheheele wereldt over, gheweken zijnde, ende vervallē in groote onwetenschap, den waerachtigen Godt verlaten hebben, ende hen ghekeert tot afgoderije wel soo plomp, dat ick my niet ghenoech verwonderen en kan: soo verblindt in hunne dolinghe, dat sy niet sien en konnen, dat honden ende catten, ja steenen ende blocken gheen goden zijn en konnen, daer sy nochtans voor ghehouden worden. Daer-en-boven wat bedorvenheyt van zeden ende manieren zijn door sulck-een afgoderije, als

Verandtwoordt sy-selven voor den Rechter.

als door eenen gheweldighen over-vloet van wateren, het menschelijck gheslacht aenghedreven, ende inghevoert?de menschen wijs-ghemaeckt zijnde, dat sy het selve wel doen mochten, dat hunne Goden hen voor-gedaen hadden, als over-spelen, maeghden-cracht, stomme sonden, misbruyck van susteren, ja der ouderen van hun eyghen kinderen; rooverijen, moorden, verwoestinghen van steden ende landen, tot groot verderf van malckanderen, waer van de wereldt vol was.

Den goedertieren Godt dat al aensiende, ende met het verlies van ontallijcke zielen, die door alsulcke sonden ter hellen daelden, om eeuwelijck aldaer ghepijnight te worden, medelijden hebbende uyt een onuytsprekelijcke bermhertigheyt. heeft sijnen ghebenedijden Sone in de wereldt ghesonden, om voor ons mensch ghe-worden zijnde, ons te versoenen, eñ te verlossen uyt sulckeene slavernije van sonden. Het welck hy van synent weghen ghedaen hebbende, is weder ghevaren naer den hemel, eerst Apostelen vergadert hebbende (waer van ick door sijne gratie een gheworden ben) die de wercken van onse verlossinghe over alle de wereldt souden gaen verkondighen, tot saligheyt van alle die het gelooven souden, ende hem onderdanigh worden.

Aengaende het houwelijck, dat en verbiede, noch en verachte ick niet; maer prijse het seere als van Godt ingheselt, tot onderhoudt van het menschelijck gheslacht: al hoe wel ick den maeghdelijcken staet van Godts weghen seer rade, als bequamer om Godt te dienen; soo nochtans dat ick den houwelijcken staet daerom niet en verworpe, als teghen Godts noodelijcken dienst eenighsins strijdende. Want oock de ghetrouwde Gode dienen konnen, door het onderhouden van sijne gheboden. Dit preke ick, dit leere ick over al, als ter salicheyt nut ende noodigh: ende voor dese waerheyt ben ick bereydt te lijden al wat my overkomen kan, ja met mijnen bloede, met mijne doodt het selve te beseghelen. **Den H. Apostel dit ghesept hebbende/is den President wat gheroert gheweest; maer even-wel om 't volck te stillen/heeft hem in den karcker doen leyden.**

Hy wordt naer den karcker ghelepdt.

Daer-en-tusschen Thecla, **niet ghenoeght zijnde met het ghene sy ghehoort hadde uyt den salighen mont des H. Apostels/verstaen hebbende hoe hy naer den karcker ghelepdt was/heeft overdocht/hoe sy by hem ghe-raken**

mochte

mochte / om volkomentlijck van hem gheleert ende geholpen te worden ; niet achtende op de perijckelen / die daer op vallen mochten / berept om met hem voor Christo (dien sy nu eenighsins ghevat hebbende / beminde) oock de doodt te sterven . Sy hadde veel kostelijcke juweelen / ende bagghen / alderhande vrouwen cieraet / als een dochter van groote middelen / ende edelen stamme; dese als niet achtende op het ghene dat sy sochte / heeftse gaen upt-deplen ; eerst aen den poortier van haren hupse / die seer arm was / offerende / om ten hupse te moghen upigaen : het welck sy door sulck-eene ghifte verwierf . Nu aenden karcker ghekomen zynde / heeft sy verkreghen van den ghevanghen-bewaerder door ghelijcke ghifte / dat sy by den H. Apostel heeft moghen komen . Dit al wijselijcker aenghelept hebbende dan de jonckheyt van dit dochterken ; cloeckelijcker dan de sterckte van eene vrouw-persoone ; pverlijcker dan de klepne wetenschap van soo versch-bekeerde Christene / verepscht oft toe-laet.

Thecla besoeckt den H Paulum in den karcker.

Den H. Apostel haer siende / ende verstaen hebbende wie sy was / ende waerom sy aldaer ghekomen was / heeft-se neder doen sitten / ende aldus aenghesproken; O Maghet, siet hier sit ick ghevanghen, door uvver vrienden bedrijf, soo ick verstae; maer nochtans niet droevigh; maer droeve soude ick gevveest hebben, dat ick niemant hier tot *Christum* ghetrocken hebbende , soude hebben moeten vertrecken . Maer Gode zy nu lof, dat ick mijn ghesaeyde saet sie uyt-spruyten; dat ick hope , dat het tot vruchte sal komē. Want om dat ghy door een cleyn voncxken van mijne ghehoorde vvoorden soo ontsteken zijt in liefde tot uvver saligheyt, dat ghy u-selven in perijckel stelt van uvve vrienden qualijck ghehandelt te vvorden; vvat meynt ghy, vvat vreught dat daerom alsnu in den hemel is? vvel aen dan (als ghy nu soo begonst hebt) vvapent u teghen het toekomende . Is't dat ghy *Christum* uytter herten bemint, ende om sijnen't wille uvve moeder, vrienden, bruydegom, des vvereldts goedt, alle sinnelijcke genuchten ghereedt zijt te verlaten , en vreest niet , uvven Heere, uvven Coninck, ja uvven bruydegom *Christus*, sal uvven beschermer zijn, teghen alle die u aenvechten sullen : ende al-hoe-vvel hy toe laten mochte, dat u na den lichaem svvare tormenten aen gedaen wierdē, die u uyt dit leven (het vvelck eens, soomen daghelijcks siet, verlaten moet

Paulus is om hare bekeeringhe verblijdt.

Hy versterckt se.

moet worden) wat eer rucken mochten, sal u nochtans daer teghen verstercken, dat ghy die tot sijnder eeren, ende tot bekeeringhe van veel verdoode zielkens, oock tot uwer meerdere eere, loon, ende glorie, die inder eeuwicheyt in het ander leven hier boven duren sullen, sult konnen verdraghen. Dese ende diergelijcke redenen bevielen aen de H. Thecla wonderlijcken wel / als honich eñ honich-raten inden mondt/haer gheloove daer dooz soo gropende/dat sy de bopen/daer den H. Apostel mede gebopet was / minnelijcken kuste; upt begheerte/ als van nu oock booz Christo 't selve te lijden.

Thecla kust de boepen van den H. Paulus.

Daer-en-tusschen den nacht al langhe ghepasseert/ was den dach al verre ghekomen. Thecla naer gewoonte/ en riep naer haer dienst-maeghden niet / om gholpen te wozden. Men was verwondert / oft sy doch soo langhe soude slapen bupten gewoonte? oft haer eenigh ongheval overkomen mochte zijn / oft sieckte oft doodt? men klopte op de kamer/ 't was daer binnen al stille/men en hoozde daer niet. Ten eynde/men loopt ter kamer waert in/men en vinter niemandt, men soecktse dooz 't huys over al / men en vindtse niet. Thampzis wozt vermaent/men soecktse oock de stadt dooz eñ dooz. Maer 't soecken en duerde niet langh: de mare quam dat sy by den H. Paulus in den karcker aen sijne voeten sat. Thampzis rasende van gramschap / loopt derrewaerts: hy vindtse aldaer aen de voeten des H. Pauli, niet sonder vermoeden van quaet/dat hem de jalourshept ingaf (maer hy en kende noch Paulum noch Thecla niet / die al van een ander geest gheregeert waren.) Hy biel den H. Apostel aen / ende sleppte hem naer de vierschaer; hem valschelijck overstrijdende/ dat hy een eerbaere edele Maghet als een slave wech-ghelepdt hadde/ ende wys-ghemaeckt/dat sy alle eere verachtende/haer tot alle onsupverhepdt / ende snoodthepdt soude laten ghebzupcken.

Sy wozdt t'huys ghemist/ende ghesocht.

Sy wozdt van Thampzis by den H. Paulus ghevonden.

Den Booz-bozghemeester / van te bozen upt des H. Apostels reden ghenoech verstaen hebbende / sulex niet waer te konnen wesen; nochtans bzeesende de clachten/ die Thampzis over sijn slaphept ende ooghlupckinghe doen mochte / heeft den H. Paulum een wepnigh doen geesselen/ende soo ter stadt upt-ghejaeght.

Derom den H. Apostel ghegheesselt/ verbannen.

Dit ghedaen zijnde/en is den moet van Theclas moeder hier mede niet ghekoelt: men sochtse Thampzis (daer

(daer sy nu al van verzeemt was) aen te binden / ende om daer toe haer te raden of te dwinghen / geen bequamer dan den Presidẽt selve / die daer toe versocht zijnge / vele woorden tot een vollen lof des houwelijcks gebruyckt heeft: Thamyris daer by oock seer ghepresen. Voorts geraden / dat soo haer pet anders vandẽ maeghdelijcken staet te bewaren wijs-ghemaeckt ware / op hope van eenighen grooten staet hier namaels in een ander leven te bekomen / dat sy dat al voor pdelen klap ende beuselinge houden soude: eyndelingen heeft se soecken te bewegen / dat sy Thamyris terstondt voor haren man aenveerden soude / dat de bruyloft haest berept soude zijn; dat hy den bruydegom ende de bruydt de croone op't hooft stellen soude / vrolijck met ander / tot vreught vande ghehouwde / een dansken dansen; diergelijcke woorden meer tot beweghinghe ghebruyckende.

Thecla wordt ten houwelijck vermaent.

Maer onse H. Maghet sweegh al stille / denckende dat het een eerlijcke maghet niet en betaemde / in 't openbaer voor al den volcke / op sulcke reden pet te antwoorden; meer wenschende dat sy een oorsake hebben mochte / om voor Christo haren beminden / soo veel alst hem ghelieste / te lijden. Hare moeder Theoclea dit siende / berste uyt van quaethept / vergheten hebbende dat sy een moeder was / ende riep overluyde: Ghy Rechter / waer naer wacht ghy? waerom en stoockt men het vyer niet om haer te vranden / die tot myn schande veel liever een hoere wesen wilt van eenẽ vremden hoer-jager / dan my die eere aendoen / dat sy met Thamyris sulck een rijck / edel / schoon / ende beleeft jongh-man soude willen trouwen? Datmense haest (bidde ick u) vrande / datmense verniele / die my anders niet zijn en kan dan een verwijt / dan een eeuwighe schand-vlecke. Want sy mede een verbloeckte Christene is / soo ick bemercke.

De moeder versoeckt over haer straffe van den Rechter.

Den Presidẽt hoorende de moeder haer beschuldighen van 't Christendom ('t welck van alsdan in grooten haet begon te komen) ende soo wel de moeder als Thamyris te seer vreesende / heeft haer ten vyere verwesen / by aldien sy Christum niet en verloochende. Maer de H. Thecla was te cloeck om 't vyer te vreesen / versterckt zijnde voor haren beschermer Christus ghebenedijt / die hem aen haer inde ghedaente des H. Apostels veropenbaerde tot haren troosten. 'T vyer dan ghereedt zijnde / ende sy daer toe ghelepdt / eerst haer selven met den

Ten vranden ghelepdt spinnickter cloeckelijck in.

den Cruyce segenende/ daer naer van haer heel lichaem de ermen uytghestreckt een cruys maeckende / is van selfs in 't brandende vyer met blijdschap ghesprongben. Maer hoort wat wonders. Het vyer sijn nature ghelijck vergheten hebbende / heeft haer als een koel camerken omringhelt/ sonder haer te beschadighen; daer-en-tusschen isser een groote aertbevinghe gheschiet: ook een onderwacht haestigh onweder uyt de locht/haghel ende reghen/ die veel volck van Iconien tot een straffe omghebracht hebben/ ende ook het vyer ghebluscht / eñ de H. Maghet daer uyt verlost; de ghebeele stadt in roeren zijnde / ende seer bedroeft/ dat sy soo lichtveerdelijck tot verdruckinghe der hepligher Maghet/mede ghearbeydt hadden.

Maer kompter ongehindert uyt.

De H. Thecla, door Christus openbare macht / dit eerste perijckel ontkomen zijnde / niemandt haer naer ziende/ is van daer ghegaen; seer bekommert / waer sy doch den H. Apostel haren lieven Leeraer eens soude moghen vinden:ende siet/de kinderen van Onesiphorus zijn haer te ghemoet ghekomen/ ende haer siende/ hebben ghevraecht:wel Thecla waer henen?sy antwoorde: Ick soecke *Paulum* mijnen lieven meester. Wy weten (seyden sy) waer hy is:wy sullen u tot hem leyden. Den H.Apostel/duyten de stadt in een graf-plaetse met sommighe Christenen schuylende/ was seer besorght / voor dit teer plantsoenken; Godt biddende / dat hy haer in haren strijdt soude willen verstercken: ende soo hy ghehoordt hadde / dat sy ten vyere verweesen was / badt hy Iesvm onsen Salichmaecker / dat hyse vanden brandt verlossen wilde. Ende siet haer nu achter hem staende: Vader (seyde sy) die hemel ende aerde ghemaeckt hebt, ick dancke u, dat ghy my uyt den vyere verlost hebt,om dat ick mijnen lieven meester *Paulus* noch soude mogen sien. Paulus haer hoorende/ is op-ghestaen uyt het ghebedt/ Godt ende Christum danckende / dat hy sijn lieve dienaersse soo beschermt hadde:ende stracx met groote vreughden hebben sy een weynigh warm-moes ende broodt gegeten/ wat waters ghedroncken/ daer mede in soberheyt het lichaem voedende.

Soeckt wederom den H. Apostel/ ende vint hem.

Maer soo den H. Apostel/nu uyt de sorghe was/van de cloeckheyt der H. Maghet in 't strijden;als sy nu uyt het perijckel verlost was/is hy nu voorder besorcht ghewerst / waer hyse laten soude. De moeder was haer vpandin-

om met den sweerde vernielen moet. Dat-mense dan met den sweerde verderve.

De H. Maget dit woort hoorende/ als sekerlijck verwesen/ heeft haer terstont tot Godt ghekeert/ ende int kōrte van hem begheert/ dat soo wie met een vast betrouwen in haren naem/leetwesen van sijn sonden van Godt begheeren soude/dat hy stracx verkrijghen mochte. Ende siet terstont isser eene Enghelsche stemme gehoort/ dat haer ghebedt verhoort was. Het hooft dan is haer afghehouden/ ende is soo weerdich gheworden met de croone van martelie vereert te worden. Men sepdt/ dat sy naer haer onthoofdinge ter aerden niet doodt gevallen en is; maer dat het lichaem/ door een openbaer miraeckel/ het hooft op-ghenomen heeft/ eñ dat in de stadt Groote ghedragen/ende gewasschen vanden bloede inde Fontepne die midden inde stadt is; ende dat sy aldaer eerst inden Heere gherust is. Ende voorts dat over die Fontepne/ als nu een kercke ghefondeert is ter eeren vande H. Maghet Libaria; alwaer door het dincken van dese wateren/ veel van sieckten gheneesen worden. Haren H. dach van martelie wordt geviert den achsten Octobris; wanneer sy begonst heeft met Christo den Sone van Godt den Vader te regneren/ tot inder eewichepdt Amen.

Onthooft draeght haer hooft na de stadts Fontepne.

Een kerck tot haerder eere over de voorschreven Fontepne.

S TANCHE Virgo et Martyr.
10 Octobris.

HET LEVEN VANDE H. TANCHE MAGHET ende Martelaerſſe.

10. Oct. A. 300.

ALſſer t'Antiochien een gheweldige verbolginge tegē de Chriſtenē was op-geſtaē/ zijnder veel/ om die t'ontgaen/ oft om elders beter dan in hun vader-lant te leven/ van Oosten naer het Weſten vertrocken / over-ſijdts van Champaigne/ dat in Vranckrijck light; ende namen hun laetſte ruſt-plaetſe van deſer werelt/ ſommighe te Kameru/ de andere t'Arcis. Soo dat ghebeurt is/ dat den vader vande H. Tanche een clepn hupſken bouwde / ontrent ander-half mijle van Kameru; den welcken alle neerſtigheydt dede om ſijn hupſgheſin t'onderwijſen inde vreeſe ende ghehoorſaemheyt Godts: 't welck oorſaecke was/ dat de H. Tanche ſijn dochter/ ſulck een ghenegentheyt creegh tot 't onderhouden der geboden Godts/ dat ſy van jonck af ghenoech liet blijcken/ dat alle haer ſinnen eñ voorghenomen wercken ſoo gheregelt ende gheſchickt waren naer de hemelſche Ordonnantien / dat elck een oordeelē konde/ dat ſy vande gratie Godts daer toe beweeght was. Ende om dieſwille dat ſy verſtont/ dat al de werelt vpandt is van het deughdelijck leven; ſoo pooghde ſy ſoo veel als ſy konde/ haer af te trecken eñ haer herte te ſcheyden van alle begeerlijckheyt ende gheneghentheden deſes werelts: ende verſakende alle vlepende ende ketelachtighe ghenoechten / die haer aldaer preſenterden / hadde liever Gode te behaghen/ in 't ſecreet / haren geeſt te voeden met geeſtelijcke bemerckinghen: haer te begheven tot gheburighe beſchouwinghen/ ende in dit ſterfelijck leven op een Engelſche maniere te leven; van haer ſelven over te gheven/ ja te verwerren/ ende verdwelmen inde ſlijckachtighe moraſchen deſer werelt. Ende bleef in ſulck een voornemen / ſoo langh

VVt de Latijnſche Legende van Troyen in Vranckrijck.

Den vader van de H. Tanche kompt in 't Weſten.

De H. Tanche wel van haer vader onderweſen ſonderlinghe geneghen totter deught.

Haer Engelſch leven.

langh als sy al-hier beneden op d'aerde leefde: want al was sy gekomen tot alsulck-eenen tijdt van jaren/alswanneer ghewoonelijck de boosheydt de goede sinnen verkeert / ende de doelheden deser wereldt macht over ons krijghen / het en sy dat wy van de gratie Godts gheholpen ende bewaert worden: nochtans ten ghemenen tijde / en heeft-mense konnen trecken door eenighe aenlockinghe / om eenighe boosheydt te wercke te stellen / die de volmaecktheydt haerder ziele teghen viel: soo dat indien wy alhier een lijste maecken wilden van hare deughden / ons den tijdt te kort vallen soude. Nochtans alle deughden die in haer upt-schenen / konden lichtelijck begrepen zijn / in haer uptghesonderde verheven martelie / dat sy ghededen heeft / om de beschermınghe ende het bewaren van haer maeghdelijcke suyverheydt. Ende op dat een ieghelijck kennelijck zy / hoe sy haer in desen ghevalle volstandelijck droegh; soo sullen wy verhalen / sonder iet naer te laten van de waerheydt der daedt / hoe het gheschiedt is.

Sy tracht naer volmaecktheydt.

Op eenen sekeren tijdt / eenen neve van den vader van de heylighe Tanche, die t'Arcis woonde / heeft hem ghenoodt / om hem eenen dach oft twee t'samen eerlijck ende ghesteliyck te vermaecken. Hy aldaer ghekomen zijnde / vraeghde hem sijnen neve / waer dat Tanche sijn dochter was / die hy op de Bonte des heylighen Doopsels gheheven hadde. Den vader andtwoordde / dat hy-se t'huys ghelaten hadde / om dat te bewaren. Terstondt desen sijnen vriendt / upt eene begheerte van haer te sien / badt den vader / dat hy toe-laten wilde / dat sijnen dienaer te peerde haer mochte gaen halen: het welck haren vader / sonder eenighe teghen-stellinghe terstondt toestondt. Oversulcks is den knecht terstondt te peerde ghereyst naer haer toe / ende heeft haer de goede affectie van haren peter laten weten; ende dat hy met oorlof van haren vader ghekomen was / om haer met hem te leyden; om dat sy aldaer haer wat vermaken soude met haren peter / en goeden vriendt.

Oorsake van haer martelie.

Bevreest voor hare suyverheydt / upt oorsake van de repse met den knecht.

De H. Tanche dese tijdinghe hoorende / was in haerselven wat verslaghen / ende en wiste niet oft sy haer op den wech betrouwen mochte met desen knecht. Nochtans vreesende haren vader ongehoorsaem te val-

vallen / repsde met hem. Maer desen rampsalighen knecht / hebbende dese heplighe Maghet over wegh; soo sp over den berch Beyns repsden / beghonst haer wat on-eerlijck toe te spzecken; het welck ghenoech te kennen gaf / dat hp van den dupbel daer toe opgerockt was.

Indien sp dan van den beghinne af in bzeese was / van haer tot repsen te begheben met desen knecht; gheen twpffel en isser / oft sp is nu soo in onrustе dooz sulcke eerloose pzopoosten ghebzocht / dat sp noch meer bedzoeft is gheweest in haer herte.

Komt in 't perijckel dooz het versoeck des onsupberen knechts.

Ende siende dat sp als een schaepken onder des wolfs clauwen lagh / ende dat d'uptkomste anders niet wesen en soude van sijnen't weghen / dan hp boos-wicht / naer sijnen snooden raedtslach / voozghenomen hadde te doen: sagh al om herrewaerts ende derre-waerts / oft sp nerghens een arbepder / repsenden man / oft schaepherder vernemen en konde; dien sp bidden mocht / haer te hulpe te komen / in dese hare sulcke dzoefhepdt ende benauwthepdt. Maer siende dat haer de menschelijcke hulpe ontbzack / nam haren toe-vlucht tot Godt den Heere; ende badt hem dat hp haren voozstaender ende beschermer wilde zpn / om in gheen on-eer te bervallen; lieber hebbende haer leven te laten / dan den schat der supverhepdt / dien sp hem beloeft hadde / te verliesen.

Wt ghebzeck van menschelijcke soeckt de Goddelijcke hulpe.

Dese woozden en waren noch al niet upt-ghespzoken / als den rasenden wulpschen knecht tot haer sepde: Siet dat ghp mijnen wille doet / anders ick sal dit sweerdt dooz u lijf steken. Hp andtwoozde: In der waerheydt, ick hebbe veel liever te sterven, dan sulck-een leelijck werck toe te laten, daer ghy my mede wilt besmetten. Desen ongheluckighen over sulck-een woozt boven maten bergramt / dat hp met soete woozden niet verwerven en konde / pooghde dat met ghewelt te krijghen / ende arbepdde haer ter aerde neder te wozpen. Maer dooz de cracht van den H. Geest / stelde haer dese H. Maghet soo teghen sijn crachtige pozringhen / dat desen ontuchtighen wulpschaert / ende uptsinnighen schoffierder haer niet onder bzenghen en konde. Daerom nemende sijn sweerdt in de handt / sloegh haer met 't gevest over de kaecken ende aensicht / dat het bloedt overbloedelijck ter neusen upt-spzonck; en daer mede niet te

Den knecht doet haer ghewelt / maer te bergheefs.

vzeden zijnde/ trock zijn sweert upt de scheede/ eñ sloegh dese stant-vastige Maghet het hooft af. Ende men sept/ dat dit van hem ghedaen zijnde/ den dupvel hem straex soo verre wech ghedzaghen / eñ ghenomen heeft in sulcke bewaringhe / datmen hem nerghens meer ghewaer gewozden en is. Maer aengaende dese Maghet ('twelck een wonderlijcke saecke is) mẽ sept/ dat sy onthooft zijnde/ niet geballen en is ter aerden ; maer selfs haer hooft op-ghenomen hebbende / wel een halve mijle van daer ghegaen is/ tot in het dal van Lupstre ; alwaer sy haer lichaem ende hooft neder ghelept heeft by een witte-doozne strupck.

Wozdt qualijck ghetracteert/ ende onthooft.

Miraculeus wech dzagen van haer eyghen hooft.

Onsen Heere/ vooz wiens aenschijn de doodt van sijn Hh. dierbaer is/ niet willende toelaten/ dat het lichaem van sijn ghetrouwe dienaersse / een voetsel vande hongherighe wolven of honden wesen soude/ dede terstondt een groot ende dick doozne boschken over haer groyen/ om haer te decken ende te bewaren : 't welck haer vooz een tijdt tot een graf diende. Den de Enghelen/ die haer in grooten ghetale om-ringhelden / ende met een uptblinckende licht bercierde / last ghevende / dat sy haer oock souden bewaren. Siet noch een ander wonder; dit doozne boschken (hoe wel ander boomen eñ bosschen swinterdaeghs haer bladeren verliesen/ oft ten minsten die verzooght behouden) tot een teecken van de maeghdelijcke suyverheyt vande H. Tanche, is het soo vol bladeren/ schoon/ ende groen ghebleven inden winter / oft somer geweest ware/ soo dat er qualijc een cleyn muschken hadde konnen dooz passeren. Ende niet lange daer naer ghebeurdet / dat dese doozn-achtighe plaetse vermaert wiert dooz vele mirakelen/ die Godt aldaer dede over de siecken/ dooz de verdiensten ende 't vooz-bidden vande H. Tanche.

Haer lichaem miraculeuselijck overdeckt met doozнen.

Veel mirakelen by de doozнen.

Oock naer eenen kozten tijdt/ een goedt eñ H. persoon van Arcis kreegh een visioen tot dzy-mael toe / hem gebiedẽde dat hy naer het voozsepde dal van Lupstre gaẽ soude; alwaer hy het doozne-boschken vinden soude/ dat het lichaem van dese H. Maghet bedeckte. Maer vreesende dat het een dupvelsch bedzoch mocht wesen / gaf dese veropenbaringhe aen eenen H. Priester te kennen/ den welcken hem ghebaodt veertigh daghen te vasten/ ende te bidden/ aelmoessen te gheven/ om van dese veropenbaringhe verseckert te wesen. Desen tijdt verdult

Haer lichaem veropenbaert.

zijnde

zijnde/ gaf hy te kennen aen desen Priester/dat hy derrewaerts moeste gaen/ op de verbeurte van Godts geboden te wederstaen. Het welck desen Priester verstaende/begheerde van hem/hem te moghen verghesellschappen. Ende siet / terstondt desen goeden arbeyder van Arcis maeckte een karreken ghereedt/ twee jonghe ossekens daer in spannende / ende sy saten beyde daer op/ ende gaven hen over aen de gratie Godts; hem biddende/ dat hy hunne repse wel wilde laten vergaen. Ende hoe wel sy beyde niet en wisten / wat wegh sy nemen souden/om ter plaetse van dit doornebosschken/dat het lichaem van dese H. Maget Tanche bedeckte/ te komen; Godt nochtans en heeft-se niet willen van hunne hope berooven; maer ghelepdt ter plaetse/alwaer de ossens stil-staende by het bosschken / hen-lieden verooraeckt heeft/aldaer het H. lichaem te soecken; 't welck sy stracx als eenen verborghen schat ghevonden hebben. Ende het selve op de karre geladen hebbende/ zijn wederom naer Lupstre gekeert. Maer komende by de kercke van het dorp/ bleven de ossen staen/ sonder dat-mense door het prickelen voorder krijghen konde. Ende het was nu oock nacht ghworden / soo dat sy daerom hen beghe-ven hebben tot ruste by het karreken. Maer siet wat wonders: naer den slaep ontweckt zijnde/ den arbeyder heeft bevonden / dat sijnen prickel (die hy over eynde staende in d'aerde ghelijck ghepaelt hadde) heel groen ghworden was / jae oock dry tacxkens upt-ghebot hadde. Dit mirakel dese twee ghewaer ghworden zijnde/ hebben hen laten voorstaen / dat den wille Godts was/ dat het H. lichaem van dese Maghet ende martelaersse in de kercke van de selve plaetse bewaert soude worden; alwaer 't oock ghebleven is/ hoe wel 't hoofdt der selver in d'Abdije van onse lieve Vrouwe te Tropen is.

Te Lupstre ghevrocht en ghebleven.

Miraeckel.

Haer H. hooft te Tropen.

Noch een wonder. Den boom van desen prickel ghekomen/al hoe wel hy dickwijls ghevrandt is geweest/en heeft niet gelaten t'elcker repse wederom te vergroenen.

Ander miraeckel.

Aengaende de mirakelen/die geschiet zijn by dese soo weerdige reliquien/ wy en sullen-se hier niet al verhalē/ vreesende de palen van onse voor-ghenomen korthepdt/ t'overgaen: alleen sullen wy ons te vreden houden/van dē leser te laten weten/ dat onder andere wy een binden sullen dat merckens weerdigh is; dat is van de straffe

van dry soldaten/die vande troupen vandē Grave Rodolf en Diabert waren; de welcke te Lupstre ghekomen waren om eenich gheschil neder te legghen/dat sy onder malkanderen hadden. De arme huysliedē van het dorp/upt vreese van beroovinghe/hadden hun goet inde kercke ghesloten; ende den kerck-meester hadde het selve bevolen aen Ons-vrouwe de H. Tanche, die by Godt was/dat die inwoonders van dier plaetse haer toe betrouden; te weten/haer bewaerster ende beschermster. Nochtans teghen den wille van den Graef Diabert/die lichtveerdighe eñ stoute soldaten hebben met ghewelt de kercke willen op breken/ende rooven dat henlieden luste. 'Twelck den kerck-meester siende/riep een van sijn mede-broeders/ende badt hem/te samen de kasse vande H. Tanche te willen brenghen voor de kerck-deure. 'Tis gebeurt dat een van dese soldaten/springhende over dese kasse/een visch-net heeft willen nemen/dat aldaer hingh; maer achter over-vallende op den gepaveerden vloer/quetste sijn hooft ende bleef aldaer ligghen/upt sy-selven sijnde. Een sijn mede-gesel/wilde oock broodt eñ kaes nemen upt een corf-ken/wat hooch-achtigh hanghende; maer hem gheschiedde oock als aen den voorgaenden. Den derden/willende te peerde de kercke door-rijden/is van een maghet/die haer miraculeuselijck veropenbaerde/soo geroskampt/dat hy op den steenen vloer bleef liggen. Maer eyndelinghen/dese arme ellendighe beghonden Godt aen te roepen/ende te beghceren van dese H. Maghet/dat hen dese sonden verghéven mochten worden; ende terstont sijn sy ghesondt op-ghestaen/die van te voren gevallen waren heel verslaghen.

Dry soldaten kerck-schenders ghestraft miraculeuselijc.

Komen tot kennisse eñ doen penitentie.

De welcke hun leven lanck een goet ghetuyghenisse gaven van dit mirakel; jaerlijcx vier penninghen voor borte offerende/ten autare van S. Tanche. Voor slot van dit verhael/moet de H. Maghet in weerde ghehouden worden/om het groot vermoghen/dat sy inden Hemel heeft, middel hebbende om vergiffenisse te verkrijghen/voor sulcke die haer eeren ende aen-roepen. Ende dat al door de macht van Godt den Vader almachtigh/ende sijnen eenigen Soon onsen Heere; wien met den H. Geest glorie/eere/en heerschappije zy/van nu tot inder eeuwicheyt/Amen.

Crijghen vergiffenisse en gesontheydt.

Dese

Dese H. Maghet Tanche wordt in Vranckrijck met dese Antiphone ende Orenus ghevviert ende ghe-eert.

ANTIPHONA.

O felix *Tancha*, virgo *Christi* & sponsa, quæ cæli meruisti scandere regna, & cum *Christo* regnare, margarita desiderabilis, intercede pro nobis ad Dominum.

℣. *Ora pro nobis Beata* Tancha.
℟. *Vt digni efficiamur promissionibus* Christi.

OREMVS.

Conserva quæsumus, Domine, nos famulos tuos intercessione Beatæ *Tanchæ* virginis & martyris tuæ, in tuo amore confisos: vt mereamur ipsâ intercedente consortes fieri cælestium gaudiorum. Per *Christum* Dominum nostrum. Amen.

Dit luydt aldus in onse Neder-landtsche tale.

GHEBEDT.

O gheluckssalighe Tanche, Maghet ende bruyt Christi, die verdient hebt de Hemelsche rijcken te beklimmen / ende met Christo te heer-schappen / begheerlijcke peerle; bidt voor ons by den Heere.

Vers. Bidt voor ons salighe *Tanche*,
Resp. Dat wy de beloften *Christi* weerdich worden.

Laet ons bidden.

Bewaert ons al te gader / bidden wy / o Heere / uwe dienaren door het tusschen-spreken van de salige Tanche uwe Maghet ende martelaerisse / in uwe liefde verhopende; dat wy verdienen moghen door hare middelinghe mede-deelachtich te worden der Hemelscher vreughden. Door Christum onsen Heere. Amen.

S. FORTVNATA Virgo
14. Octobris. I. Cnobbaert fec

HET LEVEN VANDE H. FORTVNATA MAGHET.

14. Oct. A. 301.

FOrtunata eene seer heylige Maghet/is van edele ouders gheboren in de stadt Cesarea in Palestinen/wiens moeder seer ongheloovigh/maer hare broeders seer goede Christenen waren / verciert met schoone wel-beproefde deughden. Sy dan de wereltsche lusten oock versmadende/ heeft haer eerst naer het Doopsel / daer-naer oock tot het habijt van de Christelycke Religie begeven.

VVt oude Registers.

Fortunata versmaet de werelt.

In die tijden Diocletianus Keyser zijnde/isser sulcken eene verbolghinghe der Christenen gheschiedt/datter tot seventhien duysent toe/vermoorde Martelaren ghestorven zijn. Waer onder van den Gouverneur Urbanus seer wreeden tyran/op een reyse 37. ghevanghen zijnde/ die dry broeders van dese H. Maghet/Carponius, Euargistus, ende Priscianus mede ghegrepen zijn: die hen soo kloeckelijck ghedraghen hebben/dat sy noch door slagen van roeden/ noch van schorpioenen/ noch door eenighe andere pijnen van tormenten ghebooghen en zijn.

Sy besoeckt hare ghevanghene broeders.

Daer-en-tusschen de H. devote Maget Fortunata vergheselschapt van een dochterken alleen/ghingh over en weder / de ghevanghenissen dickwijls besoeckende; eñ hielp de HH. Godts Martelaren/ naer hare middelen/ ten besten dat sy konde/in alles wat sy van doen hadde. 'T welck den Gouverneur verstaende/als rasende heeft haer voor hem doen brenghen; eñ sy nu teghenwoordigh zijnde / ghevraeght; hoe sy hiet / van wat conditie oft state sy was. Waer op sy antwoorde: *Fortunata* naer de werelt is mijnen name; maer soo veel als 't hemelsch ghestacht aen-gaet, ick ben eene Christene. Waer op den Gouverneur antwoorde: draeght sorge voor uwe jonckheydt/ ende doet offerhande/op dat ghy de blomme van uwe jeught door eene scherp-bijtende doodt niet en verlieft. Ick en hebbe maer eenen sone / wordt ghy met hem

Sy wordt ghevanghen/ ende belijdt haer gheloove.

hem mijn dochter/ende ghy sult my liever dan al de werelt zijn. Fortunata hier teghen: Vwen sone die ghy my voor eenen man geven wilt, en is maer mensch: mijnen bruydegom die ick verkoren hebbe, is mede Godt ende mensch; uwen sone is qualijck seven voeten lanck: mijnen bruydegom vervult t'samen hemel ende aerde: uwen sone soude my eenē bederver van mijne suyverheyt zijn, mijnen bruydegom is een bewaerder van mijnen maeghdom: uwen sone en kan sonder Godt my niet vruchtbaer maken; mijnen bruydegō op een ure tijdts kan my moeder maken van duysent sonen, ende duysent neven: uwen sone mocht my eene droeve moeder maken, met grooter smerten barende, ende by ghevalle stervende in den noot: mijnen bruydegom maeckt my een blijde moeder, soo veel te blijder, hoe ick hem meer gheestelijcke kinderen voordt brenghe.

Hare kloeemoedicheydt ende wijse andtwoorde.

Den Gouverneur sepde; wie twijfelt hier aen/ oft al wat ghy hier nu ghesept hebt/ is van eene sottinne ghesproken? Maer seght nochtans wie desen soo grooten bruydegom is/ daer ghy soo veel/ ende soo wonderlijcke dinghen van roemt? De H. Maghet andtwoorde. Het is mijnē Heere Iesvs *Christus*, dien ghy niet en kendt: De Gouverneur dit gehoort hebbende/ heeft-se in den kercker doen steken; hopende dat hy-se noch van sulck-eene beliddinghe soude konnen doen wijcken: maer niet langhe daer naer/ haer standtvastigh in haer voornemen noch bindende/ heeft-se aen eenen staeck naeckt doen binden/ eñ soo wreesselijck doen gheesselen/ dat van haer schouders af tot haer knyen/ het een stuck vels aen het ander niet en hiel/ heel verscheurt. Soo nu ock de armen der beulen vermoept waren van slaē; ende sy evenwel volstandich ende onberoerigh bleef/ vraeghde haer den Gouverneur; waerom sy in soo veel daghen/ die haer tot beraedt ghegunt waren/ op haer gheluck ende salichept niet ghedocht en hadde? Sy antwoorde: Mijne salicheyt is *Christus* alleen.

Sy wordt wreedelijck ghegheesselt.

Sy uytsinnigh van booshept/ heeft haer het hayr van den hoofde suyver ende kael doen af-scheeren/ ende soo tot schande de stadt door doen lopden: daer naer bevolen/ dat-mense met hayrighe (oft in maniere van hayr verdeelde) tanden saghen/ ende in twee (ghelijck een houdt) deelen soude. Ende soo sijne knechtē grooten lust thoonden/ om het selve te volbrengen/ heeft sy den Heere ghebe-

Sy wordt doorsaeght/ maer te bergheest.

HET LEVEN VANDE H. VRSVLA MAGHET ende Martelaerſſe.

21. Oct. A. 383.

IN den tijdt van den Keyſer Gratianus/ ſone van Valentinianus den ouden / ſtondt teghen hem op eenen ſijnen Capiteyn ghenoemt Maximus / een vroom man / ghebozen upt het eylandt Britannia (dat wy nu Enghelandt noemen) ende wierdt van den legher Keyſer ghemaeckt. Hy quam met den bystant van de ſoldaten ende andere inghebozen van Enghelant ſijne vrienden ende bekende in Gallien (dat nu Vranckrijck is) ende wierdt daer meeſter af/ ſonderlinghe van een landtſchap/ doen ghenoemt Armorica / nu ghenoemt cleyn Britannien/vande Britannen oft Enghelſche ; die het wonnen ende verwoeſteden met ſoo groote nederlaghe ende raſernije/ dat ſy de inwoonders dooden / ende lieten het landt onbewoont. Maximus wilde maken / dat dit landt ſoude bewoont worden/ als hem ſeer bequaem zijnde om Enghelandt ende Vranckrijck te behouden. Daerom deylde hy onder ſijne ſoldaten/ die upt Enghelandt ghekomen waren/het landt eñ vruchtbare velden van cleyn Britannien/om dat ſy het ſouden bouwen/ ende de vruchten ghenieten. Maer om dat ſijne ſoldaten ſouden moghen vrouwen hebben ende kinderen krijghen/ende in dit landt woztelen/ daer geene vrouwen en waren / om dat ſy doot gheſlaghen hadden ghebweeſt : docht het hem gheraden/te ſepnden na de eylanden van Britannien / die begrijpen Enghelandt/ Schotlant / ende Yrlandt ; om te vergaderen eene groote menighte van maeghden/ die ghebzocht ſouden worden na cleyn Britannien / ende daer trouwen met ſijne ſoldaten/meeſtendeel upt het ſelve eylant ghebozen.

Door Gaufridus Biſſchop ende andere.

Maximus rebelleert teghen den Keyſer Gratianus.

Den principalen Capiteyn van gheheel dien legher was Conanus een perſonagie van grooten huyſe/ ende

een

een vande meeste Heeren van Enghelandt/ dien Maximus sijnen Stadt-houder / ende oversten van alle de haven van die Coste gemaeckt hadde. Conanus epscht te tot eene hupsch vrouwe eene seer edele maghet/dochter van Dionotus Coninck van Cornualien / ghenoemt Vrsula, die begift was met alle gaven van eerbaerheyt/ schoonheydt ende gratie / die-men in eene vrouwe soude moghen begheeren. Daer wierden in alle dese landen van Britannien ghesocht elf duysent maeghden / ten eynde voorschreven ; ende oock om dat sy Vrsula souden ghelepden / die als het hooft ende vrouwe van alle d'andere soude zijn. Sommighe maeghden ghinghen met haren wille / ende sommighe teghen haren danck: maer alsoo het moeste zijn / ende dat het bevel was van Maximus (die Keyser / oft om beter te seggen tyran was) oft sy wilden oft niet / sy moesten ghehoorsaem zijn. Sy ginghen in sommighe schepen/ die bereyt waren om na kleyn Britannien te varen. Het believde Godt/ dat alsoo de schepen uyt de havene voeren / sy soo contrarien wint kreghen / dat dit saligh ghesel-schap (in plaetse van aen te komen in Britannien) wiert ghedreven met groot ghewelt voor-by d'eplanden van Zeelandt ende Hollandt; ende quam inden Rhijn / dat eene sterck-loopende/wijde/ende diepe riviere is.

Conanus epscht Vrsula ten houwelijcke.

De schepen komen door het onweder in den Rhijn.

Op den selven tijdt als dit gheschiedde/ende den Keyser Gratianus vernam/ wat Maximus in Enghelandt ende Vranckrijck hadde ghedaen ; dat hy hem droegh als Keyser ende Heere / ende niet als sijnen Capiteyn ende dienaer;soo hadde hy / om hem te weder-staen/tot sijnen dienste ontboden de Poicteviers ende Hunnen / een wreedt / fel / ende barbaer volck ; die de Gothen hadden verwonnen/ende hadden wonderlijcke eñ groote oorlooghsche daden bedreven. Dese beghonsten onder Melga den Capiteyn vande Poicteviers/ende Gavius Capiteyn van de Hunnen met eene stercke vlote de zee te door-loopen / ende die te rooven als zee-rooders ; stelende ende roovende al dat sy vonden ; meynende te varen na Enghelandt / om den tyran Maximus daer uyt te jaghen / ende den Keyser Gratianus dienst te doen/ die hen daerom soldye gaf. De Barbaren quamen inde selve havene/ daer de maeghden aenghekomen waren: ende siende dat het schepen van den dyant waren ; ende Maximus aen-ginghen / teghen

welcke sy quamen; namen sy die in. Als sy saghen dat sy met maeghden gheladen waren / soo wilden sy die verachten ende schande aen-doen; aenghesien sy wel soo oneerlijck ende oncuysch / als fel ende wreet waren.

De Barbaren wilden de maeghden verkrachten.

Maer dese heylighe maeghden van hare Overste ende meestersse Vrsula vermaent ende ghemoet zijnde / namen voor haer liever het leven dan de eerbaerheyt te verliesen. Ende alsoo sy met de daedt ende woorden betoonden hare groote kloeckheydt ende volstandigheydt / ende dat sy berept waren tot alle pijne ende torment / om Godt niet te vertoornen; veranderdē de Barbaren de liefde in eene raserije / eñ eenen schroom van het Christen gheloove: sy vielen haer aen ghelijck woiven eene kudde schapen / ende sloeghen haer allegader doodt / om daer niet langher te vertoeven / ende eer in Enghelandt te komen / daer (soo sy hoorden) gheen oorlooghs volck en was / om dat het Maximus daer upt ghenomen hadde.

Sy slaen alle de maeghden doodt.

De principaelste maeghden / die hier haer bloedt stortten voor het Christen gheloove / ende hare reynicheyt; hebben gheweest de heylighe Vrsula, Overste ende hooft van allen / Sentia, Gregoria, Pinnosa, Mardia, Saula, Britula, Saturnina, Saturnia, Rabacia, Palladia, Clementia ende Gratia. Op den dagh als sy stierven / triompheerde Christus in dese heylighe maeghden van 't ongheloove / vleeschelijckheydt / vande sonde / ende helle; ende verclaerde hoe veel stercker de deught is van eenen Christen om de doodt te lijden / dan de wreetheyt des duyvels ende sijnder dienaren / om hem die aen te doen: ende dat sijne soldaten ghevallen zijnde / wederom op-staen; ende als sy sterven / dat sy dan leven / ende worden ghecroont met de eeuwighe glorie. De lichamen vande heylighe maeghden wierden van de Christenen met groote devotie vergadert / ende ghevoert in de stadt Colen / die op den selven Rhijn ghelegen is; alwaer ghesticht wiert een heerlijck Vrouwenklooster; ende men siet in het selve op den dagh van heden veel hoofden van dese heylighe maeghden / ende worden met sonderlinghe devotie vereert; hoe-wel dat daer veel bedeelt zijn voor gheheel Christenheydt. Veel meynen / dat sy ghedoodt zijn op de selve plaetse / daer nu hare heylighe lichamen ligghen. Want de aerde vande selve Kercke en laet niet toe eenich doot lichaem;

Namen van de principaelste maeghden.

In hare Kercke en kan gheen doot lichaem begraven worden.

al-waer het oock maer van een versch ghedoopt kindt/ indien het daer begraven wordt; maer worpt 't selve upt. Het welck een teecken is / dat Godt niet en wilt/ dat eenigh lichaem soude begraven worden op dien plaetse/ daer begraven zijn de lichamen van sijne soo veel maeghden/ Martelaerssen eñ bruyden/ die haer suyver bloedt ghegheven hebben voor de belijdinghe van sijn gheloove / ende beschermingie van hare repnighepdt. Men seght oock / dat de H. Vrsula, ende hare heplighe ghesellinnen op-staen in de ure der doodt / de ghene/ die hen aen haer bevelen / ende tot haer in hun leven devotie hebben.

De Historie vande elf duysent Maeghden wordt van verschepden Schrijvers verschepdelijck verhaelt. Dit is immers seker ende buyten allen twijffel / datter veel HH. Maeghden te Colen begraven zijn: Want 't selve blijckt upt het leven vanden H. Cunibertus, Bisschop der selver stadt / die gheleeft heeft in het jaer Christi 653. al waer wy vande Kercke der HH. Maeghden dese woorden lesen: Als den H. *Cunibertus*, nu Bisschop ghekosen zijnde, inde Kercke der HH. Maeghden Misse dade; heeft de Clergije, ende allen 't volck ghesien eene duyve, die over al door de Kercke vloogh, tot dat sy quam rusten op 't hooft vanden H. *Cunibertus*. Van daer is sy wederom ghevloghen naer een vande graven der HH. Maeghden, eñ alsoo verdwenen. Dat dese Maeghden oock in groot ghetal gheweest zijn, wordt ons betuyght van Wandelbertus Religieus van Prumien in sijn Martelaers-boeck in veersen beschreven / die in aensien is gheweest in 't jaer 850. door dese woorden:

Vita S. Cuniberti 12. Novemb. c. 7.

Aen 's Rhijn-stroos oevers staen veel teeckens vā Victori,
Daer menich duysent zijn ghedoodt voor *Christi* naem,
Door felle godloosheydt; maer Colen, 't is u glori,
Dat maeghdekens in u tot winnen zijn bequaem.

Het martelie vande H. Cordula. eene der selver maeghden.

Van 't H. geselschap deser Maeghden was oock eene ghenaemt Cordula, die (ter-wijlen d'andere maeghden ghedoodt wierden) alleen in den buyck van een schip verborghen heeft gheleghen; ende haer des anderen daeghs/ om dat sy ghesien hadde/ dat de zielen van hare mede-maeghden door de heplighe Engelen inden hemel wierden ghedraghen / vry-moedelijck / ende met een manne-

mannelijck herte verthoonende ende op-offerende / is de glorieuse ende triompherende bende der HH. Martelaerssen door eene ghelijcke martelie ghevolght. Maer niemandt en moet hier in ghеschandelizeert worden / als oft dese H. Maghet / door dese cleyne vreese van het martelie / hare heyligheydt te kort ghedaen oft vermindert hadde: aenghesien dat den H. Petrus Christum verloochenende / ende Thomas van sijne verrijsenisse twijfelende / niet en hebben verlooren de eere van hun Apostelschap. Eenen langhen tijdt hier naer heeft de voorseyde H. Maghet Cordula haer veropenbaert aen eene clupsenaerssе met name Helendruda / van een wonderlijck strengh leven ende groote verdiensten; ende heeft haer ghevraeght / oft sy haer / als zijnde hare mede-ghesellinne / niet en kende? Dese / hoe-wel sy seer heyligh en metter herten Gode seer naer by was / nochtans alsnoch verderffelijck wesende / ende niet konnende de onverderffelijcke dinghen verdraghen / heeft eenen schroom van dese persoone / die eene Goddelijcke schoonheydt ende gravitept hadde / ghekreghen. Want de Maghet Godts was wonderlijck fraey boven alle menschelijcke konsten ghekleedt / hebbende op haer hooft eene croone ghemaeckt van lelien ende roosen door malckanderen ghevlochten. Dese dienst-maghet des Heeren dan uyt verbaesthеydt versuchtende / heeft gheantwoort / dat sy niet weerdigh en was / om eene soo groote majestept te kennen: Ademael (seyde sy) dat ick / eene vleesschelijcke creature / de wetten der sonde onder-worpen ben; ende dat ghy nu op-ghenomen zijnde in 't ghetal vande Heyligheu des hemels / verbremt ende bevrijdt zijt van alle onverderffelijckheydt. Als-doen heeft Cordula tot haer ghesept: Ghy moet weten / dat ick gheweest ben eene van 't ghetal der HH. Maeghden van Colen / die eenen nacht langher dan sy in den strijdt Christi triompherende / hebbe ghеleeft; ende den na-volghenden dagh my-selven aen de beulen op-gheoffert door begheerte van oock ghedoodt te worden: ende aldus en hebbe ick in den Heere Christus stervende / mijne susters niet verlaten / noch de croone der martelien verlooren. Waerom als den dagh van haer-lieder glorieuse doodt in de stadt van Colen nu met eene behoorlijcke devotie wordt gheviert / soo worter oock noch eenighsins ghedenckenisse van mijnen naem ghehouden.

Matth. 16.
Ioan. 20.

Sy veropenbaert haer aen Helendruna.

S. ERMELENDIS Virgo.

29. *Octobris.* Ioan Cnobbaert ex

HET LEVEN VANDE H. ERMELENDIS MAGHET

29. Oct. A. 600.

DE H. Ermelendis is ghebozen upt ebele eñ seer rijcke ouders/op de palen van Brabant. Haer vader was ghenoemt Ermenoldus, ende hare moeder Ermesenda. Sy heeft van hare jonckheydt af alle neerstighepdt ghedaen / om van d'eene deught tot d'andere te komen; op dat sy weerdigh soude zijn hier naemaels den Godt der Goden in Syon te sien.

Vt d'oude Registers van Nederlandt.

D'ouders van de H. Ermelendis.

Als dese H. Maghet noch een jongh kindt was/ende onder de onderdanighepdt van hare ouders woonde; en heeft-men in haer gheen kinder-wercken ghesien; maer was in alle de selve seer seeghbaer. Sy schouwde alle broodt-dzoncken schap ende kinderlijck gheselschap; altijdt in de kamer van hare moeder sittende/ ende Davids Psalmen leerende. Ende sy het woozdt Godts hoorende/heeft dat seer kloeckelijck onthouden; 't selve seer dickwijls her-halende / ende als altijdt op een nieuw over-legghende. Als-doen heeft sy dooz eene onsprekelijcke liefde begonst te smaken de groote soetighepdt van haren hemelschen bzupdegom; altijdt na hem was sy verlanghende / seggende met den H. David: Mijne ziele heeft dorst ghehadt tot Godt, die levende fonteyne: wanneer sal ick komen ende openbaren voor 't aenschijn Godts? Ende wederom: Ghelijck een herte begheerte heeft tot die fonteynen der wateren; alsoo heeft mijne ziele begheerte tot u, mijnen Godt.

Sy is van jonckx rijpsinnigh.

Psal. 41.

Als sy nu soo oudt ghewozden was/dat-se bequaem was tot den houwelijcken staet; soo hebben hare ouders begheert/dat sy soude houwelijcken/ende kinderen boozts-bzenghen: maer sy en heeft daer niet willē naer hoozen/seggende: dat sy *Christus* haren maeghdelijcken staet hadde beloeft, als sy twaelf jaren oudt was. Ten laetsten heeft sy eene schere ghenomen / ende haer hayr af-ghe-

Sy maer twaelf jaren oudt zijnde/ doet belofte van reynighepdt.

Sy scheert haer hayr af.

af-ghesneden; verfoeyende aldus de werelt met alle harc ijdelheydt ende cieraet: ende is Christum, dien sy voor harē bruydegom hadde verkosen/door een strengh ende hardt leven naer-ghevolght. Sy en is oock niet achterwaerts gekeert / maer volherdigh ghebleven/tot dat sy tot hare begheerte ghekomen is. Altijdt was sy ghedachtigh/ wat Godt voor ons heeft ghedaen / ende gheleden.

Hare ouders siende/ dat sy noch met dreyghementen/ noch met schoon spreken haer voornemen en konden doen veranderen/ hebben haer gegeven een kleyn dorpken/ Odenca ter Dunck ghenoemt / gheleghen by Loven-ioul; op dat sy haer met d'inkomste des selfs soude onderhouden. De H. Ermelendis, verlatende haers vaders huys/ende op 't goet van hare ouders niet achtende/is alleen wech-gegaen; ende heeft seer sorghvuldighlijck eene plaetse ghesocht / daer sy Godt almachtigh in eenigheydt soude dienen. Sy is dan tot een dorp ghekomen / Bevecum ghenoemt / 't welck twee broeders toe-behoorde / die noch in de bloeme van hare jonckheydt / ende onghehouwt waren: maer volghden alle d'ijdelheydt ende wellusten des werelts. Daer heeft dese weerdighe Maghet eenighen tijdt ghewoont: ende het docht haer / dat dese plaetse van Godt voor haer was ghereet ghemaeckt. Dagh ende nacht hanteerde sy de Kercken; sy gingh bloots-voets/ende gaf haer lichaem aen Godt den Heere tot eene offerhande: sy was seer oodmoedigh/ende ghedienstigh/ niet op haren edeldom achtende. Men seyt/ dat Pipinus, vader vande heylige Gertrudis (door wiens verdiensten de H. Ermelendis alle neerstigheydt dede/ om haer ghelijck te worden) van haer gheslachte was. Den H. Amandus en hadde noch op dien tijdt de Kercke van Maestricht niet begonst te gouverneren: door wiens gheleertheyt ende onderwijs daer naer seer veel menschen vanden verdoolden wegh op den wegh der waerheydt bekeert zijn.

Sy verlaet haers vaders huys/ende soeckt in eenigheydt te leven.

Hare devotie.

Dese Maghet is gheweest een seer claer-blinckende licht van haer gheslachte / onder die in alle deughden uyt-schijnende / ghelijck een lelie onder de doornen. Den boosen vyandt en heeft haer oock niet gherust gelaten; maer haer seer vervolght met alle listen ende laghen die hy konde; ende socht hare olye te storten/die sy in een aerde-vat noch wel bewaerde. Want de voorseyde

Sy is een claer licht van haer gheslachte. *Cant.* 2.

seyde twee broeders haren uptganck ende inganck seer dickwijls siende/ zijn gheheel tot haer met liefde ontsteken gheweest; ende nochtans den eenen broeder en wist van den anderen niet. Maer sy sloeghen beyde de ure ende den tijdt gade/ wanneer sy haer beter alleen souden vinden / om hunnen wellust met haer te volbrenghen: maer soo sy geenen bequamē tijdt tot hun quaet dooznemen eñ konden bekomen; soo wierden sy van binnen noch veel meer met eene blinde liefde ontsteken. Maer wat haer te doen stondt/en wisten sy niet: want sonder groote schande van 't gantsche dorp en konden sy sulck eene Maget van soo grooter weerdē niet verkrachten. Daerom heeft den eenen broeder / die meest met hare liefde ontsteken was/ den Coster vande Kercke by hem gheroepen / belovende hem groote giften / waer't dat hy door sijn toe-doen/den wille vande H. Maghet hadde konnen verkrijghen. De H. Maghet was seer dickmaels met den Coster sprekende/ende seer gemeynsaem; want door sijne hulpe quam sy alle nachte inde Kercke; hoewel dat hare heylighedt niet langh en konde secreet blijven. Den Coster wel wetende/dat hy de dochter niet en soude konnen verwillighen (want hy ghenoech wiste dat sy eenen vasten sin hadde/ die alleen op Godt was ghevestight) heeft den jonghman geraden / dat hy beter de Maghet in 't midden vanden nacht met ghewelt soude wech-leyden. Op dese ghesette ure bleef de Maghet rusten teghen hare ghewoonte; want sy ghewoon was altijdt des nachts ter Kercken te komen/ende haer lichaem te geven tot eene levende, heylighe, ende Godtbehaghende offerhande. Wat zijt ghy dan doende/ o ghy boose menschen? daer en is ghéen wijsheydt, daer en is gheen voorsichtigheydt, daer en is gheenen raedt teghen den Heere.

Haer worden laghen ghelept van twee ghebroeders/ die op haer verlieft waren.

Sy wordt daer van door Godts in-gheven bevrijdt.

Rom. 12.

Prover. 21.

Op den selven nacht dat sy soude ghenomen worden/ heeft sy eene Enghelsche stemme ghehoort/ die haer vermaende met haren eyghen name/ seghghende: Vertreckt, *Ermelendis*; vertreckt; ende bewaert uwe maeghdelijcke reynigheyt, die ghy Godt hebt op-geoffert, ongeschendt. De H. Maget seer verschrickt zijnde/ heeft terstondt onderdanigh gheweest / ende is vertrocken. Als sy nu op den wegh was/ verghesellschapt met den H. Gheest; soo heeft hem den Enghel Godts aen Ermelendis door de tweede reyse veropenbaert / ende haer bevolen / dat sy

Sy wordt van eenen Enghel vermaent om te vluchten.

den wech niet verlaten en soude/dien sy hadde begonst. Ghy sult (seyde den Enghel) komen in een dorp,dat ghy Meldaert sult noemen, ende daer heeft u den Heere eene plaetse bereydt, om uwe belofte te volbrenghen. De H. Maghet is ghekomen ter plaetse die haer den Enghel hadde voorseydt; ende daer heeft sy langhen tijdt een wonderlijck strengh leven gheleeft. Sy en at niet anders dan wilde cruyden / ende onthiel haer niet min als de meeste/ die eertijdts in de woestijne gheleeft hebben: hare teere lichtmaten was sy seer strenghelijck kastijdende. Sy wierdt oock dickwijls van gheestelijcke mannen besocht; ende hoe meer dat den Heere hare faem verbreydde ende vermeerderde / hoe oodtmoedigher sy haer droegh. Ten lesten naer seer veel strijden/ van den Heere gheroepen zijnde; is sy tot de hemelsche glorie ghekomen / na de welcke sy met een vierighe devotie/als sy noch op der aerden leefde/altijdts haeckte. Tot hare uytvaert en zijn gheen sterffelijcke menschen ghekomen/ maer die chooren der Enghelen hebben den Heere hymnen ende lof-sanghen ghesonghen t'haerder glorie. Ende om dat sy een uyt-verkoren bruydt Christi was/daerom is sy oock soo dienstelijck van de Engelen begraven gheweest.

Hare sonderlinghe abstinentie.

Sy sterft.

De Engelen doen hare uytvaert.

Naer dat dese H. Maghet acht-en-veertigh jaren sonder eenigen goddelijcken dienst aen de menschē verhorghen hadde gheleghen / alleenelijck van de Enghelen in den hemel ghe-eert zijnde/ heeft Godt haer ten lesten aen de wereldt bekent ghemaeckt; op dat sy/ die in den hemel by hem ghegloorificeert wierdt / hier oock op der aerden van de menschen ghe-eert soude worden. Daer was eenen sekeren man / die als hy door de voorseyde plaetse/ de welcke van den Enghel/ ende van de H. Ermelendis Meldaert ghenoemt wierdt/liggēde op de palen van Luyck/niet verre van Hoegaerdē/ moeste passeren; soo is 't gebeurt (door Godts voorsienighept) dat hy dese plaetse niet en heeft konnen voor-by gaen. Ende in 't midden van der nacht/ soo heeft hy het graf van de H. Maghet klaerder ghesien schijnen als de sonne/eñ de Engelen lof-sangen hooren singhen. Maer als nu den dach aen quam/ soo is dat hemelsch visioen vergaen/eñ daer is eenen seer lieffelijcken reuck op de selve plaetse ghebleven. Desen devoten man/naer dat hy sijn affairen hadde ghedaen/is wederom na de voorseyde plaetse

Godt maeckt haer na 48. jaren noch aen de menschen bekent door licht over haer graf.

gekeert/

gekeert/ende is gaen slapen seer devoteliȝck by het booȝsepde graf/ hopende booȝ den tweede keer/ het hemelsch visioen te sien/ soo hy ock heeft ghedaen: want den Heere heeft hem wederom verthoont de groote glorie van sȝne bruydt; ende die hy verheven hadde in den hemel/ wilde hy ock groot maken op deser aerden. Desen goeden man/ heeft nu den wille van den Heere ghekent/ ende smorghens vroegh blȝdelȝck op-ghestaen/ Godt lovende ende danckende/ heeft ghesept: Voorwaer, den Heere is op dese plaetse, ende ick en wist dat niet. *Gen. 28.* Ende hy is terstondt wederom naer sȝn huys ghekeert/ ende heeft alle sȝne goederen die hem toebehoorden genomen/ ende op 't graf van de H. Maghet een capelle gebouwt; alwaer hy ock seer sober heeft ghelecft tot het eynde van sȝn leven.

Als nu het volck hoorde watter ontrent het graf van de H. Maghet was geschiedt/ soo zȝn sy derrewaert gegaen/ singhende dese Antiphona: Dit zijn uwe wercken, ô *Christe*, die uwe Heylighen soo glorificeert &c. Ende sy hebben de aerde ontgraven/ alwaer sy terstondt de kiste hebben gesien daer het lichaem van de H. Maghet gheheel ende onghescheut in lagh. Terstondt daer naer zȝnder door hare verdiensten/ voor haer graf soo veel menschen ghesondt ghevorden/ datmen haer met ghevechtighept soude konnen na seggen/ dat Godt almachich in 't Euangelie segh. Soo wie in my ghelooft, die wercken die ick doen, die sal hy ock doen, ende meerder dan dese sal hy doen. *Ioan. 1. 14.* Want daer zȝn blinde menschē siende ghevorden/ doove hebben ghehoor ghekreghen/ de kreuplen zȝn gaende gevorden/ alle die vermhertichept ende ghesonthept devoteliȝck versochten/ zȝn verhoort ghevorden. Die van den boosen vȝandt besetē waren/ zȝn verlost door de verdiensten van de H. Maghet; ja die haer H. graf met een goedt betrouwen/ ende een goedt gheloove raeckten/ zȝn ghesondt ghevorden/ met wat sieckte dat sy ock besmet waren. Den reuck van haer deughdē ende haren H. naem is vȝdt eñ vreet verspreyt ghevorden: want daer upt verre landen veel mans/ vrouwen/ ende teere maeghden zȝn ghekomen/ om hare H. reliquien te besoecken: die door de mermhertichept Godts/ ende verdiensten van de H. Maghet Ermelen dis Godts gratie hebben ontfanghen/ ende seer blȝdelȝck met ghesondthept naer huys ghekeert zȝn.

Vindinghe van haer lichaem.

Daer ghevschieden verscheyde mirakelen aen haer graf.

S MAXELENDIS Virgo et Martyr.
13. Nouembris. Ioan. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. MAXELENDIS MAGHET ende Martelaerſſe.

13. Nov. A. 670.

IN de ſtadt Camerijck waren twee edele ghehouwelijckte lieden ghenoemt Humbinus ende Ameltrudis / edele / rijcke ende godtvruchtighe perſoonen; van welcke ghebozen wiert de H. Maxelendis: die van jonckx af thoonde / dat de gratie des Heeren haer ſonderlinghe verkozen hadde om ſijne bruyt te zijn; ende dooz goede zorghvuldighept / die haer ouders droeghen / om haer op te voeden inde vreeſe Godts / gaf ſy haer gheheel tot der deught; verlatende de ghenuechten / vermakinghen ende tijdtkortinghen van andere maeghden van haren ouderdom. Sy was ſeer ſchoon / ende wel ſoo eerlijck / eenſamigh / ſtatigh / ende aenghenaem in hare handelinghen. Sy was ſeer bemint van een ieghelijck dooz haren naem; ende hoe wel ſy verborghen was in haer ſecreet vertreck; nochtans om dat ſy begiftight was met alle gaven / diemen in eene vrouw-perſoone ſoude moghen begheeren / van edeldom / rijckdom / ſchoonhept ende gratie; ſoo wiert ſy van veel ten houwelijck begeert van hare ouders: eñ ſy wel wetende dat hare dochter niet en begeerde te houwelijcken / ſtelde̅ deſe ſake upt met verſchepden verwe̅ / om tijt te winnen.

VVt oude Regiſters van Nederlandt.

De H. Maxelendis van jonckx ſeer deughdelijck.

Onder deſe vrijers was een machtigh Heer ghenoemt Harduinus; die ſoo verliefde op deſe H. Maghet / dat hy haer van hare ouders ten houwelijck begeerde / met ſoo veel biddens / beloften ende vreyghementen / dat hy hen verwon; ende ſy hem die beloefden te gheven / ſonder iet aen hunne dochter te ſegghen. Harduinus was ſeer verblijdt / om dat hy verkreghen hadde het gene dat hy ſoo ſeer begheerde: ende hy vertrock na ſijn huys om te bereyden het ghene noodigh was tot de vruploften / die op eenen ſekeren dagh gheſtelt waren.

Sy wordt ten houwelijck van Harduinus begheert.

Hier-

Hier-en-tusschen vraeghden de ouders aende H. Maxelendis oft sy wilde trouwen desen heere / die soo rijck/machtigh/ende schoon was; haer vermanende dat sy haer begheven soude onder het jock van den houwelijcken staet / ende hen ghehoorsaem zijn; aenghesien sy in desen staet Godt wel konde dienen. De H. Maghet wierdt beroert: want sy hadde wel een ander voornemen/ende Godt hare reynicheyt toe-gheeyghent; sy begheerde datmen haer eenen dagh soude gheven om haer beter te bepeysen: ende sy vracht geheel dien nacht over met bidden; van den Heere begheerende / dat hy haer ongheschendt wilde sparen; ende haer wapenen met sijne gratie/ om te moghen verwinnen de kranckheydt des vleeschs / ende het gheweldt van de ghene die het wilden besmetten. Godt versterckte haer door een visioen van de Enghelen/ die haer besochten ende moedt gaven. Des anderen daeghs ontboot sy hare ouders/en verispte hen van het ghene dat sy ghedaen hadden/sonder het selve haer te kennen te gheven; aenghesien sy nu oudt ghenoegh was/om te bekennen wat sy behoorde te doen/ om goedt ende quaedt te weten: sy verklaerde hen dat sy van jonckx af Christus tot eenen bruydegom genomen hadde; ende oversulckx in gheender manieren laten en soude te doen het ghene dat sy beloeft hadde.

Sy heeft beloste van reynigheydt ghedaen.

Sy wordt van de Enghelen versterckt.

Den dagh van de bruyloft naeckte: ende Harduinus quam seer vrolijck met groote heerlijckheydt van sijne vrienden ende dienaren om die te houden. Humbinus nam sijne dochter Maxelendis bykans met gheweldt met den hayre/om dat sy trouwen soude. Maer sy spraek in sulcker manieren / ende met groote standtvastichevdt aen alle de ghene die ter bruyloft ghekomen waren; dat sy terstondt wel bemerckten/dat sy tijdt verlozen; ende dat dese H. Maghet liever het leven dan hare reynicheyt verliesen soude. Harduinus ontsteken met eene groote begheerte/ om de H. Maghet te genieten/was eensdeels beschaemt/ eensdeels ontsteken met gramschap / ende uytsinnigh. Een ieghelijck ghingh hierom naer huys/de H. Maghet vertrock in 't hare / ende begaf haer noch meer tot deughdelijcke wercken/ tot het ghebedt/ devotie/vasten/waken/ aelmoessen ende wercken der barmhertichevdt: vernemende dat den Heere haer haest soude gheven de kroone der martelien/ voor de bescherminge van hare maeghdelijcke reynigheydt.

Sy heeft lieber te sterven dan haer reynicheydt te verliesen.

Sommighe

Sommighe daghen hier nae/ wierden de ouders van Maxelendis ter maeltydt ghenoodt van eenen sekeren hunnen vriendt: ende om dat hunne dochter ghecne genoechte en nam in soodanighe feesten ende bancketten/ lieten sy haer t'huys. Harduinus vernam dit/ ende want hy vroncken was vanden wyn der liefden/ docht hem dat dit den bequamen tydt was/ om de heylighe Maghet te ghenieten / ende syne quade begheerte te volbrenghen. Verblint dan ende bevanghen met syne quade begheerlyckheydt / ghingh hy met ghewapent volck na haer huys: ende onverhoets inkomende/ hoe wel sy haer verborghen hadde / vont hy haer nochtans ten laetsten: hy begonst haer met smeecken / bidden/ ende soetichevdt te raden / dat sy hem soude trouwen/ ende synen wille doen: maer sy was stantvastigher dan eene steenrotse/ daer de rasende baren op breken ; ende sepde tot hem: Dat gheen ghewelt groot ghenoech en was, om dat sy ontrouwe doen soude aen Iesvs *Christus*, ende dat hy wel konde haer lichaem, maer niet haer ziele doode; dit seggende ontwrongh sy haer uyt de handen van de ghene die haer vast hielen. Harduinus ontsteken met 't vyer der begheerlyckheydt / ende met rasernye liep haer na / ende doodde haer met syn sweerdt. Maer op den selven ooghenblick als hy het bloedt sagh loopen uyt het lichaem vande Maghet wierdt hy blindt: ende syne mede-ghesellen die met hem ghekomen waren / verlieten hem; vreesende ock alsoo ghestraft te worden.

Maxelendis wederstaet aen Harduinus.

Harduinus doodt de H. Maxelendis.

Hy wordt blindt.

Dese sake wierdt verbreydt; ende men begroef haer heylich lichaem inde kercke van den heylighen Petrus ende Paulus, in een dorp daer ontrent gheleghen; daer het drie jaren was / tot dat het den heylighen Vindicianus Bisschop van Camerijck verboerde ter plaetsen daer sy gemartelizeert hadde ghebeest/door eene openbaringhe/ die eene godtvruchtighe weduwe hadde ghehadt; hoorende eene stemme uyt den hemel/die haer beval/dat sy by den Bisschop soude gaen; ende hem van Godts weghen seggben/ dat hy dit heylich lichaem soude verboeren/ om dat hy dese Heylige op de selve plaetse begheerde te vereeren.

't Lichaem van Maxelendis wordt verboert door veropenbaringhe.

HET

S. CÆCILIA. Virgo et Martyr.

Ioan. Cnobbaert excud.

HET LEVEN VANDE H. CAECILIA MAGHET ende Martelaerſſe.

22. Nov. A. 232.

DE glorieuſe Maghet eñ martelaerſſe H. Cæcilia was geborē tot Roomen van ſeer machtighe/ edele/ ende doorluchtighe ouders. Als ſy van den Heere des hemels gheroepen wierdt/ gaf ſy hem terſtondt ghehoor; ende wierdt in ſulcker voeghen met ſyne goddelijcke liefde ontvonckt/ dat ſy dagh ende nacht niet anders en overlepde / noch iet anders en handelde/dan hoe ſy deſe volmaeckte liefde verwerven ſoude. Waerom droegh ſy den boeck der Euangelien altoos /ende overlas dien dickmaels; arbeydende met alle haer vermoghen om de woorden des Salichmaeckers te werck te ſtellen / ende haer teeder maeghdelijck lichaem te caſtijdē met een ſcherp vaſten/ ende pijnelijcke hayren cleederen; bemerckende dat ſy alſoo meer ſoude behaghen aen haren lieven bruydegom IESVS Chriſtus.

VVt oude Regiſters ende Sim. Metaphr.

De H. Cæcilia caſtijdt haer lichaem met vaſten ende hayren kleederen.

Alſoo deſe ſalighe Maghet haer bekommerde met deſe heylighe oeffeningen; ſoo is't ghe ſchiet dat hare ouders haer teghen haren danck ten houwelijck gaven aen eenen machtighen jonghen edelman ghenaemt Valerianus. Den dagh quam aen/ op welcken de bruyloft gehouden ſoude worden: ende als nu een ieghelijck vrolijck ende verheught was; ſoo was de ſalighe Cæcilia alleen bedroeft ende benaudt van herten: ende uytwendichlijck ghecleedt ende verciert zijnde met koſtelijcke cleederen van ſijde ende gout/naer haren eñ haer bruydegoms ſtaet; hadde ſy op haer bloot lichaem een rouw hayren-cleedt; ende dry daghen te voren ſtortte ſeer overvloedighe tranen / vaſtende ende biddende/ eñ badt den Heere ſeer oodtmoedelijck / dat hy haer ſuyver / reyn/ ende onghe ſchent wilde bewaren / als ſyne / hoe-wel

Sy wordt ten houwelijck ghe epſcht.

onwer-

onweerdighe bruydt. Ende om dese weldaedt beter van Godt te verwerven/nam sy tot hare voorspraek en d'Enghelen/ d'Apostelen/ de Martelaren/ ende boven al de Maghet der maeghden / de Coninginne van alle Heyligē onse L. Vrouwe. In dese manieren berepdde de H. Maget haer tot den dagh der bruyloften; betrouwende op haren Salichmaker ende Heere/dat sy haren bruydegom Valerianum alleen soude mogen sien sonder schade van hare reynigheydt:ghelijck het oock ghebeurt is.

Sy neemt de Heyligben tot hare voorspreekers.

Want alsoo sy haer op den nacht van de bruyloft met hem alleen vondt / spraek sy tot hem in dese voeghen: Mijnen alderliefsten bruydegom, ick hebbe eene groote begheerte om u eene heymelijcke saecke te ontdecken, indien ick sekerlijck wiste, dat ghy die soudt verswijghen, ende niet uytbrenghen. Valerianus beloefde ende swoer haer / dat hy die upt synen mondt niet en soude laten komen. De H. Maghet seyde dan tot hem: Ick late u weten, dat ick in mijn gheselschap hebbe eenen Engel van mijnen Godt, die mijn lichaem met groote sorghvuldigheydt ende yver bewaert: ende indien ghy my wildet aen-tasten door vleesschelijcke liefde, ick vreese dat het u leven soude kosten: maer indien hy siet, dat ghy my bemint met eene suyvere ende reyne liefde; soo sal hy u beminnen, ghelijck hy my bemint; ende salu veel gratien bewijsen, ghelijck hy my doet.

Hare reden tot Valerianus haren bruydegom.

Sy heeft eenen Engel voor bewaerder van hare suyverheydt.

Valerianus was een luttelken beroert/hoorende dese woorden van de H. Cæcilia; ende andtwoordde haer een weynich bevreest ende verbaest: Indien ghy / mijne bruydt / begheert dat ick uwe woorden gheloove; doet my desen Enghel sien/ dien ghy seght in u gheselschap te wesen: want indien ick den selven niet en sie; soo sal ick dencken / ende my vastelijck laten voorstaen / dat ghy op eenen anderen man verlieft sijt/ende my niet en bemint: het welck u soo qualijck ende ongheluckichlijck sal bekomen / dat het u ende hem het leven sal kosten. Hier op andwoordde de H. Maghet Cæcilia: Men en kan gheen klaer-schijnende licht sien met blinde ooghen; noch ghy en kont geenen Enghel sien met eene besmette ende onreyne ziele. Niet-temin is't sake dat ghy begeerte hebt den selven te sien; soo moet ghy in Iesvm *Christum* onsen Heere ghelooven, ende alder-eerst ontfangen het H. doopsel: op dat ghy mooght ghesuyvert worden van uwe onsuyverheden ende sonden.

Men en kan gheenen Enghel sien met eene besmette ziele.

Valeria-

Valerianus toonde eenen goeden wille om dit te doen/ door de groote begheerte die hy hadde/ om den Enghel te sien: ende vraeghde wie hem leeren ende doopen soude. Hy sont hem tot den H. Paus Vrbanus, die eene mijle van Roomen verborghen was/ ende gaf hem lickteeckenen om hem te vinden/ met eenen brief aen den selven. Valerianus verhaelde hem/ wat hem met Cæcilia ghebeurt was: ende als den H. man hem hadde hooren spreken/ viel hy ter aerden: hy hief sijne handen na den hemel/ hy storte veel tranen van blijdschap/ ende hy dede sijn ghebedt aen den Heere/ seggghende: Alderglorieusten Heere mijnen Godt, saeyer van suyvere raden, pluckt nu de vrucht van het saet, dat ghy in *Cæcilia* uwe bruydt ghesaeyt hebt; vvant siet hier Valerianus haren bruydegom, die te voren gheweest heeft ghelijck eenen fellen leeuw, dien seynt sy u nu ghelijck een saechtmoedigh lam: ende hy en soude by my niet komen met soo groote begheerte, ten ware om uwe wet te aenveerden. Daerom Heere, verlicht sijn herte, openbaert u aen hem: op dat hy u klaerlijcker bekennende, hem mach af-scheyden van de ydelheyt ende ongheval van dit ellendigh leven. Ende alsoo den H. Vrbanus dese woorden spraack/ openbaerde daer een oudt man/ die eerweerdigh van aensicht/ ende in witte kleederen gekleet was/ hebbende eenen boeck in de handt/ beschreven met goude letteren. Ende als Valerianus dien sagh/ wierdt hy verschrickt/ eñ viel als doodt ter aerden. Vrbanus hief hem op/ eñ gaf hem moedt. Hy beval hem/ dat hy soude lesen 't ghene dat in desen boeck ghescheven was: ende daer waren dese woorden: Den waerachtigen Godt is een, het waerachtigh geloove is een, ende 't waerachtigh Doopsel is een. Ende als Valerianus ghesept hadde/ dat hy ghelooofde al dat daer ghescheven stont/ soo verdween den Enghel/ die hem verthoont hadde in de ghedaente van eenen ouden man. Hy wierdt gheleert/ hy wierdt ghedoopt van den H. Vrbanus, eñ keerde wederom na S. Cæcilia met ongheloovelijcke blijschap eñ vernoeghinghe.

Hy vont haer in haer vertreck biddende/ eñ aen hare sijde eenen Enghel des Heeren/ in de ghedaente van eenen schoonen jonghelinck/ ghekleet met klaerheyt; ende upt sijn aensicht quam een wonderlijck licht. Valerianus was verbaest: ende den Enghel wel aensiende/ bemerckte hy/ dat hy in sijne handen hadde twee schoone

Sy sepndt Valerianus aen den H. Vrbanus.

Eenen Enghel openbaert hem.

Ephes. 4.

Valerianus vindt eenen Enghel by sijn bruydt/ die hem twee cransen gheeft.

cransen van rooſen ende lelien / die hy upt den hemel ghebracht hadde. Den Enghel gaf hem eenen / ende eenen aen S. Cæcilia ; seggende tot hen : Deſe cranſen, die ick u ghegheven hebbe, zijn ghevlochten vande bloemen, die ghepluckt worden inde luſtighe ende wel-rieckende velden des Hemels : welcke Iesvs *Chriſtus* u seynt, op dat ghy malkanderen voort-aen ſout beminnen met eene reyne ende ſuyvere liefde. Deſe bloemen en ſullen noyt verſlenſen, noch en ſullen hunnen ſoetē reuck niet verlieſen : daer en-boven niemant en ſal die moghen ſien, dan die de ſuyverheydt beminnen, ghelijck ghy die bemint. Ende om dat ghy, Valeriane, hebt ghelooft de woorden van uwe bruyt; ſoo heeft Godt my tot u ghe-ſonden, om dat ghy ſoudt weten, dat hy u ſeer lief heeft, ende dat hy bereyt is u te gheven al dat ghy van hem ſult begheeren.

Hoorende den nieuwen ſoldaet van Chriſtus deſe groote ende goedertieren beloſte / die den Enghel hem van 's Heeren weghen dede/ viel hy met eene diepe oodtmoedichepdt ter aerden / danckende Godt van ſoo groote gratie : ende daer na ſepde hy tot den Enghel : Ick en hebbe in dit leven ghеene meerdere begeerte/ dan te ſien eenen mijnen broeder ghenaemt Tiburtius bekeert tot het gheloove van mijnen Heere Iesvs Chriſtus : want ick hebbe hem ſoo lief als mijn eyghen leven : ende ick wilde wel dat hy declachtigh ware vande gratie/ die ick ontfanghen hebbe. Ende alſoo den Enghel ſepde / dat Godt hem hadde verleent het ghene dat hy begheerde ; dat Tiburtius ſoude komen tot de kenniſſe van 't waerachtigh licht/ ende dat ſy beyde haeſt ſouden ghecroont worden met de martelie ; verdween hy upt hunne oghen / latende hem ſeer ghetroost in 't gheſelſchap van S. Cæcilia.

Hy bidt voor synen broeder Tiburtius.

Terſtont quam Tiburtius inde camer daer Valerianus ende de H. Cæcilia waren; ende hy roock eenen ſeer ſoeten reuck vande cranſen van rooſen ende bloemen/ die den Enghel hen upt den hemel hadde ghebracht; hoe wel hy die niet en ſagh. Hy was hier af verwondert (want 't en was geenen tijdt van rooſen oft lelien) ende vraeghde waerom dat het daer ſoo wel roock / om dat den ſelven meer hemelſch dan aertſch was. Hier upt namen de twee Heyligben eene oorſake/ om Tiburtio te verclaren de groote gratie die ſy van Godt hadden ontfanghen/

fanghen / d'ydelheyt der goden die de verblinde heydenen aenbaden / midts oock de waerheyt van 't Christen gheloove ; ende begonsten hem te raden dat hy het selve soude aenveerden ende Christen worden . Al 't welck sy hem seyden met soodanighe gratie / craeht ende hemelschen gheest / dat Tiburtius hem ghewonnen gaf / ende viel de H. Cæcilia te voet ; presenterende haer in alles gehoorsaem te zyn. Hy ghingh door haren raet met synen broeder Valerianus by den H. Paus Vrbanus : vanden welcken hy ghedoopt wierdt . Hy ontfingh veel gratien vanden Heer / ende hy wiert ghemartelizeert met synen broeder Valerianus ende Maximus / ghelyck inde Legende der Heyligher te vinden is in hun leven op den 14. dagh van April ; dat wy hier niet en verhalen / om te seggher 't ghene dat de H. Cæcilia eygentlyck aengaet : hoe wel dat de martelie van dese twee broeders ende doorluchtighe ridders des Heeren / is de vrucht van hare ghebeden / ende als een hoonigh-raet / die sy als eene soighvuldighe ende constighe bie ghemaeckt heeft / om te presenteren aende tafel vanden hemelschen Vader.

Tiburtius wort bekeert ende ghedoopt.

Na dat de twee broeders Valerianus ende Tiburtius ghecroont waren met de martelie / aenghesien sy waren ryeke ende machtighe Heeren ; soo dede Almachius (die hen ter doot verwesen hadde / ende begheerte hadde om te hebben hun groot goet) vanghen de glorieuse Maget Cæcilia ; die (soo hy mepnde) hadde bedroghen haren bruydegom ende schoon-broeder / ende die weten soude waer hunne groote schatten ende ryckdommen waren. Als sy voor hem ghebracht was / vraeghde hy haer na de ryckdommen van Valerianus ende Tiburtius . Ende alsoo de H. Maghet antwoorde / dat sy versekert cñ uyt het perijckel waren (want sy waren onder alle de arme menschen upt-ghedeylt) soo was den Oversten seer gestoort ; ende seyde tot haer met groote gramschap : Cæcilia , indien ghy niet terstont en wilt de doodt sterven / doet aen de goden offerhande. Maer de Maget en achtede synne snydende woorden noch wreede dreygementen niet. Ten laetsten / als daer sommighe woorden tusschen hen beyden gheschiet waren ; willende Almachius haer raden / dat sy de goden soude aenbidden / ende synne bevelen onderdanigh zyn ; ende de heylighe Maghet haer selven presenterende tot alle tormenten ende pynen / om Iesvm Christum niet te verliesen : soo dede den Oversten

S. Cæcilia wordt ghevanghen.

haer lepden naer eenen tempel/ om dat sy aldaer soude offerhande doen / oft dat-men haer wreedelijck soude dooden. De goddeloose dienaers leyddē haer derwaerts; ende haer siende soo edel / soo rijck / soo eerbaer / soo schoon/ ende inde jeught haers levens; beweeght zijnde met een quaet medelijden; baden sy haer/dat sy haer-selven niet en soude bederven / noch haer-selven benemen de ghenuchten van dit leven om eene ydele superstitie ende dwaeshepdt; maer dat sy liever offerhande soude doen ende ghenieten hare schoonhept/ edelhepdt/ rijckdommen/ ende alle andere goederen van dit leven.

Sy worpt ghelept naer den tempel der afgoden.

Maer de H. Maghet/die haer herte inden Hemel hadde / ende aensagh met suyvere ooghen de aertsche ende hemelsche dinghen ghelijck sy zijn / ende niet ghelijck sy schijnen te wesen/haer tot de selve keerende/seyde: Broeders, en denckt niet, dat voor den naem *Christi* te sterven, eenighe schade voor my sal wesen; maer een groot gewin. Want ick betrouwe op den Heere: ende ick houde voorseker, dat ick voor dit cranck ende verganckelijck leven sal vercrijghen een ander saligh ende eeuwich leven. En dunckt u niet goet ende nutbaer te zijn, eene seer slechte ende verworpen sake te verlaten, om te winnen eene andere die costelijcker ende van onwaerdeerlijcker weerden is te verlaten het slijck om het gout, de sieckte om de ghesontheydt, de doodt om het leven, ende het verganckelijck om het eeuwigh? Waerom en wilt ghy niet dat ick mijn lichaem overlevere aen de tormenten, die soo haest voor-by gaen, ende aende doodt selve: want door die moet ick comen in het paleys van mijnen beminden bruydegom, die seer rijck ende seer vervult is van alle goederen, ende van eene salicheydt die nimmermeer en eyndight? De woorden van de H. Maghet hebben soo crachtigh ghewees/ende doorsneden in sulcker voeghen de herten vande ghene die de selve hoorden / dat sy beweeght zijnde door den geest vanden almachtighen Heere/ beghonsten met luyder stemmen te seggen/ dat sy geloofden dat Iesvs *Christus* was den waerachtigen Godt. De H. Cæcilia leyde hen in haer huys: ende ontbiedende heymelijck den H. Paus Vrbanus, wierden de selve van hem in 't gheloof onderwesen / ende ghedoopt met veel andere/ontrent vier hondert persoonen; onder de welcke was Gordianus eenen seer treffelijck man/ ende van groote authoriteyt.

Hare ghewichtighe vermaninghe.

Sy bekeert vier hondert persoonen.

Als

Als den Oversten Almachius vernam wat daer ghebeurt was/ wiert hy seer ghestoort: ende naer dat hy de H. Maghet beproeft hadde / ende sijn uytterste best ghedaen om haer te vermorwen / ende te brenghen tot de aenbiddinghe der afgoden; bemerckende dat het al te vergheefs was/ dede hy haer sluyten in eene drooge stove van het huys der heyligher Cæcilia selve / ende liet daer vyer onder stoken; om dat sy alsoo door de groote hitte soude versmachten. Maer den Heere bewaerde haer eenen gheheelen dagh ende nacht lanck/sonder dat sy eenichsins beschadicht wiert/oft eenē druppel sweets uyt haer aensicht liep; ja in teghen-deel/haer dochte dat sy was in eene koele ende ghenuechelijcke plaetse.

Sy wordt ghesloten in een stove/ ende niet ghehindert.

Als dit aen Almachius ter ooren ghekomen was/beval hy/dat-men haer soude onthoofdē. Den beul sloegh haer drymael; maer en konde haer hooft niet af-houwen:ende die daer tegenwoordigh waren/ vergaderden het bloedt/dat uyt haer wonden liep/met spongien ende doecken/om dat voor Reliquiē te bewaren. De H. Maghet leefde aldus noch dry daghen:binnen welcken tijdt veel dienaren des Heeren haer quamen besoecken; de welcke sy vertroostede met minnelijcke woorden. Onder andere die daer tot haer quamen / was den heylighen Paus Vrbanus eenen:tot den welcken sy seyde: Dat sy vanden Heere begheert hadde, dat hy haer leven dry daghen soude verlenghen; om hem haer goedt over te leveren, ende hem te bidden het selve onder de armen uyt te reycken, ende haer huys te wijen tot eene Kercke. Als de dry daghen gheleden waren/ende de H. Maghet aendachtelijck in haer ghebedt lagh / vloogh hare salighe ziele claer-blinckende naer haren wel-beminden bruydegom / ten tijde vanden Keyser Alexander Severus. Den H. Paus Vrbanus begroef haer lichaem op het kerck-hof van Calixtus: ende wijede haer huys tot eene kercke.

Sy wordt met het sweerdt ghequetst.

Sy gheeft haren gheest.

S. CATHARINA.

HET LEVEN VANDE H. CATHARINA MAGHET ende Martelaerſſe.

25. Nov. A. 307.

DE doorluchtighe Maghet ende Martelaerſſe H. Catharina was ghebooren tot Alexandrien in Egypten uyt een Coninckliyck gheſlachte: ende ſy was begaift met alle gratien ende bevalliyckheden/ die-men in eene vrouwe ſoude moghen verepſſchen. Sy was uytnemende ſchoon van aenſicht/ende daer by ſeer eerbaer: ſy was ſeer wijs ende van grooten verſtande/ ende wel gheleert inde Philoſophie ende menſchelijcke wetenthepdt; die doen ter tijdt tot Alexandrien ſeer floreerde. Den Biſſchop Equilinus ſeght/ dat ſy/ eer ſy ghedoopt was/ een viſioen hadde; in het welck haer openbaerde de Coninghinne der Enghelen onſe Lieve Vrouwe met haren beminden Sone/ als een ſchoon kindeken op hare armen; ende dat de Moeder Catharinam preſenteerde aen haren Sone; die haer verwierp/ ende ſy-ſelven van haer verbremde/ ſeggende/ dat deſe Maghet in ſyne ooghen niet ſchoon en was/ ter oorſake dat ſy de af-waſſchinghe des heyligben Doopſels niet ontfanghen en hadde. Catharina wierdt warker: ende bemerckende wat haer ghebrack/ ende waerom ſy niet weerdigh en was te ſien het ſchoon aenſicht van Chriſtus; wierdt ſy Chriſtene/ ende ghedoopt. Chriſtus openbaerde haer wederom inde ſelve ghedaente als voren; haer toebende ende thoonende groote vrientſchap inde teghenwoordighepdt van ſyne alder-heyligſte Moeder/ eenſamentlijck van ontalijcke Enghelen ende Heyligben des Hemels/ gaf hy haer ſyne trouwe met eenen rinck/ als aen ſyne warachtighe bruydt. De gloriеuſe Maghet ontſprongh uyt haren ſlaep/ ende vondt den rinck aen haren vingher.

Door Sim. Metaph. ende andere.

Chriſtus met ſyne moeder openbaert aende H. Catharina.

Hy gheeft haer ſyne trouwe met eenen rinck.

Hierom pleghen sommighe de H. Catharinam te schilderen met Christus op de ermen van sijne eerweerdighste Moeder/die haer den rinck aen den vingher steeckt/ende neemt haer tot sijne bruydt.

Ten tijde als in den Oosten regneerde Maximinus/eenen soo fellen ende wreeden mensch / dat hy niet dan den naem van mensch en hadde ; soo dede hy tot Alexandrien wesende/ een ghebodt upt-roepen in deser manieren. *Den Keyser Maximinus aen alle de ghene die onder onse heerschappije zijn, saluyt.* VVy van de goedertierenheyt der goden groote weldaden ontfanghen hebbende, soo heeft het ons goedt ghedocht te wesen , dat wy hen tot bekenteniſſe van hunne groote mildtheyt, oock behoorden offerhanden te doen: daerom vermanen ende bevelen wy u, dat ghy kompt in onse teghenwoordicheydt; op dat ghy met de wercken betoont de liefde ende eerweerdicheyt die ghy hebt tot onse groote goden. V-lieden waerschouwende, dat den ghenen die dit ons ghebodt niet en sal ghehoorsaem zijn , ende volght een ander gheloove, dat teghen het ons strijdt ; boven dien dat hy verlieſen sal de gratie van de onsterffelijcke goden , sal hy vallen in onse gramschap , ende het selve betalen met het leven.

Het ghebodt van den Keyser Maximinus.

Als dit ghebodt over het gantsch landt verkondight was/ quam gheheel de stadt Alexandria vol volcks upt verscheyden plaetsen/om offerhanden te doen; ende alle de autaren ende tempelen wierden besmet met 't bloedt van de beesten/ die ter eeren van de duyvelen gedoodt/ ende op-ghoffert wierden: daer den Keyser niet luttel om verblijdt ende verghenoeght en was. De H. Catharina vernam dit / ende beweeght zijnde door de liefde van haren lieven bruydegom IESVS onsen Salighmaker/ nam sy voor haer den Keyser selve aen te spreken/ ende hem te straffen van dit quaedt / waer mede hy het ghemeyn volck bedroogh / ende met hem ter hellen sleppte. Zijnde dan vergheselschapt met veel dienaren/ ghingh sy naer den tempel / daer doen ter tijdt den Keyser was. Sy quam met sijnen oorlof binnen/ ende ontboodt hem / dat sy hem begheerde te spreken . Een ieghelijck was verwondert/siende het aensicht van de H. Catharina, dat meer Enghelsch dan menschelijck was; daer by voeghende eene groote eerbaerheydt ende sonderlinghe ghemanierdtheyt. Sy quam by Maximinus:

Het aensicht van Catharina meer Enghelsch dan menschelijck.

ende

ende verclaerde hem met eene groote vrijmoedigheyt de verblindtheyt daer hy in was: om dat hy offerhande dede aen de afgoden, ende ghelijckenissen van menschen, de sonden ende ghebreken onderworpen, ende naer hem trock alle dit onwetende volck: het welck hy, als het hoofdt ende Prince, ghehouden was op den rechten wech te brenghen; dat hy moeste bekennen den waerachtighen Godt, die hem hadde gheschapen, ende het rijck ghegheven: den welcken, al was hy onsterffelijck, mensch voor ons gheworden was, ende met sijnen vville gheslorven aen den cruyce, om ons te verlossen van de doodt, die vvy door onse sonden verdient hadden.

De H. Catharina berispt den Keyser.

Den Keyser dese redenen hoorende / wierdt beroert / ende bleef een luttelken tijdts sonder haer te andwoorden: in het laetste seyde hy / dat sy hem sijne offerande soude laten doen / ende alsdan soude hy haer andwoorden. Hy dede haer leyden in sijn paleys: ende als hy ghedaen hadde / ghingh hy by haer / ende seyde: Seght ons nu wie ghy zijt / ende wat wooiden dat ghy heden spraeckt? De H. Maghet andtwoorde hem: Mijn geslacht is in dese stadt ghenoech bekent: men noemt my *Catharina*: ick hebbe mijn leven over-ghebrocht in de studie van Rhetorica ende Philosophie: maer daer ick my meest af beroeme, is, dat ick Christene ben, ende tot bruydegom hebbe *Christum*, vvaerachtighen Godt, ende vvaerachtighen mensch. Daer naer begonste sy hem de redenen van haer ende van haer gheloove te gheven / met sulcke sonderlinghe wijshept / wel-sprekenthept / beballichept / ende gratie / dat den Keyser verslagen zijnde op haer sagh; verwondert zijnde van hare upt-nemende schoonhept / ende hoorende de kracht ende 't gewicht van hare redenen / op de welcke hy niet andtwoorden en konde.

Kloeckmoedighe andtwoorde van de H. Catharina.

Merckende dan dat daer eene meerdere wijshept moeste wesen om Catharinam te verwinnen dan de sijne / dede hy ontbieden upt alle de landen sijns rijcks / de alder-wijste eñ wel-sprekenste mannen die daer waren / om dat sy met de H. Maghet souden disputeren / eñ haer verwinnen: ende hy dede haer ter wijlen in sijn paleys bewaren. Daer quamen vijftigh seer wijse mannen / groote Philosophen ende wel-sprekende Oratours / door het ghebodt van Maximinus / om met de hey-

Den Keyser ontbiedt 50. gheleerde mannen / om met haer te disputeren.

lighe Maghet te disputeren. Ende al is het sake dat sylieden / vernemende waerom sy ontboden ende ghekomen waren / beschaemt wierden ; om dat hen-lieden dochte / dat het hen te cleyn ghedaen was / soo groot te achten eene vrouwe : de welcke / hoe groot een verstandt sy oock hadde / ende hoe gheleert sy was / nochtans maer een hadde eenen vrouwelijcken gheest : ende sy gaven dit aen den Keyser te verstaen. Maer naer dat sy teghen de heylighe Catharina ghedisputeert hadden / ende van haer soo stom ghemaeckt ende verwonnen waren / dat sy haer niet antwoorden en konden / wierden sy noch meer beschaemt ; ende bemerckten dat de menschelijcke wetenthepdt de Goddelijcke niet wederstaen en kan / noch het menschelijck verstandt den gheest Godts. De vyftigh Philosophen vergaderden op eene plaetse / ende de gheheele stadt liep t'samen / om dese nieuwe saecke te sien ; in de welcke vyftigh mannen ghehouden voor de geleerdste van alle Universitepten / ende zynde als d'uytspraken der wysheydt / souden disputeren teghen eene achtthien-jarighe Maghet / van de gheleertheydt ende het ghelooven / die teghenwoordigheydt vanden Keyser selve.

Haer openbaert eenen Enghel / ende versterckt haer.

Maer aen de heylige Maghet openbaerde eenen Enghel / die tot haer sepde / dat sy niet vreesen en soude ; aenghesien dat Godt almachtigh haer eene hemelsche vvijsheyt soude in storten boven het ghene dat sy verkreghen hadde met haren arbeydt ende neerstigheydt : dat sy victorie over de vijftigh Philosophen soude hebben : dat sy de selve met veel andere bekeeren soude tot de kenisse Godts, ende het gheloove *Christi* IESV ; voor het welck sy oock souden de doodt sterven : ende dat sy daer naer ghecroont soude worden met de croone der martelien. Den Enghel sepde dit tot de heylighe Maghet / ende verdween ; latende haer seer wel-ghemoet met dese jonste ende troost des Heeren.

Op quam in de sale daer alle het gheselschap vergadert was : ende eenen vande Philosophen / die den vermaerdtsten / ende voor den gheleertsten ghehouden was / sepde tot haer met een stuer aensicht ende onweerdighheydt : Zyt ghy de ghene die met beroemelijcke ende vry-moedighe woorden lastert onse goden ? Ick ben't (sepde de H. Catharina) hoe-wel niet met beroemelijcke ende vry-moedighe vvoorden ; maer met sckere ende

waerach-

waerachtighe redenen. Den Philosooph begonste terstondt sijne argumenten ende beslupt-redenen voort te brenghen tot beschermínghe van sijne goden / die ghefondeert waren op de heerlijcke tijtelen ende namen / die hen de Poeten toe-schrijven; om te bewijsen dat Iesvs Christus gheenen Godt en was / ter oorsake dat hy de schandelijcke doodt des Cruys gheleden hadde; ende om dies-wille dat niet eenen van sijne Poeten eñ Philosophen hem voor soodanigh en hiel / noch van hem in sijne schriften en vermaende. Maer de alder-wijste Maget weder-lepde seer behendighlijck alle de beslupt-redenen van desen Philosooph; bewijsende claerlijck door de Philosophie ende naturelijcke reden / dat daer maer eenen Godt alleen en konde wesen / die den maker ende oppersten autheur was van alles / dat daer gheschapen is; ende dat hunne goden / die sy aen-baden / gheenen Godt en konden zijn; aengheseen dat het onkupsche / boose / ende befoepelijcke menschen hadden gheweest; van de welcke hunne Poeten selve menichmaels groote boosheden ende schelmerijen verhalen. Ende al was het sake dat de Poeten / als dwaes ende ydel zijnde / van Christo Iesv niet en spraken; dat nochtans de Sybillen / die sy in grooter weerden hielen / als vrouwen die met den hemelschen gheest verlicht waren / seer hooghelijck van hem ghesproken hadden; ja dat sy veel tijdts te voren eer het gheschiedde / geschreven hadden / dat hy uyt nijdt soude ghevanghen worden / ende van sijn eyghen volck ghedoodt; dat hy soude verrijsen / op-climmen ten hemel / ende oordeelen de levende ende doode; voort-brenghende de plaetse van ieghelijcke Sybille met sulcke groote klaerheydt ende uytnementheydt / dat den Philosooph / die te voren hooghmoedigh ende op-geblasen was / beschaemt bleef / ende voor goet hiel alle het ghene dat de Maghet seyde. Want sy spraek met soodanighe majesteyt / ende met sulcke uytnemende wel-sprekenthevdt / gratie / ende vperighevdt des gheests / dat men daer uyt lichtelijck ende claerlijck bemercken konde / dat dese sake van de almoghende handt des Heeren quam; ende dat de scherp-sinnighe redenen / ende de wijsheydt van de heylighe Maghet gheensins menschelijck / maer t'eenemael Goddelijck ende hemelsch waren / die-men niet weder-staen en kan.

Sy disputeert teghen de Philosophen / ende verwint hen.

Den

Den Keyser wierdt hier over verbaest: ende siende dat dē Philosooph verflauwde, beval hy d'andere Philosophen/dat sy hem souden helpen; ende teghen de H. Maget te velde komen. Maer sy en wilden't niet doen; soo wel om dat desen Philosooph den vermaertsten eñ den uytnemensten van allen was/ als oock om de redenen dat de H. Maget hen hadde verwonnen; alsoo dat sy niet en wisten wat antwoorden. Ende daerom antwoorden sy allegader den Keyser met eene stemme/ dat sy allegader verwonnen waren in desen Philosooph hunnen mede-gheselle (die den wijsten was) ende dat sy allegader met hem beleden / dat dese Maghet de waerheydt seyde; ja dat sy tot dien tijdt toe hadden verblindt gheweest / aenbiddende als goden/ die't niet en waren; ende dat IESVS Christus alleen eenen waerachtighen ende eenigen Godt was/ dien Catharina beleedt ende aenbadt/ende sy allegader met haer beleden ende aenbaden.

Andtwoorde vande Philosophe aen den Keyser.

Maximinus meynde te bersten van quaetheydt ende rasernije/ als hy dit hoorde: ende ghelijck hy uyt sy-selven rasende ende toornigh was/ dede hy terstondt een groot vyer ontsteken/ om daer alle de vijftigh Philosophen in te verbranden. 'T vyer wierdt ontsteken: ende alsoo sy't sagen/ vielen sy de heylighe Maghet te voet; haer met tranen biddende / dat sy Godt wilde bidden/ dat hy hen wilde vergheven de sonden / die sy teghen hem als verblinde hadden ghedaen; aenghesien dat sy nu met sijn licht verlicht / eñ bereyt waren het Doopsel t'ontfanghen/eñ voor hem te sterven. De glorieuse Maget verblijde haer in Godt/om dat sy sagh dat de waerheydt over de leughen triompheerde / de Christelijcke waerheydt over d'ijdele Philosophie/ den waerachtigen ende eeuwighen Godt over de menichte de goden. Eñ om dat dese mannen / die te voren den naem van wijse hadden/ ende nu waerachtelijcken sulckx waren/ hen aen Christo onderwierpen (die d'eeuwige wijsheyt des Vaders is) ende als vrome soldaten niet vervaert en waren om in den strijdt te komen/ ende hun leven voor hem te geven: daerom vertroostede sy hem / ende gaf hem moedt segghende: dat sy sekerlijck souden weten, dat Godt hunne sonden vergaf; aenghesien sy om sijnder liefden meer achteden den hemelschen dan den aerdtschen Coninck; dat het vyer hen een Doopsel soude zijn.

Den Keyser beveelt datmen de Philosophen soude verbranden.

Catharina vertroostse.

ende

ende hunne zielen soude suyveren; op dat de selve gereynight zijnde, souden gheoffert worden in de Goddelijcke teghenwoordigheydt: al-waer sy vergeldinghe souden ontfanghen van dese doodt, ende de onsterffelijcke croone van soo glorieuse victorie. Door dese woorden wierden sy vertroost: ende hen-selven dickwijls teeckenende met het teecken des H. Cruys/ ende noemende den naem van Iesvs Christus, wierden sy in 't vyer ghworpen/ende gaven hunnen gheest aen Godt.

Daer na quamen sommighe Christenen/ die heymelijcken hunne Reliquien op namen; ende vonden de lichamen soo gheheel ende onghescheut/ dat daer niet een hayr aen versenght en was. Door dit mirakel toonde Godt/ hoe aenghenaem hem dese offerhande hadde gheweest/ die dese wijse mannen van hen-selven ghedaen hadden: eñ veel Heydenen bekeerden hen tot den gheloove/door 't welck sy hun leven hadden gegeven. Wie en bemerckt in dit werck niet de wijshepdt/macht/ende groothept van onsen Godt? eñ hoe hy door eene swacke vrouwe heeft verootmoedight de hoovaerdige/ den Keyser beschaemt/de hoochept der werelt neder-ghworpen/ de blinde verlicht/eñ ghemaeckt dat de ghene/ die te voren vervolghden de waerhept/vervolght wierden/ende door de selve stierven met vreught ende blijdschap?

Niet een hayr is versenght aen de doode Philosophen.

Maximinus wiert seer ghestoort om dese sake/ ende hadde groote begheerte om Catharina, 't zy met goedthepdt oft quaethepdt/tot synen wille te brenghen/ ende haer met lief oft leet te dwingen offerhande te doen aen de afgoden. Hy vondt gheraden haer eerst met goethept aen te gaen/ oft hy met smeeckinghen ende presentatien soude konnen vermorwen het volstandigh herte vande heylighe Maghet. Hy dede haer groote beloften, hy sprack haer aen met een ghevepnsde vaderlijcke liefde/ ende ghebruyckte alle listen om haer te brenghen tot alle't ghene dat hy begheerde. Maer alsoo alle het selve niet en konde beweghen het herte van de salighe Maghet/ om dat sy ghewont was met de liefde van haren lieven bruydegom; veranderde hy alle de soetighepdt ende smeeckinghen in verbaerstheden ende drepgementen/ segghende/ dat hy haer seer wreedelijck soude doen pynighen. Waer op sints Catharina andtwoorde: Doet al dat u belieft; vvant hoe vvreedt uvve tormenten zijn, sy sullen een eynde hebben; ende den

Den Keyser arbeydt om S. Catharina te verleyden.

loon

loon der selver sal eeuwelijcken duren. Daer-en-boven ick hope in Godt, dat veel volckx van uwen huyse ende paleyse door mijnen middel sal saligh vvorden. Dit sepde de Heylighe: ende Godt verleende haer 't selve.

Hier door verloos den Keyser den moedt / dat sijne konsten ende listen iet souden moghen helpen. Hy dede haer ontkleeden / ende gheesselen met rouwe zenuwen van ossen. Sy ontkleedden de suvere Maget / dat haer een swaer torment was: ende de wreede beulen begonsten dit teeder lichaem met slaghen twee uren lanck te over-vallen / dat witter dan albaster was / over-deckende 't selve met den bloede: waer af de teghenwoordighe soo groot een medelijden hadden / dat sy veel tranē stortten. De Maghet was soo sterck / als oft haer lichaem van steen hadde gheweest; hoe wel dat het bloedt / dat daer upt-liep / wel bewees dat het van vleesch was.

Catharina wordt seer ghegheesselt.

Na dit torment wiert sy ghelevdt in eenen donckeren karcker met veel wakers; eñ daer wiert bevolen / datmen haer niet te eten en soude geven: maer in twaelf daghen dat sy daer was / voor-sagh haer Godt, sepnde d'Enghelen om haer te besoecken / te gheneesen / te voeden; ende eene duyve / die haer alle daghe brocht dat sy van doen hadde tot haer onderhoudt.

Sy wordt van eenen Enghel ghespijst.

De Keyserinne quam D. Catharina hier inden karcker besoecken; verwondert zijnde van 't ghene dat sy hoorde segghen van hare schoonheydt / wijsheyt / sterckheyt ende stantvastigheydt inde tormenten. Sy quam 's nachts / vergheselschapt met eenen Capitein vanden Keyser ghenoemt Porphyrius / ende andere soldaten. De Keyserinne ginghinden karcker / sy spraack de heylighe Maghet aen; de welcke soo veel dede met hare woorden ende redenen / dat sy haer soo lief kreegh / ende ghewont wiert met de liefde Godts / dat sy het gheloove ontfingh / ende ghedoopt wiert / met Porphyrius ende twee hondert andere soldaten / zijnde bereedt om voor Christus te sterven / als 't noodt soude wesen. Ende om dat de Keyserinne om hare swackheydt vreesde tormenten te lijden / gaf de heylighe Maghet haer moedt / om die met vrolyckheydt (indien 't noot ware) te verdraghen; segghende / dat *Christus* in haer herte soude zijn, ende haer sterckeydt geven om die te verdraghen, ende daer naer de croone der onsterffelijckheydt tot eenen loon.

Sy bekeert de Keyserinne met twee hondert soldaten.

IESVS

Sy worde van Christus inden karcker besocht.

Iesvs *Christus* openbaerde in den karcker aen sijne lieve bruydt S. Catharina, ende sepde tot haer/dat sy niet en soude vreesen; aenghesien hy met haer was; ende dat de tormenten haer niet en souden verwinnen: ende naer dat sy veel menschen door haer exempel tot sijnder kennisse soude ghebrocht hebben, dat sy soude ontfanghen den loon der eeuvvigher vergheldinghe.

Naer twaelf daghen / vernemende Maximinus dat de H. Maghet noch leefde/ ende dat sy in soo veel dagen van gheenen honger oft ghebreck ghestorven en was/ dede hy haer wederom voor hem brenghen: ende siende haer niet alleenlijck levende/ maer oock ghesont/ blinckende/ende soo schoon/als sy was eer dat sy gepijnight was; wierdt hy verschrickt/ ende verbaest; ende sprack haer goedertierlijcken aen / om haer te bedrieghen/ seghende; dat hy wel bemerckte/dat sy door de groote gratien ende haer uytnemende schoonheydt weerdigh was Keyserinne te zijn van de gheheele wereldt. De wijse Maget bemerckte terstont wel den strick des duyvels/ ende sy sepde tot den Keyser / dat hy niet achten en soude de schoonheyt des lichaems, die als eene bloeme verslenst ende verdrooght; maer de schoonheyt der zielen, die altoos bloeyt ende duert, ende die de ghene is, die de Heylighen in den hemel hebben.

Schoonheyt der zielen gaet de schoonheydt des lichaems te boven.

Ten laetsten naer veel andere propoosten die de H. Maghet ende den Keyser sonderlinghe hadden; bevechtende den tyran het herte van de H. Maghet met sijne loosheyt / ende sy hem wederstaende met wonderlijcke bromighevdt ende kloeckheydt; siende dat hy niet en voorderde / dede hy maecken een ghereedtschap van vier raderen/ beslaghen met naghelen ende scherpe puncten; ende in sulcker voeghen in malckanderen gewrocht/ dat/ als de Maghet aen een van de selve soude ghebonden zijn / ende het radt om-draepen soude / haer lichaem soude verscheurt worden met dit schroomelijck ghereedtschap. Sy bonden de vrome Maghet aen het radt/ ende de beulen begonsten het selve om te draepen: maer haren lieven bruydegom en verliet haer in dit wreedt torment niet. Want eenen Enghel des hemels ontbondt haer terstondt / brekende de banden daer sy mede ghebonden was; ende brack dit wreedt ghereedtschap / scheurende de raderen van een/ met soo grooten ghewelt/ dat sy met het rasch omdraepen veel Heydenen doodden /

Catharina wordt op raderen ghebonden.

Den Engel beschermt haer.

doodden / die daer teghenwoordigh waren / ende waren komen sien: ende andere / die niet beschadight en waren / riepen met luyder stemmen / segghende: Groot is den Godt der Christenen. Wat herte is daer soo versteent / dat niet vermorwt en soude worden door dit mirakel? ende wat tygher soo fel / die niet tam en soude worden door dese wonderlijckheden?

Maer Maximinus was felder dan een tygher / harder dan eenen steen / ende dan eenen diamant; eñ daerom en wierdt hy niet beweeght: maer latende hem duncken / dat het eene groote kleynigheydt ende verachtinghe voor hem was / verwonnen te worden van eene teerdere Maghet ende vrouwelijcke kranckheyt; begonste hy te soecken andere nieuwe ende vreesselijcke tormenten / om haer ter doodt te brenghen. De Keyserinne vernam dit: ende niet langher konnende verbergen het vyer / dat in haer herte brande / ghingh sy by den Keyser / hem berispende met straffe ende statighe woorden / van de wreedheydt die hy tegen Catharina aenrechtede / ende oock teghen andere Christenen ghebruyckte; belijdende dat sy Christene was / ende dat sy bereyt was om te sterven voor de belijdinghe van Christus. Den tyran wierdt uyt sijnen sinne: ende hy beval terstondt datmen sijne huys-vrouwe van hem soude doen / ende dat-men haer soude onthoofden / ende met haer Porphyrius / eñ de twee honderdt soldaten: want hy vernam / dat sy Christenen gheworden waren. Alsoo wierdt volbrocht het ghene dat de H. Catharina gheseyt hadde / dat sommighe van 's Keysers huys door haren middel souden d'eeuwighe saligheydt verkrijghen. De Keyserinne ontfingh het vonnisse van hare doodt met blijdschap / ende sy sprack S. Catharina aen; haer biddende met groote devotie / dat sy Godt voor haer wilde bidden / om dat hy haer in desen strijdt wilde by-staen. Ende sy seyde tot haer: En vreest niet, gaet; Godt is met u, ende ghy sult met hem eeuwelijcken regneren. Als de Keyserinne dese woorden hoorde / nam sy oorlof aen haer / ende het vonnisse van den tyran wierdt teghen haer / Porphyrius / eñ sijne soldaten volbrocht: welcken soo verbittert was door het bloedt van sijne huys-vrouwe ende sijne dienaren / dat hy S. Catharina oock beval t'onthoofden; aenghesien sy soo standtvastigh bleef; ende hy gheene hope en hadde / om haer tot sijn voornemen te brenghen.

Maximinus doet de Keyserinne / Porphyrius ende 200. soldaten dooden.

Soo

Hp verwijst S. Catharina ter doot.

Hoo haest als-men vernam de wreede sententie van den tyran/liep de geheele stadt bp een;mannen eñ vrouwen/heeren ende jouffrouwen / oude ende jonghe/ ter plaetsen daer sp sterven soude. Als de H. Maghet daer quam/ende sp saghen hare gratie ende gheschicktheydt/ schepdden daer veel van deernisse: maer sp was seer verheught in den geest/ ende scheen in haer aenschyn te zyn eenen Seraphin: sp hief hare schoone ooghen ende handen na den hemel/ende dede haer gebedt tot Godt; hem danckende voor de ghenade die hy haer gedaen hadde;ende sonderlingen,om dat hy hem geweerdight hadde,haer te nemen tot eenen brant-offer;hem op-dragende het bloedt,dat sy voor hem vergoot,als eenen Godtspenninck van hare oprechte ende waerachtighe liefde. Sy badt hem hertelijck,dat hy haren gheest wilde suyver eñ reyn ontfanghen: ende dat hy niet en soude toelaten,dat haer lichaem soude komen in de handen van dese ongodtdelijcke beulen. Sy begheerde oock,dat alle de ghene die tot haer devoot ende ghedienstigh waren, die van haer ghedachtenisse hielen, ende haer aen-riepen in hunnen noodt, bystandt van hem mochten verkrijghen,ende van hem verwerven het ghene dat sy begheerden; indien het hen nutsaem ende voorderlijck ware tot hunner zielen saligheydt. Oock versochte sy, dat hy bermhertichlijck vvilde verlichten met sijnen goddelijcken strael, alle de menschen die daer tegenvvoordigh vvaren, hen brengen tot sijne kenniſſe, ende ontsteken met het crachtigh vyer sijnder liefde.

Het laetste ghebedt van de H. Catharina.

Na dat de alder-salichste bruydt Christi Iesv dit ghesept hadde/wierdt sp onthooft door eene vande soldaten: ende siet/upt de wonde liep melck in plaetse van bloedt; Godt den Heere niet willende dat het onbevleckt eñ H. lichaem van sijne ghetrouwe bruydt in de onsupvere handen der scherp-rechteren vallen soude (ghelijck sp begeert hadde)sondt sijne hemelsche dienstbare geesten/ om het selve wech te nemen. Dese droegen het/niet sonder eene groote eerbiedinghe/ op den bergh Sinai/ ende begroeven het aldaer. Christus onsen Salighmaker/om de H. Catharinam te vereeren/laet upt haer lichaem bloeden eene over-soete vochtichept/die seer crachtich is om alle sieckten te gheneſen. Eñ den Keyser Justinus heeft naderhant op de selve plaetse eene heerlijcke kercke eñ clooster ghetimmert/in de welcke sp ghe-ert wordt.

Wt haren hals bloept melck voor bloedt.

Sp wordt van d'Enghelen begraven.

S. BIBIANA, et S. DEMETRIA, sorores Virg. et Mart.

12. Decem. 21. Iunij. Ioan. Crobbaert exc.

HET LEVEN VANDE TVVEE HH. SVSTERS BIBIANA ENDE DEMETRIA MAEGHDEN ende Martelaerſſen.

2. Dec.

A. 362.

21. Ivnii.

NAer dat ten tijde van Julianus den Apoſtaet veel Chriſtenen hadden gheleden / ende hun bloedt gheſtort voor het Lam Godts; ſoo zijn de ſelve noch gevolght Flavianus, ende Dafroſa ſijne huyſ-vrouwe/met hunne twee kinderen Bibiana ende Demetria twee ghesusters. Deſe Chriſtenen / alſoo ſy niet en begheerden het ghebodt van den wreeden Keyſer onderdanigh te zijn; ſoo hebben ſy voor het waerachtigh gheloove Godts / de croone der martelie ontfanghen. Flavianus, om dies-wille dat hy de Martelaren Chriſti, Priſcus, Priſcilla, ende Benedicta hadde begraven/ is voor den Prefect Apronianus voor eenen Chriſten over-ghedraghen die hem terſtont voor ſijnen rechter-ſtoel heeft doen komen; ende alſoo hy hem niet en konde gheraden tot den dienſt der afgoden wederom te keeren (waer door hy ſeer verſtoort wierdt) ſoo beval hy aen ſijne dienaren/dat ſy hem terſtondt ſonder op ſijnen grooten Edeldom te letten / als eenen verrader ſeer ſchandelijck in ſijn voor-hooft met een brandt-teecken ſouden teeckenen; ende alſoo naer de waters van Taurina leyden. Als nu dit de beuls met eene onſprekelijcke ſtraffinghe hadden volbracht/ ſoo is hy ten laetſten ter plaetſen van ſijn ballinckſchap gelepdt/ al-waer hy ſeer devotelijck den Heere was biddende/ ende den derden dagh daer na gaf hy ſijnen geeſt inde handen Godts.

VVt oude Regiſters.

Flavianus den vader van Bibiana eñ Demetria wordt in ballinckſchap gheſonden.

Naer sijne doodt soo is Dafrosa sijne huys-vrouwe / met beyde sijne kinderen / om dat sy voor Christenen vermaert waren / van alle haer goedt berooft gheweest: maer niet-tegenstaende / om dat sy wel wisten / wat dien Godt vermocht / daer sy de dienst-maeghden af waren; soo en vraeghden sy niet veel daer naer / maer leefden seer blijdelijck. Ondertusschen heeft het Apronianus goedt ghedocht te beproeven / om haer-lieden te brenghen tot de offerhande der afgoden: waerom hy haer-liedee voor hem heeft doen roepen / ende sijne begheerte te kennen ghegeven; maer soo sy naer hem niet hooren en wilden / noch in gheender manieren sijne begheerte vol-brenghen; heeft hy bevolen / datmense in haer eyghen huys / sonder haer eenighe spijse ter werelt te gheven / soude sluyten; op dat sy alsoo van hongher souden vergaen: maer den Heere heeft haer bewaert / dat sy gheen schade en hebben gheleden; ende zijn seer blijde ende wel te passe ghebleven. Dit is den Prefect te kennen ghegheven: waerom hy terstont bevolen heeft eenen van 't maeghschap van Dafrosa, genoemt Faustus / dat hy sijn devoir soude doen / om haer-lieden te brenghen tot den dienst der afgoden. Faustus heeft den last aenveert / ende is by de heylighe maeghden ghegaen / tot de welcke hy seyde: Seght my / o maeghden / wat deught ofte blijdschap heeft uwen Christus u voort-ghebrocht? my dunckt (soo ick sie) niet dan quaet; want om dat ghy hem zijt naer-volghende / soo zijt ghy-lieden van alle uwe goederen / die ghy hier op de wereldt waert besittende / berooft gheworden; eñ siet / nu zijt ghy-lieden ellendigh / ende arme bedelaerssen; verlaet dan uwen Godt / ende keert u tot de goden vanden Keyser: waer door ghy niet alleen in uwe goederen sult ghestelt worden; maer sult oock versekert zijn van u leven te behouden / ende niet als Flavianus uwen vader met pijnen ende tormenten u leven eyndighen.

De moeder met hare twee dochteren worden berooft van alle haer goedt.

De heylighe maeghden andtwoorden / ende seyden: Het sterven, ô Faustus, voor de rechtveerdigheydt en is niet soo schadelijck ende moeyelijck, als ghy wel meynt; maer is seer soet ende lieffelijck, ghelijck-men in eene van onse Psalmen leest: Kostelijck is in des Heeren aensicht de doodt van sijne Heylighen. Naer dat sy nu in deser manieren langen tijdt met hem hadden ghesproken / ende veel soodanighe saken ende redenen voort-ghebrocht /

Hare kloecke antwoorde.

Psal. 115.

brocht/soo heeft sijn herte beweeght geweest:ende sijn ooghen wierden open-ghedaen / om te sien het Goddelijck licht/door't welck hy sijne dolinghe kende:hy heeft terstont op sijn knien neder ter aerden ghevallen / ende heeft met eene wonderlijcke liefde ende vperighepdt het heylich Sacrament des Doopsels gheepscht.

Dafrosa dit siende / heeft terstont eenen Priester ontboden/Joannes genoemt/om Faustum te vertroosten. Den Priester ghekomen zijnde/heeft hem bevolen / dat hy seven daghen langh soude vasten: dit selve en heeft Faustus niet alleen te wercke ghestelt; maer om veel haestigher by sijnen gheestelijcken vader wederom te keeren/ende vergiffenisse van sijne sonden te verkrijgē/ soo heeft hy in desen korten tijdt oock seer leveralijck de arme Christene menschen alle sijne rijckdommen uptghedeylt. Ende als den achtsten dagh ghekomen was/ soo heeft hy seer blijdelijck het heylich Sacrament des Doopsels vanden Priester Joannes ontfanghen; waer door hy soo verandert ende wel te vreden is geweest/ dat hy op gheen wereltsche saken meer en achtede; ende oock niet weder en is ghekeert om Apronianus andtwoorde te draghen; maer hy heeft hem selfs ontboden / ende ghesept: Ick dencke wel/Faustus/dat ghy Dafrosa, u maeghschap/met hare dochteren hebt verwonnen/ ende tot de offerhande der afgodē gebracht. Den kloecken soldaet Christi antwoorde: Ick en doe voorvvaer, ick en hebbe haren sin niet konnen veranderen, noch haer oock bekeeren tot de ijdele offerhande van uwe goden; maer sy selfs hebben my bekeert, Christen ghemaeckt,ende den waerachtighen Godt leeren kennen eñ eeren. Apronianus sepde:Soo hebt ghy u dan met hare woorden laten bedrieghen? Faustus antwoorde: Ick en hebbe my niet laten bedrieghen, want ick nu eenen soo grooten ende machtighen Godt hebbe, dat ick nu voort-aen door sijne Goddelijcke gratie ende hulpe geen sterffelijck menschens bystandt meer van doen en hebbe; 't welck uwe afgoden niet en vermoghen te doen. Den Prefect sepde wederom: Alsoo ick sie / soo verliest ghy seer ongheluckighlijck uwe sinnen. Dit ghesept hebbende/soo heeft den H. Faustus, knielende op sijne knie/ ende ghedurighlijck volherdende inde belijdenisse van het waerachtigh gheloove Christi/in sijne teghenwoordighepdt sijnen gheest in de handen van sijnen Saligh-

Faustus woordt bekeert.

maker ghegheven; waer dooz dat Apzonianus seer ghestoozt zynde/ heeft bevolen/ dat-men syn hepligh doodt lichaem onbegraven in 't velt soude wozpen: maer den toe-komenden nacht heeft Dafrosa met noch meer andere gheloovighe menschen syn lichaem ghenomen/ ende begraven in haer eyghen hups / 't welck beneffens het hups vande hepligh Martelaren Ioannes ende Paulus stondt.

Sy sterft.

Op den selven nacht is aen Dafrosa in harē droom veropenbaert Flavianus haren man / die haer voorseyde/ dat sy seer haest sterven soude; waerom (gheloovende dat het visioen waerachtigh was) sy haer begonst tot de doodt gereedt te maken. Seer korts daer naer heeft Apzonianus haer ontboden; ende vindende haer stantvastigh in 't gheloove Christi, heeft haer in ballinckschap ghewozpen: al-waer sy ten laetsten dooz syn bevel om de selve oorsake is onthooft gheweest.

Dafrosa wordt onthooft.

Als nu Dafrosa overleden was/ soo heeft den Prefect veel vperigher ende hittigher gheweest als opt van te vozen/ om Bibiana ende Demetria, twee ghesusters ende dochters van Dafrosa, te over-winnen; waerom dat hy beval/ datmense sonder vertoeven vooz den rechterstoel soude brenghen. Dese twee maeghden en vertoefden niet langh; maer quamen seer haest vooz den Rechter/ ende bleven stantvastigh in 't gheloove: sy en hielen oock niet op soo langhen tijdt / als sy daer stonden; maer altijdt met een hooghmoedigh herte bekenden sy/ dat sy kinderen van de H. Kercke waren / ende dienstmaeghden Christi; in welcke waerachtighe belijdenisse de H. Demetria hare suyvere ziele aen Godt almachtigh gaf.

Demetria sterft.

Hier dooz is den Prefect noch meer in gramschap ontsteken/ ende gaf de H. Bibiana, die alleen te lijve ghebleven was/ in handen van eene sekere vrouwe/ ghenoemt Rufina; om te proeven/ oft sy dooz haer toedoen de H. Maghet soude konnen trecken tot de oude Roomsche Religie oft afgoderije; met een vast voornemen/ waer't sy dat niet en konde vercrijgen/ dat hy haer sonder eenigh medelijden soude doen dooden. Als Rufina de H. Maghet nu onder hare macht hadde/ soo heeft sy haer devoir ghedaen / ende alle middelen ghebruyckt om haer sinnen te veranderen; maer al te vergheefs: de H. Maghet bleef standtvastigh; waerom sy haer met groote

groote straffigheyt begonst aen te gaen/ ende seer wreedelijck te smijten ; ende dit heeft sy soo veel daghen verbolghens ghedaen / tot dat sy sagh dat sy haer kloeck onverwinnelijck herte niet en konde verwinnen ; eñ sy heeft dese tijdinghe den Prefect over-ghedraghen / die hier door seer wreedelijck met gramschap ontsteken zijnde/heeft bevolen/daer sy niet meer als achthien jaren oudt en was / datmense met geloode geesels soude slaen ; ende met alsulcke tormenten heeft sy die croone der martelie verdient.

Bibiana' wordt met gheloode sweepen doodt ghesla-ghen.

Haer heyligh lichaem is vier daghen langh blijven ligghen op eene sekere plaetse / die Tauro ghenoemt wordt / onbegraven ; maer den vierden nacht is den weerdighen Priester Joannes ghekomen / die haer H. lichaem heeft opgenomen/eñ begravē op de selve plaetse/ daer Dafrosa hare moeder / eñ Demetria hare suster begraven warē ; 't welck is beneffens het paleys van Licinius; al-waer naer de doodt van den Keyser eene heylighe vrouwe/Olympina genoemt/die maeghschap was van Flavianus, ter eeren Godts / ende van dese Heyligen eenen Tempel heeft doen bouwen / daer sy oock ghedurighlijck is in ghebleven. Sy heeft oock langhen tijdt aldaer gheleeft/vol van alle goede wercken/ ende is ten tijde vanden Paus Siricius ghestorven.

Sy wordt begraven by hare moeder/ ende suster.

SANCTA BARBARA.

Paul. Pontius fecit. *Ioan. Crobbaert excud.*

HET LEVEN VANDE H. BARBARA MAGHET ende Martelaerſſe.

4. Dec. A. 233.

TEn tijde als Maximinus regneerde inden Oosten/was inde stadt Nicomedien eenen rijcken Heere ghenaemt Dioscorus; maer fel/ende seer gheneghen tot den dienst van sijne valsche goden. Desen Heere hadde eene eenighe dochter ghenaemt Barbara, die uptnemende schoon ende van andere manierē dan haren vader was. Desen vreesende dat eenighe / die hem niet wel aen en stonden/ haer ten houwelijck souden begheeren/ om hare groote schoonheyt ende rijckdom/ sloot de selve in eenen torẽ/ daer wooninghe ende gherieſs ghenoegh was; om dat sy zijnde upt de ooghen der menschen/ van niemant en soude begheert worden. De H. Maghet verblijdde haer seer/ om dat sy aldus gesloten was; overmidts sy d'eerbaerheydt/ ende eenicheydt beminde/ende daer upt alle geruchte haer bekommeren konde met d'aenschouwinghe vanden hemel ende aerde/ende van alle creaturen.

Door Ioan. Damasc. Arsenium. Simeon Metaphr.

Dioscorus slupt Barbara in eenen torẽ.

Onsen Heere dede soo veel met dese Maghet in den torẽ/ dat sy voor haer nam eeuwelijck hare maeghdelijcke suyverheyt te bewaren/ende hem tot een bruydegom te nemen; verlatende alle wellusten des vleeschs. Wat tijdts hier na/wilde haren vader haer houwelijcken met rijcke/ edele/ ende treffelijcke mannen/die haer ten houwelijck socht: maer sy en begheerde gheenen; ende sy antwoorde haren vader/ dat het gheene reden en was; dat sy trouwen soude eenen sterffelijcken mensch, die alreede hadde eenē onsterffelijcken bruydegom; noch en betaemde dat sy om de ghenuechten des houwelijcx soude verlieſen de ghenuechten ende soetigheden van haren geest. Haren vader nam voor hem van hups te trecken; hopende dat sijne dochter allenghskens soude

Barbara doet belofte van suyverheydt.

veranderen/ ende haer onder sijnen wille gheven. Hy dede een badt voor sijn dochter maken / ende in het selve twee vensters / om licht te gheven. Hier na vertrock hy uyt den lande/ ende was langhen tijde wech.

Komende de H. Maghet op eenen dagh beneden/ om te sien het werck van het badt; beval sy / datmen daer dry vensters soude in maken / ter eeren van de alderheylighste Dryvuldigheyt; ende niet twee / gelijck haren vader bevolen hadde. Ende stortende veel tranen/ die gelijck peerlen vielen in de fonteyne/ quam sy by eenen marberen pilaer/ die daer stont; op den welcken sy met haren vingher een teecken des H. Cruys maeckte/ ende 't bleef daer alsoo in-gedruckt met groote verwonderinge van alle die 't sagen/ als oft 't wachs hadde geweest; daer-en-boven alle de siecken die in dit badt quamen/ wierden van hunne sieckten genesen. Als dit gheschiedt was / siende de H. Maghet d'afgoden/ die haren vader daer hadde; swaerlijck uyt den grondt haerder herten versuchtende/ bespoogh sy de selve; ende seyde: Ws gelijck moeten sy vvorden, die u aenbidden, die u voor goden houden, ende betrouwen op uwe jonste ende hulpe.

Sy doet dry vensters in het badt maken.

Dioscorus quam van sijne reyse; hy vondt dry vensteren / daer hy maer twee en hadde doen maken; ende het teecken des H. Cruys gesneden inden marberen pilaer: hy wilde van sijne dochter weten d'oorsaecke van dese nieuwicheyt. Sy sonder haer te beroeren/ verklaerde hem met groote vrymoedicheyt/ wat daer gheschiedt was/ ende hier door nam sy oorsake om hem te vercondighen het Christen gheloove/ de mysterie vande alderheylighste Dryvuldigheyt/ ende van onse verlossinghe / die den Sone Godts dede / stervende voor ons aen het Cruys. Men en soude niet konnen uyt-spreken/ met hoe groote rasernije Dioscorus bevanghen wierdt / verstaende dat Barbara Christene was; ende dat sy daerom niet en hadde willen houwelijcken: den valschen yver die hy hadde tot sijne goden/ eñ de vreese van te verliesen sijn groot goedt/ indien het ter ooren van den Keyser quam / gaf den toom aen sijne wreede rasernije: soo dat hy vergetende/ dat hy vader was/ aen-nam den persoon van eenen tyran/ ende stack de handt aen het sweert/ om sijne dochter te doorsteken. Maer sijne heylighe dochter vertrock van daer / ende nam de vluchte; want Godt bewaerde haer tot meerder victorie. Maer alsoo den

Sy verkondight haren vader het gheloove.

vader

vader / oft (om beter te segghen) den wreeden beul haer volghde / ende bykans achterhaelt hadde; soo opende haer eene groote steenrotse onbooztsienelijck dooz de cracht van den Heere / wien alle creaturen ghehoorsaem zijn: ende de heylighe Maghet ghingh daer dooz.

Sy wordt van haren vader vervolght.

Den Vader dit mirakel siende / en wierdt hier dooz niet beweeght; want hy was harder dan de steenrotse selve: maer vernemende dat sy de vluchte nam / vervolghde hy haer dooz het wijsen van sommighe herders; hy achterhaelde haer / ende als eenen fellen leeuw / gaf hy haer veel slaghen ende vuysten; hy sleepte haer met den hayre dooz rouwe weghen; hy sloot haer in een kleyn huysken; hy stelde daer wachte / ende seghelde de deure toe. Om hem dan te meer op haer te wreken / ende te toonen den yver dien hy hadde tot d'eere der goden; beval hy dat-men haer vanghen ende brenghen soude vooz den President Martianus; hy selve overdraghende dat sy Christene was / ende begheerende dat-men teghen haer soude volbrenghen de wetten / by de Keyseren teghen de Christenen ghemaeckt: ja sijne wreedthevdt was soo groot / dat hy den President dede sweeren / dat hy sijne dochter niet en soude sparen; maer haer met alle straffighevdt handelen / tot dat hy haer met wreede tormenten hadde doen sterven. Waer toe en komt de boosheydt niet van eenen menschе / die Godt vergheet / ende van Godt verlaten is? aenghesien dat den vader vergat / dat hy vader was; ende aflepde de natuerlijcke liefde / die oock de wilde beesten hebben tot hare jonghen.

Den vader doet haer vanghen.

Als de heylighe Maghet ghebrocht was vooz den rechter-stoel van Martianus / begonste hy haer te smeecken / te toeven / ende haer met lieffelijcke woorden te raden / dat sy dese vdele superstitie ende dwaesheydt (aldus noemden de heydenen de Christelijcke Religie) soude laten varen. Maer alsoo hy bevont / dat het herte van Barbara vaster was dan eene steenrotse; dat sy gewapent zijnde met den hemelschen gheest / wederstondt alle d'aenvechtinghen der hellen; veranderde hy de soetighevdt in straffighevdt / ende oprechte wreedthevdt: hy dede haer ontkleeden / ende wreedelijck gheesselen met ossen-zenuen; hy dede de wonden wrijven met een rouw hayren-kleedt: soo dat haer lichaem soo ghescheurt ende open was / dat het

Haer lichaem wordt doorscheurt.

het bloet aen alle kanten upt-liep. Na dit torment wiert sy inden karcker gheworpen: alwaer haer ter middernacht openbaerde haren lieven bruydegom Iesvs Christus, blinckende met eene seer groote claerheyt/ende gaf haer moet; haer versekerende/dat sy altoos by hem soude zijn; dat hy haer alsoo soude beschermen, dat alle de banden ende tormenten der tyrannen tegen haer gheene macht en souden hebben. Door dese woorden / die den Heere tot haer sepde/wiert sy soo ghesont van alle hare wonden/ als oft sy nopt eene in haer lichaem en hadde ghehadt; ende wiert seer versterckt tot alle tormenten/ die sy haer souden willen aendoen.

Christus openbaert ende gheneest haer.

Men bracht haer 'sanderdaeghs voor den Presidենt: welcken haer siende soo gesont van lichaem/dat daeghs te voren maer eene wonde en was; wiert seer verschrickt/ ende en was by sy-selven niet; toeschrijvende dit mirakel vanden warachtighen Godt de bermhertigheyt van sijne valsche goden. Hy beproefde anderwerf (maer te vergheefs) de H. Maghet/ haer radende dat sy dese goedertierenheydt soude bekennen / die de goden tot haer hadden ghebruyckt; ende dat sy die voor sulcke soude aenbidden ende eeren. Maer alsoo sy antwoordde met soodanighe stantvastigheyt ende vromigheydt/als eene bruydt Christi betaemde; soo wiert den Presidենt gram: hy beval aen twee beulen / dat sy met yseren kammen op-crabben souden de syden vande H. Maghet; welcke op-ghekrabt zijnde/dat sy daer aensteken souden brandende tortsen / ende haer met eenen hamer veel slaghen op haer hooft gheven. De salighe Maghet was in 't midden van dese tormenten met haer herte ende ooghen na den Hemel; ende sprekende minnelijcken met haren bruydegom/ sepde sy tot hem: O goeden Iesv, ghy doorsiet het binnenste mijnder herten; ende ghy weet wel, dat ick alle mijn betrouwen op u hebbe: en ontreckt my uwe bermhertighe handt niet; vvant sonder u ben ick cranck; ende met u vermach ick 't al. De wreethept vanden tyran quam noch voorder: hy dede de H. Maget hare borsten met scherpe messen af-snijden / die pijne leedt in dit torment: maer alle pijnen versoetede haer door de groote liefde/die sy tot den Heere hadde/ ende door de groote begheerte om voor hem te lijden. Ende om de selve met meerder sterckheydt te verdraghen/ aenriep sy de jonste des Heeren; seggende met den Coninckljcken Prophet:

Sy wordt wreedelijcken ghepijnicht.

Hare borsten worden af gesneden.

Heere

Heere en keert u aensicht van my niet; ende en neemt van my uwen goddelijcken gheest niet. *Psal.* 142.

Den tyran beval/om haer meer schande te doen/ende verbaert te maken andere Christenen maeghden door haer exempel/dat-men haer naeckt over de strate soude leyden/al gheesselende. Als-men dit wreedt ghebodt te wercke soude stellen/hief sy hare ooghen na den hemel; ende sepde: Mijnen Coninck ende Godt, die de hemelen bedeckt met uwe wolcke, ende d'aerde met de donckerheydt vanden nacht; vvilt u ghevveerdighen mijn naeckt lichaem te decken, op dat het d'ooghen der ongheloovighen niet en sien, ende uvven heylighen naem blasphemeren. Den Heere verhoorde hare begheerte/die niet en kan wepgheren't ghene sijne dienaren van hem begheeren in hunne onghevallen: ende hy bedeckte het lichaem vande suyver Maget met eene wonderlijcke klaerheyt/ op de maniere van een lanck kleedt van den hoofde tot de voeten: soo dat sy vande Heydenen niet en konde gesien worden.

Sy wordt naeckt ghegheesselt.

Godt bedeckt haer naeckt lichaem met eene klaerheyde.

Sy brochten haer wederom by den President: eñ hy bemerckende hare stant-vastichept/beval datmẽ haer soude onthoofden. Dioscorus harẽ vader hadde al die deerlijck spel teghen-woordich aenghesien/ hem badende in 't bloedt van sijne dochter als eenen tyghet; ende meer versteent wordende door hare tormenten/ begheerde hy vanden Rechter/dat-men hem soude laten zijn den beul van sijne dochter/ om die te dooden (o vaderlijck hert waer zijt ghy?) 't wierdt hem toe-ghelaten. Sy leyden de Maghet upt de stadt op eenen bergh: daer booghde de H. Barbara hare knien/ ende dede een devoot ghebedt tot Godt; hem bedanckende dat hy haer tot deser uren ghebroght hadde; ende hem biddende/ dat hy de gratien soude gheven aende gene/die de selve van hem in haren naem souden begheeren. Daer quam eene stemme upt den hemel/die haer riep om de croone t'ontfanghen; ende beloefde/dat hy doen soude't ghene daer sy om gebeden hadde. Hier naer booghde sy haer hooft voor haren vader; hy hief het sweert op/ende onthoofde haer.

Sy wordt van haren vader onthooft.

Met dese heylighe Maghet stierf eene andere godtvruchtighe vrouwe/ghenoemt Iuliana; welcke siende de verduldighepdt ende blijdschap/ met welcke de H. Barbara hare tormenten verdroegh; hoe sy inde selve van Godt vertroost wierdt; ende hoe hy haer inden

Iuliana volght haer naer.

karcker

karcker ghenesen hadde; wiert sy in sulcker voegen beweeght om haer na te volghen voor Christus stervende/ dat-men 't selve bemerckte. Den Rechter dede haer vanghen/ pijnighen/ hare borsten af-snijden/ ende in het eynde met de H. Maghet Barbara onthoofden: waer door sy met haer ontfingh de croone der martelien.

Maer om datmen soude sien de rechtveerdigheyt des Heeren / ende hoe verscheyden het eynde vande goede menschen is van het eynde der boosen; na dat den onsalighen Dioscorus/ die niet weerdigh en is te hebben den naem des vaders vande H. Barbara, de selve met sijne handen hadde gedoot; hem seer beroemende/ om dat hy wrake van sijne dochter hadde ghenomen / ende haer gheoffert tot eene offerhande aen sijne valsche goden; alsoo hy vanden bergh na huys gingh/ wiert hy onvoorsienlijck vanden blixem doot gheslagen; ende hem wiert ghenomen het tijtlijck ende eeuwigh leven. 'Tselve ghebeurde oock den President Martiano.

Haren vader ende Martianus worden vanden blixem doot gheslaghen.

Eenen godtvruchtighen man ghenaemt Valentianus nam op de lichamen vande HH. Barbara ende Iuliana, ende leyde die eerlijck met Psalmen ende Lof-sanghen op eene plaetse genaemt Galasius: daer den Heere door hare ghebeden veel mirakelen dede.

De H. Barbara wiert ghemarteliseert op den vierden dagh van December/ inde vervolginghe van Maximinus. De H. Barbara is eene sonderlinghe voorsprakersse teghen donder ende blixem; met welcke onsen Heere gestraft heeft haren vader / ende den onrechtveerdighen Rechter/ die haer verwesen ende ghedoodt hebben.

Chron. Hol. Divis. 29. cap. 2.

Eenen Priester Theodoricus verhaelt een schoon mirakel / hoe dat daer in het jaer duysent vier-hondert ende acht-en-veertigh / in eene stadt van Hollant ghenaemt Gorcum een man seer devoot was tot dese H. Maghet / om dat hy ghehoort hadde/ dat alle de ghene die in hun leven tot haer devotie haddē / niet en stierven sonder de HH. Sacramenten. Alsoo dan desen man/ die Henricus genoemt was/ sliep; quam den brandt onvoorsienlijck in 't huys daer hy woonde; soo dat hy dien gheensins en konde ontgaen. Ende aenghesien dat hy van alle kanten omringhelt was vande vlammen / ja sijn lichaem brande; was 't hem meerder pijne te sterven sonder de HH. Sacramenten / dan was de wreede doot die hy voor ooghen sagh. Hy wiert op de H. Barbara

Een schoon mirakel by S. Barbara ghedaen.

dencken-

denckende; hy aenriep haer; hy begheerde hare jonste; ende badt haer/ niet dat hy niet en soude sterven; maer dat hy niet en soude sterven sonder te ontfanghen de Sacramenten der heyligher Kercken. De Maghet openbaerde hem terstont; sy bluschte met haren mantel het vyer / sy brochte hem daer uyt / ende stelde hem op eene sekere plaetse; segghende toe hem/ dat Godt om de devotie / die hy tot haer hadde ghehadt/ hem hadde ghegheven respyt te leven tot 'sanderdaeghs 'smorghens; om dat hy hem soude biechten/ ende onsen Heers een-samentlyck met het H. Olyssel ontfanghen. 'T gebeurde alsoo; niet teghenstaende dat gheheel het lichaem vanden armen man soo verbrant was vandē hoofde tot de voeten / dat hy meer scheen de ghelyckenisse van eenen ghebraden man te zyn / dan van eenen levenden mensch. Hy vertelde een ieghelyck/ die daer quam om dit mirakel te sien / de gratie die Godt hem hadde ghedaen door 't tusschen-spreken van de H. Barbara; hen vermanende dat sy tot haer groote devotie souden hebben / ende den Heere dienen; die hem door desen middel hadde willen saligh maken. Den Priester / die syne biechte ghehoort heeft / is den ghenen die dit mirakel verhaelt.

HET

S. ASELLA Virgo.
6. Decembris. Ioan. Cnobbaert ecx.

HET LEVEN VANDE H. ASELLA MAGHET.

6. Dec. A. 382.

Door den H. Hieronymus. Epist. 16.

DEn H. Hieronymus in eenē brief/ diē hy schrijft aen S. Marcella, die den vijfthiensten is/ beschrijft het leven vande H. Maget Asella, ende bidt haer het selve te lesen voor andere maeghden; om het selve voor eenen spieghel te hebben/ ende tot een voorbeelt van alle volmaecktheydt.

Sy is in haers moeders lichaem van Godt ghebenedijdt.

Ick wil (seght hy) segghen/ dat sy van Godt ghebenedijdt is gheweest/ zijnde noch in het lichaem van hare moeder/ ende vertooght vanden Heere haren vader in den slape/ inde ghedaente van eene cristalijne flessche; dat sy noch gewonden zijnde inde doecken haerder kintsheydt/ ende zijnde qualijck thien jaren oudt/ Gode is toe-ghe-eygent gheweest. Alle het ghene dat haer gheenen arbeydt en koste/ moet de gratie toe-gheschreven worden; eñ laet ons komen tot het ghene/ dat sy twaelf jaren oudt zijnde/ selve verkosen heeft/ ende aenveerde met groote sorghvuldigheyt; daer in volhert heeft/ ende dat met haren arbeyt begonst ende voleyndt heeft. Zijnde gesloten in een nauw celleken/ ghenoot sy de breedde des Paradijs; de aerde selve was haer de plaetse des gebedts ende der rusten: het vasten was haer eene welluste; niet te eten een vermaeck: ende als haer den noodt ende niet de begheerte bedwanck om te eten/ was sy te vreden alleenlijck met broot/ sout ende kout water/ ende ontstack meer den hongher dan sy dien bluschte. Soo haest als sy voor haer nam dit leven te volghen/ dat ick gheseyt hebbe/ verkocht sy (sonder de wete van hare ouders) de goude keten die sy droegh; ende aendoende een eerlijck ende slecht kleet/ toe-eyghende sy haer selven den Heere; op dat alle hare maghen weten souden/ dat dit haer voornemen was/ ende dat sy haer tot gheen ander en souden konnen weten te brenghen; aenghesien sy de werelt alreede door haer kleet ghedoemt hadde. Sy

leefde soo besloten in haer bertreck / dat sy nopt op de strate en quam / noch man aen en sprack: ende hebbende eene suster / de selve beminde / ende niet en sagh. Sy wrocht met hare handen: sy sprack haren bruydegom Christum minnelijck aen / oft sy songh hem Psalmen eñ Lofsanghen: ende als sy besochte de kercken der heyligher Martelaren / ghingh sy met grooter haesten / om niet ghesien te zijn. Sy onderhiel haer-selven bykans gheheel het jaer door met vasten; zijnde twee oft drij dagen sonder eten: maer in den Vasten sprepdde sy upt de seplen haerder devotie / vastende geheele weken lanck met groote stilte ende blijdschap: ende met dit strengh leven wiert sy vijftigh jaren oudt / sonder te hebben pijn in de maghe oft buyck / oft eenigh ander ongheval; maer was ghesondt van lichaem / ende ghesonder in de ziele. Sy hadde ghenuchte in eensaemhept; ende sy leefde in 't midden der stadt Roomen / als oft sy in de wildernisse gheweest hadde. Sy was soo gheburigh in het ghebedt / dat hare knien waren als der kemels. Gheene sake en was soo vrolijck als hare sturighept / noch gheene sake soo stuer als hare vrolijckhept; noch gheene sake soo droevigh als hare soetighepdt / noch soeter als hare droefhept. Het ghebroken coleur van haer aenghesicht bewees soo hare heyligheydt / dat in het selve gheen teecken van beroemlijckhept en was. Hare woorden waren soo gheschickt ende matigh / dat sy sprekende sweegh / eñ swijgende sprack: haren ganck en was noch te ras / noch te traegh. Hare kleedinge was altoos eenderhande sonder curieushept; ende in de repnlijckhept selve bemercte-men eene verachtinghe der selver. Ten laetsten sy alleene heeft door de eensamighe maniere van leven verkregen / dat in eene stadt soo vol pomperijen / overdaedt ende wellusten (in de welcke men voor ellende houdt oodtmoedigh te zijn) de goede haer pijsen / ende de boose gheen quaedt van haer en derren seggen; dat maeghden ende weduwen haer naer volghen; de ghehouwde vrouwen haer eeren; ende de niet onthoudende haer vreesen; ende de Priesters haer eere bewijsen. Alle dit schrijft den H. Hieronymus in den selven brief.

Hare onthoudinghe ende vasten.

Sy spreeckt swijghende / eñ swijght sprekende.

Hier. Epist. 99. Den selven Hieronymus in sijnen neghen-ende-neghensten brief / ghescheven aen de H. Asella, als hy om de lasteringhen / die hy te Roomen van sijne vijanden lede / naer Jerusalem trock / om dat sy saghen dat veel

Roomsche

Roomsche maeghden by hem quamē/om te hooren goede onderwijsinge van den maeghdelijcken staet/slupt desen brief met desen lof vande H. Asella, begheerende haer ghebeden/op dat hy van alle quellinghe mocht ontslaghen zijn: O *Asella*, wilt doch mijns ghedachtigh weſen: ghy (seggbe ick) die een exempel zijt van alle suyverheyt eñ eerbaerheyt, ja een uytnemende cieraet vandē maeghdelijcken staet. Wilt doch de opstaende baren van dese zee stillen door uwe ghebeden.

Noch den selven Doctoor eñ Leeraer vande H. Kercke/in synen hondert ende veertichsten brief gheschreven aen Principia/ die een edele dochter van Roomen was/ uyt-legghende den vier-en-veertichsten Psalm/spreeckt in dese maniere van Marcella ende Asella, d'een een weduwe ende d'ander een jonghe dochter: Hoe veel Susannen (dat is lelien) zijnder te Roomen, die van dese witte blomme van suyverheydt cranſen maecken aen haren bruydegom, ende verandere de doorne croone in een croon van triomph? Ghy hebt aldaer om in de heylighe Schrifture geleert, eñ om in alle heylicheyt van ziele ende lichaem onderweſen te worden, *Marcella* eñ *Asella*; van welcke d'eene u sal leydē door die groene velden eñ bemden, eñ verscheyde bloemen vande Goddelijcke boecken, tot den ghene, van wien gheschrven staet: *Ick ben een bloeme des veltds, ende een Lelie der dellinghen*: d'andere zijnde selfs een bloem des Heerem, sal met u weerdigh zijn te hooren: *Ghelijck een Lelie onder die doornen, alsoo is mijn vriendinne onder die dochteren.*

Hier. Epist. 140.

Cant. 2.

S LEOCADIA Virgo.

9. Decembris. Ioan. Crabbaert exc.

HET LEVEN VANDE H. LEOCADIA MAGHET.

9. Dec. A. 305.

DE salighe Maghet Leocadia was gheboren inde stadt Toledo van edelen gheslachte. Den bloet-dorstighen Presidẽt Dacianus dede haer vanghen: ende als sy voor hem ghebracht was / leyde hy haer te voren haren edeldom met de verwerpenthevdt van de superstitie der Christenen (soo hy die noemde) ende arbeydde met smeeckinghen/ende met dreyghementen haer te raden/dat sy het Christen gheloove soude laten / ende sijne goden aenbidden. De H. Maghet en wiert niet beweeght door alle 't ghene dat den Presidẽt haer seyde; ende alle sijne listen verdwenen gelijck eenen roock; sonder dat hy dat heyligh herte konde beroeren. Hy dede haer setten in eenen donckeren ẽñ schroomelijcken karcker; om haer met den selven te pijnighen: ende indien dit niet genoeghsaem en ware/ haer te dooden met wreede tormenten. De H. Leocadia was seer verblijdt / als sy sagh/dat-men haer na den karcker leydde; bekennende dat het eene groote gratie Godts was / dien daer af seer bedanckende: ende siende dat sommige haer volghden al weenende/ keerde sy haer tot hen met een vrolijck aensicht/ ende seyde: Wel aen, soldaten van Iesvs *Christus*, en bedroeft u niet om mijne pijen; maer verheught u, ende biedt my gheluck; aenghesien Godt my weerdigh heeft ghemaeckt, dat ick magh lijden voor de belijdinghe sijns naems.

VVt verscheyden schrijvers.

Dacianus doet Leocadia vanghen.

Sy verblijdt haer in teghenspoet.

Sy was wat tijdts in desen strenghen ende harden karcker; ende verhoorende de moort die Dacianus ghedurighlijcken onder de Christenen dede / insghelijcks de tormenten / met welcke hy hadde doen sterven de glorieuse Maghet Eulalia de Merida, wierdt sy beweeght; ende met droefheyt bevangen zijnde/ badt sy onsen Heere/ dat hy haer halen wilde/ indien 't alsoo nut ware: op

dat sy niet en soude sien de vernielinghen van sijne Kercke/ ende de verminderinghe van sijn heyligh gheloove.

Sy maeckt een Cruys op eenen harden steen.

Godt dede de begheerte van de H. Maget; ende alsoo sy in haer ghebedt was / maeckte sy met haren vinger een teecken des H. Cruys op eenen harden steen vande muren des karckers; soo dat het daer in bleef staen; ende het selve met groote devotie kussende/gaf sy hare gebenedijde ziele aen Godt. Haer lichaem wierdt ghevonden by het selve cruys/ligghende ghevallen ter aerden; ende wierdt van de Chrystenen begraven/soo sy best konden. Dese H. Maghet stierf op den 9. dach van December/ ontrent den jare ons Heeren 305. ten tijde van de Keyseren Diocletianus ende Maximianus.

Een wonderlijck mirakel tot Toledo ghebeurt.

Naer veel jaren ghebeurde in de kercke / daer de H. Maghet begraven was/eene wonderlijcke sake. Op den feestdach van de H Leocadia, ghingh den Koninck Recefundus met alle den edeldom van sijn hof/om te houden den feestdach van de H. Maghet: ende alsoo in de kercke veel gheestelijcke ende wereldtlijcke persoonen waren/ dede den H. Illephonsus, die doen ter-tijdt Artschbosschop van Toledo was / sijn ghebedt voor 't graf van de H. Leocadia; ende terstondt den steen/die op 't graf lagh/eñ qualijck van dertigh persoonen verroert konde worden/hief hem van selfs op; de H. Maghet quam uyt het graf/ ende siende op S. Illephonsus, stack sy haer handt uyt/ende raeckte de sijne / seggghende: O *Illephonse*, door u leeft de glorie van mijne vrouwe; gevende te verstaen/ dat den H. Illephonsus hadde beschermt de suyverheydt ende glorie der maeghdelijckheydt van onse L. Vrouwe teghen de ketteren/die de selve met hare goddelooste tonghen meynden te besmetten. Alle die bystaenders vielen ter aerden van hen selven / door de nieuwigheydt van dese wonderlijcke sake. Maer den H. Illephonsus onverbaert / sprack de H. Leocadia aen; ende seyde tot haer: O glorieuse Maghet / ende die weerdigh zijt met Godt in den hemel te regneren; aenghesien ghy hebt veracht ende ghegheven u leven voor sijnder liefden/saligh heeft dese stadt ghemeest/ om dat ghy in de selve geboren zijt; om dat ghy die met u bloedt geheyligh hebt; eñ die nu vertroost met uwe tegenwoordigheyt. Keert/ o Vrouwe / uwe ooghen van den hemel op de selve; ende beschermt met uwe ghebeden uwe inghesetenen / ende den Coninck/die uwen feestdach met soo groote devotie

Sy kompt uyt haer graf.

vierdt.

vierdt. Als Leocadia dese woorden hadde ghehoort / begonste sy wederom te gaen in 't graf; ende S. Illephonsus sneet met een mes/dat den Coninck hem gaf / een stuck van den doeck/daer S. Leocadia mede bedeckt was; om dat daer eene gedenckenisse soude blijven van soo grooten mirakel; ende dat de stadt Toledo soude vertroost zijn; om dat sy desen hemelschen schat bewaerde.

Het lichaem van de H. Leocadia was veel jaren in de stadt Toledo in haer graf/ ende in eene kostelijcke kercke/die den Coninck Sisebutus daer na timmerde. Van daer wierdt het van de Christenen ghevoert na de stadt Oviedo/door de vreese der Mooren/die Spaignien hadden in-ghenomen; op dat sy't niet en souden verbranden (ghelijck sy ghedaen hadden met de lichamen van andre Heyligben.) Ende ghelijck-men verstaet/was 't oock eenighen tijdt tot Oviedo: alwaer/ soo in de stadt als in de kercke/hier af noch eenighe teeckenen zijn. Van hier is dit H. lichaem vervoert naer Nederlandt; ende het wierdt ghestelt in 't Clooster van den H. Gislenus. In dit Clooster van S. Gislenus wiert dese suyvere Maget geeert van het omligghende volck: ende door hare ghebeden ontfingh het selve groote weldaden van den Heere/ sonderlinghe teghen de peste/ met welcke sy te voren seer ghequelt waren: tot den tijde dat de doorluchtighe Coninghinne Vrouwe Joanna / Moeder van den Keyser Carolus den Vijfden / wesende Vrouwe van het Nederlandt (om dat sy ghetrouwt hadde den Prince Philippus) im 't jaer ons Heeren 1500. op den 15. October/ van den Abt ende monicken van 't voorschreven Clooster van Cella / verkreegh den knoussel van 't rechte been van S. Leocadia; den welcken sy als eenen kostelijcken schat gaf aen de kercke van Toledo. Ten laetsten wierdt het selve door de groote voorsienighedt eñ bermhertighedt des Heeren wederom gebracht upt het selve Clooster/ door d'authoritept van den Paus Gregorius den derthiensten/ende van den Coninck Philippus den tweeden van dien naem/van eenen Pater van onse Societept Iesv, ghenaemt Michael Hernandez/eñ wederom ghelevert in haer vaderlandt ende staet Toledo / ende ghelept in de kercke met groote feeste ende blijdschap.

Haer lichaem wordt in Nederlandt ghevoert.

S. EVLALIA DE MERIDA Virgo et Martyr
10. Decembris. Ioan. Cnobbaert. exc.

HET LEVEN VANDE H. EVLALIA DE MERIDA MAGHET ende Martelaersse.

10. Dec. A. 303.

DE H. Eulalia was gheboren van Merida uyt edelen gheslachte: haren vader was genoemt Liberius/ eenen Christen ende Godt-vreesenden man; die syne dochter van jonck af hadde op-ghebrocht in alle deught; ende haer ghegheven (om haer ende eene andere Maghet ghenaemt Iulia te leeren) aen eenen Priester genaemt Donatus. Sy begaf haer-selven soo seer tot de liefde der reynigheydt/ tot d'eensaemheydt ende Godtvruchtigheydt/ dat sy van dien tijdt af gheene ghenuchte en nam in cieraet eñ palleersel; ende en wilde niet hooren spreken van houwelijcken. Sy was seer gheschickt in het ghelaet/ in 't spreken/ ende gaen. Sy was twaelf jaren oudt / als eenen Stadthouder vanden President Dacianus / ghenaemt Calphurnianus quam inde stadt Merida (die in dien tijdt machtigh rijck ende wel bewoondt was) om de Christenen te vervolghen; ende inde selve te doen 't gene dat Dacianus dede in d'andere steden/ daer hy passeerde.

VVt Prudentius ende oude Registers.

Sy en wilt van gheene houwelijcken hooren spreken.

Om dit beter te doen / ende om de Christenen dies te beterte kennen/ dede hy ghebieden eene heerlijcke offerhande aen syne goden. D'ouders vande H. Maghet/ siende dat sy ontsteken was met Christus liefde / ende begheerlijck tot de martelie; vreesden haer te verliesen/ ende dat dit onweder haer nederslaen soude: daerom hielen sy haer verborghen/ ende vertrocken op eene erve ghenoemt Pontianum/ thien mijlen vande stadt na de zijde van Andaluzia. Maer als de H. Maget hoorde het ghebodt/ dat den Rechter hadde doen uyt-roepen; soo

quam sy 's nachts heymelijck na de stadt / om haer tot het martelie te presenteren ; met groote begheerte om te sterven voor Christus, dien sy tot haren bruydegom hadde ghenomen. Sommighe seggben / dat alsoo de H. Maghet Iulia met haer quam / ende door haer wat op den wegh ghingh / Eulalia tot haer seyde met eenen geest der prophetyen : Hoe seer ghy u haest, ick sal eerst sterven. De reyne ende teedere Maghet dan quam by den Rechter Calphurnianus : ende sy met eene groote bymoedighepdt / stadighepdt / ende matighepdt strafte hem vande wreethepdt / die hy tegen de Christenen gebruyckte / als oock de yidelhepdt van synne goden / met de tyrannije / de quade regeringhe van synne Keyseren.

Sy presenteert haer tot de martelie.

Den Rechter meynde haer te verleyden met smeeckende ende vriendelijcke woorden : hy hiel haer voor haren Edeldom / hare teerdere jonghepdt : ende hy wilde beproeven / oft hy haer met smeeckinghen ende beloften soude konnen trecken vande liefde Christi ; om dat sy noch jonck was. Als hy sagh dat hy synen tydt verloos / veranderde hy 't smeerken in wreethepdt / ende de vleydinghen in vreese ende tormenten ; die hy dede doen op dit lammeken / met soodanighe wreethepdt ende raserije / dat het de wreetste waren diemen in dien tydt de HH. Martelaren aen-dede. Sy ghesselden haer wreedelijck / ende braken hare beenderen met looden kolven. ; sy goten over gheheel haer lichaem siedende olie ; sy krabden haer met yseren haken ; sy trocken haer op / ende reckten haer uyt in de palepe : ende sy / als die Godt hadde in hare ziele / toonde in 't aensicht de blydschap / die sy hadde in haer herte : ende heffende hare ooghen na den hemel / beval sy haer-selven aen haren alderliefsten Bruydegom / ende begheerde van hem bystandt : ende aensiende hare eyghen wonden / seyde sy tot hem : Nu, ô mijnen verlosser, Iesv *Christe*, laet ghy u in my beter mercken ; eñ dese letteren, die in mijn vleesch worden gheschreven met mijn bloedt, vertoonen my beter u lijden. Ten laetsten legghende het hyer rontsom haer / deden sy haer sterven ; ende sy verkreegh de kroone der martelien / ghelijck den H. Isidorus seght : eñ Prudentius seght daer noch by / dat de H. Maghet soo groote begheerte hadde om voor Christus te sterven / dat sy haren mont open dede / om dat de vlamme daer in soude komen / ende haer dooden : 't welck over-een-komt

Sy wordt wreedelijck ghepijnight.

met

met het ghene dat het Roomsch Martyrologium seght/ dat sy 't vyer in slickte / ende haren gheest gaf. Alsoo sierf dese H. Maget als eene witte duyve/die geen galle en heeft: ende hare suyvere ziele wierdt ghesien ten hemel climmen inde ghedaente van eene duyve; welcke veel saghen/ ende onder andere den beul / die haer ghepijnight hadde; ende door dit ghesicht wiert hy verwondert/ verslaghen / ende beweeght tot leetwesen. Ende om dat het heyligh lichaem naeckt was / viel daer terstondt veel sneeuws/om dat te decken: ende daer na begroeven 't de Christenen ten besten sy konden.

Men siet hare ziele inde gedaente van eene duyve ten hemel climmen.

Ten tijde vanden Poeet Prudentius hadde de H. Maghet alreede eene schoone Kercke te Merida / in welcke sy ghe-eert was. Hare HH Reliquien hebben altoos gehouden ghewees in grooter eerweerdighept; ende Godt dede door de selve veel mirakelen, eñ beschermde haer vaderlandt door hare ghebeden. De Gotthen eerden grootelijcks de Kercke ende rock van de H. Eulalia. Den Coninck Pelagius / die Hispaignien wederom won/ ende de Moozen vernielde/ dede hem begraven in eene Kercke van dese heylige genoemt S. Olalia de Velanio; om dat hy haer tot sijnder bystandt hadde gheroepen / als hy teghen de Moozen streedt/ ende die verwonnen hadde.

Hare Reliquien beschermen haer vaderlandt.

Als Theodozicus / den Coninck der Gotthen / belegghert hadde Merida; soo stont Eulalia de stadt by/ ende verloste die dat sy niet verwoest en soude wozden; den Coninck inden slaep bevelende / dat hy 't belegh soude op-breken; ende hy dede 't alsoo. Men verteldt meer andere victozien ende voozspoeden die de Christenen ghekreghen hebben door de hulpe van dese glozieuse Maghet; waerom men in Hispaignien tot haer groote devotie heeft: veel vrouwen hebben haren naem/ ende ock sommighe blecken in 't Coninckrijck van Toledo ende Andaluzia. Alle 't welcke een teecken is vande groote verdiensten van dese suyvere Maghet/ende vande groote devotie / die dese Rijcken tot haer hebben; niet sonder merckelijcke hulpe ende bystandt die onsen Heere Iesvs Christus door sijne upt-verkozen vrupdthen is doende tot groote bevestinghe van ons H. Gheloove/ende stichtinghe van alle menschen/die hare uptnemende deughden lesende/ de selve arbeydden om na te volghen.

Sy doet Theodozicum sijn belegh lichten.

HET

SANCTA LVCIA ORA PRO NOBIS.

HET LEVEN VANDE H. LVCIA MAGHET ende Martelaerſſe.

13. Dec. A. 303.

DE glorieuſe Maghet ende Martelaerſſe Lucia was gheboren van rijcke ende edele ouders in de ſtadt Syracuſa in Sicilien. Sy heeft van jonckx af Chriſtene gheweeſt/ ſeer gheneghen tot alle deughdelijcke ende Godt-vruchtighe ſaken, ſonderlinghe om te bewaren de ſuyverheyt haerder zielen / ende Gode op te offeren de deught haerder maeghdelijckheydt. Als haren vader overleden was/ beloefde hare moeder genoemt Eutychia/haer ten houwelijck teghen haren danck / aen eenen jonghen ende treffelijcken Heydenſchen Edelman. De Maghet ſtelde 't upt / ende ſochte eenighe oorſake om dat het niet volepndt en ſoude worden. Onſen Heere ſondt haer daer toe eene ſeer bequame oorſake door eene langhe ende moepelijcke ſieckte / die hare moeder Eutychia overquam van eenē bloedt-loop/die vier jaren lanck deurde; ſonder dat ſy eenighe remedie aen de medechnen vondt. De mare vande ſalighe Agatha was op dien tijdt ſeer groot gheheel Sicilien door; die ten tijde vanden Keyſer Decius ghemartelizeert hadde gheweeſt door Chriſtus inde ſtadt Catana / ontrent derthien mijlen van Syracuſa gheleghen. Den Heere dede groote mirakelen aen het graf vande H. Agatha; eñ men quam daer van alle kanten om ghеſonthepdt ende andere weldaden te krijghen door hare ghebeden. De H. Lucia raedde hare moeder/dat ſy ſoude gaen na Catana / om te beſoecken het graf van de H. Agatha; want ſy daer ſonder twijffel remedie van Godt ſoude verkrijghen door haer ſieckte; al hadden alle menſchelijcke remedien ijdel ende ſonder profijt gheweeſt. Sy repſden na Catana in pelgrimagie; ſy quamen by het graf van de H. Agatha;

VVt d'oude Regiſters.

Lucia offert Gode op hare repnighepdt.

Veel mirakelen gheſchiedender aen 't graf van de H. Agatha.

H. Agatha; sy vielen daer voor ter aerden: sy deden een lanck-duerigh ende devoot ghebedt; biddende met groo-ter aendachtigheydt/ende overvloedighe tranen de heylighe Maghet/dat sy Eutychia wilde by-staen in desen noodt. Als sy daer in haer ghebedt waren/ quam Lucia eenen soeten slaep aen; ende inden selven openbaerde aen haer de heylighe Agatha, seer claer-blinckende ende kostelijck ghecleedt/ vergheselschapt met veel Engelen/ ende seyde tot haer met een vrolijck ende blijde ghelaet: Suster *Lucia*, ende Maghet Gode toe-gheeyghent; waerom begheert ghy van my het ghene dat ghy soo lichtelijck aen uwe moeder kondt geven; de vvelcke u gheloove als nu heeft by-ghestaen, ende ghesontheydt ghegeven? Ghelijck de stadt Catana door my is veredelt gheweest, alsoo sal de stadt Syracusa door u veredelt ende verheven vvorden: vvant door uvve eerbaerheydt ende reynigheydt hebt ghy dem Heere eene vveerdighe vvooninghe bereydt, ende ghy zijt eenen tempel des H. Gheests. Voor dese woorden ontsprongh de H. Lucia; ende seyde met groote blijdschap tot hare moeder: Moeder, ghy zijt nu ghesont. Het gheschiedde alsoo/ende de moeder met de dochter danckten hier af den Heere/ eñ de glorieuse Maghet Agatha; door wiens ghebeden den Heere Eutychia ghenesen hadde.

S. Agatha openbaert haer aen S. Lucia in den slaep.

De moeder van Lucia wordt ghenesen.

Sy keerden beyde wederom na Syracusa: ende de heylige dochter badt hare moeder/dat sy haer niet meer en soude spreken vanden bruydegom oft vleesschelijcken man; maer dat sy de houwelijckssche gifte/ die sy haer wilde gheven met eenen sterfselijcken ende aerdtschen mensch/haer soude gheven om te verbesigen inden dienst van den hemelschen ende onsterffelijcken bruydegom/ dien sy verkozen hadde. Eutychia en dede 't niet geerne; dan sy badt hare dochter/ dat sy wat soude vertoeven/ tot dat sy hare ooghen hadde ghesloten; ende dat sy na hare doodt soude met alle het selve na haren wille doen. Maer de heylighe Maghet seyde tot haer: Dat d'aelmoessen, diemen na de doodt doet, Gode soo aengenaem niet en zijn; als de ghene diemen in 't leven doet: vvant men laet inde doodt het ghene dat-men niet en kan mede-nemen, ende in 't leven dat-men soude moghen ghenieten; ende dat den ghenen die 's nachts gaet, moet eene tortse laten voor doen draghen, om hem te lichten, ende den vvegh te laten sien daer hy moet gaen.

't Is eene goede tortse/die voor licht.

De

De heylighe Lucia wiste het hare moeder soo wel te bewijsen/ dat sy haer het houwelijcksch goedt leverde: het welck sy begonste te verkoopen/ ende mildelijcken den armen mede te deylen.

Dit vernam den edelman/ wien sy van de moeder ten houwelijck beloeft was: ende hoe wel hy in 't eerste als het hem ghesept wierdt / gheloofde dat sy verkochte de juweelen ende andere dinghen van kleynder weerden/ om te koopen eene kostelijcke ende profijtelijcke erve; nochtans daer na als hy de waerheyt vernam/ dat alle het goedt den armen ghedeylt wierdt / ende dat Lucia Christene was: creegh hy eenen grooten haet op haer; eñ hy beschuldighde haer voor den Oversten / ghenaemt Paschasius/ als dat sy was eene tooveraersse/ eene godeloose vijandinne der goden van het Roomsch rijck. Den President dede haer ontbieden: ende als sy voor hem ghekomen was/ wilde hy haer met soete woorden raden/ dat sy verlatende d'ydele superstitie der Christenen / de goden offerande doen soude: waer toe haer de H. Maghet gheensins en wilde verstaen; maer andtwoorde hem met eenen grooten moedt ende vyphevdt/ dat de vvaerachtighe ende Gode aenghename offerande vvas, te besoecken de weduwen, vvees, ende ellendige persoonen; ende die te vertroosten in hunne tribulatien; dat sy haer selven met dese saken nu dry jaren hadde bekommert, deylende den armen het ghene dat sy hadde; ende dat sy nu niet meer te gheven en hadde, dan haren persoone; welcke sy als eene levende offerande Gode begheerde op te offeren.

Sy wordt voor den President ontboden.

Alsoo Paschasius tot haer seyde / dat dit fantasijen ende droomen der Christenen waren / diemen hem niet en behoorde te seggheu/ die het oude gheloof / ende de gheboden der Keyseren hielde: soo andtwoorde de H. Lucia hem met eene wonderlijcke standtvastighevdt: Ghy onderhout de vvetten van uwe Princen, ende ick de vvetten van mijnen Godt: ghy vreest de Keyseren der aerden; ende ick den Keyser des hemels: ghy en begeert niet te verstooren eenen stervelijcken mensch; ende ick en begheere niet te vertoornen den onsterffelijcken Coninck: ghy wilt uwen Heere believen; ende ick mijnen Schepper; ghy doet dat u wel dunckt te staen; ende ick doen het ghene dat ick oordeele te betamen. Daerom en vermoeyt u niet, noch en peyst niet, dat ghy my met u-

Dyrmoedighe andtwoorde van de H. Lucia.

we

we redenen sult moghen scheyden van de liefde mijns Heeren Iesv *Christi*. Den Presidենt wierdt ghestoort: ende veranderende d'eerste valsche soetigheyt in gramschap ende wreedtheydt/ bekeef hy de H. Maghet; haer handelende als eene lichtveerdighe vrouwe / die haer goedt verquist hadde in onnutticheydt. Hier op sepde de H. Lucia: Ick hebbe mijn goedt gheleyt op eene sekere plaetse; ende ick hebbe altoos eenen schroom ghehadt vande de gene, die de zielen besmetten ende bederven, gelijck ghy zijt; aenghesien ghy ons radet, dat wy souden verlaten onsen Schepper, ende waerachtighen bruydegom Iesvm *Christum*, ende oncuyscheyt bedrijven met de creaturen; die aenbiddende, ende die houdende voor waerachtighe goden. Ick hebbe oock gevloden de handelinghe van de ghene die de lichamen bederven; welcke aenveerden de vleesschelijcke wellusten, ende op die verlievende, ja ghevanghen zijnde van hunne onreyne genegentheden, achten meer de duyvele ende korte genuchte, dan de suyvere ende eeuwighe wellusten. Paschasius sepde: Dese woorden duren langhe; maer alsmen tot de slaghen sal komen/ sullen sy op-houden. De H. Lucia andtwoorde: De vvoorden Godts en konnen niet op-houden, noch ghebreken in de ghene die tempelen zijn van den H. Geest; als zijn alle de ghene, die reynichlijck leven, ende hem eeren ghelijck 't betaemt.

Suyvere menschen zijn tempelen des H. Gheests.

Indien het alsoo is (sepde den Rechter) ick sal u doen lepden naer eene oneerlijcke plaetse / om dat ghy daer uwe reynigheydt mooght verliesen; ende dat den H. Geest van u vliede, die soo seer acht (ghelijck ghy seght) vriendt te zijn van de ghene die suyverlijck leven. De reynigheyt en wordt niet verloren (sepde de H. Maghet) noch het lichaem en wordt niet besmet, dan met het consent der zielen. Want indien ghy in mijne handt wieroock gaeft, ende my het selve met ghewelt dedet worpen in 't vyer, om uvve godē offerhande te doen; soo soude den waerachtighen Godt, die dat siet, daer mede gecken. Daerom segghe ick u, indien ghy maeckt, dat ick de reynigheyt verliese, soo sal ick twee kroonen hebben in den hemel; d'eene als reyn zijnde, ende d'andere, om dat ick ghewelt hebbe gheleden, beschermende de reynigheydt.

Ten laetsten beval den onsalighen Rechter/ dat de H. Maghet ghelepdt soude worden naer de vuyle ende oneerbare

eerbare plaetse: ende daer quamen veel wulpsche ende onkupsche jonghelinghen gheloopen; mepnende dese H. Maget aen te vallen. Als-men de hant aen haer stack/ om haer te lepden/ soo wierdt sp (o goddelijcke cracht!) soo onberoerlijck van Godt ghemaeckt/ dat-men haer van die plaetse niet en konde beroeren / noch door menschelijcke kracht/ noch met seelen/ noch met ossen/ die-men aen haer spande. Den Presideent schreef de goddelijcke cracht toe de konste des dupvels; ende hp mepnde / dat de H. Lucia als tooveraersse / haer beschermde met sijne macht; aenghesien sp zijnde eene swacke ende kraucke vrouwe / wederstondt soo veel stercke ende vrome mannen / die haer met alle hunne krachten wilden beroeren/ende niet en konden. Hp dede ontbieden sijne tooveraren / om dat sp dese toverijen souden ontbinden: sp deden al dat sp konden; sp gebruyckten alle hunne dupvelsche konsten/maer al te vergheefs. Paschasius wierdt verslaghen/ ende hp door uptsinnichepdt/ vriesschede als eenen leeuw/ siende dat hp verwonnen was van eene teerdere Maghet. Ende de H. Maghet haer tot hem keerende / sepde: Waerom zijt ghy benauwt, ende quelt ghy u, indien ghy bekent, dat ick eenen tempel Godts ben, gelooft het: ende indien ghy daer af noch niet versekert en zijt, beproeft het tot dat ghy't bekent. Het en is gheene tooverije, noch den duyvel die my onberoerlijck maeckt: maer den gheest Godts: welcken om dat hy woont in mijne ziele, my soo sterck kan maecken, dat gheheel de wereldt my niet en kan verroeren van de plaetse daer ick ben.

Men kan haer van hare plaetse niet verroeren.

Den Rechter dede veel houts/ herfts/ ende olie leghen rondtsomme de H. Maghet/ ende dat ontsteken om haer te verbranden. Maer sp was versekert / al oft sp gheweest hadde in eenen lustighen hof/ ende en wierdt van het vper niet ghehindert/ segghende tot den Rechter: Ick hebbe mijnen Heere Iesvs *Christus* ghebeden, om dat dit vyer my niet en soude hinderen; ende dat hy mijne martelie soude verlenghen; op dat de gheloovighe standtvastigh in het gheloove souden zijn, de tormenten niet vreesende: ende op dat d'ongheloovige souden beschaemt vvorden, siende hoe luttel de selve vermoghen teghen de dienaren van den Alderhooghsten.

Het vper en hindert haer niet.

Den Rechter beval/ dat-men haer met een sweerdt door den hals soude steken: ende als de H. Maghet tot

de doodt toe gewont was/ badt sy soo lange als sy wilde/ eñ sprack tot de Christenen die daer teghenwoordigh waren/tot hen seggende: Dat sy hen-selven souden troosten; overmidts de H. Kercke haest vrede soude hebben; ende dat de Keyseren, die haer bevochten, het Rijck souden verlaten; ende ghelijck de stadt Catana hadde de H. *Agatha* hare suster tot beschermenisse; dat sy oock soo soude zijn voor de stadt Syracusa, indien sy haer bekeerde tot het Christen gheloove. Op datmen oock soude sien de straffinghe/ die Godt/ als eenen rechtveerdighen Rechter / sepndt aen de onrechtveerdighe Rechters: alsoo de H. Lucia omcinghelt was van den vyere/ ende ghewont/ stortende haer dierbaer bloedt; ende met eene wonderlijcke soetichepdt ende goddelijcke standtvastichepdt moedt ghevende/ ende vertroostende de Christenen: soo sloeghen de Sicilianen op den selven tijdt de handen aen Paschasius / ende laedden hem met ketenen / als eenen roover ende bederver van ghheel dat landt: sy lepdden hem voor d'oogen van de H. Maghet/ ende hy wierdt tot Roomen beschuldight / eñ ter doodt verwesen. Naer dat de H. Lucia hadde ontfanghen het alderheplighste lichaem des Heeren upt de handen der Priesteren/ die het haer secretelijck brochten/ gaf sy haer ghebenedijde ziele aen Godt.

Sy voorsept den vrede der H. Kercke.

De H. Lucia wierdt ghemartelizeert op den derthiensten dagh van December; op welcken tijdt de H. Kercke haren feestdagh houdt in 't eynde van 't Rijck van Diocletianus ende Maximianus: welcke (ghelijck de heplighe Maghet voorsept hadde) ghewillighlijck verlieten het Rijck ende bevel dat sy hadden / ende stierven daer naer ellendelijcken door Godts rechtveerdigh oordeel.

Straffinghe vande Keyseren Diocletianus eñ Maximianus.

Men houdt dese H. Maghet voor de voorspraekersse van het ghesichte; ende die hen aen haer bevelen / krijghen groote barmhertigheden ende bystandt voor het ghevreck der doghen.

Haer lichaem wierdt begraven in de selve stadt Syracusa: alwaer het veel jaren is ghebleven: ende onsen Heere dede veel barmhertigheden door hare ghebeden, aen de gheloovighe / die hen aen haer bevalen: van daer wierdt het verboert naer Constantinopelen; ende van Constantinopelen wierdt het in den navolghenden tijdt ghebrocht tot Venegien / daer het in grooter eeren ghehouden wordt.

De

De verboeringhe van de H. Lucia naer de stadt van Venetien is gheschiedt ontrent het jaer 1040. op dese maniere. Rogerius Keyser van Constantinopelen / ontrent het jaer 1010. over Romanien ende Sicilien dominerende / soo heeft hy sijnen wel-beminden eñ wijsen Stadt-houder / den Prince Maneiacis ghenoemt / naer Sicilien ghesonden. Den welcken tegen den Keyser op-staende / tyrannelijck de stadt van Sicilien in-genomen heeft. Den Keyser dit verstaende / is seer bedroeft gheweest : hy heeft hem door den raedt van de Coninginne gheveynsdelijck sieck ghemaeckt / eñ daer naer ock hem-selven voor doodt upt-ghegheven. Hy heeft ock eenen armen dooden man in eene doodtkiste doen slupten / ende in sijne plaetse / als eenen Coninck doen begraven : ende daer naer heeft hy twee jaren langh hem-selven verborghen ; soo dat hy van alle menschen voor doodt ghehouden wierdt. Twee jaren hier na heeft de Coninginne door haer Ambassadeurs oft Ghesanten den voorseyden Maneiacis ten houwelijck versocht : die terstondt te vreden is gheweest; den dagh vande bruyloft is ghestelt gheweest ; ende hy is met kostelijcke giften seer treffelijck naer Constantinopelen ghekomen ; met hem ock upt Sicilien brenghende de lichamen vande heylighe Maeghden Agatha ende Lucia. Als hy nu te Constantinopelen ghekomen was / is hy van den Keyser / die hem nu wederom bekent maeckte / ende niet meer verborghen hiel / vermoort gheweest ; die ock het Coninckrijck van Sicilien wederom heeft ghenomen. De lichamen van de heylighe Maeghden zijn binnen Constantinopelen seer eerlijck bestreedt gheweest. Hier naer is 't ghebeurt in 't jaer ons Heeren 1040. dat de Venetianen / ende die van Sicilien de stadt van Constantinopelen hebben in-ghenomen : als-wanneer sy ock de twee heylighe lichamen hebben mede-ghenomen ; ende sy hebben met malckanderen ghesloten / te weten / als dat die van Sicilien het lichaem vande H. Agatha soude hebben ; ende de Venetianen het lichaem vande H. Lucia, 't welck alsoo is gheschiedt.

Pet. de nat. lib. 2. c. 99.

SS VICTORIA et ANATOLIA sorores Virgines et MM

23. Decemb. 9. Julij. I. Crobbaert ex.

HET LEVEN VANDE TWEE HH. SVSTERS VICTORIA ENDE ANATOLIA MAEGHDEN. ende Martelaerssen.

23. Dec. A. 254. 9. Iulii.

IN de tyden vanden Keyser Decius/ die een tyrannigh verbolgher vande Christenen gheweest is; zyn tot Roomen gheweest twee ghesusters/die haer alsoo loffelyck ghedraghen hebben/ dat haer den tyran met gheenderley pynen en heeft moghen soo oberwinnen/ dat sy den ghever des eeuwighen levens upt clepnmoedighepdt souden moghen verloochenen. De eene van dese was Anatolia, ende de andere was Victoria ghenaemt. Dese heeft-men seer ryckelyck begheeren te gheven inden houwelyckxn staet; op dat alsoo haer edel gheslacht doox hare kinderen mochte onderhouden woxden. Dese twee ghesusters zyn alsoo met de vlamme der supverhepdt/ d'een doox eñ d'ander naer/ ontsteken gheweest/ dat sy hier doox alle de stoppelen der onkupschepdt hebben moghen verbxanden; ende hebben alle onsupverhepdt des vleeschs met der herten ende zielen veracht. Maer om oxdentelyck hier af te spxeken/sullen wy verhalen alsoo de sake gheburt is.

VVt d'oude Registers

Dese heplighe Maeghden zyn met gheen pyne te oberwinnen gheweest.

Binnen Roomen is gheweest eenen seer edelen ende rycken jonghman/ ghenaemt Aurelius; den welcken veel meer als syn eyghen selven was beminnende eene Christene Maghet/ die ghenoemt was Anatolia, waer doox hy/om de groote liefde die hy tot haer hadde/seer vperighlyck was begheerende haer te trouwen doox syne hupf-vxouwe: hier toe heeft hy oock alle middelē/

die hem mogheliick waren/ghebruyckt om haer te verwinnen. Maer de H. Maghet / die op eenen onsterffelijcken bruydegom haren sin hadde gheſtelt/ bleef wonderlijck ſtantvaſtigh/ volherdende in de liefde van haer eerſte lief. Ondertuſſchen nochtans vreeſende ſeer/ dat ſy by den Keyſer ſoude beſchuldight worden / om dat ſy Chriſtene was; waerom ſy ſoude moghen gevangen/ ende van alle haer goedt berooft worden ('t welck ſy nochtans voor haer hadde genomē aen de arme Chriſtene menſchen uyt te deylen) ſoo heeft ſy terſtondt ſonder vertoeven begonſt hare rijckdommen aen den armen te geven: ende naer dat ſy nu haer goedt quijt was/ heeft ſy terſtont Aurelium ontboden / dat hy naer een andere vrouwe ſoude ſien; want ſy ſeer luttel tijdts geſont was/ ende daerom onbequaem tot den houwelijcken ſtaet; ende dat ſy voor haer hadde ghenomen/ in gheender manieren eenen man te trouwen.

Anatolia kiest Chriſtum voor haren bruydegom.

Sy deylt haer goedt aen den armen.

Dese woorden hebben den jonghelinck het herte ſoo door-ſneden/ dat hy anders niet en docht/ oft hy en was door de groote droefheydt met een mes door-ſteken; ſoo groot eene pijne was hy hier door lijdende: niet teghenſtaende/ hy heeft eenen kloecken moedt genomen/ ende is ghegaen tot ſijnen vrient ghenoemt Eugenius/ aen wien Victoria de ſuſter van Anatolia beloeft was voor ſijne huyſ-vrouwe; latende hem voorſtaen/ dat hy door deſen middel/ ende door deſen vriendt ſoude ghe-raken tot ſijne hyerighe begheerte / ende tot het ghene dat ſijn herte was wenſchende. Als hy nu ghekomen is by ſijnen vriendt Eugenius; ſoo heeft hy hem in deſer manieren aen-ghe-ſprooken/ ende ghe-ſeyt: Ick hebbe verſtaen/ dat u Victoria voor eene huyſ-vrouwe is beloeft; 't welck eene Maghet is van grooten Edeldom ende weerdighedt; waerom ick u ſeer vriendelijcken bidde/ dat ghy haer wilt bevelen / dat ſy van ſtonden aen hare ſuſter Anatolia wilt gaen beſoecken / ende dat ſy den beſten middel ghebruycke / die haer moghelijck is om de ſelve te raden / dat ſy my voor haren bruydegom wil nemen. Eugenius is te vreden ghe-weeſt / eñ heeft beloeft ſijne begheerte te volbrenghen; waerom hy terſtont aen Victoria heeft bevolen/ dat ſy volbrenghen ſoude/ al dat Aurelius op hem hadde verſocht.

Aurelius ſoeckt alle middelen om Anatolia ſijne bruydt te verwilligheu door hare ſuſter Victoria.

Sy is terſtondt ghegaen/ ende heeft hare ſuſter met eene ſeer groote blijdſchap ghegroet; van wien ſy oock vriende-

vriendelijck is omhelst ende ontfanghen: ende naer dat sy (alsoo haer belast was) seer veel hadde gheseyt/ende veel woorden ghebruyckt/om de H. Maghet tot den wereldtschen bruydegom te verleyden: soo heeft sy haer noch op dese maniere begonst te vermanen/segghende: Suster/wilt doch na my hoorzen/ende my wel verstaen dat ick u nu sal segghen: ende en laet u niet voorstaen/ dat ick u iet te vorzen sal legghen/dat teghen de wetten van uwen Christus is strijdende; want ick hem oock soo wel naer-volghe als ghy; worpt van u alle quade ghedachten/ende wilt naer my hoorzen/ende my ghehoorzsaem zijn: My dunckt/o beminde suster/dat ghy in alder manieren behoort te houwen/naer dat Godt almachtigh (die wy selfs naer volgen) dat selve is begeerende. De Patriarchen hebben sijn vrienden gheweest/ de Prophecten hebben hem oock ghekent/niet-temin nochtans/soo hebben sy soo wel d'een als d'ander vrouwen ende kinderen ghehadt. Hoe gheluckigh soudt ghy zijn/dat ghy my woudt verstaen/ende noch veel gheluckigher/waer 't dat ghy mijne begheerte wilde volbrenghen. Laet u/o suster/eens ghesegghen: want ghy (by aventuren) van Christus selfs dien bruydegom soudt verkrijghen/die ick u soo seer wensche.

Redenen van Victoria.

Ende naer dat sy nu dese ende noch meer andere dinghen gheseyt hadde/soo heeft Anatolia gheandtwoordt: O *Victoria*, verwindt den duyvel, ende maeckt dat ghy eene waerachtighe *Victoria* (dat is verwinstere) zijt: want den Heere selfs heeft bevolē, als de aerde arm van volck was, dat sy moeste wassen, vermenighvuldighen, ende vervult worden; maer nu, als de aerde gheheel vervult is gheweest, ende als den Sone Godts selfs 't menschelijck vleesch heeft aenghedaen, ende onder de menschen veel jaren ghewoont; soo heeft hy selfs met luyder stemmen ghedurighlijck gheseyt: Kinderen wast op in 't Christen gheloove, versterckt in de liefde, ende vervult de hemelen: siet, hoe dat ick u nu, alreets den wech hebbe bereyt, de poorten gheopent, op dat ghy den rechten wech mooght in gaen.

Kloecke andtwoorde van Anatolia.

Victoria seyde. Heeft dan onsen Godt gheen bruyloft gehouden? Anatolia antwoorde: Oft 't soo is oft niet, nochtans veel meer is hy hem verheugende in de maeghden, die haer selven hem zijn op-offerende, dan die met eenen wereldtschen bruydegom soecken te trouwen.

Victoria heeft tot haer wederom gheſept: Is 't dan alleen den maeghdelijcken ſtaet/die van Godt gratie ende voordeel verkrijght? Anatolia andtwoordde: Soo wel die in maeghdelijcke reynicheyt levẽ, als die in 't houwelijck zijn, komen in den hemel; maer den maeghdelijcken ſtaet is van beyde de hooghſte in den hemel verheven; die krijght die glorieuſte ende edelſte croone: want ſy door hare weerdigheydt gheenen Enghel, noch gheenen Artſch-Enghel, noch oock gheen andere creature ter wereldt, maer den Sone Godts; den vvaerachtighen Godt, den Schepper van de gantſche vvereldt voor eenen bruydegom heeft. O uytnemende vveerdigheydt! ô onſprekelijcke excellentie van den maeghdelijcken ſtaet: en vvilt u dan, ô ſuſter, van ſulck-eene weerdighen ende edelen ſchat niet laten berooven. Noch meer moet ghy vveten, lieve ſuſter, dat ſoo haeſt als ick alle mijne rijckdommen de arme Chriſtene menſchen hadde uyt-ghedeylt, ſoo heeft hem terſtondt voor my gheopenbaert een ſeer blinckende ſchoon jonghman, met uytnemende koſtelijcke kleederen ghekleedt, ghekroont met peerlen eñ goudt, die my met een onſprekelijck blijde gheſicht heeft aenghеſien, ende gheſeydt: O maeghdelijcke reynigheydt, hoe verſcheyden zijt ghy van alle duyſterniſſen, verblijdt u gedurighlijck met de ſchoone klaerheyt van uwe witte ſuyverheyt. Maer terſtont door cleynhertigheyt en konde ick my niet onthouden van weenen; waer door ick nochtans van binnen verſterckt, ben neder ter aerden in mijn kamer ghevallen; alvvaer ick met ſeer vyerighe ghebeden den onſterffelijcken bruydegom hebbe gebeden, dat hy my ſoo veel ſoude verleenen, dat ick noch eens die lieffelijcke ende ſoete vvoorden van den jonghelinck ſoude moghen hooren. Den Heere en heeft niet vertoeft, maer heeft my terſtondt verhoort; vvant den jonghelinck terſtondt deſe vvoorden daer by voeghde. Den maeghdelijcken ſtaet is een Coninckljck kleedt; ende die hem daer mede kleedt, komt tot veel hoogheren ende meerderen ſtaet als een ander; ja is veel weerdigher als een koſtelijcke peerle, oft eenen ſeer rijcken ſchat; daerom en ghebreken haer oock gheene vijanden, die liſten ende laghen leggben, om de ſelve te verſtooren. Doet ghy dan alle neerſtigheyt ende u uyterſte beſte, ghebruyckt oock al u verſtandt om de ſelve te bevvaren. Dit gheſept hebbende/is hy verdwenen, ende naer ſijn vertreck ben ick

Hy vermaent haer ſuſter Victoria tot de ſuyverheyt te bewaren.

Hy wordt van eenen Enghel verſterckt.

soo verandert ghewoorden / dat my docht / dat ick bedwongen was/my-selven Godt almachtigh gheheel op te offeren; waer door dat ick door my hebbe ghenomen/ lieber dan eenen sterfelijckē bruydegom te trouwē/alle tormenten des wereldts/ja de doodt selfs t'onderstaen.

De H. Maghet Victoria dit hoorende/is haer terstont te voet gheballen / ende heeft haer met weenende ooghen ghesept: O suster, bidt den Heere voor my; op dat ick ook mach vveerdigh vvesen,het Engelsch visioen te sien, ghelijck ghy hebt ghedaen. Anatolia heeft terstondt den Heere begonst te bidden ; ende siet/door haer-lieder is den Enghel gheopenbaert met eene seer schoone klare locht omringhelt/gheheel in 't wit ghekleedt ; die tot haer-lieden in deser na-volgende maniere sepde: O ghy Christene maeghden,en hebt geen vreese, maer verblijdt u; want in den hemel worden voor u-lieden seer edele eñ rijcke kamers bereydt, daer u dien bruydegom der zielen in sal leyden; maer alsoo langh als ghy hier noch op dese verganckelijcke wereldt sult leven , soo sult ghy-lieden toe-sien, ende alle neerstigheydt doen, om u suyverheyt ende reynicheyt te bewaren . Dit ghesept hebbende / is hy upt haer ooghen verdwenen.

Victoria siet ook den Enghel.

Als nu dien hemelschen bode vertrocken was / soo heeft haer Victoria in de liefde des oppersten bruydegoms teenemael ontsteken gevonden ; waerom sy alle haer juweelen eñ cieraet/ met al dat sy besittende was/ verkocht heeft/ ende den prijs van dien/heeft sy met eene groote liefde de arme menschen upt-ghedeylt ; ende nam seer vastelijck voor haer / gheenen anderen bruydegom dan Godt almachtigh te nemen: soo dat sy terstondt haren bruydegom Eugenius heeft af-gedanckt; waer door sy ook de glorieuse kroone der martelie heeft verkreghen ;want naer dat hy sijn upterste devoir hadde ghedaen / om haer tot den dienst der afgoden te bekeeren / ende om dat sy hem voor haren bruydegom soude trouwen ; maer het selve niet konnende verkrijghen / soo heeft hy haer sonder vertoeven voor eene Christene beschuldight.

Sy danckt haren bruydegom af/ ende aenveert den maeghdelijcken staet.

Waer door hy verkreegh/dat sy upt Roomē gebannē soude worden. Hy heeft haer dan gebracht op een seker plaetse/ die hem toe behoorde ; alwaer hy haer tegen de ghewoonte buyten ordinaris seer veel heeft doen lijden: ende hoe seer dat dese Maghet met grooten hongher ge-

pijnight wierdt na den lichame/ soo veel te meer wierdt sy in den geest versterckt / ende was seer wel te vreden; want sy seer wel wiste/ dat den Sone Godts/ om wiens wille sy was lijdende/ ende haer cruyce draghende/ haer soude glorificeren/ eñ groote eere aen-doen. Eugenius/ niet-teghenstaende alle dese tormentet / en heeft nochtans niet op-ghehouden van haer met noch veel andere nieuwe pijnen te quellen ; maer hier door en heeft hy haer oock noyt konnen soo verre gekrijghen/ dat sy hem soude trouwē/ oft dat sy de goden soude sacrificie doen. Waerom hy seer vergramt wesende / heeft seer haestigh naer Julianus den oppersten Priester van het Capitolie ghegaen ; ende heeft hem ghedurighlijck ghebeden/ dat hy sijne dienaers soude senden/ om haer te dooden/ ghevende hem te kennen/ dat sy eene Christene Maghet was ; ende dat sy in geender manieren de afgoden wilde sacrificie doen. Den opperstē Priester dit hoorende/ heeft terstondt een van sijne dienaren/ ghenoemt Taleacorus bevolen / dat hy haer soude dooden. Ende soo is de H. Maghet Christi, na dat sy veel mirakelen hadde ghedaen / ende veel andere maeghden tot den goddelijcken dienst hadde vergadert / met een rapier door haer herte ghesteken/ eñ heeft de kroone der martelie ontfanghen. Den Heere heeft hare doodt ghewroken teghen haren vervolgher : want op seven daghen tijdts is hy van de wormen op-geeten/ ende soo heeft hy seer ellendigh sijn leven ghe-eyndt.

Sy wordt ghevanghen ende ghepijnight.

Sy wordt met een sweerdt doorsteken.

Aengaende hare suster Anatolia, ter wijlen sy besigh was met vasten ende bidden / ende haer selven soo oefsende in 't overlegghen van goddelijcke saken/ dat-men niemandt noch genuchelijcker noch vrolijcker en vont; soo is 't gheschiedt/ dat den sone van Diodorus/ die den oversten van het landt was / van den duyvel ghequelt wierdt/ ende riep: Vrouwe Anatolia, ghy ontsteeckt my. Ende alsoo den vader hem sondt naer den Tempel ende bosschen der afgoden / is den selven ghekomen ontrent de plaetse daer Anatolia was/ eñ vrekende de ketenen/ daer hy mede ghebonden was / heeft hy sy-selven ghewerpen voor de voeten van de heylighe Anatolia, die biddende was/ seggghende : Ghy zijt die my met den brandt uwer ghebeden soo see brandt. Maer Anatolia op hem blasende / heeft den duyvel van hem met een woordt upt-gejaeght ; ende heeft hem ghesont naer sijne

Anatolia jaeght den duyvel upt.

ouders

ouders gesonden: de welcke siende hunnē sone soo haest teghen hunne hope genesen/ zijn soo verblijdt gheweest/ dat sy met seer veel goedts by de Maghet zijn ghegaen/ haer het selve tot een teecken van danckbaerheydt willende gheven. Maer de Maghet/ hunnen goeden wille waernemende/ heeft het gelt doen deylen onder d'arme Chzistenen/ ende heeft d'ouders vermaent tot het Chzistien gheloove. Hier dooz is dese Maghet geheel het landt dooz vermaert gheweest; soo dat daer veel met verschepde sieckten overvallen/ van de dupvelen ghequelt/ ende die van de medechnen verlaten waren/ tot haer quamē/ ende ghesondt ende vertroost na hups ghetrocken zijn.

Sy gheneest veel siecken.

Ende alsoo de Pziesters van de afgoden dit seer qualijck namen/ hebben sy den Keyser Decius aenghegheven/ dat hy haer als eene verderffenisse der afgoden soude doen dooden. Dit wierdt terstondt Faustiniano bevolen; die Anatolia hebbende doen leyden naer de stadt Toza/ haer daer dede geesselen/ in de palepe hanghen/ eñ met fackelen bzanden. Maer alsoo de Maghet dese tozmenten verachtede; ende seyde tot den Rechter/ dat hy eeuwelijck verdoemt soude zijn/ het en ware hy hem beterde; heeft hy ontboden den tooberaer oft serpententemmer Audax; hem belovende veel ghiften/ indien hy Anatolia konde van de serpenten doen verslindē. Waerom Audax een serpent by de Maghet in een kamer heeft doen slupten: de welcke geheel den nacht by 't selve ghesloten zijnde/ heeft dat soo met hare ghebeden ende lofsanghen ghetemt/ dat het scheen seer tam te wesen. Audax willende 'smozghens in de kamer komen/ is alsoo van 't serpent omringelt gheweest/ dat het hem verslonden soude hebben/ en hadde Anatolia 't selve met hare handt niet af genomen/ eñ bevolen/ dat 't na sijne plaetse soude vertrecken; 't welck 't selve terstont met groote saechtmoedicheyt ghedaen heeft. Audax dit siende/ heeft Christum terstondt beleden.

Sy wozdt seer ghepijnight.

Een serpent en hindert haer niet.

Den tooberaer ghelooft/ ende wozdt ontlooft.

Maer Faustinianus vernemende/ dat Audax Chzisten ghewozden was/ is seer verstoozt gheweest; ende heeft den selven doen vanghen ende onthoofden/ na dat hy dooz de neerstighept van Anatolia gedoopt was. Eñ de H. Maghet streckende hare handen in 't ghebedt/ is van hare rechte sijde soo doozsteken/ dat den sticke tot de slincke sijde toe quam/ eñ is alsoo dooz een glozieus martelie tot Chzistum gherepst.

Anatolia wozdt doozsteken.

HET

S. TARSILLA et S. ÆMILIANA sorores Virgines
24. Decemb. 5. Ianuarij. I. Cnobbaert exc.

HET LEVEN VANDE TVVEE HH. SVSTERS TARSILLA ENDE ÆMILIANA MAEGHDEN.

24. Dec. A. 580.

DE moeder vanden H. Gregorius Paus hadde dry susters/die alle dry dē maeghdelycken staet waren beminnende; vande welcke de eene genoempt was Tarsilla, d'ander Æmiliana, ende de derde Gordiana. Dese waren alle dry te samen seer yverigh in den dienst van haer-lieder Heere ende Godt: ende om noch haren Heere ende bruydegom veel aenghenamer te wesen / soo waren sy seer eensaem ende stil lebende / met een wonderlycke couragie onder eenen strenghen reghel ende onder een dack; in sulcker manieren dat sy schenen eer een Engelsch leven te leven als een menschelyck: in sulcken leven waren sy volherdende veel jaren. Maer een sekeren tydt daer naer Gordiana begonst te verflauwen/ ende allenxkens keerde sy haer weder tot de liefde des werelts; daer ter contrarie d'ander twee daghelyck waren wassende meer ende meer inde liefde van haerlieder Salichmaecker / ende inde begheerte der eeuwigher glorie.

VVt den H. Gregorius Paus lib. 4. Dialogor. cap. 17. & hom. 38.

Tarsilla ende Æmiliana devote dochters in superheydt lebende.

Gordiana verflauwt.

De droefheyt die Tarsilla hadde om haer suster Gordiana was seer groot: want sy grootelyck ter hertē was treckende hare salighevt: ende was ghewoon dickwyls met weenenden ooghen tot haer suster Æmiliana te seggen: my dunckt dat Gordiana haer niet meer by ons en voeght; waer inne ick my seer bedroeve: want sy van den rechten wech ende rechtveerdicheydt af-keert/ die haer sekerlyck van Godt verlept; sy en maeckt oock geē werck meer van heyligher proposten/soo sy plach te doen inden eersten. Nochtans deden sy beyde haerlieder devoir ghe-

Dickwyls van haer susters vermaent en betert haer niet.

voir genoech/om haer te helpen/niet alleen met bidden/ maer oock haer in alle soeticheyt te berispen / ende onderwijsen ten besten sy konden ende mochten. Gordiana quam wat by haer selven door de vermaninge van hare susters/ ende thoonde haer droevigh van aenschijn ghenoech/maer voor luttel tijdt; want in een jaer-tijdts lieft sy alle droefheydt varen / ende begonst alle ydelheydt te spycken. Sy gaf oock ghenoech te kennen / dat sy was versmadende alle menschen/die Godt dienden/verheughende haer alleene met wereltsche dochters. Om welcke oorsake Tarsilla ende Æmiliana seer groote pijne ende smert leden/ ende en lieten niet van haer daghelijcks Gode te bevelen; maer principael Tarsilla: de welcke hoe meer dat sy hare bederfenisse ghevoelde/hoe stercker haer liefde was.

Tarsilla wordt vande H. Paus Felix ten hemel ghenoodt.

Middelertijdt dat dese twee waren arbeydende / om Gordiana op den rechten wech te brengen/ soo heeft hem op eenē nacht in een visioen verthoont Felix den Paus/ die haer thoonde eene wooninghe verbuilt met die eewighe claerheydt; ende seyde tot haer: Kompt met my: want in dese blinckende claerheydt wilick u ontfanghen. Dit visioen gepasseert zijnde/is sy terstont van een koortse sieck gheworden/ die haer soo sterck heeft overvallen/ dat sy haer tot het eynde van haer leven heeft gebracht. Ende ghelijck de gewoonte is in alle edel huysen/alsser eenich persoon is/ die door eenighe sieckte hem met de doodt bevoelt/ soo vergaderen aldaer mans ende dochters van qualiteyt/om de ouders te vertroosten van den ghenen die in doodts noot is; insghelijcx op de selve ure des doodts van Tarsilla, zijn in de selve kamer by een ghekomen; ende rontom haer bedde gestaen veel mans ende dochters: eñ siet/ sy heeft terstont haer ooghen ten hemel gheslaghen; daer sy sagh komen den bruydegom der maeghden Iesvs Christus; waerom sy met luyder stemmen begonst tot de omstaenders te segghen: Gaet ghy lieden alle-gader van hier; gaet uwe weghen; want Iesvs kompt: ende als sy aldus spraeck / is hy naerder ghekomen: want sy met een verlichtheyt hem aensiende/ ghevoelde sulck-eene soeticheydt van binnen/ dat sy de macht niet en hadde te wederstaen alsulcke liefde; eñ met een onspreckelijcke volmaecktheyt van herten/gaf sy terstont in sijn handen haren geest. Straex daer na isser sulck-eenen soeten reuck gevolght/die genoech te kennē

Christus, haren bruydegom komt haer halen.

Eenen soeten reuck in de kamer.

gaf

gaf/dat dē autheur vā dese soetigheyt daer was geweest.

Het lichaem van dese H. Maghet is ghewasschen ghewozden/ als wanneer is ghesien/ dat sy dooz het lanckdurigh bidden het vel van hare knien ende elleboghen soo verhart heeft ghehadt / dat sy vol weeren waren: waer-mede haer doodt lichaem genoech te kennen gaf/ waer inne sy haer leven hadde overghebzocht. Dit is gheschiet daeghs vooz de gheboozte Christi; waer naer sy haer heeft verthoont aen Æmiliana in haren dzoom; ende seyde: Kompt suster, naer dat ick alleene hebbe gheviert de ghebooste *Christi*, soo wil ick met u vieren de feeste vande dry Coninghen. Æmiliana heeft haer in dese woozden seer bedzoeft / ter oozsaecke vande onsalichept van hare suster Gordiana. Waer dooz sy haer antwoozde: Ist dat ick alleene met u kome verblijden, wie sal dan sorghe draghen voor onse ongheluckighe suster *Gordiana*? Tarsilla antwoozde met een dzoef ghelaet. *Gordiana* wordt onder de wereltsche maeghden ghereken. Dit visioen ghepasseert zynde/ is Æmiliana sieck ghewozden / ende soo haer suster hadde voozsept (hare sieckte seer wassende) is dooz den sondach van dzy Coninghen seer heylichlijck gestozven.

Sy noods haer suster Æmiliana ten hemel.

Æmiliana sterft na het dooz segghen van haer suster Tarsilla.

Gordiana dan soo haest als sy haer alleene bevondt / wies in haer quaet; ende het ghene dat van te voozen in haer bleef verbozghen / heeft sy nu begonst int werck te leggen. Naer dat sy nu alle dzeese Godts verlaten hadde/ eñ dien hemelschen dau aen d'een syde hadde gestelt/ gheen werck meer maeckende van dat sy haer Gode hadde op-gheoffert/ heeft haer ten houwelijck begeven met haren pachter: eñ alsoo is volbzacht/ 't welck voozsept was vande gloziense Maghet Tarsilla.

Gordiana begheeft haer gheheel tot de wereldt.

Siet (slupt den H. Gregorius) alle dzy dese susters/ hebben met een grooten yver dē geestelijckē staet aengegaē; maer en hebben t'samen inde selve niet gebleven: want na't seggen van onsē Salichmaker. Veel zijnder geroepē maer weynigh uytverkorē. Dit heb ick hierom verhaelt/ op dat niemant doende goede wercken / synē crachten 't selve toe en schzyve / noch betrouw neme op syn eyge voldoeninghe: want al ist dat hy weet hoedanich hy heden is/ hy en weet nochtans niet/ hoedanigh hy mozgen sal zyn. Dat dan niemant sich sonder sozge en verblyde over syn wercken; nademael een ieghelijck gestelt zynde in de onsekerheyt van dit leven/ niet en weet hoe hy syn leven eynden sal.

Gregor. hom. 30.

Matth. 20. 22.

HET

S. COLVMBA Virgo et Martyr.
31. Decembris.

HET LEVEN VAN DE H. COLVMBA MAGHET ende Martelaersse.

31. Dec. An. 275.

Wt d'oude Registers.

HEt is ghebeurt/ als den Keyser Aurelianus vanden Oosten quam/ vervolgende over al de Christenen; soo is hy ghekomen in Vranckrijck inde stadt van Sens/ alwaer een godtvruchtige Maget met name Columba (maer sestijen jaren oudt synde) was woonende/ nacht ende dagh Godt biddende/ dat hy haer doch wilde gheven volherdicheyt/ om voor synen naem alle tormenten te moghen lijden.

Iver van Columba tot de martelie.

Als nu den Keyser in dese stadt ghekomen was/ soeckende de Christenen/ heeft hy verstaen van dese Maget Columba, dat sy een Christen leven was leydende. Hy heeft haer doen vanghen/ ende voor hem brenghen/ seggende tot haer; Hoe is uwen naem? De H. Maget antwoorde: Ick heet *Columba*. Dē Keyser seyde: Wat Godt eert ghy? De H. Columba antwoorde: Geenen anderen Godt dan IESVS *Christus* onsen Heere, die hemel eñ aerde gemaeckt heeft, eñ den menschen naer sijne ghelijckenisse geschapen heeft; die sijnē H. Geest heeft gegeven om ons allen in die Catholijcke Kercke te versterckē, ende inde H. Religie volherdigh te maecken. Aurelianus den Keyser seyde: Columba, hebt ghy de gheboden gehoort/ die wy nu onlangh's hebbē laten uytgaen? Columba antwoorde: Wat geboden zijn dat? Aurelianus den Keyser seyde: Dat alle de Christenen my voor hunnen warachtigen Prince souden kennen/ ende myne Goden souden aenbidden. Columba antwoorde: Dat de Goden, die door de menschen handen ghemaeckt zijn, vergaen, ende oock de ghene die haer aenbidden: maer dat mijnen Godt *Christus* my het eeuwigh leven wil verleenen. Aurelianus seyde: Door mijnen Godt de Son-

Hare cloecke belijdenisse.

ne/eñ door alle mijne goden/soo wilt mijne begeerte navolgen/ eñ de goden sacrificie doē/soo sult ghy de huysvrouwe van mijnen sone Aurelius worden; ende ghy sult gheluckigh in mijn huys zijn/ om uwe schoonheyt wille. Columba antwoorde: Als uwen vader, die den duyvel is, den Heere was tenterende, soo seyde hy: Ist dat ghy my te voet valt, ende my aen-bidt, ick sal u dit altemael geven. Den Heere antwoorde: Ghy en sult uwen Heere, uwen Godt niet tenteren; maer ghy sult hem alleene dienen. In sulcker manieren spreke ick nu tot u: Aureliane ghy tyran, ghy en sult de dienst-Maghet van Godt den Vader almachtich niet tenteren. Aurelianus den Keyser seyde: Doet de goden sacrificie/oft ghy sult u leelijck bedroghen vinden. Columba antwoorde: Godt is machtich my de cloeckheydt te verleenen, om alle het quaet ende leet, dat ghy my kont aendoen, te verdragen; want ick hem inde tegenwoordicheyt van alle menschen ben belijdende; op dat hy my in't aensien van alle sijne Enghelen soude ontfanghen.

Matth. 4.

Als Aurelianus nu dit hoorde/ soo heeft hy terstont bevolē/datmen Columba in't openbaer geselschap der hoeren soude leyden; ende dat sy eenen roffiaen inde stadt souden soecken/ die in alle rabbauwerije ervaren was. Sy hebben dan een wulpsich jongh-man gevonden/die inde fielterije gheverseert was; ghenoemt Barucha/diē sy in't midden van't Paleys hebbē gebrocht/ ende seydē tot hem: Gaet ghy jongh-man naer't schouspel/daer de Maghet Columba gesloten is. Den jongh-man dit hoorende/ is seer verblijdt gheweest om dat hem volle macht was gegeven de H. Maget Columba aen te gaen. Den jonghelinck is inde celle/daer de Maghet Christi was/ghegaen: de welcke tot hem seyde: Hoe kompt dat ghy met sulck-eene wreetheydt tot my komt? sal ick u dan niet konnen vvederstaen, oft u van my verdrijven? hebt patientie, eñ hoort mijne vvoorden, ende en doet my ghen ghevvelt aen; vvant ick aen *Christus* als sijne dienstmaeght hebbe belofte ghedaen: ende op dat den Heere op u niet en vergramme, ende dat ghy niet en sterft. Den jongh-man met vreese bevanghen zijnde en heeft haer niet gheraeckt.

Sy wort nae een bordeel geleydt.

Maer de heylighe Columba heeft terstont op haer knien ghevallen/ende den Heere ghebeden/ dat hy haer suyver ende ongheschent soude bewaren. Ende als sy

dit in

dit in haer ghebedt van Godt was begeerende/siet/daer is terstont eene beyzinne upt 't midden van't schouwspel ghekomen/die inde celle daer de Maghet was biddende is ghegaen; alwaer sy den jonghelinck heeft ghevonden/den welcken sy voor de voeten vande H. Columba heeft gestooten/ ende sagh haer in 't aensicht/ al oft sy pet van haer begheerde. De H. Columba heeft haer tot de Beyzinne ghekeert/ ende ghesepdt: Ick besvveer u door *Christum*, dat ghy desen jongh-man in't minste niet en quetst noch en misdoet; maer ghy sult my toelaten, dat ick met hem spreke. De beyzinne heeft hem terstont verlaten/ende is vast aen de deure vande celle gaen staen/om dat den jongh-man niet en soude vluchten/ ende om datter niemant meer inde celle en soude komen. Daer na heeft de H. Columba tot den jonghman gesept: Siet ghy nu vvel, dat dit vvreet vvilt dier gehoort hebbende den naem *Christi*, Godt almachtigh eere bevvijst; ende ghy onghelooyigh mensch, die een soo quaet feyt hebt bedreven, vreest ghy dan Godt niet? beloeft nu dan Christen te vvorden; oft soo ghy u niet en bekeert soo sal u dese vvilde beeste verscheuren. Den jongh-man heeft terstont met luyder stemmen gheroepen ende ghesept: Ist datter iemant hier is, die *Christum* niet en belijdt, die en sal niet ghesont van hier gaen. Als den Jonghelinck dit hadde ghesept/ soo is de Beyzinne vande deure ghegaen/ende heeft den jongh-man laten upt-gaen; die terstont de geheele stadt door heeft gheroepen ende ghesepdt; datter gheenen anderen Godt en vvas, dan die de heylighe Maghet *Columba* vvas aenbiddende.

Sy wort door een Beyzinne bevrijdt.

Baruchsroffiaen Godt belijdende wort vande Beyzinne ontslaghen.

Als nu den Keyser Aurelianus verstont ende hoorde dit des jonghelincks seggben/ is met gramschap ontsteken gewozden/ eñ heeft sijn soldaten naer het schouwspel ghesonden/ om dat sy Columba voor hem souden doen komen. Als nu de soldaten tot de H. Maghet ghekomen waren/eñ haer wilden mede leyden/soo hebben sy haer vinden biddende met het wilt dier; 't welck sy terstont den Keyser hebben te kennen gheven; eñ seyden: Wy en konnen de Maget voor u niet brenghen; want in haer celle een wilde Beyzinne by haer is/ die haer bewaert. Den Tyrannighen Keyser dit hoorende heeft terstont een groot vyer voor haer celle doē maken; op dat de Beyzinne ende de heylige Maghet Columba

t'samen souden branden. Als de Beyrinne het vyer sagh/ soo heeft sy begonst te briesschen/ ende groot ghe-tier te maken: maer de H. Columba seyde tot de Beyrinne: En vreest niet; want ghy desen dagh niet en sult verbranden; maer als't Godt belieft, soo sult ghy uwe eyghen doodt sterven. Terstondt daer naer is de Beyrinne boven op't dack van't huys ghekloumen/ ende heeft met ghewelt door't midden van't volck ghebroken; ende is alsoo na den bosch gheloopen.

De Beyrinne vlucht door het volck na het bosch.

Als nu het volck/ het welck ontrent de H. Maghet stondt/ sagh/ dat de Beyrinne uyt-gheloopen was; soo hebben sy tot den Keyser Aurelianus gheseyt/ dat hy het vyer met water soude doen blusschen/ om dat de H. Columba niet levendighen soude verbranden. Ende alsoo sy dat waren roepende/ siet/ daer is eenen slach-reghen uyt den suyden ghevallen/ die het vyer uytende te niet ghedaen heeft. Naer dat nu het vyer vergaen was/ soo hebben sy de H. Maget in't midden van het volck ghebrocht; ende den Keyser Aurelianus heeft tot haer geseyt: Wat zijn't voor konsten die ghy kont/ dat u het vyer niet en beschadight noch en hindert? ende dat een wilde ende wreede beeste met u woont/ souder u oock eenigh leedt aen te doen. De H. Columba andtwoorde: Ick en weet gheen konsten, ende en kenne niemandt dan *Christum* den Sone van den levendigen Godt met den H. Gheest voor eenen Godt. Den Keyser Aurelianus seyde: Ick hebbe u ghesworen/ dat ghy dien name niet meer en soudt vermanen; ende om dat ghy het selve niet en wilt verlaten/ soo sult ghy eene schandelijcke doodt sterven; maer het is noch in uwe macht/ wilt ghy de selve ontgaen. De H. Columba antwoorde ende seyde: Hebt ghy niet ghehoort, dat den H. Apostel seyt: Alle die Goddelijck leven willen in *Christo* Iesu, die sullen vervolghinghe lijden? Hoort noch meer, ghy vijandt der waerheyt, ende ghierighen wolf, ghy en sult mijn voornemen niet veranderen.

Eenen onvoorsienigen regen blusscht het vyer dat voor Columba bereydt was.

2. *Tim.*

Aurelianus den Keyser hier door seer verstoort wesende/ heeft sijne soldaten bevolen/ dat sy de H. Maget een mijl van de stadt souden leyden/ ende haer aldaer souden onthoofden. De H. Columba seyde: Ghy afgodist, die den autheur eñ d'oorsake zijt van alle quaedt, siet my nu neerstelijck aen, op dat, als ick sal komen voor mijnen Heere ende bruydegom, om u te beschuldighen,

Columba wordt ten sweerde verwesen.

mooght

mooght weten, vvat eene schoone glorie eñ croone my sal worden ghegheven; ende wat grooter pijnen eñ tormenten u ter contrarien sullen worden aenghedaen. Hier na hebbē haer de soldaten geleydt ter plaetsen van haer martelie/ alsoo hen van den Keyser belast was. De heylighe Maget heeft de soldaten ghebeden/ dat sy haer souden willen toelaten haer ghebedt te doen. Maer sy en hebben 't niet willen doen. Soo heeft de heylighe Maget dan haer nieuw wit kleedt ghenomen ende de soldaten ghegheven; ende sy hebben toeghelaten haer ghebedt te doen. Terstont heefter een stemme uyt den Hemel gheroepen/ segghende: Kompt *Columba*, den Hemel staet voor u open, het Paradijs is voor u bereyt; want ghy victorieus uwe vyanden hebt verwonnen. Den Sone Godts verwacht u, die u de glorieuse croone op het hooft sal stellen, ende de Enghelen Godts sullen u ontfanghen ende leyden inde groote hemelsche stadt Ierusalem. Hier na heefter een vande soldaten sijn sweert uyt ghetrocken/ ende de Heylighe Maghet noch in het ghebedt wesende/ het hooft af gheslaghen.

Sy wort van eenē Enghel ten Hemel ghenoodt.

Sy wordt onthooft.

Op deser manieren is sy met haer eyghen bloet als martelaersse bedauwt/ om dat sy de croone des eeuwighen levens mochte ontfanghen. De boose menschen hebben dit heyligh lichaem onder de doornen ende haghen begraven: ende eenen Os heeft dese plaetse/ voor de selve knielende/ bekent gemaeckt: alsoo dat de Christenen dit heyligh lichaem met alder eeren inde stadt van Sens ghebrocht hebben. Desen feest-dagh wort met grooter eeren in 't Bisch-dom van Orleans gheviert ende ghecert.